

ہیم وارث شاہ

چوہدری محمد افضل خان

چغتائی

ہیر وارث شاہ

سلاوٹی شعراں تون پاک ،

ایڈیٹر

محمد افضل خان

قسم خاص آئہ روپے

قسم عام پنج روپے

ملاوٹی شعراں توں پاک

نرول

ہمیر وارث شاہ

فرہنگ شرح سمیت مکمل

— ایڈیٹر —

بہودھری محمد افضل خاں

لیڈیٹر "پنج دریا" لاہور

— ناشر —

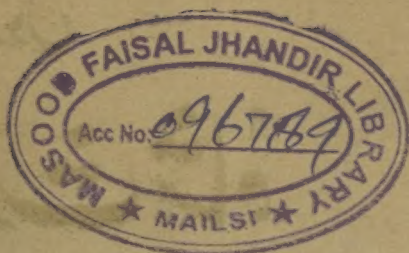
مکتبہ پنج دریا

۴ — ٹمپل روڈ — لاہور ایم اے کے کاندھلے کامرکز

ایم اے آر و فارسی عربی اسلامیات پبلیکیشنز

ہٹری کنٹی ویکٹینڈ کتب و نصاب سلیبس

مکتبہ پنج دریا لاہور

میں نے یہ حقوق ایڈیٹر لئی رکھیں (محفوظ) ہوں۔
 کوئی سجن ادھناں دی اجازت توں بنال پوری یا
 گھٹ دودھ کر کے چھاپن دی کھیل نہ کرے چ
 (ادارہ)

پنجویں وار ستمبر ۱۹۶۹ء
 مل قسم عام پنج روپے
 قسم خاص آٹھ روپے
 مطبوعہ
 اشرف پریس ایک روڈ لاہور

مکمل بندھ

حُسنِ عشق دی کھیڈ کوئی زین تے انکھی نہیں جو ہیر تے رانجھے نے کھیڈی۔ ایس کھیڈ وار سرا آدم
دے پہلے پتر قایل دی جیون لڑی تال جا بڑ دا اسے، تے ثابت ہندا اسے کہ انسان جدوں لُجے
اکا جی تے اُچڑی۔ سدھ بندھوؤں سو کوہ پئے سی۔ ایس عشق دی کھیڈ اوس دیتے وی کھیڈی،
قایل نے آپنے چھوٹے بھرا بابل دی بھین نال عشق کیتا۔

جے عوئیاں دے خیال دل جائیے تے اوہ اک قدم ہوو اگے جاندے نیں تے اکھ دے نیں کہ
ازل دہاڑے بدر ب نے دُعاں دُں پچھیا "اَلَسْتُ بِرَبِّکُمْ؟" (کیہ میں تہا ڈاؤب ہاں؟) تے اہنا
جواب دتا "قَالَ لَا بَلٰی" ہاں، تے ایس طرح اللہ دی محبت، عشق تے ربوبیت دا بوجھ جیہڑا پہاڑاں نہ
چکيا، آسمان نہ چکيا، فرشتیاں نہ چکيا، اوہ آدم نے چک لیا۔ تے رانج ایس دُں ازل دے دن
توں عشق دی چاٹ لگ گئی۔

نیر آدم دی پسلی چوں دچوں تھانوں کدھ کے دہاں دُں اک دوجے دا جیون ساتھی بنا دتا گیا،
تے اک دوجے دُں عشق کرنا سکھا دتا گیا۔

اُنچے تے کوئی ملک تے کوئی قوم ایچھ نہیں ملدے، جہاں دچ عشق محبت دے کھڈاری نہ
ہوئے ہون۔ پر حتی گل ایہہ اسے کہ عشق محبت دی دُنیا دچ ہیر تے رانجھے نے بڑا نام پایا
لے، تے ایہہ حقیقت اسے کہ ایہناں دے عشق محبت دی داستان دُں جتنے شاعراں تے کھایاں
نے لکھیا تے ہر زبان دچ پیش کیتا اسے عشق محبت دے ہوو کیسے رتھے دُں ایناں نہیں لکھیا
گیا۔ فیر ہیر تے رانجھے دے رتھے دُں جو شہرت، زندگی تے بقا سید وارث شاہ دے لکھے

قصہ توں ملی اے اوس دی مثال نہیں ملدی۔

سید وارث شاہ نے ایسے رومانی داستان توں نظم کر کے ادھناں دوہاں توں امر بنا دتا اے۔
 قلم دی رومانی، خیالات دی اڈاری تے جذبیایاں توں ڈولن دی قدرت جتنی وارث شاہ دے جھتے
 آئی اے، شاید ای کہے ہوں دے جھتے آئی ہووے۔ سید وارث شاہ دی ایہہ کھت پنجابی شاعر
 وادشاہکار اے۔ ادھناں ایس قصہ توں بنا پڑا عشق عاشقی تے وشے وکار دی داستان ای نہیں
 یین دتا سگوں ایس داستان دی دل کشی، دس، لوچ توں فائدہ اٹھاندیاں ہویاں ایس توں نصیحت
 علم، واقفی تے سمجھ سوچ دا خزانہ بنا دتا اے۔ سید وارث شاہ نے کردارن توں ادھناں دے
 اصل روپ، رنگ، عمر، یاقوت، علم تے ماحول دے مطابق مدت کے قصہ توں حقیقت دے نیٹے
 کر دتا اے۔ تے ادھناں کوئی بات ایسی نہیں کہی چہڑی انسانی فہم تے بوجھ ہووے یا غلط
 تے بنا دئی جاوے۔ تے ایہو وجہ اے کہ سید وارث شاہ دی ایس کھت توں قبول عام تے بقا اے
 دوام حاصل اے۔

سید وارث شاہ نے ایہہ قصہ دئی دے بادشاہ محمد شاہ دے عہد وچ سن ۱۰۸۰ھ وچ لکھا اے۔
 جس ویلے مغلاں دا ستارہ زوال وچ سی، سکھ پنجاب وچ زور پھڑ رہے سن تے انگریزاں دی
 قسمت رٹھ دے بال وانگوں جیکے مار رہی سی۔ وارث دے شعراں بہرحال اوس ویلے دی
 جھلک نظر آ رہی اے۔

سید وارث شاہ ہویاں بارے ایہہ عام خیال اے کہ ادھ جد پاک پٹن توں تصوف دا
 درس لے کے ٹھٹھہ جہاد پہنچے تے ادھتھے مسجد دے امام بن کے رہے۔ ادھتھوں دی اک مٹییار
 جھاگ بھری نال ادھناں دا پیار ہو گیا۔ تے جد ایہہ ادھ پینڈ پھٹ کے ملکہ بالنس چلے گئے ایہناں
 اپنے پیار دی جوت جگاندیاں اپنے پیار توں ہیر رانجھے دا چولا پوایا۔

اک تے ایہہ قصہ رومانی سی، دوسرے وارث شاہ دے پیار دی پان پڑھی ہوئی سی، نتیجے
 سیاسی حالات بدل پچکے سن۔ انگریز مغلاں تے سکھاں توں زیر کر کے آپنی چڑھدی کھ دیکر ہمارے سن۔
 لوکاں توں غیراں دیاں چڑھتیاں، حیلیاں تے ٹٹاں دا ڈر گھٹ پٹھا سی۔ ادھ سکھ واسا لے رہے
 سن۔ ایس امن چین دے دور وچ ادھناں توں پیار محبت دیاں داستاناں پڑھن سُنن دی لگن

لگ گئی۔ ادہ یوسف زلیخا، میر رانجھا، سوہنی ہنسیوال، سستی پٹوں تے مرزا صاحبان دے قصبے کہانیاں
نال روح راضی کرن لگے۔ تے سید وارث شاہ ہوراں دا قصبہ میر رانجھا جیہڑا آپنے بیان زبان
شاعری، ماحول تے معاشرے دے اعتبار نال تے عملی طور تے اک انسائیکلو پیڈیا ہون سببوں سب
ترن کامیاب سی۔ ایس توں خاص طور تے بڑی کامیابی تے شہرت نصیب ہوئی۔

بُن شاہ دے قُرب چھوٹے چھوٹے پلےں چائو ہو گئے سن۔ سو ایہ قصبہ امرتسرے لاہور دے
تہاں پھاپن والیل چھاپا تے ایہدا کل دو آنے رکھیا۔ عشق دی منی کھویں داستان تے اپنی سستی
لوکاں ہتھوں ہتھ خریدی۔ ایہدی ودھدی شہرت تے مقبولیت دیکھ کے لاہور دے اک شیر فروش
رکن دین توں دھیان آیا۔ لاہور دے اوس ویلے دے مئے پرمئے استاد میاں ہدایت اللہ ددوی توں
میر وارث شاہ دے ایڈٹ کرن لئی راضی کیتا۔ ادہناں ہتھ لکھنی یا چھپ قصبے نے ایہناں ترتیب
دیتا تے ایس وچ ۱۶۷۳ مصرعے آپ لکھ کے وارث شاہ دے نام تے ایس وچ شامل کر دتے۔
تے ادہناں تے پہچان لئی نمبر لاکے اخیر وچ لکھ دتا پئی ایہہ نشان والے شعر میاں ہدایت اللہ
نے وارث شاہ ہوراں دے نام تے آپ لکھ کے شامل کر دتے نیں۔ ایہہ شعرا نمبر والے رجسٹری شد
کھے جان تے کوئی ایہناں شعراں توں (سید وارث شاہ دے شعر سمجھ کے) وارث شاہ دے نام تے
استعمال نہ کرے۔ ایہناں دے ایڈٹ کیتے قصبے دی قیمت اٹھ آنے بھی گئی۔ لوکاں ایس توں ”مکمل“
تجھدیاں ہر اکھاں تے تھان دتی۔ تے بڑا صلاحیتا۔

قصبے دی شہرت تے قدر قیمت دیکھ کے وزیر آباد دے اک ہور ددوی میاں پیر اندتہ توں وی
دھیان آیا تے ادہناں میر وارث شاہ میاں ہدایت اللہ دے اکثر شعراں توں اپنی ایڈٹ کیتی ہیر
وچ بلا تکلف مدت کے آپنے کو نوں ۱۱۹۲ مصرعے ہور ودھا دتے تے لکھ دتا ”بھہ توں وڈی
تے اصلی ہیر وارث شاہ“۔ لوکاں ایس توں ”بھہ توں وڈی تے اصلی ہیر“ سمجھ کے ہور ہتھوں ہتھ خریدیا۔
ایس ہیر دی شہرت وکری تے مقبولیت دیکھ کے ہور دی کئی کتاباں چھاپن وچن والیاں توں لالچ
آیا تے ادہناں وی ایہہ قصبہ گھٹا ودھا کے چھاپ لیا۔

میں بد ایس قصبے توں نویں ہیرے ترتیب دیں لگاں۔ ہیرے ساہنے ہور وی کئی ہیر دے قصبے
سن، پر ہی آپنے قصبے دی بنیاد میاں ہدایت اللہ دے کھے قصبے تے ایس واسطے رکھی کہ میر خیال

دِج ہیر وارث شاہ دا چھپیا ہویا قصہ جو سب توں پہلے پھپھیا ایہو سی۔ تے ملاوٹ دا چکر اُصولی طور تے ایسے توں چلتا سی۔ سو میں ایسے توں بُنیا دمن کے ایڈٹ کیتا اے۔ تے جیہڑے شعر میاں ہدایت اللہ دی میر دِج ایسے سن جہاں اُنے نہر لگے ہوئے سن تے اس توں پہلے چھپے ہوئے یا کتے ہوسے قہیاں دِج نہیں سن اوہ سمجھ وادھو سمجھ کے کڈھ دتے نیں۔ جنویں :

گیا بھج تقدیر مے نال ٹھوٹھا، قیمت لے جاسا کتوں مٹ دی مے

یاں — :

دہلی چڑھیاں ماریاں ہیر چیکاں مینوں لے چلے بابلا لے چلے مے !

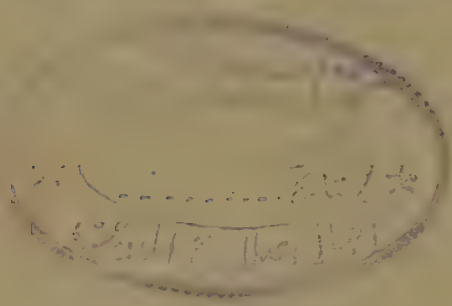
تے یاں اوہ شعر کڈھ دتے میں جیہڑے درسی نقطہ نگاہ نال پھبے نہیں سن۔ تے اِنج مینوں نوشی اے کہ ایہہ قصہ سید وارث شاہ دے اصلی لکھتی قصے مے بڑا نیڑے ہو گیا اے ۔

میرے نزدیک ہیر وارث شاہ اک کامیاب منظوم ڈرامہ اے۔ سو میں ایسے قصے توں ڈرامائی صورت دین دی کوشش کیتی اے۔ ایہوں ڈرامائی روپ دیندیاں جیہڑی گل ہووے کہے شاعر توں نہیں سمجھتی اوہ وارث دا ”مقولہ شاعر“ اے۔ وارث شاہ جیہڑی گل کہے پاتر دے موبہوں اکھوانی مناسب نہیں سمجھی بطور ”سٹیج ڈائریکٹر“ ”مقولہ شاعر“ مے رنگ دِج آپ کہہ کے ڈرامے دے برانگ توں پورا نبھایا اے ۔

افضل

ایڈیٹر ”پیج دریا“ لاہور

ہندو وارث شاہ

شروع رب دے نام نال پہلا بخشہ کرتے مہربان لے

حمد

اول حمد خدا دا ورد کیجے عشق کیتا سو جگ دا مَول میاں
پہلاں آپ بے رب نے عشق کیتا تے معشوق ہے بنی رسول میاں
عشق پیر فقیر دا مرتبہ ای مَر و عشق دا بھلا رَجول میاں
کھلے تینہاں دے باغِ قلوب اندر جنہاں کیتا ہے عشق قبول میاں

نعت

دو جے نعت رسول مقبول والی جیندے حق نزول و لاک کیتا
خاک آکھ کے مرتبہ و دھ و تا سب و نیا ہے عیب توں پاک کیتا
سرور ہو کے انبیاء اولیاء دا اگے حق ہے آپ نوں خاک کیتا
کہے "اُمّتی اُمّتی" روز محشر خوشی چھڈ کے جیو غم ناک کیتا

حمد: تعریف - ورد: - و طیف: - مَول: - اص: - جلا: - رَجول: - رنجیدہ: - رنجی: - قلوب: - (دل و غلام
دل: - نعت: - رسول پاک دی تعریف: - نزول: - اترنا: - نازل ہونا: - و لاک: - اگر تُو نہ ہوتا: - و لاک: - کما
خلقت الانسان: - اے پیغمبر اگر تُو نہ ہوتا میں یہ آسمان وغیرہ نہ ہوتا: - سرور: - سردار: - انبیاء: - جمع نبی
اولیاء: - جمع ولی: - اُمّتی: - میری اُمّت: -

چار یار

چارے یار رسول دے چار گوہر سبھے اک تھیں اک پڑھندے
ابوبکرؓ تے عمرؓ عثمانؓ علیؓ آپو اپنے گئیں سُنندے
جہاں صدق یقین تحقیق کیتا راہ رت دے پس وکندے
شوق چھڈ کے جہاں نے زہد کیتا واہ واہ وہ رت دے بندے

پیران پیر

پیر دی تہیت دے نال کیجے جیندے نادماں دے وچ پیریاں نی
باجھ اوں جناب دے پار ناپیں لکھ دُشوندے پھرن فقیریاں نی
جیہڑے پیر دی نظر منظور ہوئے گھر تنہاں دے پیریاں پیریاں نی
روز حشر دے پیر دے طالبیاں نوں بھٹھ سجڑے ملن گیاں پیریاں نی

باوا فرید شکر گنج

مُودود دا لاڈلا پیر چشتی شکر گنج مسعود بھر پور ہے جی
بانیس اقطاب وچ پیر کامل جہدی عاجزی زہد منظور ہے جی
خاندان وچ چشتیہ کاملیت شہر فقر دا پٹن معمور ہے جی
شکر گنج نے آن مقام کیتا دُکھ درد پنجاب دا دُور ہے جی

چار یار: چنے پور، خلیفہ سیلس، سر، وکندے، بیچے یا پکے، صدق، سچائی، یقین، زہد، عبادت
پیر پور کا: پیران پیر، شاہ عبدالقدیر جدی، مدح، تعریف، محب، محنت، خلوص، پیریاں، بزرگیاں
میریاں: میری خیریاں، سچپن، مودودا خواجہ محمد قلب مودود سن وراثت کلمہ جنت: ہرات سے
دو کوئی: ایک گاؤں، رئیس اقطاب، کچھ بھگت، فقر، فقیر، پٹن، پاک پٹن، باسواں، مشہور قصبہ۔

یاراں واسوال

یاراں اسان نوں آن سوال کیتا قصہ بیریہ دا نواں بنا سیئے جی
ایس پریم دی جھوک دا سب قصہ جیہہ سوہنی نال تاسیئے جی
نال عجب بہار دے شعر کر کے رانجھے بیریہ دا میل کراسیئے جی
یاراں نال مجالساں وچ بہہ کے مزا بیریہ دے عشق دا پاسیئے جی

حکم اتے عمل

حکم من کے سجتاں پیاریاں دا قنہ عجب بہار دا بوڑیا ای
فقہ بوڑکے خوب دُست کیتا دیہا پھل گلاب دا توڑیا ای
بوہت جیو دے وچ تدبیر کر کے فراد پہاڑ نوں پھوڑیا او
سوچا دین دے زیب بنا دتا سیما خط گلاب پلے زیا ای

تخت بنارہ

اک تخت بناریوں گل کیجے جتے رانجھیاں رنگ مچایا ای
چھیل گھرو مست البیلے نیں سدر اک تھیں اک سوایا ای
والے کوکے مندرست بچھ لنگی نواں ٹھاٹھ تے ٹھاٹھ پڑھایا ای
کیہی نصرت بنارے دی کرے شاعر نوایا بہشت زین سے آیا ای

جھوک : لنگن : داستان : جی : مجالساں : وچ : جیو : دل : فراد : دیکھو : سوچا : بھادو
زیر : تاب : نال : رانجھیاں : جواں : لک : توم : چھیل : بانکے : ریشمی : گھرو : جواں :
البیلے : شون : ونگ : مندر : خیرت : والے : کانوں : کازور : کوکے : لکونی : بالیاں :
زیر : مجھ : لک : کر : لنگی : لاچار : بہد : مندر : کانوں : ایک : زور :

راجھے دا پو

موچو چودھری پنڈ دی پانڈ والا چٹکا بھائیاں دا سردار آہ
 اٹھ پتر دو بیٹیاں تس دیاں سن وڈا ٹبر آتے پروار آہ
 بھلیاں بھائیاں وچ پرنیت آس دی مٹیاں چونترے آتے سرکار آہ
 وارث شاہ راہ قدرناں رب دیاں نیں دھیدو نال اس بہت پیار آہ

راجھے دے بھرا

باپ کرے پیار تے ویر بھائی ڈر باپ دے تھول پے سنگدے نیں
 گتھے ہنے مار کے سپ وانگوں اُس دے کالجے نوں پے ڈنگدے نیں
 کوئی وس نہ چلدا کڈھ چھڈن، دیندے ہنے رنگ برنگ دے نیں
 وارث شاہ راہ غرض ہے بہت پیاری ہو رساں نہ سین نہ انگ دے نیں

موچو دا مرنا

تقدیر سیتی موچو فوت ہو یا بھائی راجھے دے نال کھیڑ دے نیں
 نت سچرا گھاہ کیلجڑے دا گلاں تر کھتیاں نال اُچیر دے نیں
 ”کھائیں رُج کے گھور دا پھریں نال کڈھ رقت دھیدو نوں چھیر دے نیں
 بھائی بھایاں ویر دیاں کرن گلاں راہ جگڑا نت بیڑ دے نیں

موچو: موہیدین یا معز الدین - پانڈ: سرداری - ٹبر: پروار - تپید: خاندان - پر تیت: اعتبار -
 چونترے: کچھری - عدالت - سرکار: سرکارداریں - دھیدو: راجھے کا اصل نام -
 رنگ دے: شراتے جھکے کھیڑ دے: خراب کرتے اٹھلیاں کرتے - سچرا: تازہ -
 گھا: زخم - اُچیر دے: چھلنے - رقتاں: چھیر خانیاں :

زمین دی وند

حضرت قاضی تے پیچ سدا سارے بھائیاں زمین نوں کچھ پویا ای
وڈھی دے کے زمین دے بنے وارث۔ بجز زمین رنجھے نوں آیا ای
کچھاں مار شریک مذاق کر دے بھائیاں رانجھے دے باب بنایا ای
گل بھائیاں اہ بنا چھڈی مگر جٹ دے پھلڑی لایا ای

بھابیاں دے طعنے

پنڈا چھنڈ کے چوڑے پئے جنہاں کسے رن کیہہ او سنوں چاہنا ای
جنہاں وٹھلی کچھ وچ مار پھرن تنہاں گھر کیہہ اڈ کے باہنا ای
جنہاں بھوئیں دے واسطے کرے دعویٰ تنہاں مول نہ توڑ نہا ہنا ای
وہیں وٹھلی واہ کے رگ گانویں کسے روز دا راہ پراہنا ای

شاعر

رانجھا جوترا واہ کے تھک رہیا لاہ اریاں چھاں نوں آؤندا ای
جستہ بھابیاں آن کے کول دھریا حال آپنا کھوہل وکھاندا ای

رانجھا

”مقتضیں پئے چھائے پئے پیر سارے سانوں واہی دا کم نہ آؤندا ای“

بھابیاں

بھابیاں آکھیا ”لاؤلا باپ دا سیں آتے کھرا پیارڑا ماڈل دا ای“

وند : تقیم ۔ پیچ : منصف ۔ کچھ پویا : پیش کران ۔ وڈھی : رشوت ۔ شریک : قریبی رشتہ دار
باب : واسطے ۔ وہیں : دن کو ۔ وٹھلی : ہنسری ۔ جوترا واہ کے : بل پلا کے ۔ اریاں : نیمانی
کلیں : جستہ : کھانا ۔ واہی : اکییتی باڑی ۔

راجھا اکھدا، بھابیو دیرنوں فی تسان بھائیاں نالوں وچھوڑیو بے
 خوٹی رُوح میری زوں دلیگر کیتا میرا پھل گلاب دا توڑیو بے
 سکیاں بھائیاں نالوں وچھوڑ مینوں کنڈا وچ کلیرے بوڑیو بے
 بھائی جگر تے جان سی اسیں آکھتے وکھو وکھ کر چا نکھوڑیو بے
 نال ویر دے رقتاں چھیڑ بھابی سانوں پٹنا ہوو چھوڑیو بے
 جدوں صفال ہوئرن گیاں طرف جنت وارشہ دی واک نہ ہوڑیو بے

بھابیاں

کریں اکڑاں کھائیکے دودھ چاول، راہ رنج کے کھان دیاں بستیاں نہیں
 آکھن "دیور دے نال نہال ہویاں" سانوں سب شرکیناں بسدیاں نہیں
 "اے راجھنے نال نہیں گھیبو شکریہ جیو دا بھصیت نہ دسدیاں نہیں"
 اک توں کلنگ ہیں آساں لگا ہوو سبھ سکھایاں وسدیاں نہیں
 رتاں وکدیاں ویکھ کے چھیل منڈا پویں شہد وچ کھتیاں پھسداں نہیں
 گھروں نکلیں تے پیا مریں جھکھا بھل جان تینوں سبھو مستیاں نہیں

راجھا

تسان چھترے مرد بنا دتے سب رتیاں دے کرو ڈاریو فی
 راجے بھون دے مکھ لگام دے کے چڑھ دوڑیاں ہوونے ہاریو فی

ہاریو: چو جیو: نکھوڑیو: نکھینا: وکھو وکھ کرنا: چھوڑیو: چھینا: صفال: نوج دی قدر
 کلنگ: ہنای دا ئید: داغ: راجہ بھونج: دیکھو صفال: ۷۷- ٹونے ہاریو: بادو کرنیوں

کورو پاڑو آں دی مٹا گال سٹی ذرا گل دے نال ہنسایو نی
راون نک کٹا کے گرد ہویا کارے تساں دے آں ہتھاریو نی

بھابی

بھابی اکھدی منڈیا گنڈیا دے آں نال کیہ رتتاں چائیاں نیں
ولی جیٹھ تے جنہاں دے فتو دیور ڈب مویاں اہ بھرپایاں نیں
گھرو گھری وچار دے لوک سارے ساتوں کبیاں چاہیاں پایاں نیں
تیری گل نہ بنے گی نال ساڈے پرناہ بیا سیاں دیاں جائیاں نیں

رانجھا

منہ بُرا دسیندرا بھابھتی نی سڑے ہوئے پتنگ کیوں ساڑنی ایہاں
تیرے گوچرا کم کیہ پیا ساڈا ساتوں بولیاں کاس تول مارنی ایں
اُپر چاہڑ کے پوڑیاں چھ کیندی ہے کھلا دے محل آسانی ایں
کوئی کم نہ تیرا وگاڑیا میں پر پکیاں وتوں گوارنی ایں

بھابی

سدھا ہو کے روٹیاں کھا جٹا مَن کاسنوں ایڈیاں چائیاں نیں
تیریاں پنکھٹاں دے اُتے ہون باتاں دھماں وچ ترنچاں پائیاں نیں

کورو پاڑو: کچھوٹا ۲۴- ہنسایو ہنس کریری گنڈی: راون: دیکھوٹو ۲۵- گرد: خاک:
پرناہ: بیاہ کرکلا: جھکڑا: مشین رفلٹ: گوارنی: گنوار: جاناں: پنکھٹاں: پانی کے ٹکڑے جہاں روٹی
پانی بھرتی ہوں: ترنچاں: جہاں زرخیز روکیں مل کر پڑھ جاتی ہیں: دھما: شور: ٹھپ:

گھر بار و سارے کے خوار ہوئیاں جھوکاں جنہاں نوں پریم دیاں لائیاں نیں
 زلفاں کٹڈیاں کالیاں ہو منگو جھوکاں بک تے آن بہائیاں نیں
 وارث شاہ جنہاں دا چند دیور گھول گھتیاں سو بھر جائیاں نیں

بھابی

اٹھکھیلیا اہل دیوانیا دے تھکّاں موڈیاں اُتوں کیہ سُنّاں ایس
 چیرا بَنّے کے پھٹّے وال چوڑے وچ ترنجاں پھیریاں گھنّاں ایس
 روٹی کھانڈیاں تون جے پوے تھوڑا چائنگناں دیوچ سُنّاں ایس
 جچھا کھائیں پھیں کم کریں ناپیں جڑھ اپنے آپ دی پٹناں ایس

رانجھا

بھل گئے ہاں وڑے ہاں آن ویہڑے سانوں بخش لے ڈایے واسطای
 دنے رات توں ظلم تے کت بدھا ڈریں روپ نگھاریے واسطای
 نال سُن گان دے پھریں لڑی سمجھ مست ہنکا ریے واسطای
 وارث شاہ نوں مار نہ بھاگ بھرے اُنی منس دیے پیا ریے واسطای

بھابی

ساڈا سُن پسند نہ لیاونا ایس جاہ ہیر سیال دیاہ لیاویں
 وہ ونجھلی پریم دی گھت جانی کافی نہ دھی سیالان دی پھہا لیاویں
 تیتھے ول ہے رتاں ولانے دا رانی کوکھال محل تل لاء لیاویں

جھوکاں: جھوک۔ لگی۔ عشق۔ کٹڈیاں: کٹڈل وارل وار۔ منگو گائے بیس گلہ۔ بک: سیتہ بھلق

اٹھکھیلیا: چھڑھانی کریرالا۔ چیرا: پکڑی۔ انگناں: آنگن۔ جھن۔ دیہڑا۔ ڈانسیٹ: شوخ رنگی

نڈھی: لڑکی۔ رانی کوکھال: دیکھ صفحہ (۱۳۷)

دے بُہے توں کڈھنی ملے ناپیں ماتیں کندھ پچھاڑیوں دھا لیا دیں
 وارث شاہ نوں نال یجا کے تے جویں دا لگے توں لا لیا دیں

راجھا

نڈھی سیال دی ویاہ کے لیاواں میں کرو بولیاں آتے ٹھٹھولیاں نی
 بچے گھت پیہڑا وانگ مہر زادی ہون تساں جہیاں اُگے گو لیاں نی
 مجھو واہ وچ ڈوبے بھابیاں نوں ہون تساں جہیاں بڑبولیاں نی
 بس کریں بھابی اسیں رُج رہے بھر دتیاں جے ساتوں بھولیاں نی

بھابی

کبیا بھیڑ مچائیو ای کچیا وے متھا ڈاہیو ای سونکناں وانگ کیہا!
 جا سجزا کم گوا ناپیں ہو جاسیا جوسناں پھیر بیہا!

راجھا

راجھے کھا غتہ سر دھول ماری: دیکھاں چمڑی اُن نوں جویں لیہا!
 "تسیں دیں رکھو اسیں چھڈ چلے لاہ بھابیے جھگڑا گل ایہا!
 ہتھ پگڑ کے جتیاں مار بکلی راجھا ہو رُیا وارث شاہ بیہا

لوکاں دا کہنا

خبر بھائیاں نوں لوکاں جا آکھی راجھا رُس ہزار یوں چٹیا ہے
 بل وامنال اوس توں نہیں ہندا مار بولیاں بھابیاں گھٹیا ہے

بوسیں: غٹے - ٹھٹھولیاں: ٹھٹھانداق - مہر زادی: سردار کی بیٹی - گولیاں: گول - لوکرائی -
 مجھو: گہرا - واہ: نالہ - بھیڑ: لڑائی جھگڑا - سونکناں: خنک کی دوسری بیوی - سجزا: تازہ - بیہا: باسی
 دھول: دھپا - پھڑ: لیہا - خاردار بوٹی -

پگڑ راہ ٹریا ہنچو مین روون چوین ندی دا نیر اُچھلیا جے
اگوں ویر دے واسطے بھائیاں نے اُدھ وائیٹوں راہ بھائی جے

شاعر

روح چھڈ تلبوت جیوں وداع ہند اتویں راہ درویش سدھاریا اے
آن پانی ہزارے دا قسم کر کے قصد جھنگ سیال دا دھاریا اے
کیتا رزق نے آن اُداس رانجھا چلو چل ہی جیو پکاریا اے
کچھتے ونبھلی مار کے رواں ہويا وارث وطن تے دیں وساریا اے

رانجھے دے بھرا

”اکھ رانجھیا! بھاء کیہ بنی تیرے دیں آپنا چھڈ سدھار ناپیں“
ویرا انبڑی جایا جانا پیں سانوں وچ فراق دے مار ناپیں
ایہہ بانڈیاں اسیں غلام تیرے کوئی ہوو وچار وچار ناپیں
بخش ایہہ گناہ توں بھائیاں توں کون جتیاں ہو گنہ گار ناپیں
بھائیاں باجھ نہ مجلساں سوہندیاں نے اُتے بھائیاں باجھ بہار ناپیں
بھائی مرن تے پوندیاں بھج بانہاں پناں بھائیاں بھرے پروار ناپیں
لکھ اوٹ ہے کول و سنداں دی بھائیاں گیاں جیڈی کوئی بار ناپیں
بھائی ڈھانڈے بھائی اُسار دے نیں بھائیاں باجھ سی کوئی یار ناپیں
وارث شاہ میاں بھائیاں نال سو بھائیاں سو بھ سسار ناپیں“

مین : ہنکھیں - نیر : پانی - ویر : بھائی - اُدھ وائیٹوں : اُدھے راستے میں سے وداع : رخصت ۔

آن پانی : کھانا پینا - قصد : ارادہ - انبڑی : جایا : ماں جایا - سوہندیاں : سبھی - اچھی لگتی - پروار : خاندان

گھر - تیلہ - اوٹ : پردہ - بھرم - سو بھاء : سو بھ - عزت - وقار - سسار : زمانہ - دُنیا

انجمن

راجھے اُکھیا اُکھیا رزق میرا میتھوں بھائیو تئیں کیہہ منگ دے او
 وَنڈ لیا جے باپ دا ملک سارا تئیں ساک نہ سین نہ اُک دے او
 وس لگے جے تاں منصوبہ وانگوں مینوں پیا سولی اُتے شگدے او
 وپوں خوشی ہو اساں دے نکلنے تے تونہوں اکھدے گل پرنگ دے او

بھابیائیں

بہر جانیاں اکھیا رانجھیا وے! اسیں باندیاں تیریاں ہُنیاں ہاں
 ناؤں لینا ایں جدوں توں جاوے دا اسیں بنجورت دے رُنیاں ہاں
 جان مال قربان ہے تُو اُتوں اسیں آپ بھی چو کھنے ہُنیاں ہاں
 سانوں مہر قرار آرام ناپیں جس ویلے دی تیتھوں وُچُنیاں ہاں

رائیگا

بجائی رِزق اُداس جاں ہو چٹیا ہُن کاسنوں گِھر کے ٹھگدیاں ہو
پہلوں ساڑ کے جیو نماڑے نوں پھیر کھتیاں مارنے لگدیاں ہو
بھٹی ساک سَن سوٹساں وکھ کیتے تیں ساک کیہ ساڈیاں لگدیاں ہو
وارث شاہ اکلڑے کیہ کرنا تیں ست اکھیاں وگدیاں ہو

شاخ

وادی لارے بھائی بھابیاں نے رانجھا اُٹھ ہزار یوں دھایا ای
جھکھنگ نوں جھاک کے پندھ کر کے راتیں وچ مسیت دے آیا ای

مکملیت : اے دستور : دیکھو غفران ۱۳۸۶ء : اختصار : رت : ہو چوکھنے : حد سے قربانی : وچھٹیاں : کپڑی
غیر : ناز کے : سبکیں : گھنٹیاں : مذاق : لگدیاں : جاری : واہ : گوشش : دھیانا : چلا جھکا کے برزوت
کر کے :

بہتہ و بھلی پکڑ کے رات ادھی رانجھے مزہ تاں خوب بنایا ای
 دن مرد نہ پنڈ وچ رہیا کوئی سبھے گرد میت دے آیا ای
 وارث شاہ میاں پنڈ جھگڑیاں دی پچھوں ملاں میت دا آیا ای

میت تے کتاباں

مسجد بیت العتیق مثال آہی خانے کعبیوں دُول اُتاری آئیں
 گویا اقصیٰ دے نال دی بھین دوجی شاید سندی نور ساری آئیں
 پڑھن فاضل درس درویش مفتی خوب کڈھ الحان پرکاری آئیں
 تعلیم، میزان تے صرف بہائی صرف میر بھی یاد پکاری آئیں
 قاضی قطب تے کنز اوارع باراں، مسودیاں جلد سواری آئیں
 خانی نال مجموعہ مسطائیاں دے اتے حیرۃ الفقہ زرداری آئیں
 فتاویٰ برہنہ تے منظوم شامنامہ نال زبدياں حفظ کداری آئیں
 معارج النبوة، خلاصیاں تے روضہ نال اخلاق پساری آئیں
 زرا دیاں دے نال شرح ملاں تے زنجبیاں خوب نتاری آئیں
 کرن حفظ قرآن تفسیر دوناں غیر شرع نوں دڑیاں ماری آئیں
 اک نظم دے درس ہر کرن پڑھدے نام حق اتے خالق باری آئیں
 گستاں ہوستاں اتے بہار دانش طوطی نامہ تے واحد باری آئیں

پنڈ جھگڑیاں دی، بڑا جھگڑا لو۔ بیت العتیق: پرانا گھر مراد خانہ کعبہ۔ دُول، نقشہ خاکہ۔ اقصیٰ: مسجد

اقصیٰ بیت المقدس۔ الحان۔ سریلی آواز۔ پساریا: پساری۔ پھیوئی: کھولی۔

کتابوں کے نام، دیکھو صفحہ ۴۰۲

مہنتان نصاب تے ابو الفضل شاہ نامہ تے واحد باری آ نہیں
قرآن السعدین دیوان حافظ شیریں خسرو کبکھ سواری آ نہیں

لکھائی پڑھائی

فہمان جزدان دوات پھٹی نانویں عالمی ویکھ دے تڑکیاں دے
لکھن نال مسو دے سیاق خسرو سیاہی نال جے لکھدے درقیاں تے
اک بھل کے عین داغین واچن ملاں ہند کڈھے نال تڑکیاں دے
اک آوندے شوق جزدان لیکے وچ لکھتاں دے نال تڑکیاں دے

ملاں

ملاں آکھیا چونڈیاں ویکھیاں ای غیر شرع توں کون بی دودھراوئے
ایتھے پتیاں دی نہیں تھال کائی پٹے دُور کر حق منظور ہو اوئے
انالحق توں کہنا ایں کبر کر کے اوڑک مریں گا وانگ منصور ہو اوئے
وارث شاہ نہ ہنگ دی باس چھپ دی بھانویں رکھئے وچ کافر ہو اوئے

رائجھا

دڑمی شیخ دی عمل فیضان والے کہیا رانیوں جانڈیاں راہیاں نوں
اگے کڈھ قرآن تے بہیں منبر کہیا اڈیو مکہ دیاں پھاہیاں نوں
اس پیت تے پاک دا کرو واقف اسیں جانیئے شرع گواہیاں نوں
جیہڑی تھال ناپاک لے وچ وڑیوں شکر رتدیاں لے پرواہیاں نوں

نوویں ویکھدے: حاضری نکاتے، عالمی، مانیٹر، مسو دے: تحریریں، سیاق، پہلا پڑھا ہوا سبق۔

خسرو: سون، حساب، واچن، پڑھیں، تڑکیاں، دھکنا، ڈرانا، تڑکیاں، علی بیج، چونڈیاں، سر
کے چھوٹے ہاں۔ پٹے، سر کے بے بل، منصور، دیکھو نمبر ۳۸۶۔ باس: بو۔ رانیو: زیر کیا۔

گھر رب دے سجاواں مہنیاں میں ایتھے غیر شرع نہیں واڑیے اوئے
 کتا آتے فقیر پیت ہووے نال دڑیاں بھتہ کے ماریے اوئے
 تارک ہووے صلوة دا پئے رکھے لبّاں والیاں پکڑ پچھاڑیے اوئے
 نیواں کپڑا ہووے تاں پاڑ سٹیے لبّاں ہون دراز تے ساڑیے اوئے
 جیہڑا فقہ دے عمل دا نہیں واقف اوہوں چا سولی اُتے چاہڑیے اوئے
 وارث شاہ خدا دے دشمنان نوں، دُوروں کتیاں وانگ دُرکاریے اوئے

رانجھا

سانوں دس نماز ہے کاس دی جی کاس نال بنا کے ساری آئیں؟
 نکت کن نماز دے مین کیتے، مہتھے دھروں ایہہ کنہاں دے ماری آئیں؟
 مّاں قد پچوڑی کس ہاں دی اے کس چیز دے نال سواری آئیں؟
 وارث کتیاں کتیاں اس دیاں نے کس نال ایہہ بھتہ اتاری آئیں؟

مَلّال

اساں فقہ اصول نوں صحیح کیتا غیر شرع مردود نوں مارنا ایس
 اساں دسّے کم عبادتاں دے پہل صراط توں پار اتارنا ایس
 فرض سنّتاں واجباں نفل و تراں، نال جائزاں سچ بتارنا ایس
 وارث شاہ جماعت دے تارکاں نوں تازیانیاں دڑیاں مارنا ایس

تارک: ترک کرنے والا۔ چھوڑنے والا۔ لبّاں: موچھیں۔ دراز: لمبی۔ فقہ: دین کے مسائل۔ کاس دی کس
 چیز کی۔ ماری: ہتھی مارنے والا۔ دھروں: ازل کے دن۔ پُلمصراط: رستے کوئی۔

باس حلویاں دی خبر مُردیاں دی نال دُعا میں دے جیوندے مار دے او
 پچھلی رات جاں بھگھ دا وقت ہندا حال حال ای پٹے پکار دے او
 شرع چا سرپوش بنایا جے۔ روادار وڈے گنہہ گار دے او
 وارث شاہ مسافراں آیاں نوں جتو چل ری پٹے پکار دے او

مُلاں

مُلاں آکھیا: او نامعتول جٹا! فرض کج کے رات گزار جائیں
 فجر مُندی توں اگوں ای اُمٹھ ایہتوں، سرکج کے مسجدوں نکل جائیں
 گھر دے نال نہ بٹھ بھڑے، از غیب دیاں جُتھاں چھیڑنائیں

شاعر

وارث شاہ خدا دے خائیاں نوں ایہہ مُلاں بھی چھڑے ہین بلائیں
 رانجھے دامستول ٹرنا

پڑی پتو بکدی نال جاں ٹرے پابندی، پتیاں ددھ دے وچ دھانیاں نیں
 ہوئی صبح صادق جدوں آن روشن تدوں لالیاں آن چھلنیاں نیں
 رانجھے کوچ کیتا آیا ندی اُتے، ساتھ لڈیا پار ہانیاں نیں
 وارث شاہ میاں لڈن وڈا کپن کپا شمد دا لڈیا بانیاں نیں

باس: بُو، خوشبو، سرپوش: ڈھکن، فرض کج کے: سزاور گھٹنے ڈھانپ کر، پتو بکدی: بولتی،
 پابندی و مسافر: لالیاں، پرندہ شاک: گٹار، چھلنیاں: چیخیں، ہانیاں: بہانے، ملاح:
 لڈن، ملاح: پتیاں، ٹھیکیدار۔

راجھا

راجھے آکھیا پار لنگھا آبا مینوں چاہڑے رب دے واسطے تے

لڈن

اسیں رب کیہہ جاندے ڈھکیا او بیڑا مٹھل دے نب دے واسطے تے
آساں رزق کماوناں نال جیہے، بیڑا کھچ دے ڈب دے واسطے تے

راجھا

بھٹہ جوڑ کے مٹاں کرے راجھا ترے کراں میں جھب دے واسطے تے
”تسیں چاہڑیو مینوں وچ بیڑی پتو دھک ساں رب دے واسطے تے
وآرث رُس آیا نال بھایاں دے منت کراں سبب دے واسطے تے“

لڈن

پسہ کھول کے بھٹہ جے دھریں میرے گودی چاہڑے پار اُتارنا ہاں
آتے ڈھکیا مُفت جے کن کھائیں پھا بیڑیوں زمیں ستے مارنا ہاں
جیہڑا کپڑا دے تے نقد پسہ سب اوس دے کم سوازاں ہاں
زور وری جے چڑھے کوئی آن بیڑی آدمہ واڑے ڈوب کے مارناں ہاں
ڈوماں آتے فقیراں تے مُفت خوراں دُوروں کتیاں وانگ دُرکانل ہاں
وآرث شاہ جیہے پیر زادیاں نوں مڈھوں بیڑی دے وچ نہ واڑناں ہاں

مٹھل دے : چلاتے . لب : لوبھ . لچ : ڈب : دھوئی کا پتو جس میں روپے پیسے باندھ لیتے ہیں
مُراد دوت : ترے : منت خوشامد . جھب : جلدی . فوڑا

رانجھنٹاں کر کے تمک رہیا آنت ہو کٹھھے پرانہ جا بیٹھا
 چھڈاگ بیگانہ ہو گوشے پریم ڈھانڈری وکھ جگا بیٹھا
 گاوے سد فراق دے نال رووے آتے ونجلی شبد و جا بیٹھا
 بو کوئی آدمی ترمیت، مرد ہسی تین چھڈ کے اوس ول جا بیٹھا
 رتاں لڈن جھیل دیاں بھرن ٹھٹھیں پیر دوباں دے وچ لیکا بیٹھا
 غمہ کھا کے لئے جھیل جھٹیاں آتے دوباں نوں ہاکہ بلا بیٹھا
 پنڈا باہوڑیں جٹ لیجاگ رتاں کہیا شغل ہے آن جگا بیٹھا
 وارث شاہ اس موہے نیں مرد رتاں نہیں جانے کون بلا بیٹھا

لوکی

نیں ونجلیں جھناں دا آنت ناپس، ڈب مریں گکا بھل نہ سبناں او
 چاہر موڈھیاں تے تینوں ایس ٹھلاں کوئی پک دی ڈھل نہ سبناں او
 ساڈا عقل شعور نیں کھس لیتا رہیا کھوکھرا بل نہ سبناں او
 ہتھیں بدھی غلام ہاں ایس تیرے بھائیوں ونج بازار چل سبناں او
 ساڈیاں اتھیاں دے وچ وانگ دیری ڈیرہ گھٹ بہوں بل نہ سبناں او
 وارث شاہ میاں تیرے پوکھنے ہاں ساڈا کالجہ سل نہ سبناں او

ڈھانڈری: گھوڑا کن۔ گھوڑی کے چھلکوں کا ڈھیر۔ سد: آواز، سرگیت۔ شبد: لفظ۔ ترمیت: عورت
 پٹن: گھٹا۔ جھیل: علاقہ۔ جھٹیاں: کچھیاں۔ غمہ میں بچہ دبا کھانا۔ باہوڑیں: مرد کے لئے آؤ۔
 سبیں: سو۔ ونجلیں: ونجھ۔ لاہی: بھٹس۔ پانی میں تیرا کھس: کھو۔ کھوکھرا: کھوکھلا۔ بل: قوت
 بہ دوسرے پوکھنے: سد تے قربان۔ سل: زٹر کھانا۔ چوٹ کھانا۔

شاعر

دوئیاں بانہاں توں پکڑ رنجیڑے نوں مُرد آن بیڑی وچ چاہڑیا نیں
 تقصیر معاف کر آدمی دی مُرد آن بہشت وچ واڑیا نیں
 گویا خواب دے وچ عزرائیل ڈٹھا اوہنوں پھیر مُرد عرش تے چاہڑیا نیں
 وارث شاہ نوں ثرت نہا کے تے نڈھی میر دے پٹنگ تے چاہڑیا نیں

رانجھا

یارو پٹنگ کہیا تے سیج ایٹھے ؟

لوک

لوہاں آکھیا بیر جٹیڑی دا !

بادشاہ سیالان دے ترنجاں دی ہرچوک خان دی جٹیڑی دا
 شاہ پری بنت لے پناہ آس توں ایہہ تھاں اُس مُٹک پیٹڑی دا

جھیل

ایں بٹھ جھیل تے گھاٹ پتن بھو حکم ہے اوس سیٹڑی دا

شاعر

بیڑی نہیں ایہہ جج دی بنی بیٹھک جو کوئی آوے سو سدا بہاؤندا ہے
 نڈھا وڑا امیر فقیر بیٹھے کون پچھ دا اے کیہڑی تھاؤندا ہے
 جویں شمع تے دُکن پٹنگ دھڑ دھڑ توں نہیں بہین لنگھ آؤندا ہے

عزرائیل : شیطان . ثرت : دُرا . سیج : ستر . جٹیڑی : جتی . بیڑی : بیٹی .

سیٹڑی : قوم سیال کی رنگ . نڈھا : چوٹا . بہین : گورد .

گویند خدایا ہاں کہ آن کھٹا جہاں کھناں شیرینیاں لیاؤندا اے

لڈن

لڈن نہ لکھیا پار اُس نوں اوس ویڑے نوں پھوٹاؤں دا اے
 "یارو جھوٹ نہ کرے خدا سچا رتاں میریاں ایہہ کھسکاؤندا اے"
 جنے کھنے نوں آکھدا ایہہ لڈن کوں لاہو اس نوں میلا آؤندا اے
 اک سد دے ناں ایہہ جند لیندا پنہی ڈیگ داتے مرگ پھانڈا اے
 ٹھگ سنیے دھنسل آؤندے نیں ایہہ ظاہر ٹھگ جھناؤندا اے
 وارث شاہ میاں ولی ظاہر ہویا سنے ویکھ جھیل لٹاؤندا اے

لوک

لوکاں پُچھیا "میاں توں کون ہنہاں ایس آن کسے نہ آن کھوایا ای
 تیری صورت بہت ٹوک دے ایذا جھرتوں کاسنوں جالیا ای
 انگ ساک کیوں چھڈ کے ش آیوں بڈھی ماں تے باپ نوں گالیا ای
 او بے اکھیاں دے تینوں کیوں کیتا کینہاں دوتیاں دا قول پالیا ای"

راجنھا

راجنھے کھول کے حال احوال سارا اہناں لوکاں نوں چاٹیا ای
 "گھر بابیاں دے رہیا لاؤلا نیں دیکھو سائیں نے کیڈ وکھایا ای
 موئے ماں تے باپ تاں دخت ہیا، بھانیاں وطن تھیں پاترا میا ای
 وارث رب دے بابجھ نہ تاہنگ کوئی بانا فقر دا اسال وٹایا ای

بالکا، پتیا، شادرد - سنے کھنے، پہ کوئی - میڈ، گرہ، بجوم، پنہی، پرندہ، مرگ، ہری، دھنسل، ...
 دھکا کھاج - آن، انداز، ٹوک، جھرتا، کھیت، جالیا، بددخت کیا، دوتیاں، دشمنوں، بانا، بلس

ہنس کھیٹ کے رات گزارو سو فجر ہوئی تاں جیو اداس کیتا
 راہ جانڈے نوں جھگی نھر آئی ڈیرہ جا ملاھاں دے پاس کیتا
 لگے پٹنگ بیڑی وچ وچھیا سی آتے خوب وچھاوناں راس کیتا
 بیڑی وچ وچا کے وچھلی نوں چا پٹنگ آتے عام خاص کیتا
 لوک گرد بیٹھے رانجھا گاؤندا اے ہر کسے دا بیوڑا راس کیتا
 وارث شاہ جا ہیر نوں خبر ہوئی، تیری سیج دا جٹ نے ناس کیتا

پنڈ دے ماہی

جا ماہیاں پنڈ وچ گل کیتی۔ "اک سنگھ بیڑی وچ گکاؤندا اے
 اوہدے بولیاں مکھ توں پھل کر دے مکھ لکھ دی سدا وہ لاؤندا اے
 سنے لڈن جھیل دیاں دونوں رتاں، سیج ہیر دی تے رنگ لاؤندا اے"
 وارث شاہ کواریاں آفتاں نیں ویکھ کہیا فتور ہن آؤندا اے

بیر

لے کے سٹھ سہیلیاں نال آئی، ہیر مٹری روپ گمان دی جی
 ہک موتیاں دے کتیں جھکدے سن کوئی ٹورتے پری دی شان دی جی
 کڑتی سوہے دی ہک دے نال پھتی ہوش رہی نہ زمین آسمان دی جی
 اوہدے نک بلاق جیوں قطب تارا ہویں پھنڑی قبر طوفان دی جی

جھگی : کٹیا - راس : درست - راضی - جیوڑا : دل - مٹری : بھری ہوئی - ست : جھک دے، جھوٹے

سوہے دی : شرٹ پڑے کی - بلاق : ہک کے درمیان کا زیور

آبندیاں والیے ٹلیں موئے، آگے گئے کیتی تنبو تان دے جی
 وارث شاہ میاں، جٹی لوہڑ لٹی بھری کبر منکارتے مان دی جی
بیر دے حسن دی تعریف

کیجی بیر دی کرے تعریف شاعر مہتے چکدا حسن مہتاب دا جی
 ٹوٹی چونڈیاں رات جیوں چند دوالے سُرخ رنگ جیوں رنگ شہاب دا جی
 نین رنگی مست مولڑے دے گلکھاں ٹہکیاں پھل گلاب دا جی
 بھواں وانگ کمان لاہور دشن، کوئی حسن نہ انت حساب دا جی
 سرمہ نیناں دی دھار وچ پھب رمیا چڑھیا ہند تے لنگ پنجاب دا جی
 کھٹی وچ ترنخاں شک دی اے باہتی مست جیوں پھرے نواب دا جی
 پھرے سوہنے تے خد خال سوہندے خوش خط جیوں حوت کتاب دا جی
 جیہڑے دیکھنے دے ریکھ وان آہے وڈا واعده تہاں دے باب دا جی
 جلو لیلۃ القدر دی کرو زیارت وارث شاہ ایہہ کم ثواب دا جی

ہور تعریف

ہونٹہ سُرخ یاقت جیوں لعل چکن، ٹھوڈی سیب ولایتی سار وچوں
 دند چنبے دی لڑی کہ ہنس موتی دانے نیکھے حسن آنا ر وچوں
 نک الفت حسین دی پپلا اے زلف ناگ خزانے دی بار وچوں
 گردن کونج دی انگلاں، روانہ چلیاں ہتھ کولڑے برگ چنار وچوں

چونڈیاں: سرکے بال - شہاب: شہاب ثاقب (ستارہ)، مولڑا: بچہ - بیابندہ: کنگ - شک: ریکھ وان: شوق
 شوقین: لیلۃ القدر: قدہ کی رات - شب قدر: مُراد زلف: بیر کی زنجیں - الفت: مُراد تموار: پپلا: فونہ - بار: جھل -
 برگ چنار: چنار کے پتے -

کڑیے مار نہ آساں بے دوسیاں نوں کوئی آساں نہ ایہہ مہان کہیتے
 راہ آں بیٹھا بولے راگ سوہنے سر لوکاں دے ایس احسان کہیتے
 کبی کیتی او ساڈڑے نال بیرے تیری مار نے بہت حیران کہیتے
 چنچل ہاریے رت توں ڈریں بیرے آگے کسے نہ ایڈ طوفان کہیتے
 ایس عشق دے لٹے نے نڈھیے نی وارث شاہ ہوری پریشان کہیتے
 (ملاحوں ہے)

ہمیر

جوانی مکی راج جے چوچکے دا، ا دے سے دی کہہ پڑ واہ مینوں
 میں تال دھرو لے پٹنگھ توں پٹشاں آیا کدھروں دا بادشاہ مینوں
 نہیں پٹنگھ تے ایس نوں ٹکین دینا لا رہے گا کھ جے واہ مینوں
 ناڈھو شاہ دا پت کہ شیر ہاتھی پاس ڈھکیاں لے گا ڈھاء مینوں
 ایہہ جیہ ہزار غلام میٹھے آتے ایس دی نہیں جے چاہ مینوں
 ایہہ بودلا ہیر بغداد گکا میلے آن بیٹھا وارث شاہ مینوں
 (رستے ہوئے نوں)

ہمیر

اٹھیں ستیا سچ آساڈڑی توں لّا سسری وانگ کہہ پیا میں وے
 تے رات اُنیندا کٹیو ای ایڈی نیند والا رزھ گیا میں وے
 سبھی ویکھد نخمڑی سچ میری کوئی آہلی آن ڈھیب پیا میں وے

پیش بقی: چنچل - شوخ - ناڈھو شاہ: امیر شاہوکار - ڈھاء: گرا - میٹھے: میرے پاس چاہ: چاہت
 لٹے: بودلا: ہٹان: کپڑا: گکا: پیر: پیروں: دا پیر: بغداد: دا پیر: شاہ: جہ: تقاد: جید: سسری: گند: کی: تیرن:
 سبھی: ہٹان: بول: رت: آہلی: بہان: سست:

۱۱
 میں تال سٹھ سہیلیاں نال کھلی مینوں پھر سارا گذر گیا میں وے
 ا وے اٹھ کے دیہ جواب مینوں کہا نگہرا بوڑ ہو گیا میں وے
 کوئی تاپ سراپ کہ جن لگو اکے کسے دائن جھکھ لیا میں وے
 وارث شاہ توں جیوندا گھوٹتوں اکے موت آلی مر گیا میں وے

شاعر

گوئے مارو مار اوہ پگڑ چمک پری آدمی تے قبروان ہوئی

راخما

راجھے اُمّہ کے اکھیا داہ سچن !

بمیر ہس کے تے مہربان ہوئی :

شاعر (را بخند دی تعریف و حج)

کہتے تھے وہ بھی کن دے وچ واسے اُلف کھڑے تے پریشان ہوئی
 بھنے وال چونی مٹھے چن رانجھانیں کھتے دی گھسان ہوئی
 صورت یوسف دی دیکھ لیموں بیٹی سنے مانکے بہت حیران ہوئی
 نین مت کلیجڑے وچ دھائے جویں ترگھڑی لوک سنان ہوئی

(راجہ نون)

بھلا ہو یا میں تینوں نہیں مار بیٹھی کافی نہیں سی گل بے شان ہوئی
آنحضرتِ وحی بیٹھ گئے کہ گاہاں جو ہیں وحی قرآن کسان ہوئی

[illegible]

روپ چٹ دا ویکھ کے جاگ لڑھی ہیر گھول گھتی قربان ہوئی
 وائے شاہ نہ تھاں دم مارنے دی چار چٹم دی جدوں گھسان ہوئی

راجنھا

رانجھا آکھدا ایہہ جہان سَفنہ چھڈ جاوناں ایں متوالیے
 تَساں جیہیاں پیاریاں ایہہ لازم آئے گئے مسافراں پایے
 اڈا حُسن دا ناٹھ گمان کیجے ایہہ کئے پٹنگھ تے سنے نہاریے
 اُساں رُب دا آسرا رکھیا اسے اُٹھ جاوناں ایں نیں والیے

آوے پلنگہ تے ہیر بستہ تھاں تیری گھول گھتی آں جیوڑا واریا ای
نہیں گاہل کڈھی ہتھ جوڑنی آں ہتھ لا ناہیں تینوں ماریا ای
اساں ہس کے آن سلام کیتا آکھ کاس توں مکر پزاریا ای
ایساں بنتاں کراں تے پیر پکڑاں تیتھوں گھولیا کوڑاں ساریا ای
سُجی پھراں ترنجاں پین ناہیں اللہ والیاں نے ساڈوں تاریا ای
وارث شاہ شریک ہے کون اُسا جس دارب نے کم سواریا ای

راغبنا

ہاں مٹیے روپ گمان بھرئے اٹھیلے رنگ نہ گیلیے نہیں
عاشق بھور فقیر تے ناگ کالے باجھ منتروں نہ گیلیے نہیں

جگہ دسی۔ جاگ اُٹھیں اگلی گھنٹاں لڑائی۔ پہاڑیے نسل لبر کے تھے۔ کوڑا لیں۔ خنداں تیل۔ گھولیا۔ قربان کیا۔ مان تھی خمر کا پوری ہوا۔
اُٹھیں۔ اٹھ کھیں۔ نامہ خمر مال۔ ناگ۔ مانپ۔ کیلئے۔ قابو کرنا۔ کیلنا۔ تیار کرنا۔

ہیر

ہتھ بدھڑی راں غلام تیری کسے ترنخاں نال سہیلیاں دے
 ہو سن زت بہار تے رنگ گھنے وچ بلیاں دے نال بلیاں دے
 سانوں دت نے چاک بلا دتا بھل گئے پیار البلیاں دے
 دیہنہ بلیاں دے وچ کراں مویاں راتیں کھینڈاں وچ وچیاں دے

رانجھا

نال نڈھیاں گھن کے چرڑے توں تساں بیٹھناں وچ جھنڈا ہیرے
 ایں رلاں گے آن کے وچ دیہڑے ساڈی کوئی نہ لے گا سار ہیرے
 دھکے دیکے دیہڑیوں کدھ چھڈیں سانوں ٹھگ کے مول نہ مار ہیرے
 آساں نال جے توڑنا ہونی ایں سچا دیہہ کھاں قول قرار ہیرے

ہیر

مینوں بالے دی قم رانجھا دے مرے ماں جے تہہ تھیں ٹکھ موڑاں
 تیرے باجھ طعام حرام مینوں تیرے باجھ نہ کہے نال انگ جوڑاں
 خواجہ خضر تے بیٹھ کے قسم کھا دی تھیں سورجے ہریت دھیت توڑاں
 کوڑھی ہو کے نین پراں جلیں تیرے باجھ سجھ کنت یس ہود لوڑاں

رانجھا

چیتا معاملے پین تے نس جائیں عشق جاننا کھرا ددھیلڑا ای

گئے، گھڑے، بت، البلیاں، البلی، غرق، گھن کے، بے کے، جھنڈا، پیر، پیر، آٹھ، بالے، بابل، باب، طعام، کھانا
 بران، روح، کنت، بھم، چیتا، خیال رہے ایسا نہ ہو، ماداگر، دوہیلڑا، مراد، خلک۔

پچ لکھناں ایں ہنئے اکھ مینوں ایہو جموٹھ تے سچ دا دیلا ای
 تاب عشق دی جھلنی کھری اوکھی عشق گوردے جگ سب چیلوا ای
 ایتھوں کچھڈ ایمان جے نس جائیں ات روز قیامت سیلوا ای

امیر

تیرے نام توں ہیر قربان کیتی مال جان تیرے اُتوں داریا ای
 پانسہ جان دایس میں لا بازی تِساں جتیا تے آساں ماریا ای

شاعر

چلو باپ نوں تھگ دلا لیتے دیکھو زناں جو نکر پساریا ای
 رانجھا جیو دے وچ لقین کر کے بہر چوچک دے پاس سدھلیا ای
 اگے پیپنی ہوئی کے ہیر چلی کول رانجھے نوں جا کھلیاریا ای

ہیر پوئوں

ہیر آکھدی جا کے بابل دے تیرے نام توں گھول گھایاں میں
 جس آپنے راج دے حکم اندر صاندل بار دے وچ کھڈیاں میں
 اسان پٹ دیاں پا کے باغ کالے پینگھاں شوق دنیال پنگھائیاں میں
 میری جان بابل جوں ڈھول راجہ ماری میں دا دھونڈ لبیاں میں

چوچک

باپ ہنس کے بچھدا کون مہندا ایہہ منڈڑا کت سرکار دا اے

پانسہ - ہیر - بیٹیج - بیج - نصف - ہنڈا - صاندل - بار - ٹال - پور - جھنگ - علاقہ - لاہور - رتیاں - پٹ - ریشم - ڈھول - راجہ - دیکھو - ۳۸
 ناہی - گائے - بھیس - جرنے - والا - کت - سرکار - دا - کس - کاس - نہر - کاس - حکومت - کا -

ہتھ لایاں پنڈے تے داغ پیندا ایہہ تال نہیں دے نہیں درکار دا اے

ہمیر

سُکھ چتر تے عقل دا کوٹ نڈھا مچھیں بہت سبھال کے چار دا اے
کے نال پیار دے ہوئنگ دیکے سوٹا ننگ تے مول نہ مار دا اے
مال آپنا جان کے سانجھ لیاوے کوئی کم نہ کرے وگار دا اے
دے نور اللہ دا مکھڑے تے پیا رت ہی رت چتا ر دا اے

شاعر

وارث جنہاں نوں ہوو نہ تاہنگ کوئی کم اوہناں دے رت سوار دا اے

چوہک

کیہڑے چودھری دا پُت کون ذاتوں کیہا عقل شعور دا کوٹ ہے نہیں
کیکوں رزق نے آن اُداس کیتا ایہنوں کیہڑے پیر دی اوٹ ہے نہیں
فوجدار واہلوں کر کے کوئج دھاناں چوہں مار نقارے دی چوٹ ہے نہیں
کہاں جاناں دا پُت تے کون کوئی کیہڑی گل دی ایہنوں توٹ ہے نہیں

ہمیر

پُت تخت ہزارے دے چودھری دا رانجھا ذات دا جٹ ایل ہے جی
ایہدا بو پڑا مکھ تے مین نہتے بڑی سوہنی ایس دی ڈیل ہے جی

سُکھ: دانا۔ چتر: ہاتر۔ چالاک: کوٹ: قلعہ۔ کہتے: بانٹے۔ ہوئنگ: آواز۔ وگار: بیکار۔ چتا ر: ایادردا ذکر کردا۔

اوٹ: درج پردہ۔ فوجدار: فوجی سپاہی۔ نقارہ: طبل۔ تھک: کمی۔ بو پڑا: جوہر لا۔ کھو جی: کھوج لگانے والا۔
ہائی: اپنی رائے رکھنے والا۔ نیایش: منصف۔

مٹھا ایس دا چک دا نور بھریا سخی جیو دا نہیں بنیل ہے جی
گل سوہنی پریم دے وچ کر دا کھوجی لائی تے نیامیں دکیل ہے جی

چوچک

کئی ڈوگراں جتاں دے نیاں جانیں پریم وچ دلاور ہے لائیاں دے؛
پاڑ چیر کر جان دا کٹھ دلیوں لڑیا کاسنوں نال ایہہ بھائییاں دے؛
کس گل توں اٹھ کے رُس آیا لڑیا کاسنوں نال بھرجائییاں دے؛
وارث شاہ نہ ایس توں نفع کوئی جیہڑا رُس آیا نال بھائییاں دے

ہیر

لائی ہو کے معاملے دس دیندا منہف ہو وڈے پھاری پھیڑیاں دے
واہوں کٹھ کے کنڈھے تے پار لائے بھو کٹھ دیندا کھوج جیہڑیاں دے
دھار دھار دی ٹہر دواؤندا اسے ٹھنڈ پاؤندا وچ بکھیڑیاں دے
سمہ رہی روئی نوں سانجھ لیا دے اکھیں وچ رکھے وانگ دھیڑیاں دے
تیل جوانال دا بھلا ہے میاں رانجھا ول جان دا دَب دیریاں دے

چوچک

تیرا اکھنل اسال منظور کیتا مجھیں دیہہ سنبھال کے ساریاں نہیں
خبردار رہے مجھیں وچ کھلا بیلے وچ مصیبتاں بھاریاں نہیں
رلا کرے ناپس وچ کھنڈیاں دے ایس کدی ناپس مجھیں چاریاں نہیں
مت کھینڈ رُجھتے کھنڈیاں جان مجھیں ہون پنڈ دے وچ خواریاں نہیں

واہوں، واہ نالہ، دیوارا دھلکیک دھارکا دام یکہ یکہ شوق طاہرے دَب دیر: رہ دَب کھنڈیاں: بستر: مت: متاں: مبادا: ایلا: ہر: کہ

بیر

پاس ماں دے بیر نے گل کیتی ماہی نہیں دا آن کے چھیڑیا
 بت پند دے وچ وچا پونڈی ایہہ جھکوا چا بیڑیا
 تنبا نت منگوڑے وچ بیلے ماہی سگھڑ ہے آن سہیڑیا
 مائے کرم جاگے ساڈے منگوآں دے ساڈا مل جٹیڑا گھیریا

بیر

پیر بیر رنجھیے دے کول آئی ہوئی بہت ادھین دلاسرے تے
 مکھن کھنڈ پراؤنٹھے کھا میاں نہیں چھیڑ دے رب دے آسرے تے
 ہس کھیڈ رنجھیا جال میاں گڈر آدسی دودھ دے کاسرے تے
 بیر آکھیا رب رزاق تیرا میاں جائیں نہ لوکاں دے ہاسرے تے
 جھیں چھیڑ دے جھل دے وچ بیٹا آپ ہو ہیں اک پاسرے تے
 وارث رب نے کم بنا دتا ساڈی عمر ہے نقش پتا سرے تے
 شاعر (رانجھ بارے)

بیلے رب دا ناؤں کے جاؤڑیا، ہو یا دھپ دے نال دھیر میاں
 اوہدی نیک ساعت رجوع آن ہوئی، بیلے راہ جانڈے پنج پیر میاں

بنج پیر

کچھ کھا چوری، چو مجھ بوری، جیو وچ نہ ہو دل گیر میاں
 رب کاج سوارسی آپ تیرے کوئی تددہ نہ ہووسی بھیڑ میاں

منجھا، خال، فوارث، ساڈا، خاندانی منگواں دے گائے جینیوں دلاں کے۔ ادھین، عاجز، آسڑے، آسڑے، جلال، گزاردہ، کاسرے، بھڑپالہ
 ہاسرے، ہنس، مذاق، ترجیز، پریشان، کاج، کارج، کام

راجھا

تینوں ہیر دا عشق اے ہیر بخشواؤں رب دے تئیں امیر میاں

پنج ہیر

ہیر ملی درگاہ توں تہہ تائیں سانوں یاد کریں پوسے بھیڑ میاں

شاعر

خواجہ خضر تے شکر گنج نور گوہری، ملتان دا ذکر کیا ہیر پوری
ہو سید جلال بخاریا سی اتے لال شہباز بہشت پوری
طرزہ خضر، رومال شکر گنج دتا، آتے مندرا لال شہباز پوری
خبر سید جلال بخاریے نے کھونڈی ذکر کئے پیر تے مجھ پوری

پنج ہیر

تینوں بھیڑ پوسے کریں یاد سانوں نہیں جانا اسان نوں پلک پوری
وارث شاہ توں رب نوں یاد رکھیں تیری ہوگ مراد سبھ آس پوری

شاعر

ہندوں راجھنا آئیکے چاک لگا نہیں سانجیاں چوچک سیال دیاں نیں
لوکاں تخت ہزارے وج جاکیا کوہاں اوں اُگتے وڈے مال دیاں نیں

بھیڑ: بحیف، مصیبت - شکر گنج: بادا فرید الدین گنج شکر - ذکر کیا: ہیر بہاؤ الدین، ذکر ملتان -
جلال، بخاری: منہوم جہانیاں جہاں گشت سید محل بخاری - کھونڈی: ڈانگ - معا
کوہاں: بہم -

بھائیوں کا خط

بھائیوں! رانجھے دیاں سیالال نوں خط لکھیا ذاتاں محرم ذات تے حال دیاں نیں
 ٹوہو پودھری دا پتہ چاک لگا ایہہ قدرتاں جل بھلاں دیاں نیں
 ساتھوں رُس آیا تیں موڑ گھٹو، ایہنوں واسراں رات دن بھال دیاں نیں
 ساتھوں گھڑی نہ وسترے ویر پیارا درد بھایاں ایس دا جال دیاں نیں
 مہیں چار کے وڑھو نک ساڈا گھر کھونیاں ایس دے مال دیاں نیں
 مہیں کنگ توں دیکے کھسک جاسی ساڈا نہیں ذمہ پھرو بھال دیاں نیں
 ایہہ سورتاں ٹھگ جو ویکھ دے ہو وارث شاہ فقیر دے نال دیاں نیں

تیں موڑ گھٹو تاں احسان ہووے نہیں چل میلا اسیں آونے ہاں
 گل پاپہ اسیں ویر سارے آٹھڑا یار مناوے ہاں
 آئیں آیاں توں تیں جے نہ موڑو وڑے پے پکا پکا ونے ہاں
 نال بھایاں پنڈ دے پیچھے سارے وارث شاہ نوں نالے آونے ہاں

چمپک

چمپک سیل نے آکھیا رانجھیاں توں نڈھی بیر دے پاس اوہ بندڑا جے
 سارا پنڈ ڈرے اوس ماہیرے قول سرابیاں دے اوہا گھٹڑا جے

واہاں : چورکھیا کرنا وارث : وسترے : جھوٹے : جہاں : دگ : گائے : بھینس
 کنگ : شاہ : ماہیرے : ماہی : گائے : بھینس : پرانے : والا : چوال : مراد : رانجھا : گھٹڑا : رعب : داب

اسال جٹ ہی جان کے چاک لایا دینے تراه جے ہائیے گنڈڑا جے
ایڈا گھڑو گھروں کیوں گھٹیا جے لندا نہیں کم پور نہ گنڈڑا جے
وارث شاہ نہ کے نوں جان دا جے پاس ہیر دے رات دن ہنڈڑا جے

ہور

گھر آیاں دولتاں کون موڑے کے بٹھ پٹھوں نہیں ٹوریا ری
اُنیں جیوندیاں نہیں جواب دینا ساڈا رب نے جوڑنا جوڑیا ری
کسے چھٹیاں خط سنہیاں تے مال لٹیا نابھوں موڑیا ری
جائے بھابیاں بھابیاں پاس جم جم کسے نہیں اُس بھکیا ہوڑیا ری
وارث شاہ ہزارے دے باغ وچوں اُسال پھل کلاب دا توڑیا ری

بھرجائیاں

بھرجائیاں رانجھے دیں تنگ آ کے خط ہیریاں نوں لکھیا ری
سامتوں چھیل ودھیک ونڈا لیا لوک یاریاں کدھروں لکھیا ری
دیور چند ساڈا سامتوں اُس آیا بول بول کے کھرا ترکھیا ری
ساڈا لال موڑو سانوں خیر پاؤ جانو مکلیاں نوں پائی بھکھیا ری
کڑیئے سانجھ نامیں ال رانجھیاں دا کر ساردا دیڈا لکھیا ری
جھٹ کیتیاں لعل نہ ہتھ آون سوئی ملے ہو توڑ دا لکھیا ری

لاکھی: عصا: تراه: ڈراکر: گنڈڑا: غنڈہ: گنڈڑا: بنگا: لوہلا جم جم: خوشی: جھکیا ہوڑیا: روکا: بنوکیا:
چھیل: ہانکا: فہرہ: لوک یاریاں: لوگوں سے یاری: کھرا ترکھیا: بڑا تیز: ترکھا: جھٹ کیتیاں: جھٹ مارنے سے
توڑا دا: ازل وابتدا: دا:

کوئی دھونڈھ وڈیرا کم ہوگا جسے ایہہ نہ یاریاں سکتیاں
وارث شاہ نے چھتیاں دھنڈیاں کم قاصداں دایاں سکتیاں

شاعر

بدوں قاصد نے خط لیا دتا نہ ہی میر نے ترت پڑھایا
سارے معاملے آتے و بھاپ سارے گدہ لکھیا واج سنا یا
گھٹو موڑ کے دیور اساڈڑے نوں مٹا رُس ہزاریوں آیا
میر سدا کے راجھنے یار تائیں سارا معاملہ کھول سنا یا

راجھا (بیر نوں)

بھائی بھابیاں چا جواب دتا مینوں وطن تھیں چا تہا ہیو نے
بھوں کھوہ کے باپ دا لیا ورثہ مینوں اپنے گول چا لایو نے
مینوں مار کے بولیاں بھابیاں نیں کوئی سچ نہ قول نباہیو نے
زل زن خصاں مینوں بھٹھ کیتا میرا عرش دا کنگرہ دھابھو نے
مت بولیاں مار دیاں چا یایں میرا کھنڈا دیں تھیں چا ہیو نے
اےیں بیر دے آن کے پاک گئے جتنی مہر دے نال دل پھابھو نے
وارث شاہ سمجھا جیٹیاں نوں ساڈے نال کیہہ متھنڈا ڈاہیو نے

شاعر

بیر بچھ گے ماہیرے آپنے توں لکھوا جواب چا ٹوریا بچے

ترت: جندی نورا۔ و بھاپ: گئے۔ شکوے۔ واج: پڑے۔ کجھ: کجھ۔ جھٹھ: فرزندہ۔ دیں عرش: دالنگہ۔ دل
مہر: مروت۔ ہیرانی: ماہیرے۔ ماہی: مواد انجھا۔

تُناں لکھیا سو آساں واج تیتا سانوں واچہاں ہی لگا جھوڑیا جے
 آساں دھیرو نوں چاہینواں کیتا کدی تُو ریتا تے نہیں ٹوڑیا جے
 ہتھوں چھترے باز پھر نہیں ہلدے نہیں چھٹناں تے نہیں جھوڑیا جے
 گنگا بڈیاں گیاں نہ مڑ دیاں نیں وقت گئے نوں کسے نہ ٹوڑیا جے

بھرتیاں

جے توں جوئی ہو کے پوئیں ٹنگن ایسے اک توں اک پڑھنیاں ہاں
 رہا بات دا اسے جیتا غمر ماری آسیں ایسے محبوب دیاں بنسریاں ہاں
 آسیں ایسے دے مگر دیوانیاں ہاں بھانویں چنگیاں تے بھانویں مندریاں ہاں
 لہجہ آساں دے نہاں بے پندہن دا آسیں کھٹیاں نال سوہندیاں ہاں
 ایہ مار دا آساں نوں دے گالیں آسیں پیہ مڑ پو کھنے مہنیاں ہاں
 جس ویڑے دا ساتھوں رُس آیا آسیں بخورت دے رتیاں ہاں
 رانجھے لہجے باجیوں آسیں خوار ہو یاں کونجاں ڈار تھیں جویں وُجھنیاں ہاں
 ایہدے تھال لے ہوئے غلام ساتھوں منڈتا دار احسان دیاں مہنیاں ہاں
 جوگی لوکاں نوں مَن کے کرن چلیے آسیں ایہدے عشق دیاں مہنیاں ہاں
 وارث شاہ رانجھے اگے ہتھ جوڑیں تیرے پریم دی آگ لے جھنیاں ہاں

بھوڑیا: جھوڑا۔ غم۔ کھٹیاں: سات تارے۔ بات: بات۔ پو کھنے: قربان۔ منڈتے
 رت۔ پو۔ وُجھنیاں: بکھرے۔

شاعر

چو یک سیال توں لکھ کے نال چوری ہیریاں نے کبی کہیت ہے نہیں

ہیر

ماڈی خیر تہاڈی خیر چاہاں جیہڑی خط دے کہن دی ریت ہے نہیں
ہور رانجے دی گل جو لکھیا ہے ایہہ بات بردی امانیت ہے نہیں
رکھیا چا کے مصحف قرآن اس توں قسم کھا کے وچ سمیت ہے نہیں
تیں مغربیوں ایں دے اُٹھ پیاں ایہی اس دے نال پریت ہے نہیں
اساں جاتر جناس وچ پہاں سالوں گاونان ایں دا رگیت ہے نہیں
دین چھیڑ جھٹیں وڑے بھل بیٹے ایں منڈڑے دی ایہو ریت ہے نہیں
رائیں آن اللہ نوں یاد کر دا وارث شاہ دے نال پریت ہے نہیں

ہور

الا اللہ دیاں جھیاں پاؤندا اے ذکر حقی لا یموت ہے نہیں
نہیں بھایاں تے کر توت کئی بکھ لڑن لوں ہو یاں مضبوط ہے نہیں
جدوں تہاں تے سی جئے مار دیاں سو ایہہ تاں آؤنی دا کوئی اُوت ہے نہیں
ایا تہاں دے مہنیاں بولیاں دا ایہہ تاں سگ کے ہو یا تا بروت ہے نہیں
فی میں گھوٹ گھٹی ایہہ دے مکھ دے توں پا وودھ چوئی ایہی قوت ہے نہیں

تبت: بیت رہی گدڑی - امانیت: تکبر غرور - مصحف: مجحفہ - قرآن: الا اللہ کہن ہور میں تار
حی لا یموت (وہ خدا جو زندہ ہے جل کو نہ نہیں - اوت: نالوق - ناکمل - تابوت: سرد - قوت: غذا

سوٹ پیراں نوں بھل وچ چھڑنی ہاں ایہدی مدد نوں خضر لے لوط ہے نہیں
 وارث شاہ پھراں ایہدے مگر کی اجے تیک ایہہ رہیا انچھوت ہے نہیں

بھرجا بھیاں

ساڈا مال سی سو تیرا ہو رہیا دریا وکھینا بُرا خدائیاں دا
 توہیں جتیاں تے توہیں پالیا سی نہ ایہہ بھایاں دا نہ ایہہ بھائیاں دا
 ساہوکار ہو بیٹھی اپی مار قیل کھوہ لیا ای مال توں سائیاں دا
 آگ نین آئی گھر سانجھوئی ایہہ تیرا ہے بھائی نہ بھائیاں دا
 گنڈا ہتھ آیا کساں گنڈیاں دے آکھاں چوہا جیوں تھو تھیاں دھائیاں دا
 وارث شاہ ذی ماری دے گئے بیرے جیہا کھوہو ویر توں بھائیاں دا

ہیر

تئیں ایس دے خیال نہ پوزا دیو نہیں کھٹ کھٹ ایس پیار اُتوں
 فی یس جیونیاں ایس بن رہاں کیوں گھول گھتیاں رانجھنے یار اُتوں
 جھٹال بیلیاں وچ ایہہ پھرے جھوٹا سروتھ دا میں گنہ گار اُتوں
 میرے واسطے کار کاہندا اے میری جند گھولی راسدی کار اُتوں
 تروں بجا بیاں ساک نہ بن دیاں سو جندوں ستیا پگڑ پہاڑ اُتوں
 گھروں بھائیاں چا بواب دا ایہناں بھول دے پٹیاں چار اُتوں

انچھوت جے اب تک کسی نے نہ چھوّا ہو ۔ بُرا : قدرت ۔ رضا ۔ تھو تھیاں دھائیاں : بیزدانے کے دھان ۔ موٹی
 کھٹ : نفع ۔ پٹیاں : ٹیپ ۔ زمیں کا رمل ۔

نا امید ہو کے وطن چھوڑ آیا موتی ٹرے جیوں پرست دی تار اُتوں
 بنائیں مَنّتیں مَصقّے لکھ پھیرو نہیں مورچہ جائے تلوار اُتوں
 مذہبی آکھن جھگڑ دی نال لوکاں ایس سوہنے بھٹھے یار اُتوں
 وارث شاہ سمجھا توں بھابیاں نوں بُن مڑے نہ لکھ ہزار اُتوں

شیا عمر

بیر پا بہتہ دَور کھنڈا مکھن میں رانجھے دے پاس لے دھاؤندی اے
 ڈھونڈ بھال کے تُوہ سبھ جھل بیلا تَرْت پاس رانجھے دے آؤندی اے
 تیرے واسطے تُوہ یان بھال تھکی رو رو کے حال سناؤندی اے
 ہتھیں اپنی رانجھے نوں بیر تہی چوڑی مہر دے نال کھواؤندی اے
 کیدو ڈھونڈ دا کھوج نوں پھرے بھوندا باس چوڑی دی بلیوں آؤندی اے
 وارث شاہ میاں وکھونڈنگ لگی شیطان دی کلا جگاؤندی اے

کیدو

بیر گئی جاں ندی ول لیں پانی کیدو آن کے مکھ دکھاؤندا اے
 "اےیں بھکھ نے بہت حیران کیتے" سوال خدائے دا پاؤندا اے
 "ایہتھے خیر دیویں آگے ملگ تینوں" کیدو آن سوال سناؤندا اے
 رانجھے رُگ بھر کے چوڑی پا دتی لیکے تَرْت اوہ پنڈ نوں دھاؤندا اے

پُٹ: ریشم، معقہ، گدی، جوئی، گریزن، تلی، کتنے وقت استعمال کرتے ہیں۔ بھتہ: چاول، تُوہ: گاؤں
 کے قریب کی زمین۔ باس: اُتو، خوشبو۔ کلا: فتنہ، جھگڑا، ملگ: ملے گی۔

راخجا

راخجے بیر لوں پچھیا "ایہہ لنگا ہیرے کون فقیر کس تھاؤندا اے"

شاعر

واٹ شاہ میاں جویں پچھ کے تے کوئی لون چا آپوں لاؤندا اے

میر

بیر آکھیا "راخجنا بُرا کیتو توں تاں پچھتاں سی ٹھہرائے کے تے"

راخجا

"میں تاں جاندا نہیں ساں ایہہ سوہا تیر منگیا سویتھیں آئے کے تے
خیر لیندا ای پچھا تہہ نوں ترت بھنڈاں اُٹھ وگیا کندھ ولایے کے تے
نیرے جاندا ای جا ل نڈھینے نی جا پچھ لے گل سمجھائے کے تے
واٹ شاہ میاں اُس توں گل پچھیں دو تن اڈیاں پک وچ لایکے تے"

میر

بیر آکھیا "راخجیا بُرا کیتو ساڈا کم سی نال ویرایاں دے
ساڈے کھوج نوں تک کے کرے پُجلی دن رات ہے وچ بُریاں دے
لے ہراں نوں ایہہ دھچوڑ دیندا جھنگ گھٹ دا وچ گڑیاں دے
بال انہری تے جا جھٹھ کرسی جا آکھسی وچ بھر جایاں دے"

پچھ کے: زخمی کے. سوہا: چوس. ترت: جلدی. بھنڈاں: دوڑا. کندھ ولایے کے: پیٹھ مڑ کر

پک: چھاتی. سہن: اڈیاں یاں کی ایسی. ویرایاں: ویریاں. جھنگ گھٹ: خرابی. بھٹھ: شرمندہ. سہل

تہ راہ وچ دوڑ کے آندھی پہلے نال فریب دے چٹیا سو
 نیڑے آن کے شینہی وانگ گئی اکھیں روہ دا نیر پلٹیا سو
 ہر دلاہ لوپی گلوں توڑ سہلی نٹوں چا زمین تے سٹیا سو
 پکڑ زمیں تے ماریا نال غصے دھوبی پڑے تے کھیس چٹیا سو
 وارث شاہ فرشتیاں عرش اُتوں شیطان لوں زمیں تے سٹیا سو

بیر

بیر دھاہ کے آکھیا "میاں چا چا پوری دیہ جے جیوناں لوڑناں ایس
 نہیں مار کے جند گوا دیساں مینوں کسے نہ ٹکنا ہوڑناں ایس
 بٹھ پیر تے ہتھ لٹکا دیساں، لڑ لڑکیاں نال کیہہ ہوڑناں ایس
 پوری دیہ کھاں نال حیا آپے کا ہے اسل دے نال اہوڑناں ایس"

کیدو دا پرہیہ وچ جانا

ادھی ڈتھ پئی ادھی کھوہ لئی چُن میل کے پرہیہ وچ لیاؤندا اے
 کیا سن دے نہیں سو موی میرا پوری پلکیوں کھول وکھاؤندا اے
 نہیں بچے نوں کوئی مت دینا ندھی مار کے نہیں سمجھاؤندا اے
 چاک نال اٹھوی جائے بیے آج کل کوئی لیک لاؤندا اے

شینہی : شیرنی - روہ : قبر غصہ - نیر : پانی - اٹھو : آنسو - سہلی : بالوں کی رسی -
 اہوڑ : بے اتفاقی -

جس دیاڑے مہر نے چاک رکھیا اوس ویڑے نوں پچھو تاؤندا اے
 وارث ہیر نوں نہیں سمجھاؤندا اے اتے چاک نوں نہیں تراہوندا اے

چوچک

چوچک اکھدا کوڑیاں کریں گلاں ہیر کھیڈ دی نال سہیلیاں دے
 پینگھاں پا کے تیاں دے نال جھوٹے ترخن بوڑ دی وچ سہیلیاں دے
 ایہہ جنس جہان دا مفرنگا فقر جان دے او نال سہیلیاں دے
 کچتے نال ماریاں بھنگ گھوٹے کدی جانچے نال چیلیاں دے
 نہیں چوہڑے دا پتہ ہوئے سید گھوڑے ہون ناپس پت لیلیاں دے
 وارث شاہ فقیر نہ ہون ہرگز پت جٹاں تے موجیاں تیلیاں دے“

لوک

مال ہیر دی۔ تے لوک کرن چغی ”تیری ٹکئیے دھی خراب ہے نیس
 اسیں ماساں پھپھیاں لچ مویاں ساڈا اندروں جی کہاں ہے نیس
 چاک نال اکتالیاں جائے بیس ہو یا ماپیاں دھروں جواب ہے نیس
 شمس دن قاسمی نت کرے شے شوخ دھی دا ویاہ ثواب ہے نیس
 تیری دھی دا مغز بے یگاں دا آتے چاک بھی بویں ثواب ہے نیس
 وارث شاہ شہ انگلاں اک گھتن دھی لگی دی تیج خراب ہے نیس“

کوڑیاں، بھوٹی، فقر، فاقہ، لیلیاں، بیٹوں کے بچے، لُج، شرم، عزت، دھروں، شروع
 بالکل، تیج، تیج کے، ہڈی طرح۔

کیدو (ملی نوں)

کیدو آکھدا دھی نوں ویاہ ملکی دھروئی رت دی مَن کے ڈانے نیں
اکتے مار کے وڈھ کے کرس بیرے، سر بھن پوآں نال سامنے نیں
دیکھ دھی دے لاڈ کپہہ دند کڈھیں انت جھوریں رتے قصائے نیں
اکتے بچھ کے بھورے چاگھتو لب وانگ بھڑوے دے آئے نیں

ملکی

غٹے نال ملکی تپ لال ہوئی "جب دوڑ توں میٹھے ناسے نیں
مد لیا توں بیر نوں ڈھونڈ کے تے تینوں ماں میندی اے ڈانے نیں
وارث شاہ وانگوں کتے ڈب موئی ایں گھر آیا پے دی ناسے نیں

بیر (مال نوں)

بیر آکھدی آن کے مَس کے تے "آنی جمعات نیں انہیے میرے نیں"

ماں (رہیروں)

"تینوں ڈونگھٹے کھوہ دے وچ بوڑاں گل بیٹے بچے میرے نیں
دھی جوان جے کسے دی بُری ہووے چپ کپڑے پا بنیڑیے نیں
تینوں وڈا اُماڈا جاگیا اے تیرے واسطے مَنس مہیڑیے نیں

دھروئی : اللہ کا واسطہ - رضا - کرس - کر - بیرے - ٹکڑے - پوآں : جلتی کڑی - چو -
سامنے - سرد - کی - بڑی - بھورے - کوٹھڑی - بھڑونے - گندم - رکھنے وال - جڈ - آئے : بھڑوے میں سے دانے
نکالنے والے سوزان کا ڈھکنا - بوڑاں : ڈوبوؤں - گل : نسل خاندان - اُماڈا : نفسانی خواہش - مَنس : مرد خشم

دھی جوان جے بچے گھروں باہر لگے وس تاں کھوہ نگھڑیے نہیں
وارث جیوندے ہون جے جھین بجائی پاک پوراں نہ سہیڑیے نہیں

مال

تیرے ویر سلطان نوں خبر ہووے فکر کرے اوہ تیرے نکاونے دا
چو یک باپ دے راج نوں بیک لائی آکینہ فائدہ پاپیاں تاوے دا
نک وڈھ کے کوریاں نکالیونی ایہہ نفع ہے لاڈ لڑاؤنے دا
راتیں پاک نوں پاجوب ویاں سانوں شوق نہ نہیں چراوے دا
آسٹھ لہ لے سب گہنے کیہہ فائدہ گہنیاں پاوے دا
وارث شاہ میاں ایس چھوہری دا جی ہو یا ای لنگ نکاونے دا

میر

مائے رب نے پاک گھر گھٹیا کی تیرے ہون نصیب جے دھوں چکے
ایہو جیے جے آدمی ہتھ آوں سارا ملک ای رب توں دُعا منگے
جہڑے کم کیہے کم ہو رہے سانوں مال کیوں غیب دے دے پنگے

سیانیاں دامت دینا

کل سیانیاں ملکی نوں مت دتی تیغ، مہریاں شوق نہ کرو سنگے
نہیں چھڑیے رب دیاں پوریاں نوں جنہاں کپڑے خاک دے وپ گئے

چوہر: سوکھنڈے۔ کورماں: خاندان۔ قید۔ چھوہری: لڑکی۔ مراد میر۔ غیب دے پنگے: غنہ ہے۔
مہریاں شوق: لڑکی کے شوق کی بات۔ رب دے پوریاں: فقروں۔

جنہاں عشق دے معاملے سریں پائے وار شاہ نہ کسے توں رہن سنگے

ملکی

ملکی آکھدی چوچکا بنی اُدھی سانوں ہیر دیاں مہنیاں خوار کیتا
 طعنے دین شریک تے نوک سارے چو طرفوں خوار سنسار کیتا
 دیکھو لچ سیالال دی لاہ مٹی نڈھی بیر نے چاک نوں یار کیتا
 جاں میں مت دتی اکوٹ لڑن لگی لچ لاہ کے چٹال نوں چار کیتا
 کڈھ چاک نوں کھوہ نے سب جتھیں ساڈا چاک نے جیو بیزار کیتا
 جھب ویاہ کر دتی نوں کڈھ دسیوں سانوں ٹھٹھ ہے ایس مزار کیتا
 وارث شاہ نوں ہیر خوار کیتا نہیں تاں رب صاحب سردار کیتا

چوپک

چوپک آکھدا نلکے جم دی نوں گل گھٹ کے کاہے نہ ماریو ای
 گڑھتی زہر دی گھول نہ دتیوئی ایہہ آج صواب تارو ای
 مجھو ڈونگھڑے دھتی نہ بوڑیو ای وہیں روہڑ کے مول نہ ماریو ای
 وارث شاہ خدا دا خوف کیتو تاروں وانگ نہ زمیں نگھاریو ای

شاعر

راتیں رانجھے نے ہمیں جاں آن ڈھویاں چوپک سیال متھے وٹ پایا ای

سر پ پائے: سر پ اٹھائے۔ سنگے: ہنکے شرمائے۔ لچ لاہ کے: غم اتار کے۔ جھب: جلدی۔ گڑھتی: زور دینے کی
 یہی خدا۔ صواب: نیکی۔ تاروں: دیکھو مغز ۳۷۔ مجھو واہ: پھوٹا نا۔ وہیں: سیلاب۔ نگھاریو: غرق کی

بٹیں رانجھے نوں پاس بُلایا ای سارا شہر بُرا کہیں دھایا ای
چوچک (رانجھے نوں)

بنی چٹھ نہیں آٹھ جاگہ نوں تیرا طور بُرا نظر آیا ای
چوچک (ایالاں نوں)

سیالو کہو بجائی ساڈے کم ناپیں جائے اودھرے جدھرول آیا ای
 آساں ساہن نہ رکھیا ایہہ نڈھا دھتیاں چارناں نہیں بنایا ای
 ٹھٹھے نال لوکاں ساتوں ٹھٹھ کیتا آتے مہنیاں بہت اکانیا ای
چوچک (رانجھے نوں)

وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَفَجَّرَ لَكُمُ الْمَاءَ دَائِبًا فَاذْكُوا وَاشْرَبُوا
 لَا تَقْرَبُوا مَعَ فَرَايَا
 لَا تَقْرَبُوا مَعَ فَرَايَا
 لَا تَقْرَبُوا مَعَ فَرَايَا
رانجھا (چوچک نوں)

اَتَقُوا عَلَى اللَّهِ رِزْقَهَا اَيُّه لے سانجھ مجھیں گھر آئیاں نیں

شاعر

رانجھا سٹ گھوٹڑی آتے لاه بگھورا چھٹ چٹیا سب منگوڑ میاں

وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ : اللہ نے اپنے بندوں کے لئے رزق پھیل دیا ہے۔ کَلُوا وَاشْرَبُوا : کھاؤ پیو۔ لَا تَقْرَبُوا : منگول زچہ نہ کرو
 اَتَقُوا عَلَى اللَّهِ : اللہ رزق دے گا۔ اِنَّ كُوَالِدَكَ : رزق پر جروس ہے۔ تَقْوِي ہے۔ گھوٹڑی : لاٹھی۔ معا
 بگھورا : کھل : منگوڑ : گاتے جینیس +

دوہی پور نوں کھرے دا کھرک پہنچے چھڈ ڈا اے سٹھ دا پاڑیاں
دل چایا دیں تے ملک اُتوں اوہدے بھادا بولیا ہاڑ میاں

رائجھا (چوچک نوں)

تیریاں کھولیاں پوراں دے ملن سبھتے کھرے کٹیاں نوں کائی دھاڑیاں
تیری دھی نوں اسیں کیہ باندے ہاں تینوں آؤندی نظر پہاڑ میاں
بینوں نہیں دی کجھ پرواہ ناپیں نڈھی پئی سی اسیں رہاڑ میاں
گھٹ بہیں پرائی توں ماہیاں دی سچ کیتا ای کوئی کراڑ میاں
ہیں چار دے نوں گڈرے برس باراں آج آٹھیا اندوں ساڑ میاں
دوہی کھتری دی رہی کھتری تے لیکھا گیا ای ہو پہاڑ میاں
تیری دھی رہی تیرے گھر بیٹھی جھاڑا مفت دا لیا ای جھاڑ میاں
ہنٹ بھرے جکے نوں سانجھ لیو کڈھ چھڈیو ننگ کراڑ میاں

شاعر

مجھیں چرن نہ باجھ رنجھیں دے ماسی مور جتے جکھ مار رہے
کائی گھس جائے کائی ڈب جائے کائی ٹینڈ پاڑے کائی پار رہے
سیال پلہ بہتیار تے ہو کو ہاں مگر لگ کے کھولیاں چار رہے
وارث شاہ چوچک پچھو تاؤندا اے منگو تاہم چرے اسیں ہار رہے

کھرے : پاؤں کے نشان چرکا۔ پچھو : پچھو۔ ہاڑ : ہار۔ پھینے کی گری۔ دھاڑ : ڈاکو۔ رہاڑ : بند۔ کراڑ : دنیا۔

ساڑ : باندہ۔ ملن : ملنے۔ لکھا : حساب۔ ہنٹ بھرے : جکے۔ بھری دھرائی : دکان۔ خشینہ : شیر۔ کوہاں : وہ۔ کھولیاں : کھولیاں۔
دوہی کھتری دی : کھتری کی صاحب کتاب کی بھی کائی۔

ہمیر

مانے چاک نول تراہیا چاہل ایل گل اُتلے بہت نوشی ہے نیس
رب اوس نول رزق ہے دین ہارا کوئی اوسدے رب نہ کسی ہے نیس
بھیس ہون شراب وچ بیلیاں دے وچ کھوبیاں دے پھونپی ہے نیس
وارث شاہ اولاد نہ مال رسی جیٹا حق کھٹھا اوہ تال وکھی ہے نیس

نکی

نکی گل سناوندی چوچکے نول چاک بہت دیندا بد دما میاں
باراں برس مہیں اوس پاریاں نیس کیتی نہیں سی چوں چرا میاں
حق کھوہ کے چا جواب دتا مہیں پھٹ کے گھراں نول جا میاں
پیرس لگ کے جا منا اُس نول آہ فقر دی بُری پے جا میاں
وارث شاہ فقیر نے چپ کیتی اوہدی چپ ہی دیگ رٹھا میاں

چوچک

چوچک اکھیا با منا اُس نول ویاہ تیک تاں مہیں چرا لیتے
جدول مہیں نول ڈولے وچ پا دیتے اُس پوے جواب تدا دیتے
سادھی دتی دا کچھ نہ لاہ لیندا سہہ شہل کھور کرا لیتے
وارث شاہ ایس جٹ سدا کھوٹے جڈا کھنڈا مہیں بھی اک لایے

کھٹھا : کھٹھا پھینڈ لیا - چوں چرا : نیل د بہت - دیگ : دے گی
پھنڈ : فند - کھور : کھور

ملکی

ملکی جا ویہڑے وچ پچھدی اے جیہڑا ویہڑا سی بھائیال ساتویاں دا
 ساڈے چاک دی خبر ہے کتے اڑیو کدھر ماریا گیا پچھتاویاں دا
 ذرا سیر کڈی اوہنوں سد دی اے رنگ دھوئے پتنگیاں باویاں دا

راجھا

راجھا بولیا سقروں مہن آکر اہیہ پیا سردار نتھواویاں دا

ملکی

واری! چھڈ کے مال کیوں نویں ڈیرے جویں بالکا ٹہیاں باویاں دا

شاعر

وارث شاہ جیول چور نوں لے واہر اُجھے ساہ لیندا ماریا باویاں دا
 (راجھے نوں)

ملکی

ملکی آکھ دی لڑیلوں جے نال پوچک کوئی سخن نہ جیوتے لیاونا ایس
 کہیا باپیاں پُترال لڑن بُندا تساں کھٹناں تے اسال کھاونا ایس
 چھڈ مال دے نال میں گھول گھتی مال سانجھ راتیں گھر آوناں ایس
 کڑی کل دی تیرے توں رُس بیٹھی توہیں اوں نوں آمناناں ایس
 تیرے نام توں سیر قربان کیتی منگو سانجھ کے پیار لیاوناں ایس

ساتویاں: بابک، برادی، سقروں، زمین پرست، نتھواویاں، عاجزوں، بے ٹھکانہ لوگوں، واری: سرتے تریان،
 ڈیرے: بھٹوں کے باہر عام مسافروں یا عام بھانوں کے بیٹھے رہنے کا دعویٰ کرہ، مکان، بالکا: چیدا، خادم، باویاں: سیر، نقیر،
 اُجھے ساہ لیندا: مسکیاں بھرتا۔

منگو چھڈ کے جھل وچ میاں وارث آساں تخت ہزارے نوں جادواں ایں

راجھا (بیرنوں)

راجھا آکھ دا بیرنوں "ناں تیری ساقوں پھیرم رات دی چمڑی اے"

بیر

میاں من لے اوسدا اکھیا توں تیری بیر پیاری دی امبری اے
کیا جانیئے اونٹھ کس کسے بیہ سی اجے ویاہ دی بات تے لمبری اے
وارث شاہ ایں شق دے وچ وچوں کسے پتے نہ بدھی آدمڑی اے

شاعر

راجھا بیر دی ناں دے لگ آکھے مجھیں چھٹر کے جھل وچ آؤندا اے
منگو وار دنا وچ جھانگڑے دے آپ رب دانام دھیا وندا اے
بیر ستواں دا گھروں گھوں چھٹاں دیکھو رزق رنجیٹ دا آؤندا اے
پنجاں پیراں دی آمدن ترت ہوئی ہتھ بندھ سلام سناؤندا اے
راجھا بیر سوئے دونوں آن حاضر اکوٹ پیرنیں ایہہ فرماؤندا اے

منج پیر

بچہ دوہوں نے رت نوں یاد کرناں نہیں شق نوں مینہاں لاؤ ایں
اٹھے پھر خدا نوں یاد کرناں تاراں ذکر تے خیر کماوناں ایں
راجھا بیر تیری تے توں بیر دا ایں ایس عشق اکھڑا پاوناں ایں
وارث شاہ پنجاں پیراں تھکیتا بچہ بجو نوں نہ ڈولاوناں ایں

شاعر

بیر و ت کے بلیوں گھری آئی ماں باپ قاضی سد لیاوندے نہیں
دونوں آپ بیٹھے آتے وچ قاضی آتے سلمے ہیر ہاوندے نہیں

قاضی

بچہ بیر تینوں اسیں مت دیندے، مٹھی نال زبان سمجھاوندے نہیں
چاک پوہراں نال نہ گل کیجے ایہہ مٹتی کیہڑے تھاوندے نہیں
چرخہ دھاہ کے آپنے گھریں بیٹے گھڑ گوں کے جیو پرچاوندے نہیں
دینوں نظر حیا دے نال رہیے تینوں سب سیانے فراوندے نہیں
چوٹک سیال ہوئی ہیرے جانی ایں؛ سردار تے بیچ گراوندے نہیں
شرم ماہیاں دے ول دھیان کیجے شانہ ار ایہہ جٹ ساڈندے نہیں
باہر پھرن نہ سوندا کواریاں نوں آج کل لاگا گھر آوندے نہیں
ایتھے ویاہ دے ساز ساراں بندے کیڑے پئے پکا پکاوندے نہیں
وارث شاہ میاں چند روز اندر کھیرے جوڑ کے بیچ آیاوندے نہیں

بیر

بیر آکھدی بابا سللیاں توں نہیں عمل بیٹایا جائے میاں
جیہڑیاں وادیاں عاقتاں جان ناپیں رانجھے چاک توں رہیا نہ جاسکیاں
شیر چڑا رہے نہ ماس باہجیوں جھٹ نال اوہ رزق مکائے میاں

داغ اُنَب دے رُسے دلہے تاپیں داغ عشق دا بھی نہیں جائے میاں
 رضا تقدیر دی وگ گئی کون ہوونی دے مٹائے میاں
 ہوو سبھ گلاں منظور ہویاں لاجھے چاک توں رہیا نہ جائے میاں
 ایہہ عشق دے روگ دی گل اینویں سر جائے پر ایہہ نہ جائے میاں
 وارث شاہ میاں بھویں گنج سر دا بارہ برس پُٹن نہیں جائے میاں

قاضی

ایہہ رے وڈھ رُٹ کے کمرہ بنیاں توں گل گھٹ کے ڈنگھڑے پورے نیں
 سر سبھ سوتال مدھانیاں دے مکناں گھڑتھنی توڑیے نیں
 ایہہ داتری ناں چا ڈھ پاڑو سوئے اھیں دے وچ پورے نیں
 وارث شاہ نہ چاک توں مڑے مڑے اسیں سبھ بہنیرا ہوڑے نیں

قاضی

سر بیٹیاں دے چا جڈا کر دے جدوں غصیاں تے باپ آؤندے نیں
 سر وڈھ کے نیں وچ روڈھ دیندے ماس کاں کُتے پتے کھاؤندے نیں
 سستی جام جلالی نے روڈھ دیتی کئی ڈوم ڈھاڈی پتے گاؤندے نیں
 اولاد جیہڑی کہے نانہہ لگے ماپے اوس توں مار مکاؤندے نیں
 جدوں قہر تے آؤندے باپ ظالم بھہ بیٹیاں بھورے پاؤندے نیں
 وارث شاہ جے ماریے ہداں تاپیں تہناں خون نہ دیونے آؤندے نیں

پُٹن پکیش سوہنا: اچھا آتا۔ مدھانیاں: روڈھ ہونے والا، گھڑتھنی: گھڑتی، مڑے: مرنی، پُٹن: پورے، مکناں: مکین
 نیں: نہ دی، جام جلالی: دیکھو مکنا، ڈوم ڈھاڈی: میراثی، ربانی

ہیر

جنہاں بیٹیاں ماریاں روز قیامت سر تنہاں دے وڈا گناہ میاں
 ملن کھانیاں تنہاں نوں جا آگے چویں ماریاں جے توں کھاہ میاں
 کہے ماں تے باپ دے اساں متے گل پڑا تے منہ کھاہ میاں
 اک چاک دی گل نہ کروٹو لے اوہا ہیر دے نال نباہ میاں

ہیر دا بھرا سلطان

سلطان بھائی آیا ہیر سندا آکھے ماں نوں دھی توں تاڑا تاں
 تیرے اکھیاں ستر جے بے نایں پھیراں ایس دی دھون تلوار اتاں
 جے ناہنہ دھی توں حکم دے وچ رکھیں سبھو ساڑاں گھر بار اتاں
 وارث شاہ جیہڑی دھی بڑی ہووے دیئے روہڑ سندرل پار اتاں

ہیر

اکھیں لگیاں مڑن نہ ویر میرے بیبا گھول کھتی بنھاریاں دے
 وینہن پئے دریا نہ کدی مڑ دے بھانویں گھتے بھیاں بھاریاں دے
 لہو لکھنوں رہے نہ مول ویرا جھتے لگیاں تیز کٹاریاں دے
 لگے دست اک سار نہ بند کیبن وید لا رہے ویدکیاں ساریاں دے
 سر دتیاں باجھ نہ عشق پکتے نہیں ایہہ سکھالیاں یاریاں دے
 وارث شاہ میاں بھائی ورجدے نیں دیکھو عشق بنایاں غاریاں دے

تاڑ، ڈرا، دھکا، ستر، پردہ، ڈکڑے، کڈے، ہیرے، وید، حکم، ورجدے، روکتے، منع کرتے۔

قاضی

قاضی آکھیا خوف خدا دا کر ما پے چہہ چڑھے چا مارئیں گے
تیری کیاڑیوں جیہہ کڈھا سٹن مارے غم دے نوں گزاریں گے
جس وقت دتا آساں چا فتویٰ او سے وقت ہی مار اتارئیں گے
تیرے دیدڑے ذرا نہ ہوں نیویں وانگ باز دے اکھیاں پارئیں گے

شاعر

پنجاں پیراں نوں رانجھے نے یاد کیتا جدوں میر سینہ ہڑا گھٹیا اے
”ماں باپ قاضی سمجھے گرد ہوئے گلہ ساریاں دا آساں جھٹیا اے“
اے پیر پنچے ہتھ بھڑ کھلا نیر روندیاں مٹول نہ ٹھٹیا اے

پنچ پیر

بچہ کون مصیبت پیش آئی وچوں جیو ساڈا تھر تھٹیا اے

رانجھا

میری میر نوں ویر حیران کیتا قاضی ماں تے باپ پھٹیا اے
مدد کرو خدا دا واسطہ ہے میرا عشق خراب ہو چٹیا اے

پنچ پیر

بہت پیار دلا سڑے نال پیراں میاں رانجھے دا جیو تھٹیا اے
تیری میر دی مدد نوں میاں رانجھا مخدوم جہانیاں گھٹیا اے

دو تین سَدِ مٹا کھاں وِجھلی دے ساڈا گاؤن تے جیو پتلیا اے

انجھے دا پیراں نوں راگ سنانا

شوق نال دجا کے وِجھلی نوں پنجاں پیراں اگے کھڑا گاؤندا اے
 کدے رادھا تے کاہن دے بٹن پدے کدی ماچھ پھاڑی تے لاؤندا اے
 کدی دھول تے ماروں چھوہ دیندا کدی بونیاں چاؤندا اے
 مٹی نال جلائی دے توب گالویں وِجھ پھیری دی کلی لاؤندا اے
 کدی سوہنی تے ہینوال والا نال شوق دے سَدِ سناؤندا اے
 کدھرے دُھرتیاں نال کبت چھوہ کدی سوہنے نال رلاؤندا اے
 سائیک نال تنگ شہانیاں دے راگ سوہنی دا بھوگ پاؤندا اے
 سورجھ گجری پوربی لکت بھیروں دیک راگ دی ذیل وِجاؤندا اے
 ٹوڈی سیگھ ملہار گونداسری تے دھناسری چت اُلاؤندا اے
 مال سری تے برج دا راگ بولے نال ماروں وِجھ پھاؤندا اے
 کدرا بجاؤندے نال مال کونس سُرّاں کاڑے دیاں رلاؤندا اے
 کلیان دے نال بڑھنس بولے نٹ منگلا چاؤندا اے
 برہما نال پلاسیا بھیم بولے دیک راگ دی تار وِجاؤندا اے
 جٹلا نال پہاڑ جھنجھوٹیاں دے گورن نال آسوری گاؤندا اے

سَد: بول: حیرے۔ اُودھو: رادھا۔ کرشن کی محبوبہ۔ کاہن: کرشن۔ بٹن پدے: تقریبی گیت۔ ماچھ: پہاڑی
 دھول: ماروں: دیکھ: سمجھو: ۳۸: دُھرت: کبت: شعر کی قسم۔ چھوہ: ہے: خرد: کبت۔ سوہنے: خوشی کے گیت۔
 جٹلا: پاوندا: خرد: کرتا۔

سری راگ اہنت ہنڈول نالے جی جادنی دیاں سُر اے لاؤندا اے
پیریاں نال ہزائیاں دے وارث شاہ نوں کھڑا ساؤندا اے

پنچ پیر

راضی ہو پنجاں پیراں مُکھم دتا بچّہ منگ دُعا جو منگنی ایں

رانجھا

آج بیر جی مینوں بخش اُٹھو رنگن شوق دے نال جے نگنی ایں
مینوں کرو ملنگ بھبھوت لاؤ

پنچ پیر

بچّہ اوہ بھی تیری منگنی ایں
جیہے نال رلیے تہے ہو جائیے ننگ نال رلیے اوہ بھی منگنی ایں
وارث شاہ نہ سوں اُدھال جی نہیں مایاں دے گھر لنگھنی ایں

رانجھا

رانجھے پیراں نوں بہت خوش حال کیتا۔

پنچ پیر

دُعا دتیا نے جا بیر تیری !
تیرے سب مقصود ہو رہے حاصل مدد ہو گئے پنچ پیر تیری
جاہ گونج توں وِچ منگواؤ بیٹا بخشی رب نے سب تقیر تیری
وارث شاہ میاں پیراں کاماں نے کر چھڈی اے نیک تدبیر تیری

راجھا (ہیرنوں)

راجھے آکھیاں اکھاں بیٹھ ہیرے! کوئی نیک تدبیر بنائیے نی
ماں باپ تیرے دلگیر ہوئے کوں اوہناں توں بات چھپائیے نی“

راجھا (مٹھی ناننوں)

مٹھی نین نوں سد کے گل کیتی تیرے گھر چا ٹھاہر بنائیے نی
میں تاں سیالاں دے ویہڑے وڑاں ناپیں ساتھ ہیرنوں نہ پہچائیے نی
دنے رات تیرے گھر بیل ساڈا ساڈے سر احسان چڑھائیے نی

ہیر (مٹھی ناننوں)

ہیر پنج مہراں کڈھ دتیاں نیں کائی مٹھیے ڈول بنائیے نی
کرُمیاں نال نہ کھولنا بھیت کوئی بھتے جیو دے وچ نکائیے نی“
واٹ شاہ چھپائیے خلق کو لوں بھانویں اپنا ہی گرد کھائیے نی

شاعر

پھلے کول منگو جتھے بیٹھا اسی ادھر سے کول بیسی گھر نائیاں دا
مٹھی نانن گھراں دی خصمنی سی نائی کم کر دے پھر نائیاں دا
گھر نائیاں دے حکم راجھنے دا پوئیں ساہورے حکم جوائیاں دا
پاں بھان ہٹے پھر ن والیاں دی بارا کھل دایف تلائیاں دا

ٹھاہر: تمام ساتھ: بارے پاس: مہراں: اشرفاں: خلق: خلقت: دنیا: پھلے: پھر جہاں
گندہ نکالتے ہوں: خصمنی: سردار: چال بھال: شورغل: بارا: قیمت

ہنسی سچ وچھائے کے پھل پورے اُپر آؤندا قدم خدایاں دا
 دونوں ہیر رانجھا اُتے کرن موہاں کھڑیاں کھان مچھیں سرسائیاں دا
 گھڑی رات رہندی ہیر گھر جائے رانجھا چھپر چھپرے مچھیں گائیاں دا
 آلو اپنی کار وچ رُجھ جاندا بوا پھیر نہ ویکھ دے نائیاں دا

شاعر

دینیں ہوئے دوپہرتاں آئے رانجھا اُتے اودھروں ہیر چا آؤندی اے
 ایہہ مچھیاں لیا بہاؤندا اے اوہ نال سہیلیاں آؤندی اے
 ایہہ وکھلی نال سرود کر دا، اوہ سنے سہیلیاں گاوندی اے
 رانجھے نال دریا جھنناں اُتے رل ہو اکھیاں نہاؤندی اے
 کائی زلف پھوڑ دی رانجھنے دی کائی آن گلے نال لاؤندی اے
 کائی چمڑے نلک نوں مشک بوری کائی مکھ نوں مکھ چھراؤندی اے
 کائی میریاں اکھ کے بھیج جاندی مگر پوے تاں مچھیاں لاؤندی اے
 کائی اکھدی ماہیا ماہیا دے تیری مچھ کئی کتا جاؤندی اے
 کائی ماٹری دے تر بوڑیاں نوں کوڑے بککے چا بناؤندی اے
 کائی اکھدی رے ہو رانجھیا دے مار بالیاں پار نوں دھاؤندی اے
 مردے تاریاں ترن چوناں پکے کوئی نول نسل رُجھی آؤندی اے

پھل پورے: بیول چھائے۔ رُجھ جانے: نہروں ہو جانے۔ سرود: رانگ نہا۔ کائی: کوئی۔ مکھ: مچھیاں۔ مچھ: مچھ
 جاتندی: کتنی۔ ماٹری: تر بوڑیاں۔ مراد مچھیاں۔ سنے: آواز۔ بالیاں: بازو۔ جو نال: نسل۔ یہاں تک

کیتی تاریاں ترن پُوا کر کے کائی چھال گھڑم دی لاوندی اے
 اک شرط بدھی ٹھٹی مار جائے تے پتال دی مٹی لیاوندی اے
 اک پین تے قاز چترانگ ہوئے سُرخاب تے کوئچ بن آوندی اے
 اک ڈھینگ مرغائی بنے بگلا کائی کلکلا ہو وکھاوندی اے
 اک وانگ گلوہیاں سنگ ٹڈے اک وانگ سنار سُرلاوندی اے
 اک اداگت بولدی میٹھری ہو اک سنگھ جل کاؤنی آوندی اے
 اک لڈھڑ ہو کے کُرڈکاوے اک اودت ہو بُللاوندی اے
 اک دے پلیٹیاں وانگ بلبس اک دڈوے وانگ کُرلاوندی اے
 ہیر ترے چوہیرے رنجھنڑے دے موری پھلی بن بن آوندی اے
 آپ بنے مچھلی نال چاوڑاں دے میس رانجھے نوں کُرل بناوندی اے
 ایس تخت ہزارے دے ڈنبرے نوں رنگ رنگ دیاں بابایاں پانڈی اے
 وارث شاہ جی ناز نیاز کر کے نت یار دا جیو پرچاوندی اے

کیدو رملی نوں

کیدو اکھدا لکھے بھڑیے نیں تیری دھی وڈا چنچر چاٹیا اے
 جا کے نیں تے چاک دے نال گھلدی ایس ملک دار تھوٹوایا اے

قاز - چترانگ - سُرخاب - ڈھینگ - رنڈھینگ - مرغائی - اداگت : بے تماشا - سنار -
 میٹھری - جل کاؤنی - لڈھڑ - اودت : پانی دے جاور دیکھو صفحہ ۴۰۶ - بلبس : دیکھو صفحہ ۴۰۶
 دڈو : اینڈک کُرل : دیکھو صفحہ ۴۰۶ - ڈنبرے : چنچر : چنیل : شونہ : ارکھ : تدر - وقار

ملکی (کیدو توں)

اں باپ قاضی سبھ ہار تھکے ایس اک نہ جیو تے لاہا ای
 منہ گھٹ رہے وال پٹ رہے لنگ جٹ رہے غیب چایا ای
 بیڈھیاں پٹ رہے تے نکھٹ رہے گل گھٹ رہے شکایا ای
 منیس دے رہے پیر سیوں رہے پیروں پیرای لوہرا آیا ای
 آنت ہٹ رہے تے نکھٹ رہے لنگ کٹ رہے مینوں تایا ای

شاعر

دارت شاہ میاں ستے معاتے نوں کیدو لنگے نے پھر جگایا ای

ملکی

ملکی اٹھ ویہڑے دوج دھم گھتی جھب دوڑ توں اولیا نایا دے
 کھینڈن گی تہا بخلے گھروں ملکی نہاں شام ہوئی نہیں آئی دے
 اَلقو موچیا معما دایا دے دُھڈو ماچھیا بچ توں بھایا دے
 دارت شاہ میاں بیر نہیں آئی مُر سنگواں دی گھر آئی دے

پنڈ دے کیس

جھکھڑ ڈوم تے فتو کلال دوڑے بٹھا چوہڑا تے جھنڈو چاک میاں
 جا بیر اگے دھم گھتی نہیں بچہ کیہی اڈائی آ خاک میاں!

لنگ : ہڈ گودے - عضو : اعضا - نکھٹ رہے : ٹک رہے - مہا بچے : منہ بھرے می البچ -

مہر : تھار - سنگواں : سائے - بینیس : دھم گھتی : شور مچایا

تیری ماں تیرے اُتے بہت غصے چوچک کر یگا مار ہلاک میاں
 سیالاں فکر کیتا تیرے مارنے دا گنیں آپ نوں بہت چالاک میاں
 چلتیں سیالاں نے آج نہ آگ گھتی سارا کوڑاں ہے غمناک میاں
 طوطا آمب دے ڈال تے کرے موہاں تے کیلڑا پوس پٹاک میاں
 رانجھا جہا تیرے سر آبی نالے آکھدے مارے چاک میاں
 وارث شاہ یتیم دے مارنے نوں جڑی بٹھ جھنل دی ڈھاک میاں

بیر

بیر ماں نوں آن سلام کیتا۔

مال

مال آکھدی آئی نہریے نیں
 بڑبویئے گوینے بے حیاٹے کٹھ وٹے تے گل دوپہریے نیں
 اُدھلا گئے ٹوبنیے گھڑیے نیں چھیل چھدرے چھینے چھہریے نیں
 اڑنگے تے مال زادیے نیں غصے مارے زبردیے نہریے نیں
 توں اکا کے ساڑ کے ٹوہ دتا رنگ گھڑوں گی نال مٹہریے نیں
 مہن آکھدی اوں مل جہا ساتھوں مہر رانجھے دینا دیے مہریے نیں
 سامناں نال پھریں دن رات کھندی اٹلیں نیں کیتے دہریے نیں

گھیرا: مٹی دی رتی ڈھاک: مگرہ: جھتہ: جات گل دوپہریے: یہ شرم ہے جی: اُدھلا گئے: اٹھا ہوتا ہوا مال
 چھیل چھدرے: بالکل ختم: اڑنگے: اڑنگ: نہری: مال زادیے: بھری: مٹہریے: مٹہر: خواہنا: دہریے: سخت بھری

آج رات تینوں مجھو واہ بوڑاں تیری ساعت آؤندی تھریئے نہیں
 وارث شاہ جدوں کپڑ دھڑی ہوسی دھیں نیل ڈاڈاں آتے ہریئے نہیں

بیر

آتاں چاک بیلے آساں پیٹیکھ جھوٹاں کہے غیب دے ٹوٹیئے بولنی ایس
 گندا بہت ٹوک منہ جھوٹھڑے دا ایڈ جھوٹھ پیاز کیوں تولنی ایس
 شعلہ ناں گلاب تیار کیتا وچ پیاز کیوں جھوٹھ دا گھولنی ایس
 گدوں کسے دی نہیں چڑا آندی دانی ہو کے جھوٹھ کیوں بولنی ایس
 ان سُنیاں نوں چا سُنایا ای موہے ناگ وانگوں دس گھولنی ایس
 وارث شاہ گناہ کیمہ آساں کیتا ایڈے غیب دے گڑ کیوں بولنی ایس

ٹکلی

مڑے لیکھ ساڈے لچ پنی تینوں بڑی سوہنی دھی نوں لیک لگی !
 نت کریں تو بہ نت کریں یاری نت کریں لکھنڈے لے نت ٹھگی
 اسیں منع کر رہے آں مڑیں ناہیں تینوں کے فقیر دی کہی وُگی
 وارث شاہ ایہہ دودھ تے کھنڈ کھاندی ماری پھنڈی گئی جے ہو بگلی

بیر

آتاں بس کر گالیاں دے ناہیں گالیں دتیاں کوڈڑا پاپ آوے
 نیٹہ رب دی پٹنی کھری اوکھی دھیاں ماریاں وڈا سراپ آوے

۷۱
نے بلے مینوں بھیا پٹنی نوں کوئی غیب دا سول کہ تاپ آوے
وارث شاہ نہ بڑاں رنجیڑے توں بھانویں باپ دے پایا باپ آوے

کیدو

کیدو آئیے آکھدا سوہریو اذ میتھوں کون چنگی مت دیسا او
مہیں مٹھیاں تے نالے سیال مٹھے آج کل وگاڑ کرسیا او
ایہ نت دا پیار نہ جائے خالی پنج گڈ دا پاس نہ دیسا او

سیال

مٹھ مار سیالان نے گل ٹالی یرا تہ جھڈ جھڑا بوہ بھیسیا او
وارث رگ ودھیک ہے لگیاں دی کرت گھن فرنج لگھیسیا او

کیدو

کے روز نوں ملک مشہور ہوئی چوری یاری جو عیب کوریاں نوں
اوس پا بھلاڈا جھگ بتا کم پنچیا بہت نوریاں نوں
جہاں بان بے کچنے گڈے دا رکھتے کون رتاں ہریاریاں نوں
جدوں چاک اُدھال یجاگ نہ تھی تہوں تہوڑو بازیاں ہاریاں نوں
وارث شاہ میاں تہناں لائیاں نیں سوئی جان دے گوہریاں یاریاں نوں

سہیلیاں (ہیر نوں)

تسہرے نوں تہرت سہیلیاں نے جا کن دے وچ ستایا ای

نول: پیٹ درد منجی: ہوئی۔ بھیسیا: بہر دیا۔ کرت گھن: احسان فرموش فرنج: فری۔ لگھیسیا: گھیس۔ باوی: مات۔ ہریاں: ہر
ایک سے بار بار گائیے والی۔ اُدھال: اٹوا۔

تینوں بہنا چاک دادے کیدو اوس پرہیہ وچ شور مچایا ای
وانگ ڈھول حرام شیطان دے نے دگا وچ بازار دے لایا ای
ایہہ گل جے جائیگی آج خالی تیں ہیر کیوں نام دھرایا ای
کر چھڈنی ایس دے نال ایسی سنے دیں جو کیترا پایا ای
وارث شاہ آپراندناں کرہین ناہیں لنگے رچھنے معامہ چایا ای

ہیر

رلو بلو کھاں تیں سہیلیو نی لنگے چٹل دی بھگت سوارے نیں
مار گئے کڈھن ماچھیاں دے ایہنوں جان تھیں چا گذاریے نیں
ایہنوں مار کے چلیے پرہیہ اندر چل حال ای حال پکارے نیں
وارث شاہ سہیلیاں اکھدیاں نیں ایہہ گل توں سکھ لے ڈاریے نیں

ہیر

ہیر آکھیا واڑ کے پھلے اندر گل پا رتا منہ گھٹ گھٹو
ے کے کنگے کڈھن ماچھیاں دے دھڑا دھڑای مار کے کٹ گھٹو
سنگھوں پکڑ گھسیٹ کے پا جھٹی کسے ٹوڑے دے وچ سٹ گھٹو
مار ایس نوں لا کے اگ جھلکی ساڑ بال کے چیز سبھ لٹ گھٹو
نال جتیاں دے کرو خوب جھاڑا بنگ پیر سبھ ایس دے جٹ گھٹو
وارث شاہ میاں داہڑی بھڑی دا جو کوئی وال دے سبھو پٹ گھٹو

دھکا: جوت۔ اپراندناں: ظالم۔ لنگے: رچھہ: مراد کیدو۔ لنگے: کڈھیں۔ دندے: سوتے۔ ماچھی: جھیر۔ ٹوڑے: گروت
جھاڑا: جڑنے لگانا۔ بھڑی: بیسی ہوئی تازہ

شاعر

سایاں نال دل کے ہیر متا کیتا کھنڈ پھٹ کے گئیاں ملیاں نیں
 کیدو آن وڈیا جدوں پھہے اندر خراں ترت ہی ہیر نے گھٹیاں نیں
 ہتھیں پکڑ کے کانیاں شاہ پریاں غصہ کھا کے ساریاں چلیاں نیں
 کیدو گھیر جیوں گدھا گھمیار پکڑے لہ سہلیاں پکڑ پتھلیاں نیں
 گھاڑ گھرن گھمیار جیوں پون دھمکاں دھائیں چھڑیاں پھلیاں نیں
 کڑیاں دا کیدو نوں مارنا

سروں لہ ٹوپی گھوں توڑ سہلی پاڑ جتلیاں سنگھ نوں گھٹیو نیں
 ے کے کئے تے کڈھن ماجھیاں دے دھڑا دھڑای مار کے کٹیو نیں
 جھنجھوڑ سر توڑ کے پکڑ سنگوں روہڑ وچ کھڑل دے سٹیو نیں
 واث شاہ دارھی پٹ پاڑ لانڈ پور پور کر کے چا کٹیو نیں

شاعر

اک مار تان دوئی مار چمکاں تہی نال چٹکیاں مار دی اے
 کوئی اٹ وٹا کوئی ڈھیم پتھر کوئی پکڑ کے دھون دھ مار دی اے
 پور ماری دا دیکھنے چلو سادھو واث شاہ ادھ بٹ سرکار دی اے

شاعر

پاڑ سٹھناں کڑتیاں پٹیاں نوں چک وڈھ کے پکیدا پور وانگوں

گٹ پٹ: کچھ رشتہ خور کانیاں: تیر۔ دھائیں: دھان بونج۔ مہلیاں: چاول چھرنے والے لٹے ڈھٹے جتلیاں: جات سرفراز گوجا
 لاٹکا: بی۔ جی۔ چنے پکڑے۔ ڈھٹ: پاس قریب۔ ضبط: مضبوط۔ قانون

کڑیاں پھرن پر وار جیوں چند دوائے گرد پائلاں پاندیاں سور و انگوں
 سا ہو کار و مال جیوں وچ کوٹاں دوائے چوکیاں پھرن لاہور و انگوں
 وراث شاہ انگاریاں بھج دیاں نیں ایہہی پریت اسے چند حکور و انگوں

کڑیاں واپریہ ول آؤناں

ادھنوں پھاٹ کے گٹ چھوڑ کیتا سیالیں لائے کسے پانساں دھائیاں نیں
 بھتیں بال موڑے کاہ کانے وڈے بھانبر بال کے آئیاں نیں
 بل پاڑ کے ساڑ کے فتح پائی لگیاں ہیر نوں من و دھائیاں نیں
 بھجکے ساڑ کے بھانڈے جمن سارے کڈھتیاں چا بھجائیاں نیں
 فوجوں شاہ دیاں وراثا مار مٹھرا مٹھیر لاہور نوں آئیاں نیں

کیدو

کیدو نتھڑیں پتھڑیں نوں ویندے کوکے باہوڑی تے فریادیاں
 مینوں ہیرنے مار کے چور کیتا مینچو پنڈ دیو دیو کھاں وادیاں
 کھنٹی پاڑ بادشاہ تے جا کوکاں میں تاں پٹ سٹاں بنیادیاں
 میں تاں بولنوں مار یا سچ پچھے شیریں مار یا جویں فریادیاں
 چلو جھگڑیے پتل کے پاس قانچی ایہہ گل نہ جائے بربادیاں
 وراث احمقاں نوں بناں پھاٹ کھاہے نہیں آوند عشق سوادیاں

پر وار: مار۔ پانہ کے گرد گل چار۔ کوٹاں: کوٹ۔ چوکیاں: پولیس کی پول۔ فوجاں شاہ دیاں: شاہدین نویں، غازی
 نوں: لپتھڑیں پتھڑیں: بہ اور بٹی۔ گردے بھانبر: داد۔ انصاف۔ کوکاں: لوگ۔ فریاد: شور مچا کر۔ شیریں فریاد: کچھ بھلا۔

کیدو

دھوئی رب دی نیاں کماؤ پینچو بھرے دیس ورج پھاٹیا کُٹیا ہاں
 مُرشد بخشیا سی ٹھوٹھا بھنیاں نیں دھروں بڑھاں تھیں لاکے پُٹیا ہاں
 میں تاں ماریا ویکھ دے ملک سارے دھرو کنگ موئے وانگوں سٹیا ہاں
 بڈگوڈرے بھن کے چور کیتا اڑی دار گدو و وانگوں کُٹیا ہاں
 وارث شاہ میاں وڈا غضب ہویا رو رو کے بہت ٹھٹیا ہاں

پینچ

کڑیاں ند کے پینچاں نے پچھ کیتی لنگا کاسنوں ڈھا کے ماریا جے
 اکے باجھ تقصیر دے ماریا جے اکے کوئی گناہ نتاریا جے
 کو کے باہوڑی تے فریاد کھلا کوئی وڈا ای خون گذاریا جے
 جھکئی ساڑ کے بھانڈرے بھن سارے پھڑ چور وانگوں کٹ ماریا جے
 وارث شاہ میاں پچھو چھوہریاں نوں اک لافقیر کیوں ساڑیا جے

کڑیاں

منہ انگلاں گھت کے کہن سمجھے کارے کرن توں ایہہ نہ سنداے
 ساڈے مگر لگا

دھوئی : واسط نیاں : انصاف ٹھوٹھا : کاسا : کشنوں کنگ : مُردہ
 ٹنگ : جھکنا : شرمانا .

اوہ آکھدا مار گوا دتا ہڈ گوڈڑ سے جھن کے پور کیتے
 جھکی ساڑ بھانڈ سے جھن مکوہ داہڑی لاہ پگ پٹے پٹ دور کیتے
 ننگوں پکڑ گھسیٹ کے وچ کھائی نساں مار کے غلق حضور کیتے
 وارث شاہ گناہ مخفیں پکڑ کافر ہڈ پیر ملائیکاں پور کیتے

کڑیاں

وار گھٹیا کون بلا کتا درکار کے پرانہ نہ مار دے او
 اسل بھیا پٹیاں بھٹھ لایا؛ تئیں آیتنی گل نہ مار دے او
 ابہ سچ مشنڈرا آھیں کڑیاں آجے سچ تے جھوٹھ تار دے او
 پرش ہو کے نڈھیاں نال گھلدا تئیں گل کیہ چانکھا دے او
 فوجیاں ماریاں ٹھکریاں نوں منہ لا کے چا وگاڑ دے او
 نتھی نتھی ہے ایڈ اپڑوہ ہندا دھیاں سد کے پریم وچ مارے او

شاعر

وارث شاہ میاں مرد سدا جھوٹے زناں سچیاں سچ تار دے او

کیدو

کیدو باہوڑی تے فریاد کر دا دھیاں وائیو کرو نیاں میاں

وار گھٹیا : سدتے کیا : توہ کیا : کھائی : پور : ملائیکاں : فرشتوں : درکار دے : در ہونے کو کہتے ہیں
 مار دے : بھٹھ : پرش : مرد : ننگہ : نتھی : نتھی : رسی : ماری گئی : اپڑوہ : ہم : پریم : بخش : مجس

سردھیاں کچ کے اکھ لاواں اسیں سمجھیاں پرہیزوں ٹنڈیاں دی

کمدو

کیدو آکھدا ویکھ پھڑواناں ہاں جھلا تھنساں کیتھڑی اینہاں کنڈیاں دی
ایس بیر دے پڑش دی جھنک لبساں پہلی دٹ سال پاک سے جھنڈیاں دی
اکھتیں ویکھ کے فیر جے نہ مارو تہوں جان ساں پرہیمہ دو بندیاں دی

مشاعر

وارث شاہ میاں ایسے کھیت بوندی دیکھو بدھیاں دی اتے منڈیاں دی

کیرو

کید و مہرتوں لے جواب ٹریا مڑ بھونک دا سیرتے آیا ای
ایڈا تہہ کیتو نال شہدیاں دے تیرے جیوتے ترس نہ آیا ای
سبھہ رخت تے مال متاع ہیرا وچ جگڑے چلا جلا یا ای

بیر آکھیا کیدو نوں پیش تیرے پاچا آپنا پھیڑیا آیا ای
اک بیج کے کسے نہ انب کھادے پھر وانہ شہوت نہ لایا ای
جیہا بیجے وارثا وڈھ لیے حرف وچ قرآن دے آیا ای

کیرو

کید و جیو دے وچ تدبیر کیتی ایہہ تُوہ وچ جا کے کھیت دے نیں

میرے اکھیاں دھیاں نوں کون مارے پند کون مارے نوں بھید نہیں
چھتیک کے جھل وچ جا لکھا اہ ویکھ کارے ٹنگ ڈیرہ دے نہیں
وارث شاہ پرائیاں جھلکیاں نوں اک لالنگے ہوئی سیک دے نہیں

شاعر

وڈی ہوئی اجیر تے جا چھپیا پوہ ماگھ کتا وچ کنواں دے
ہویا چھاہ ویلا تدوں دِچ بیسے پھیرے آن پنے سئی پتواں دے
پوناں بنگھ کے رانجھے دے ہتھ ملیا ڈھیر آگے رتے پتواں دے
بیلا لالو ای لال پکار داسی کیدو ہو رہیا دانگ گھنواں دے

شاعر

جدوں لال کجوری نوں کھیڈ سیاں سبتھے گھر وگھری آٹھ چلیاں نہیں
رانجھا میر نیار رے ہوئے گھنڈاں نہیں دیاں مجتیں ملیاں نہیں
پیا ویکھ کے دوہاں اکھیاں نوں ٹنگاں لنگے دیاں تیز ہو چلیاں نہیں
کیدو پرہیہ وچ آن کے پگ ماری چٹو ویکھ لٹو گلاں اولیاں نہیں

چوچک دا بیسے ول جانا

پرہیہ وچ بے غرقی گل ہوئی چو بھ وچ کلجے دے پکدی اے
بے شرم ای ٹپ کے سرین پڑھدا بھے آدمی دی جان دھسکدی اے

پچھید : گھت لکھ - اجیر : بن سادق - کنواں : کتا - کوہنہ نے کجہ - کوٹھا : پتواں - پتہ : رومال - گھنواں : گھیر - بچہ :

عاموش - لال کجوری : ایک کھیل - گھنڈاں : گھنڈاں - گھنڈاں : گھنڈاں - گھنڈاں : گھنڈاں :

چو چک گھوڑی تے تَرَت سوار ہويا ہتھ سانگ جیوں بجلی لشک دی اے
 سنب گھوڑی دے کاہڑای کاہڑ وِجَن ہیر سُنڈیاں رانجھ توں کھسکی اے
بیر (رانجھ نوں)

اُٹھ رانجھیا بابل آؤندا اے نالے گل کر دی نالے دُسکدی اے
 سیاں چھڈ گئیاں مینوں کھڑی نوں مکڑناں ہولی ہولی چھسکدی اے
شاعر (منظر دیکھ کے)

وارث شاہ جیوں مورچے بیٹھ پئی ساہ گھٹ جاندی نہیں کُسکدی اے
چو چک

ہر ویجھ کے دوہاں اکلیاں توں غصّہ کھائیکے تے ہويا رت وِٹاں
 یارو ویکھو ایہہ قہر خدا دا جے بیلے وِج اکلیاں پھرن رِٹاں

بیر
 اکھتیں نینویاں رکھ کے ٹھک چلی بیر کچھ وِج مار کے تھاں جھٹاں

چو چک
 چو چک آکھیا رکھ توں جمح خاطر تیرے سوٹیاں نال میں لنگ جھٹاں

بیر
 جھٹھا جا ماہی مہیں نال چھڑیا اُس دے کھانے دی خبر نہ کسے لیتی
 بھتّہ فیر نہ آساں لیا وِٹاں ایں ایدوں پچھلی بابلا ہو ریتی

سانگ، نیو گسک دی، برکت کرتی، رت وِٹاں، نشتے لے لاں پیا بھمک، خراں خراں آہتہ آہتہ کچھ بیتی

شاعر

مست ہو کے مہر بیہوش کھلا جویں کسے ابدال نے جھنگ پیتی
کتے ایسے نون چاہ ویاہ دیئے ایہہ نرنے جیودے وچ پیتی

چوچک

چوچک سد بھائی پرہیہ لا بیٹھا کتے میر نون چا پدنا یئے جی
آکھو رانجھ دے نال ویاہ دیواں اکے بنرے چا مکائیے جی
مہتیں آپنیں کتے سامان کیے جان بجھ کے نیک نہ لا بیئے جی

شریکا

بہتیاں آکھیا پچکا ایہہ مصحت اسیں آکھ دے ناٹھ شرمایے جی
وارث شاہ فیروز پریم شاہی ذرا اوس تون پچھ کے آیتے جی

نال رانجھیاں آسیں نہ ساک کیتا نہیں دتیاں اسال کڑمائیاں او
کتھوں رل دیاں گولیاں آیاں نون ملن ایہہ سیال دیاں جائیاں او
نال کھڑیاں دے ایہہ ساک کیجے دتی مصحت سبھناں بھائیاں او
بھلیاں ساکوں ریں چا ساک کیجے دھروں ہندیاں ایہہ جے آیاں او

شاعر

وارث شاہ انگیاریاں بھج دیاں تون کسے وچ بارود چا پائیاں او

شرکیا

بیٹریاں بھیجیا آساں تے اک نائی کرن متاں چا احسان کیجے
 بھلے جٹ بوسے اُتے آن بیٹھے ایہہ چھوہری اسال نوں دان کیجے
 ایہناں داناں دا کجھ وساء ناہیں آتے بائہاں دا نہ گمان کیجے
 آساں بھائییاں ایہہ صلاح دتی کہیا آساں دا سبھ یروان کیجے
 جتھے رب دے ناں دا ذکر آوے لکھ بیٹیاں چا قربان کیجے
 وارث شاہ میاں نہیں کرو آکر فرعون جیہیاں دل دھیان کیجے

شاعر

چوچک پھیر کے گندھ سدا گھتے آوں چودھری ساریاں پکڑاں دے
 بتھ دے روپیہ پتے پاشند سوال پاؤندے چھوہراں بکڑاں دے
 لوکی آکھ دے سن توں بیلیا او تیرا ساک ہو یا نال ٹھکڑاں دے
 دھ پاڈھول جیٹیاں دین ویلاں چھتے لیاؤندیاں دانیال ٹکڑاں دے
 انجھے بیر سنیاں دلیکیر ہوئے دونوں دین کاہلیں نال اکڑاں دے

کیڑیاں دی خوشی

جوں قی و دھانی کیڑیاں نوں لڈی مار کے گھبراں گھتدے نہیں
 جمال لال لال آپتیاں خوشی ہو کے لاہیساں کیڑاں دے وتدے نہیں

دان، خیرات، داناں، لڈی، کس، دم، وساء، اعتبار، پروان کیجے، قبول کیجے، تیرہ کیجے، پکڑاں، چوچک، لالوں، بکڑاں، بکرہ
 یہ دے تہی جون روکی، کنوہری، لڈی، لڈی، تالی، گھبراں گھتدے، ناچتے، ناچتے۔

بھلے کٹام ملے ساتوں شرم والے رُجھے جٹ وڈے اہل بیت دے نہیں
وارث شاہ دی شیرنی دُڈیا نیس وڈے ویگے دُڈھتے تھتہ دے نہیں

ہیر (مال نال)

ہیر مال دے نال آ لڑن لگی تْساں ساک کیتا نال زوریاں دے
کہوں منگیا منس میں آکھ نیچوں ویر کڈھیو ای کنہال کھوریاں دے
جیہڑے ہوں بے عقل چا لاوندے فی اٹاں ماڑیاں دیاں وچ موریال دے
مُن کریں دلا کیوں اسال کولوں ایہہ کم نہ ہووندے پوریاں دے
چا چُند نوں کوئج دا ساک دتا پری بدھی آجے گل ڈھوریاں دے
وارث شاہ میاں گتا چکھ سارا مزے دیکھ لے پوریاں پوریاں دے

ہیر (رانجھڑوں)

ہیر آکھیا رانجھیا تھر ہویا ایتھوں اٹھ کے چل جے چلتاں ایس
دوٹوں اٹھ کے لہڑے راہ پیٹے کوئی اسال ایہہ دیس نہ ملتاں ایس
جدوں جھبڑے وڑی میں کھڑیاں دے کسے مول نہ اسال توں گھٹاں ایس
مال باپ نے جدوں دیاہ دتی کوئی اسال دا زور نہ چلتاں ایس
اسیں عشق دے آن میدان رُجھے بُرا سُورے نوں رتوں پتاں ایس
وارث شاہ جے عشق فراق دوڑے ایہہ کلک پھر آکھ کس جھبٹاں ایس

نُوم: لڑکے والے کھوریاں: جھکڑے لڑائی: ماڑیاں: ماڑی: مکان: چوٹی: محل: ولا: چھپانا: بات کو پھیرنا: چُند: اُتو
ساک: رشتہ: ڈھوریاں: ڈھور: رُنگر: پتاں: داپس ہونا: کلک: لشکر: جھبٹاں: برداشت کرنا: ہنہنا:

انجھا

میرے غشق نہ مول سواد دیندا نال چوریاں اتے اُدھالیاں دے
 کڑاں پوندیاں نھتیاں دیں وچوں قستے سنے ئی کھوئنبیاں کالیاں دے
 مٹکی نال تیں نہیں چرا لیاں ایہہ راہ نئیں زناں دے چالیاں دے
 وارث شاہ مہر آف سبھ جان دے نیں عیب کھوئیاں ٹھپیاں ایالیاں دے

شاعر

چوچک سیال نے قول و سار کے تے جدوں میر نوں پائیا مائیاں نہیں
 کڑیاں جھنگ سیال دیاں دھنڈا ہو سبھتے پاس رنجھٹے لے آئیاں نہیں
کڑیاں (رانجھ نوں)

اودے ویاہ دے بھہ ساہان ہوئے گنڈھیں پھیریاں لیں تے نائیاں نہیں
 تیری گل کیوں ہن رانجھیا دے توں تاں رات دن مچھیں چرائیاں نہیں
 اوے مور کھا پچھ کھاں نڈھڑی نوں میرے نال کہیاں ہن چائیاں تیں
 میرے قہر کیتو رل نال بھائیاں بستے کھوک چا گوائیاں نہیں
 جے توں آنت مینوں پچھا دیوناں سی ایڈیاں محتال کاہے کائیاں نہیں
 ایہا ہد میرے تیرے نال ساڈی محل چاہڑ کے پوڑیاں لاہیاں نہیں
 تینوں ویاہ دے بار سنگار ہوئے اتے کھڑیاں گھریں دھائیاں نہیں

کڑاں : جین کھنا، جوں کا پچھا کرنا، کھوئنبیاں : خاندان، کھوٹے ٹھپے والیاں : کھوٹے روپے کے۔

مائیاں : رانجھ، دیکھو مٹھے، دھنڈا : گروہ، گروپ

کھا قسم سو گند توں گھول پیتی ڈوب سُٹیاں پوہیاں پائیاں نیں
 یار یار بغیر ہدا کر دُور کیتے میرے باب تقدیر لکھائیاں نیں
 وارث شاہ ایہہ بات یقین جانو جیہاں کیتیاں تہیاں پائیاں نیں
 رانجھا (کڑیاں توں)

رانجھے آکھیا مٹو نہوں کیہ بولنا میں گھٹ وٹ کے دکھڑا بیوناں ایں
 میرے میر دی داد جے رب دتی کھڑی میریال بیوناں ایں
 یوم لشفق السماء بالغام اسارے دیں دے وچ ایہہ حقیناں ایں
 یوم تبدل الارض غیوالارض انبر پاڑے توں کس سیوناں ایں
 مبر دلاں دے مار جمان سُتن آچا کاسنوں اسال بیوناں ایں
 تئیں کھیاں عشق بھیں نہیں واقف نیو نہ لافاں نم دا بیوناں ایں
 وارث شاہ چپ کیتیاں کم پائیے آچی بولیاں نہیں ودھیوناں ایں

کڑیاں

زل میر تے آئیاں پھیر سجھے رانجھے یار تیرے ساتوں گھٹیاں ای
 سوہا و بھلی کبھی سٹ کے تے اٹھ دیں پردیس توں چلتیاں ای
 جے توں آنت اوہنوں پچھا دیوناں سی اوہا کالجھ کاسنوں ستیاں ای

یوم لشفق السماء بالغام : جس دن آسمان چٹ جائے گا۔ روٹی کے گدوں کی طرح ہو جائے گا۔

یوم تبدل الارض غیوالارض : جس دن زمین بدل جائے گی۔ یہ زمین رہے گی۔ اجبر : آسمان

بیوناں : بونا۔ ستیا : زخم لگایا۔

اسال اتنی گل معلوم کیتی تیرا نکل ایمان ہُن پلّیا ای
 بے صدق ہویوں صدق ہاریو ای تیرا صدق ایمان ہُن چلّیا ای
 اوہدا ویکھ کے حال احوال سارا ساڈا روندیاں نیر نہ تھلّیا ای
 بے ہئے سمٹھی بھیڑن ننگ نہاتی اوہنوں سکھناں کاسنوں گھلّیا ای
 نراس دی راس لے عشق کولوں سُقلاط وی بیاں نوں چلّیا ای
 وارث حق دے نوں جدوں حق کھٹھا عرش رب داندوں تھرتھلّیا ای

ہمیر

ہیر آکھیا اوس نوں کڑی کر کے مُکّی وچ مُکا لے آیا ہے
 میری ماں تے باپ توں کرو پردہ گل کسے نہ ٹول مُنیا ہے
 آپہوں ساہمنے آن کے کرے کلاں سیس مُنصف ہو مُکا یا ہے
 جیہڑے ہون چٹے سوئی چت جاسن رل جھومٹیاں نوں ہنہا لایا ہے
 میں آکھ تھئی اوس کدڑے نوں لے کے اُتھ چل وقت لگھیا ہے
 میرا آکھیا اوس نہ کن کیتا ہُن کاسنوں ڈسکناں لایا ہے
 جے بے ویلا آکھے لگ جائے تیس اوس نوں جا بھجیا ہے
 وارث شاہ میاں ایہہ وقت کھٹھا کسے پیر نوں بچھ نہ آیا ہے

کڑیاں

راتیں کڑی بنا کے راجھنے نوں کڑیاں ہیر دے پاس لے آئیاں نیں

ہیر (راجھنوں)

ہیر آکھیا شکر اے بسم اللہ آج دوٹاں میں گھر آئیاں نہیں

راجھا (ہیرنوں)

لوکاں آکھیا ہیر دا ویاہ ہندا اسیں ویکین آئیاں مائیاں نہیں

ہیر

سورج چڑھے گا مغربوں چوین قیامت تو بہ ترک گل بُریاں نہیں

راجھا

جنہاں مہیں دا چاک ساں نڈھیں نہیں سوئی کھڑیاں دے تھ آئیاں نہیں
اس وقت جواب ہے مالکاں نوں ہک دھاڑیاں دے آگے لائیاں نہیں
ایہہ سہیلیاں ساک تے سین تیرے سبھے مایاں پھپھیاں تائیاں نہیں
تساں ووہی بن دی نیت بدھی لیکاں تچ کے اسان نوں لائیاں نہیں
اساں اس کھی ہن نڈھیں نی جھٹے کھڑیاں زراں وکھائیاں نہیں
وارث شاہ اللہ نوں سوئپ ہیرے سانوں چھڈ کے ہور دھڑلایاں نہیں

ویاہ دی تیاری

کھڑیاں ساہ کڈھایا باہناں توں بھلا متھ مہورت وار میں
ناؤیں ساونوں رات سی ویر واری لکھ گھٹیا ایہہ نہروالہ میاں
پہر رات توں آن نکاح لین ڈھل لاوئی نہ نہہارہ میاں
اوتے کھڑیاں سبھ سامان کیتے ایدھر سیال بھی ہوئے تیار میاں

مِٹھائیاں

گئے نگدیاں تے شکر پارے تنن ڈھیر لا دے وڈے کھیوراں دے
 تے خوب جلیب گل بہشت بوندی لڈو ٹیکیاں بھڑے میوراں دے
 قلاقند کھانیاں سواد مٹھے پکوان کیتے نال تیوراں دے
 میدہ کھنڈ تے گھیو پا رہے چھٹی بھابی لاڈلی نال بیوں دیوراں دے
 ہور جو جہان دی رسد آہی بھج جمع ہوئی نال بیوراں دے
 مٹکے والیاں نٹھ جمیل مجا نجر بازو بندے نے نال تیوراں دے

مٹھی ہور کھنڈ پراکڑی سی بھرے خواچے نال سوپیاں دے
 اندر سے پکھوئیاں پوٹیاں سن وڑے کھنڈ دے تڑیاں خویاں دے
 پیڑے نال خطائیاں ہور گپ چپ بیہ دانیال نال پلوسیاں دے
 رانجھا کوک کے پر بیہ فریاد کر دا وکھیو کھس دے ساک بیدوسیاں دے
 وارث شاہ نصیب ہن پون جھولی کم دیہن ناپیں نال جھوسیاں دے

شاعر

منڈے ماس چاول دال دیں وکھراہ ماہیاں پالیاں رامیاں نوں
 بھج چوہڑے چپڑے رُج رہے راکھے جیہڑے سانجھ دے ماہیاں نوں
 کائے چاک چوہڑے سیرے دھکڑاں نوں دیں مکھ جو دیہن پئے لائیاں نوں

میوراں: میوڈں۔ تیوراں: تین کپڑے (دو پٹے قبض شلوار) میوراں: بہر (دو پٹے قبض ڈھپڑہ) رسد: سالن۔ جھوسیاں: غم۔ جھورا
 منڈے: تیل (دو)۔ اس: گوشت۔ پیرے: حلوے۔ دھکڑاں: زہد (تھکرنا) والے۔ مکھ: کھس۔ رسا: کھنڈ (شور)۔ مٹھائیاں: دیگر مٹھ

وال شور با راستے ماس منڈے ڈوماں راولاں کنجراں نائیاں لول

شاعر

ساک ماڑیاں دے کھوہ لین ڈاڈ۔ آن پچھ دے ایہہ ناں بولدے نیں
نہیں چلدا دس لاچار ہو کے موئے سپ وانگول دس گھولے نیں
کدی آکھ دے ماریئے آپ مریئے پئے اندول باہرول ڈولے نیں
گن ماڑیاں دے بچے رہن وچے مارے ماڑیاں تے دکھ پھولے نیں
وارث شاہ گٹاوندے کھرے مارے خوف دے مونہول نہ بولے نیں

چاول

مٹکی چاولاں دے بھرے آن کوٹھے سوئے پتی تے جھوڑے چھڑے نیں
بامتی مسافری بگی سَن ہری چند دے زر دے دھری دے نیں
سٹھی کر چکا سیولا کرت کنول خورش جھڑے تھرتے پری دے نیں
کل بُڈیا رقا خوب چاول سکے داس نائے پئے چھڑی دے نیں
کلیاں پچیاں نال ہتھوڑیاں دے سوئی چون لبوہنیاں بڑی دے نیں
وارث شاہ ایہہ گہنیاں گھڑن خاطر پنڈ پنڈ سنیا رے پھڑی دے نیں

اسکندری بیوری بیر بلیاں پل پتے تے جھکے ساریو نیں
ہس سوہے چھنگلگناں نال جگنی رکتے نال ہی چا سوار یو نیں

رَسا گٹھا مشورہ: مٹکی: جھن: جھوڑے: جھاموڑے چاول بیولا: سیلا: بگور نائے ہوئے چاول خورش: خوراک ساریوش: بڑن
نے بنایا: سوہے: خوبصورت ہس: گٹے کا زیور: کرت کنول: کنول جیسے: چاول کی نہیں: دیکھو صفحہ ۱۱۴: زیور: دیکھو ۲۰۳

بہن ہار لوگا ہی دے نال گوہاں وڈی ڈول میاڑے دھاریو نیں
ونگاں پچڑیاں تے پوہے دندیاں سن نال پھیلیاں دائرے ساریو نیں

کنگن نال زنجیریاں پنج مٹیاں بار نال لونگیر پورا یو نیں
ترگا نال کیوڑاں دے ٹٹ سٹھے توڑے پاؤنٹے گجریاں پایو نیں
پونہی جگنیاں نال حیل مالا عطر دان بھی نال گھڑایو نیں
سوہنیاں پتھیاں نال پازیب پھتے گنڈکریاڑے گنڈو لایو نیں
گورکھ دھندا انگوٹھی تے چونپ کلیاں کان پھول تے ہن بنایو نیں
وارث شاہ گہنا ٹھیک چاک آما سوئی کھڑے چا پورا یو نیں

کپڑے

ڈال لنگیاں آتے متاع لاپے کٹی کھیں تے ریشم سلاریاں نیں
مانگ چونگ پٹاگلاں ڈوریئے سن بونداں ہور پنجتائیاں ساریاں نیں
چوب چھائیلاں تے نالے پار سو بے چنداں موراں دے ہاتھنوں جھدیاں نیں
ساٹو جھنڈے چادران ہافتے دیاں نال بھوجھنیاں دے مچھکھریاں نیں
رنگ رنگ دے داج تیار ہونے سبتہ جوڑ کے چا سواریاں نیں
وارث شاہ چلگے سرو پا خانے تے پوشاکاں مل دیاں بھاریاں نیں

متاع لاپے: لاپے کریم بنائے، آٹھ لنگیاں۔ کھڑے پاپوٹو نیں: کٹے میں ڈالا گویا۔ ہانٹے: ہانٹے بنا ہوا کپڑا
بھوجھن: دوپٹہ۔ سرو پا: سرے۔ بازو تک کے کپڑے۔ خانے: قیمتی۔ خاص تول کے۔ تفصیل دیکھ صفحہ ۸۸۔

کیڑے

لال گھگھرے کاہڈویں نال مشرو مُشکی پنگاں دے نال تیلڑے نیں
 دریائی دیاں پولیاں نال پھمتن کیخواب تے چُنیاں پیلڑے نیں
 بوک بند تے ابری بادلاسی زری خاص پوتار ویلڑے نیں
 چار خانے ڈورے مکلاں سن چھوپ چھانلاں بُنت سکھیلڑے نیں
 داج سُرخ سفید تے زرد پیے نالے کیسی اِلسی نیلڑے نیں
 وارث شاہ دوئے اوڑھنے ہیر رانجھا سک تیلڑے تے بُرے حیلڑے نیں

بھانڈے

عمرے داناں تھالیاں تھال چھنے لوہ کرچھیاں نال کر اہیاں دے
 کول گردے پتیلے تے طبل بازاں تے رکاب پرات پرواہیاں دے
 چچے بیلوے دوہنے دیگچے سن نال نوپنے طاس بادشاہیاں دے

شعر

گھمبیراں نے مُٹاں دے ڈھیر لائے دُھکے بہت باہن نال کاہیاں دے
 دیگاں کھج دے گھت زنجیر رستے توپاں کھج دے کٹک سپاہیاں دے
 مُشکاں ماشکی بھرن اوتاو لے ہو بوکے کھچدے بھونیاں پاٹیاں دے
 وارث شاہ میاں چاؤ دیاہ واسی سُنچے پھرن کھنڈے منگو ماہیاں دے

میل

ڈاراں خوباں دیاں سیالاں دے میل آیاں تُو پرری دے ہوش گواندیاں نیں

پتلیاں دے ہونیاں پر خیل غلے ہونیاں

کاہڈویں: کرخان واسے - مشرو: رنجو رھاگر - بُنت: باوٹ - طاس: بچ - رُت: اوتلے - بے چین: تیز - بھونیاں: پر خیل غلے ہونیاں

لکھ جٹیاں مُشک پلٹیاں نیں تن پد منی وانگ سہانیاں نیں
 باداں ذات تے پت سناں دھکی رنگ رنگ دیاں صوتاں آندیاں نیں
 لکھ سسٹنیاں دہن تے لین گالیں واہ وا اگے سہرا گاندیاں نیں
 پری ذات جٹیاں نیں خوئیں نال بیک ہین دے گاندیاں نیں
 نال آرسی مکھڑا دیکھ سندر کول عاشقاں نوں ترساندیاں نیں
 اک کھول کے بکلاں کڈھ جچاتی اوپر واریوں جھانیاں پاندیاں نیں
 اک توڑی مار دیاں پندیاں نیں اک ہسڈیاں گھوڑیاں گاندیاں نیں
 اک گوں کے کوٹلاں کاگ ہویاں اک راہ وچ دوہڑے لاندیاں نیں
 اک آکھدیاں مور نہ مار میرا اک وچ موڑا گاندیاں نیں
 وارث شاہ جیوں شیر گڑھ پاک پٹن لکھ سنگت زیاہیں آندیاں نیں
 جویں لوک نگاہے تے رتن بھمن ڈھولے گاندیاں تے رنگ لاندیاں نیں
 بھڑمھو مار کے پھنیاں گھتدیاں نیں اک آوندیاں تے اک جاندیاں نیں
 جہڑیاں صدق دیناں چل آندیاں نیں قدم چم مُراد بٹھ پاندیاں نیں
 وارث شاہ دا چورماں کٹ کے تے دے فاتح وند وند ادیاں نیں

جج

چڑھ گھوڑیاں کھڑیاں گنڈھ پھیری چڑھ گھوڑیاں جج بنا کے جی

پت سناں: عزت والے۔ فاما: فو۔ سسٹیاں: دیکھ منو ۳۸۰۔ ہیک مین: مارک دوازا آرسی۔ اچھے لائیسے والی آکھٹی۔

شیر گڑھ: نعل ساجی۔ سنگت: لوگ۔ گردہ: باران ذات مختلف توں کے۔ لوگ: گاہے۔ دیکھ منو ۳۹۹۔ رتی: کسی۔ دیکھ منو ۳۹۹۔

چندیاں۔ چنک والیہ

کاشیاں سُرخ ثبات دیاں ہنٹھ نیزے داروپی کے دھرک جائیکے جی
 کشمیری تے دکھنی نال واجے بھیراں تریاں چھن چھنا ئیکے جی
 دُعا دی بھگتے کجریاں نقلیئے سَن اے دُوم سرود دھائی کے جی
 پھلاں سہریاں طریاں نال لٹکن لکے دتے نیں لکھ لٹائی کے جی
 وارث شاہ دے لکھ تے بھٹ لکٹ سوئن سہرا بھٹ بنھائی کے جی

استبازیاں

است بازیاں چھٹ دیاں پھل جھڑیاں بھوئیں چھٹے تے باغ ہوا میاں
 ہانھی مورتے چرخیاں جھاڑ چھٹے تار تار پٹاکیاں پامیاں
 ساون بھادروں چکیاں چھٹ دیاں نیں ٹنڈ چوہیاں دی کسے دتیاں
 ہتھبیاں ٹوٹکے چادراں سَن چک چوہندراں وڈے رسامیاں

شگن تے رساں

میل میل کے سیالیاں نے پنج آنہی لگیاں شگن ہن بھٹ کراونے نوں
 گت سُر سلاٹیاں دین گابلیں تے کھڈکنے نال کھڈا ونے نوں
 مول نل چا کچھیا گھرو نوں روڑی لگیاں آن کھوا ونے نوں
 بھری گھرا گھرولی تے کوئی نہاتی آٹیاں پھیر نکاح پڑھا ونے نوں

کر دیاں

بیٹھ منگدیاں سالاں پیچ چھلا دُتھ دے کواری چڑی دا دے

دارو: شراب۔ دکھڑ: ڈھول۔ لکٹ سوئن: سونے نہ دیاں سہرا۔ استبازیاں: آتش بازی۔ جھوئیں چھٹے: زمین پر چھوٹی میس میں کے۔ راجہ کے
 مختلف افراد کو جمع کر کے۔ سُر سلاٹیاں: سُرے کا سہاٹی۔ مولی: مال سفید ب دھارے۔ گھڑا گھڑولی: دیکھو سرف ۲۹۹۔ روڑی: جڑ کا میل۔

دودھ دیہہ کواری دا چو جتا آتے دچھناں کھنڈ دی پڑی دا وے
 تبتو تان وکھا ساوڑاں باجھ تھماں پونجا دیہہ کھاں بولے دی چڑی دا وے
 راک منس کیرے دا کھڑی منگے باھتی پا کجے کیکوں پھڑی دا وے
 لونگاں منجری دے وچ کوٹ کر دے گھت گھت پھٹا کڑی چڑی دا وے
 ساڈے پنڈ دے چاک نوں دیہہ اتان تیرے نال بیکھا ایویں وڑی دا وے
 بنال بلداں دے کھوہ دیہہ گڑ ساوڑاں وکھا کیکوں ایہہ وی گڑی دا وے
 وارث شاہ جیبا کھڑیا پھل وانگوں جویں پھل گلاب دا کھڑی دا وے

قاضی

قاضی سڈیا پڑھن نکاح تائیں ہیر و ہیر بیٹھی نہیں بول دی اے

ہیر

میں تان منگ رنجیٹے دی ہو چکی ماں کفر کیوں غیبے تول دی اے
 نزع وقت شیطان جیوں دے پانی پئی جان غریب دی ڈول دی اے
 آساں منگ درگاہ تھیں لیا رانجھا صدق پچ زبان پئی بول دی اے
 مکھن آساں رنجیٹے دی نذر کیتا سنجی ماں کیوں چھاہ نوں رول دی اے
 وارث شاہ میاں آتھے میوں وانگوں پئی موت وچ پھیاں تول دی اے

قاضی دہیر نوں

ہیرے محکمے وچ ارشاد کیتا من شرع دا حکم جے جیوناں ایں

بعد موت دے نال ایمان میرے داخل وچ بہت مے تھیونال ایں
نال ذوق تے شوق دے نال شربت وچ جنت عدن مے ییونال ایں
چادر نال حیا دے ستر کجے کاہے درز حرام دی سیونال ایں

میر

بیر اکھیا جیونال بعد سوئی جیہڑا ہوئے بے نال ایمان میاں
سجھو جگ فانی اکو رب باقی محکم کیتا ہے رب رحمان میاں
کُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ مُحْكَمٌ آیا ہے وچ قرآن میاں
میرے عشق نول جان دا دھول باشک لوح قلم تے زمیں آسمان میاں

قاضی

جو بن روپ دا کجھ وساہ ناپیں مان متے مشک پلینے نی!
بنی حکم نکاح فرما دتا رب فَاَنكَحُوا مِنْ لَدُنْهِ نی!
کدے دین ایمان دے راہ ٹریئے جڑ کفر دی دل توں پٹینے نی!
جیہڑے چھڈ حلال حرام تکن وچ ہاویئے دوزخے پٹینے نی!
کھیڑا حق حلال قبول کر توں وارث شاہ بن پٹینے دٹینے نی!

میر

قلوب المؤمنین عرش اللہ تعالیٰ قاضی عرش اللہ دا ڈھاہ ناپیں
جھٹے رانجھے دے عشق مقام کیتا او تھے کھیریاں دی کوئی واہ ناپیں

تھیونال: ہونا۔ ستر: پردہ۔ کُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ: ہر شے ہلک ہونے والی ہے۔ اَشْکُلًا پاک ذات کے سوا۔ دھول: سفید۔ باشک: سانپ کھڑا۔
لوح: تختہ۔ فَاَنكَحُوا: نکاح کرو۔ ہاویئے: دوزخ کا ساواں حصہ۔ دوزخ: قلوب دیلا (عج)

اُپر بھی گولیر میں عشق والی اونٹنی ہو کر کوئی چاہڑ لالہ نہیں
کس بیوے نے کارن ایمان و بچاں ایسا کون جو انت فناہ نہیں
جیہا رنگڑاں وچ نہ پیر کوئی اتے لودھواں وچ بادشاہ نہیں
وارث شاہ میاں قاضی شرع دے نوں نال اہل طریق دے راہ نہیں

قاضی

دُڑے شرع دے مار اُدھیڑ دلیاں کراں عمر خطاب دانیال میرے
گھٹ لکھاں دے وچ میں ساڑ سٹاں تینوں ویکھ سی پنڈ گراں میرے
اکھیں میٹ کے وقت لنگھا موئے ایہ جو بناں بدلاں چھال میرے
وارث شاہ پھر آسرا رب دا اسے جدوں دُڑے باپ تے ماں میرے

میر

رے دلاں توں پکڑ وچھوڑ دیندے بُری بان ہے تنہاں ہتھیاریاں نوں
کھان وڈھیاں نت ایمان وکین ایہہ مارے قاضیاں ساریاں نوں
رب دوزخاں نوں بھرے پا باسن کیہا دوس ہے ایہناں وچاریاں نوں
وارث شاہ میاں وڈا تہہ ہویا نہیں جان دی ساں ایہناں کاریاں نوں

قاضی

جیہے چھڈ کے راہ حلال دی توں تَمَن طرف حرام دی مار نہیں گئے
نزع وقت نہ کیسے نے نال رلناں خالی جیب تے ہتھ بھی جھانسیں گے

قبر وچ بہا کے نال گُزراں اوتھے پاپ تے پُن تارنیں گے
 روز حشر دے دوزخی ہون جیہڑے گھت آگ دے وچ گھدڑنیں گے
 وارث شاہ ایہہ عمر دے لال مہرے اک روز نوں عاقبت ہارنیں گے

ہائیر

قائدِ بکلی دے دن نکاح بدھا روحِ نبی دی آن پڑھایا ای
 قطب ہو دیکل وچ آپ بیٹھا حکمِ رب نے آپ کرایا ای
 جبرائیل میکائیل گواہ چارے اسرائیل عزرائیل بھی آیا ای
 اگلا توڑ کے ہو نکاح پڑھنا آکھ رب نے کدوں فرمایا ای

جیہڑے عشقِ دی آگ نوں تابھیٹے تنہاں دوزخاں نال کیہ دھائی
 جنہاں اک دے نام دا صدق کیتا اوہناں نکر اندیشہ کاس دا نی
 آخر صدق یقین تے کم پوسی موت چرگ ایہہ پتلا ماس دا نی
 دوزخ موریں مین بے صدق جھوٹے جنہاں بان تیکن آس پاس دا نی

قاضی

لکھیا وچ قرآن کتاب دے فی گنہ گار خدا دے چور ہے نی
 حکم ماں تے باپ دامن لینا ایہہ راہ طریق دا اور ہے نی
 جنہاں نہ مَنیاں پچھو تاو سن گے پیرو کیکھ جیوں جھوڑا مور ہے نی

نگھارنیں گے: غرق کریں گے: قائدِ اکلی: انہن نے کہا ہاں: قطب: دل: مالک: چرگ: چرہائے گل کھائے گے: بانِ حیات

جو کچھ ماں تے باپ تے آسیں کریئے او تھتہ تھدا کچھ نہ زور ہے نی

ہمیر

قافی ماں تے باپ اقرار کیتا "ہمیر رانجھے دے نال دیا ہنی ایں"
اساں اوس دے نال چاقول کیتا گل گوردے تیک نباہنی ایں
"انت رانجھے نوں ہمیر ویاہ دینی کسے روز دی ایہہ پراہونی ایں"
وارث شاہ نہ جان دی ماں کلی خورش شیر دی گدھے نے کھاونی ایں

قافی

آگے تنہاں نوں بے درگاہ ڈھوئی جیہڑے حق دے نال نکاحیں گے
ماں باپ دے حکم دے وچ چٹن نال شوق دے جو دیا ہنیں گے
جیہڑے حکم نوں چھڈ بے حکم ہوئے وچ ہاویئے دوزخ ڈاہنیں گے
جیہڑے حق دینال پیار رکھن آتھتے بہشت اونہاں نوں چاہنیں گے
تن پال کے جہنماں خود روی کیتی آگے آگ دے عاقبت ڈاہنیں گے
جیہڑے خودی نکجرتے کرن آکر وانگ وانگ بکے عید دے ڈاہنیں گے
وارث شاہ میاں جیہڑے بہت بیانے کں وانگ وہ پک وچ پھانسیں گے

قافی

اتمام تکمیل تفسیر باں میں پڑھیا علم حدیث قرآن ہے نی
نامعقول زبان تنہیں حرف بولیں رحل گئے دی بڑی تیہن ہے نی

شرع نبی دے نال نہ بچھ جھیڑا راج کرے نہ کوئی انسان ہے نی
وارث شاہ استاد نوں بند نی ایس تینوں گھٹیا کسے سان ہے نی

میر

اتمام تحصیل جہان اندر ابو شحمہ تے دُوم شیطان ہیں وے
ایہناں دوہاں چوں توں تاں نہیں قاضی کوئی جتن تے بھوت طون ہیں وے
تینوں نص حدیث دی خبر ناپیں جھگڑے واسطے بڑا شیطان ہیں وے
وارث شاہ شکار لوں پھریں بھوندا وچ دولتاں دے ستان ہیں وے

میر پھیر بولی میاں قاضیا وے توں سنیں نعرے میری آہ دے نیں
جیہڑے رت دے نام تے محو ہوئے منظور خدا دے راہ دے نیں
جہناں صدق یقین تحقیق کیتا مقبول درگاہ اللہ دے نیں
جہناں اک داراہ درست کیتا اوہناں مکدا اندیشہ کاد دے نیں
جہناں نام محبوب دا ورد کیتا اوہ صاحب مراتبہ بہاہ دے نیں
جیہڑے ودھیاں کھا کے حق روہڑن اوہ چور اچلے راہ دے نیں
ایہہ قرآن مجید دے معنی نیں جیہڑے شعر نہیں وارث شاہ دے نیں

قاضی

قاضی آکھیا چوچکا جھب ہو توں سد خویش قبیلڑا لبیا و نال ایں

تندی : نندنا بدتر بنی کرنا۔ ابو شحمہ : دیکھو مغرور، نص : قرآن مجید کی آیت۔ محو منظور : غرور کاہ دے، کس بات کے جاہ : عزت
و تار : جھب : جلدی ۔

ے سُد گواہ وکیل سارے اَسال شرع دا عقد بُھانواں ایں
 گھڑی دھل نہ لاوئی مُول ایتھے اَسال تَرِت نکاح پڑھانواں ایں
 دنگی کڑی دے نال واہ ساڈا اَسال دنگ نغیں دنگ کدھانواں ایں
 جو مال دیرائیاں دی نظر آوے پک دھاڑوی دے آگے لاوناں ایں
 چھوہری مُول نہ گھنئی فیر ایتھے وارث شاہ نوں چا سمجھانواں ایں

شاعر

قاضی پنڈ دے پیٹج سدا سارے شطرنجیاں صفاں وچھا بیٹھے
 لوک سُد گواہ وکیل سارے جھبڈے ہوئے نیں آن کے سبتھ کتھے
 اِس نکاح دا شور فساد پوسی جیہا محکمہ پوندائے وچ ستھے
 وارث بیر نہ مڑسی راکھنے توں بھاویں چاہنایے زری لٹھے

بیر

بیر آکھدی دس کھاں قاضیا وے کہیا نال میرے متھا ڈاسیا
 میں تاں کدے نہ کھڑیاں نال جاواں بس کر کہیہ شور مچایا
 دھی آپنی پاوے وچ ڈولے بے کرتوس تیرے من آیا
 وارث شاہ توں تانیا باز آویں بیر آکھدی کیوں من تیا

قاضی

عُتھ کھائے کے قاضی جواب دتا بھیرٹی بہہ بھی جا موڑیئے نی

عقد نکاح: دھل: تانیر: دیہ: دنگی: پیٹجی: دیرائیاں: دشمنوں: پک: بانک: کے: دھاڑوی: ڈاکو: چھوہری: رٹاک:۔
 شطرنجیاں: صفاں: دریاں: چادریں: ستھ: مجلس: رسالت: امور: پیئے: کان: موڑ: نہ: مڑنے: ول: خدی

قدم دیکھ کے زمیں تے رکھینے نی چکڑ دیکھ کے پیر سنگھوڑیئے نی
 بھوڑے کمل نوں چا جواب دیتے ریشم نال دوشلاڑا جوڑیئے نی
 بھالوئیں لکھ سنیاں بیراگ ہووے سید مغل پٹھان ہی لوڑیئے نی
 چوئسی کھدرتے تھان ترسیاں دے پنڈے نال نہ مول چوڑیئے نی
 نری باد لے خوب پچھان لینے سری صاف دے بھوچھن جوڑیئے نی
 چھڈ شیخ مشائخ لنگوٹیاں نوں وارث شاہ دی واگ نہ موڑیئے نی

قاضی

قاضی آکھیا ایہہ جے روڑ پکا میر جھنگڑیاں نال نہ بار دی اے
 لیاؤ پڑھو نکاح منہ بھٹھ اس دا قصہ کوئی فساد گزار دی اے
 چھڈ مسجدیں دیریاں وچ وڑ دی چھڈ بکریاں سویریاں چار دی اے
 وارث شاہ مدھانی لے میر جی عشق دیں دا گھیر تار دی اے

شاعر

قاضی بھٹھ نکاح تے گھت ڈولی نال کھیریاں دے دتی ٹور میاں
 تیور بیوراں نال جڑاؤ گناں دم دولتاں نعمتاں ہو ر میاں
 ٹمک مہیں تے گھوڑیاں اونٹ دتے گناں کپڑا تے ڈنگر دھور میاں
 میر کھیریاں نال نہ رے مولاے پیا پنڈ دے وچ ہے شور میاں
 کجڑے میر نوں گھن کے رواں ہوئے جوں مال نوں لے وگے چور میاں

نہیں ٹرن نہ ہا جھ رنجیٹے دے بھوئے ہو کے پنڈ بھیائیو نہیں
 پٹ جھکیاں لوکاں نوں دھڈ مارن بھانڈے بھن کے شور مچائیو نہیں
 پوچھل چا کے بوٹھیاں آتاں کر کے شوہ گھاٹ تے دھنلا لائیو نہیں
 لوکاں آکھیا رانجھے دی کرومنت پیر ٹنب کے آن جگائیو نہیں
 چشمہ پیر دی خاک دا لاسٹھے وانگ سیوکاں سخی منائیو نہیں
 بھڑنھو ماریو نہیں دوالے رانجھنے دے لال بیگ دا تھرا پچائیو نہیں
 پکوان تے پتیاں رکھ آگے بھولورام نوں خوش کرائیو نہیں
 مڑ نہیں دے چھیر کے نال شفقت سر نمک چا چوایو نہیں
 واہو داہ چلے راتورات کھڑے دینہ جا کے پنڈ چڑھائیو نہیں
 آگوں لین آئیاں تیاں ووٹری نوں جے توں آندڑی دے تھکائیو نہیں
 دیہہ برکیاں کچھڑی تے پوری دیاں نڈھا دیور گود بٹھائیو نہیں
 سروں لاه ٹمک بھورا کھس لینا آدم بہشت تھیں چا تراپیو نہیں
 وارث شاہ ایہہ قدرتاں رت دیاں نیں جھکھا جنتوں روح نڈھائیو نہیں

میر

لے وے رانجھیا واہ میں لا تھکی میرے وس تھیں گل بے وس ہوئی
 قاضی ماپیاں بھائییاں بٹھ ٹوری مینڈڑی تینڈڑی دوستی بس ہوئی

۔ بھوئے ہو کے بدک کہ بدس اس ہو کر ۔ پوچھل دم ۔ بوٹھیاں مند ۔ شوہ گھاٹ

دریا کا گھاٹ ۔ پیر ٹنب کے پیر ہلا کر ۔ لال بیگ ۔ دیکھو ۲۸۷ بھولورام مراد بندر ۔

جاں جیواں کی بلاں کی رُب میلے حال سال تاں دوستی بس ہوئی
گھر کھڑیاں دے نہیں وِساں میں ساڈی اومناں دینال کھرےس ہوئی

رانجھا

جو کجھ وِج رضا دے لکھ چھڈیا مَو نہوں بس نہ آکھئے بھڑیئے نیں
سُجھا سکھناں چاک لوں رکھیا اوی مَنّھے بھوئیئے چندریئے بھڑیئے نیں
جے تاں منتر کِیل دانہ آوے ایویں سترے ناگ نہ چھڑیئے نیں
اکے یار دے نام توں فدا ہوئیئے موہرا دے کے اکے بیٹریئے نیں
دغا دے کے کڈھنا ہوئے جس نوں پہلے روز ہی چانکھڑیئے نیں
جے ناں اُترئیئے یار دے بال پورے ایڈے پٹنے نہ سہیرئیئے نیں
وارث شاہ پیاس نہ ہوئے اندر شیشے شربتیاں دے ہمیں چھڑیئے نیں

ہمیر

تینوں حال دی گل میں لکھ گھڈاں تَرْت ہو فقیر تیں آوناں ایں
کسے جوگی تے جا کے نیں چیدا سوہ لاکے کن پڑاوناں ایں
بہتہ ذات صفات برباد کر کے اتے ٹھیک تیں سیس منواں ایں
توں ہی جیونہ یاں دَسیں دیدار سانوں آساں وت نہ جیونیل آوناں ایں

رانجھا

رانجھے آکھیا سیال گل گئے سارے اتے ہیر بھی چھڈا ایمان چلی
کھر کھس جھڈا۔ متھے بھوڑیئے متھے پرکھے مرغ دالی کِیل توں کرنا مَو ہزار ہر پٹنے دھندے

سر بیٹھاں کر گیا سی مہر چوک جدوں سَنّھ وچ آن کے گل آئی !
 دھیاں وچ دے قول زبان ہارن مخراب مَتھے اُتے دھون دھلی !
 یارو سیالاں دیاں داہڑیاں دیکھ دے او جنوں مُنڈ منگاڑتے مَسرَئی !
 دچوں کھوٹے تے باہروں صاف دَسن جلاں کرن تے جانیٹے کرم بلی !
 وارث شاہ میاں دھی سوہنی دے گل وچ چا پاؤندے مین ٹلی !

یارو جٹاں دا قول منظور ناہیں گوز شتر دا قول رُستائیاں دا
 پتلاں ہون اکی جس جٹ تائیں سوئی اصل بھرا ہے بھائیوں دا
 جدوں مین اُر دڑی تے عقل آوے جنوں کُتر ہووے قصائیاں دا
 سروں لاہ کے پُتھواں ہیٹھ دیندے مزا آندا تروں صفائیاں دا
 جٹی جٹ دے سانگ تے ہون راصی پالا دیکھ ٹو اہتیاں خفتائیاں دا
 دھیاں دینیاں کرن مسافراں نوں ویجن ہووے دے مال جوائیاں دا
 ٹوہنوں اکھ کُڑائیاں کھوہ لیندے کالا ٹونہ کراوندے نائیاں دا
 وارث شاہ ایہہ ترے ای بھوٹہ جالوں قول جٹ سنیاد قصائیاں دا

راجھا

پینچاں پنڈ دیاں سچ قصوں ترک کیتی قاضی رشوتاں مار کے کوریکتے
 گل کرے ایمان دی کڈھ چھڈن پینچ پنڈ دے ٹھگ تے چور کیتے

مخراب : ماتھی جہے کا نشان۔ مُنڈ منگاڑتے : جھٹی جھڑیاں اُٹھ۔ مَسرَئی : مسوکی ہری بھرتی ہوئیں سٹوٹے۔ کرم بلی : نیک اعمال دے۔ ٹلی : گھٹن۔ گوز شتر : اونٹ کا پاؤ۔ رُستائیاں : روستاں کساں پینڈو۔ خفتائی : بے دتوں، کورہ اندھے

اشراف دی گل منظور ناپیں چور چودھری اُتے لستور کیتے
 کاں باغ دے وچ کلں کردے گُڑا پھولنے دے اُتے مور کیتے
 تدوں فوج ایمان دی کس چلی جندوں حرص تے طمع نے زور کیتے
 زوراوری ویاہ لے گئے کھیرے اسان رو بھیرے شور کیتے
 وارث شاہ جواں ایمان آہے رتہاں جاڈیرے وچ گور کیتے

ہمیر

چچھے ہمیر نے آن جواب کیتا دغے باز جہان ہے ہو رہیا
 کہن ہور تے ہور کماوندے نیں کئی لوک ایس کم وچ ہو رہیا
 اڈک دیکھ کے دم دیا ہیا جے رانجھا میل مشاہدے ڈھو رہیا
 وارث شاہ کیہ فائدہ جھور نے دا جو کجھ ہونا سی سو ہو رہیا

رانجھا

یادو تھگ میل تحقیق جانوں وھتیاں ٹھکنیاں سبھ سکھاوندے نیں
 پتر دیکھ سرداراں دا موہ لیندے اوہنوں ہمیں دا چاک بناوندے نیں
 قول بار زبان دا ساک کھوتن تے پویند چا ہور دے لاوندے نیں
 باپری شیخ دی چھرا قصائیاں دا بیٹھ پرہیہ وچ پینچ سداوندے نیں
 جت پھرتے یاد واراہ مارن ڈنڈی موہندے تے سنھ لاوندے نیں
 وارث شاہ ایہہ جٹ نیں سبھ کھوٹے وڈے تھگ ایہہ جٹ جہاں لے نیں

اشراف : شریف، نیک - دم : دولت - میل : مشاہدے : سناؤں - ڈنڈی : موہندے : رستہ ٹانے ناک چور : ہر سے
 پھر دیاں سے ناکڑے کے باراہ نہ پلے کے۔

رانجھا

ڈوگر جٹ ایمان نوں وچ کھاندے دھیاں مار دے تے پاڑ لاوندے میں
 ترک قول حدیث دی ریت کر دے چوری یادی بیساج کماوندے میں
 جیہڑا چور اُتے راہ زن ہووے اوہدی بڑی تعریف سناوندے میں
 جیہڑا پڑھے نماز حلال کھائے اوہنوں ہننا مُستِرا لاوندے میں
 جیجھے آپ ہودن یتیمیاں عورتاں میں بیٹے بیٹیاں چوریاں لاوندے میں
 وارث شاہ میاں دو دو ختم دیندے ناں بیٹیاں دیر کماوندے میں

شاعر

جدوں گانڑے دے دن تیج گئے لستی مندری کھیڈنے آئیاں نہیں
 سید لال پیڑھے اُتے آن بیٹھا کڑیاں دوہتری پاس بٹھال نہیں
 پکڑ ہیر دے ہتھ پرات پاؤں بانہاں مُردیاں وانگ پلہاں نہیں
 وارث شاہ میاں نیناں ہیر دیاں نے وانگ بدلال چھیراں لامیاں نہیں

گھر کھیریاں دے جدوں ہیر آئی ٹپک پئے تگا دڑے اُتے جھیڑے
 دچ سیالاں دے چپ چان ہوئی اُتے خوشی ہو پھر دے میں سندھ کھیرے
 فوجدار تغیر ہو آن بیٹھا کوئی رانجھے دے پاس نہ پائے پھیرے
 دچ تخت ہزارے دے ہون گلاں اُتے رانجھے دیاں بھایاں کرن بھیرے!

چھٹی پیرتے لکھتی سی عذر خواہی جنوں مئے نوں پچھئے ہو نیسٹے

بھابیال دی چھٹی

ہوئی لکھی رضا رنجیٹیا دے ساڈے اٹھڑے گھاہ ہُن توں اُچیرے
مُڑا نہ وِگڑیا کم تیرا لنگدرا گھریں توں پا پھیرے
جس پھل دانت توں رہیا راکھا اوس پھل توں توڈ لے گئے کھیرے
بس واسطے پھریں توں وچ بھلاں جتھے باگھ بھجیندے تے شہبہ پیرے
کوئی نہیں وِساہ کواریاں دا ایور لوک نکرے کرن بھیرے
توں تاں مختاں سی دن رات کردا دیکھ قدرتاں رب دیاں کون پھیرے
کس زری دا چاہرے جا روضے جس دیڑے توں وِویریں آن دیہرے
دانت شاہ ایہہ نذر سی اسال مٹی خواجہ خضر چراغ تے لے پیرے

راجھ

بھابی نزاں دی رُت بیاں آن پہنچی بھور آسے تے پے جال دے نیں
سیون کبلاں بُوئیاں سُکیاں توں رہا پھل لگن نال ڈال دے نیں
اسال جدوں کدوں اوتھاں پاس جاناں تہرے مُرم اساڈے حال دے نیں
جہناں سویاں تے لے چاہوئے منصور ہوئی ساڈے نال دے نیں
دانت شاہ جو گئے سونہیں مُردے لوک اسال توں آدناں بھال دے نیں

اُٹھڑے گھاہ: کچے زخم - باگھ: گیلیے - میریت: شہبہ پیرے - شردے: پاؤں - کلس: گندک چوٹ - بھور: بخور
جال دے: لڈارتے - سیون: سیواریں - منصور: دیکھو نصیر - ۳۸۶ - خواجہ خضر: دیکھو نصیر - ۳۸۷ -

رانجھا

موجو چودھری دا پُت چاک لگا ایہہ پیکینے جل جلال دے میں
ایس عشق پچھتے لڑ مرن سورے صفائ ڈوبے کھوہنیاں گال دے میں
بھابی عشق تول سس کے اہ جانے پتر ہون جو کسے کشکال دے میں
ملے بولیاں دے گھریں نہیں وڑ دے وارث شاہ ہوری پھرن بھال دے میں

کئی عمر تے وقت پھر نہیں مڑ دے گئے کرم تے بھاگ نہ آوندے میں
کئی گل زبان تھیں تیر چھٹا گئے روح قلبوت نہ آوندے میں
کئی جان جہان توں پھد جیسے تہہ کئی سیانے فرماوندے میں
مڑ آیتنے پھیر جے آوندے میں رانجھے یار بوریں مڑ آوندے میں
وارث شاہ میاں ساؤں کون سدے بھابی بھابیاں تیر پلاوندے میں

شاعر

اگے واہیوں چا گواٹیوں میں ہن عشق تھیں چا کو آوندے میں
رانجھے یار ہوراں ایہہ تھاپ چھڈی کتے بھاگے کن بڑاوندے میں
اگے اپنی چند گواندے میں مراکے تیر جی پھندے میں
جٹ دیکھ بھن پھند چلاوندے میں بن چیلے گھون ہو آوندے میں

پیکینے : تہہ - سورے : بہادر - کھوہنیاں : خاندان - قلبوت : حسہ - م - نقاب : بختہ ارادہ
چھند : پھانس گر - پھند : گر : فریب - گھون : ہو کے : مڑ : مٹا داکر -

کھیریاں دی صلاح

مصلحت ہیر دیاں ساہوریاں ایہہ کیتی مڑ ایہہ نہ پیڑے گھٹنی جے
متاں چاک مڑ چمیرے پچ سیالاں ایہہ گل کو ساک دی ہٹی جے
آخر رن دی ذات بے وفا ہندی جا پیڑے گھرں ایہہ مٹی جے
وارث شاہ دے ناں نہ بن دینی پھر ایہہ گل نہ رکے اٹھلنی جے

راک و دہڑی

راک و دہڑی ساہورے چلی سیالیں آتی ہیر دے لین سنیہاں نوں
تیرے پیڑے چلی ہاں دیہہ گلاں کھول قصیاں جہاں کیہاں نوں
تیرے ساہوریاں تڈھ پیار کیہا گرم کرو سنیہاں بیہاں نوں
تیرا گجھرو نال پیار کیہا دوہٹیاں دسدیاں نیں آساں جہاں نوں
ہیر اکھدی اوس دی گل ایویں دیر ریشماں نال جیوں لیہاں نوں
وارث قات تے لام تے میم بولیں ہور کیہہ آکھاں ایہاں تیہاں نوں

بیس

ہتھ بٹھ کے گل وچ پاپا کہیں دیس نوں دُعا سلام میرا
مینوں دیریاں دے دس پاپوتیں ستیاں چا دساریا نام میرا
بھو واہ وچ بوڑیے ماپیاں نوں اوہناں نال ناہیں کوئی کام میرا
ہتھ جوڑ کے رانجھ دے پیر پکڑیں راک ایتناں کہیں پیغام میرا
وارث ناں بے واہناں رحم کیجے مہرباں ہو کے کرو آن پھیرا

ترٹی تھرکڑ سر تترتی دے تیرے برہوں فراق نے کھٹیاں میں
 سنجی تراٹ کیجے دے وچ دھانیں نہیں جیوناں مرن تے اُٹھیاں میں
 چور پون راتیں گھر ستیاں دے دیکھو دینیں بازار وچ مُٹھیاں میں
 اکے چھڈ گھر بار اجاز دیاں تہیں وُتساں تے نہیں دُٹھیاں میں
 جوگی ہو کے آجو میں مینوں کسے اُنہوں تہر دیوں تر ٹھیاں میں
 وارث شاہ میاں پریم پھٹیاں میں مار پھٹیاں پُٹھیاں کٹیاں میں
 دوتھی (کڑیاں نوں)

دوتھی آکے ساہورے وڑی جس دن پچھے چاک سیالاں دا کیہڑا نی
 منگو پوچکے دا جیہڑا چار داسی مُنڈا تخت ہزارے دا جیہڑا نی
 جیہڑا عاشقان وچ مشہور را بچھا سراوس دے عشق دا سہرا نی
 کڑیاں (دوتھی نوں)

کتے دائرے کتے مسیت ہندا کوٹی ادس دا کتے ہے ڈیرا نی
 عشق پت ترٹیاں گالیاں سوا جڑ گالیاں دا کیہڑا دیٹرا نی

کڑیاں اکھیا جمیل ہے من بھتاں چھڈ بیجا لے جگ دے سب جیڑے
 سٹ و بھلی اہل فقیر بویا جس روز دے لے گئے ہمیں کھڑے

دِج بیدیاں کو کدّا پھرے کلا جتھے باگھ جگیلے تے شینہ پیرے
کوئی اوس دے نال نہ کل کروں باجھ منترن نالگ نوں کون پھیرے

کڑی (دوہڑی)

کڑی آکھیا جاؤ لیاؤ اُس نوں کنویں گھیر کے مینڈلے کرو نیڑے
کڑیاں (رانجھ نوں)

کڑیاں جا بُلایا رانجھنے نوں پھرے دکھ تے درد دا لڈیا ای
آکھن سینہ پوڑا سبھاں دا تینوں ہیر سیال نے سڈیا ای

ہیر دا سنہیا

”تیرے واسطے ماہیاں گھردن کدھی آساں ساہورا پڑا چھڈیا ای
تیرے باجھ نہ جیوناں ہوئے میرا دِج سیالاں دے جیویں گڈیا ای
جھب ہو فقیر تے پہنچ میتھے اوتھے جھنڈا کاسنوں گڈیا ای
دانت شاہ اس عشق دی نوکری نے دماں باجھ غلام کر پھڈیا ای“

رانجھا (ملاں نوں)

میں رانجھ نے ملاں نوں جا کھیا چھٹی لکھو جی سبھاں پیاریاں نوں
ٹساں ساہورے جا آرام کیتا اسیں دھوئے ہاں شول انگیریاں نوں
اگ بھڑک کے زمین آسمان سارے چا لکھنا جے دھتاں ساریاں نوں
توں تاں ٹھگ کے نہیں چڑیاں رناں پچ نہیں توڑ دیاں تاریاں نوں
چاک ہو کے دت فقیر ہواں کرس خوار کیوں آساں وچاریاں نوں
دارت شاہ ز رُب بن تا جنگ کوئی کنویں جتھے معاملے ہاریاں نوں“

میں نے: سینہ پوڑا: سنہیا: پیغام: دتاں: دم: دولت: اردیہ پیہ: دت: پھر: دوبارہ

راجھا : ہیراؤں خط

تینوں بڑا سی چا دیاہ والا بھلا ہویا جے جھب و ہیجے نہیں
 ایتھوں نکل گئی آیں بُریاں دناں دانگوں انت ساہوڑے جاپتیجے نہیں
 رنگ ریتے دوہٹیے کھیریاں دیئے کیدو لنگے دی چھیل بھتیجے نہیں
 قاصد آن کے ہیراؤں خط دتا ایہہ لے چاک دا لکھیا لیجے نہیں

ہیر (خط دا جواب)

تیرے واسطے بہت اُداس ہاں میں ربا میل توں چسپیں وُچھنیاں توں
 بٹھ مایاں غاماں ٹور دتی لگاؤں کلجیاں بھنیاں توں
 موت اتے سنجوگ نہ ملے مولا کون موڑ دا ساہیاں پُنیاں توں
 جوگی ہو کے آتوں سجنّاں دے کون جان دا جوگیاں مٹیاں توں

دانے پانی نے دیکھ کیہہ رنگ لایا کوئل لنگ دے باغ دی گئی دلی
 مینا لئی بنگالیوں چاک کلمے کھیرا پیا اچانکوں آن دلی
 چُستی آپنی پکڑ نہ بار بہت ہیرا نہہیوں عشق دے روچ دھلی
 بَن مُست لنگ دیوانہ توں سیلی گودڑی پہن ہو شیخ چلی!

ہیر

دتی ہیراؤں کے ایہہ چھٹی راجھے یار دے ہتھ راہ جسا دینی

دیجے : بیانی ٹی - مینا - ہا ہیر - ساہیاں پُنیاں : جب کسی کا دقت پُرا ہو جائے موت کا دقت اُٹھائے -

کہتے بیٹھ نوپکے سدا ملاں ساری کھول کے گل سنا دینی
 ہنہ بھنہ کے میریاں سبھاں توں رو رو سلام دُعا دینی
 مرچکی ہاں جان ہے نک اُتے اک وار تا دیدن آ دینی
 کھڑے ہتھ نہ لاوندے منجری توں توں ہی گور وچ آکے پادینی
 میری کے نشاڑی ونگ پھلا رانجھے یاد دے ہتھ پھڑا دینی
 لکھ ہو رہیاں دکھاں نال رانجھا ایہہ چنگ رنجھئے توں لا دینی
 میرا یاد پس تے نیتھے پہنچ میاں کن رانجھے دے اتنی پا دینی
 وارث شاہ میاں اوس کھلے توں دھنک زلف زنجیر دی لا دینی

میر

اگے چُنڈیاں نال بندایا رازی زلفاں گنڈلاں وار ہن دیکھ میاں
 گھٹ گنڈل ناگ سیاہ پلن دیکھے اوہ جھلا جس لیکھ میاں
 کل دُٹتاں لوہر دندا سرے وائیں خونیاں دے بھرن جھیکھ میاں
 آخُن دی دید کر دیکھ زلفاں خونیں نیناں دے جھیکھ توں دیکھ میاں

قاصد

قاصد آن رنجھئے توں خبر دتی ندھی موٹی اے نک تے جان میاں
 کوئی پا جھلا دڑا تھکیا ای سر گھٹیا چا مسان میاں
 تیرے واسطے رات توں گئے تارے کشتی لوح دی وچ طونان میاں

ونگ : کاپڑی چڑی . دیدن : دیدار . چنگ : چنگاری . مٹھے : میرے پاس . دھنک : کن . توس : توجہ . چُنڈیاں :
 جھڑے بل سکر . خست : جھیکھ . ہیرا : بھلا دڑا . جادو : مسان . جادو :

اُک گھڑی نہ چین ہے اوس ندھی کہا تھوکیو پریم دا بان میاں
 نال کھیریاں اوس پیار ناپیں آتے مَول نہ کسے دی کان میاں
 نال سون نہ دیندی اے سیدڑے لوں لوک لا تھکے سبھے تان میاں
 تیراناں لے لے ندھی جیوندی اے بھادیں جان تے بھادیں نہ جان میاں
 مَونہوں تَدھ داناں جو کدھ بہندی او تھے نت پوندے گھمسان میاں
 راتیں گھڑی نہ سیج تے مَول سونڈی لوک رہے بھیر ران میاں
 جوگی ہو کے نگر وچ پا پھیرا موجاں نال توں ندھڑی مان میاں
 وارث شاہ میاں سبھے حکم مہندے جدوں رت ہووے مہربان میاں

قاصد

چٹھی نام تیرے لکھی ندھی نے وچ لکھے سو درد فراق سارے

شاعر

رانجھا ترت پڑھا کے خوش ہویا دِلوں آہ دے ٹھنڈے ساہ مارے

رانجھا مَولوں

مَلاں لکھ توں درد فراق میرا جیہڑا انہروں سُنٹ دا توڑ تارے
 لکھ لکھ جو دِلوں دے دُکھڑے دا جویں پیاریاں توں لکھن یاد پیارے

رانجھے دا جواب

لکھیا ایہہ باب رانجھڑے نے جدوں جیہڑی وچ ارن دے شور پئے
 اوسے روز دے آسین فقیر ہوئے جس روز دے حسن نے چور پئے

بان تیرا کُل : محتاجی گھمسان : لڑائی جھگڑا : ران : زیر کربا : شور : جوش : سیج : بستر ترت : فوراً

پہلے دُعا سلام پیاریاں توں جھو واہ فراق دے بوڑ گئے
 اساں جان تے ماں درپیش کیتا تئیں لگڑی پریت توں توڑ گئے
 ساڈی ذات صفات برباد کر کے لٹ کھیڑیاں دے نال جوڑ گئے
 آپ ہنس کے ساہورے ملیو نہیں ساڈے نیناں دا نیر نکھوڑ گئے
 آپ ہو محبوب جاستر بیٹھے ساڈے روپ دا رسا نچوڑ گئے
 وارث شاہ میاں ملیاں داہراں توں دھڑیل دیکھو زور زور گئے

ساڈی خیر تُوں خیر چاہاں لکھو غیر حقیقتاں ساریاں جے
 موجو پودھری دا پُت چاک بو کے چچک سیال دیاں کھولیاں چاریاں جے
 دغا دے کے آپ چڑھ جان ڈولی جینچل ہاریاں ایہہ کواریاں جے
 سب رستیاں دے کرن مار منتر یار دیندیاں میں سبھ کھاریاں جے
 پیکے جٹاں توں مار فیر کر کے لین ساہورے جا گمگاریاں جے
 آپ نال سہاگ دے جا رتھن پیچھے لا جا دن پچکاریاں جے
 سرداراں دے پُتر اں چاک کر کے جا اُس دیاں آپ سرداریاں جے
 پاک رب تے پیر دی ہر باجھوں کٹے کون مصیبتاں بھاریاں جے
 وارث شاہ میاں اسیں کون بُندے راجے بھوج توں ایہہ نہ باریاں جے

نکھوڑ گئے : تم کر کے ۔ منتر : یاد ۔ داہراں : دہر ۔ سی زور و پڑے ۔ اے اُس کا بچہ کب دات ۔ دھڑیل ۔

ڈاکو ۔ کھولیاں ۔ گاتیں ۔ چاریاں : دیکھو صفحہ ۳۸۸ ۔ راجہ بھوج : دیکھو صفحہ ۳۷۷ ۔

راجھے دی صلاح

راجھے اکھیاں ڈٹ دی ہیر دولت جنم کالیئے تے اوتھے بجالیئے
 اہ رب دے نور دا خوان یغما شہدے ہو کے جسم وٹالیئے
 اک ہونیاں رہیا فقیر میتھے ذرا ایتناں وس بھی لالیئے
 مکھن پالیا چیکتاں نرم پنڈا ذرا سواہ دے وچ زلا لیئے
 کسے جوئی توں سکھئے سحر کوئی چیلے ہو کے کن پڑا لیئے
 آگے لوکاں دے جھکڑے بال سیکے ذرا آپنی نوں چنگ لالیئے
 آگے جھنگ سیالاں دا سیر کیتا ذرا کھڑیاں نوں جھوک لالیئے
 اوتھے خودی گمان منظور ناہیں سر دیجئے تاں بحیت پالیئے
 وارث شاہ محبوب نں تیرن یاہے جدوں آپنا آپ گوا لیئے

شاعر

بجھی عشق دی اک نوں وارنگی سماں آیا اے شوق بگاڑنے دا
 بالنا تھ دے ٹلے دارا نہ ٹھیریا مت جاگیا کن پڑا نے دا
 پکے پال ملائیاں نں رکھے وقت آیا اے رگر نے دا
 جرم کرم تیاگ کے تھاپ بیٹھا کسے خوئی دے ہتھ دکاڑنے دا
 بندے مرنے دے لہ کے چا چڑھیا کن پاڑ کے مندرائ پانے دا
 "کسے ایسے گود دی ٹہل کر بیٹھے جو سکھئے رن عسکارے دا"

خوان یغما: کھڑے کھوسو سرجان۔ ٹپے: جمع۔ شہدے: عاتر، مسکن۔ سحر: سادو۔ جھکڑے: مکان، بھٹی۔ متا:
 صلاح مستور، الادب۔ جرم کرم: جسم فعلی۔ تیاگ کے: پھوڑ کر۔ رن کر کے: تھاپ بیٹھا، ہتھ کر بیٹھا۔

ہوکا پھرے دینا پنڈ وچ سارے آدے کسے فقیر جے ہووناں جے
 منک کھانا کم نہ کاج کرنا نہ کجھ چارناں تے نہ کجھ ہووناں جے
 ذرا کن پڑا کے سواہ ملنی گورو سارے جگت دا ہووناں جے
 نانہ دیہاڑی نہ کسب روزگار کرنا ناڈھو شاہ پھر مہنت دا ہووناں جے
 نانہ دینی دواہانی پھر جھنے دی رکت موٹے ٹوں ٹوں نہ ہووناں جے
 نالے منکنا تے نالے گھورنا جے دیہندار نہ کسے دا ہووناں جے
 خوشی اپنی اٹھنا میاں وارث آتے اپنی نیندرے سووناں جے

راجھا (دس سترے تھے)

تِلے جاکے جوگی تے ہتھ جوڑے ساؤں آپنا کرو فقیر سائیں
 تیرے درس دیدار دے دیکھنے لڑ آیا دیس بدیس لڑ چیر سائیں
 صدق دھار کے نال یقین آیا آسیں چیلے تے تسیں پیر سائیں
 یاد حق دی صبر تسلیم نہچا ٹساں جگ دے ناں کیر سائیں
 بادشاہ سچا رت عامان دا فقر ایس دے بین وزیر سائیں
 فقر کل جہاں دا اسرا اے تابع فقر دی پیر تے میر سائیں
 بناں مُرشدان راہ نہ متھ آوے دودھ باجھ نہ جھندی کھیر سائیں
 ماں پ نہ انگ نہ ساک کہنی پیایا سیں سیں نہ بید سائیں

ہوکا۔ صدق۔ آواز۔ دیہاڑی۔ مردہ۔ ناڈھو شاہ۔ دیکھو پھر۔ بہن دار۔ مقرر۔ تے۔
 ارچی جگ۔ نہچا۔ یقین۔ سیر۔ تعلق۔ راجھا۔ میر۔ سردار۔ امیر۔ راجھدی۔ کتیا۔

دنیا وچ ہاں بوہت اُداس ہويا پیروں ساڈیوں لاہ زنجیر سائیں
تینوں پھد کے جاٹے ہو کس تے وارث دستاں این ظاہر پیر سائیں

شعر

ناٹھ دیکھ کے بوہت ٹلک چنیل اہل طبع تے سوہنا چھیل بندا
کوئی حُسن دی کان بشتاک سُندر اتے لاڈلا ماں تے باپ سُندا
کسے دُکھ توں رُس کے اُٹھ آیا راتے کسے دے نال پے گیا دھندا

ناٹھ

ناٹھ آکھیا دس کہاں سچ مینوں توں کیہڑے دُکھ فقیر ہندا

رانجھا

ایہہ جگ مقام فنا دا اے سبھ ریت دی کندھ ایہہ جیوناں
چھاں بدلائ دی عمر بندیاں دی عزرائیل نے پاڑ سیوناں
آج کل دا ایہہ پراہوناں اہل کسے سدا نہ حکم تے تھیوناں
وارث شاہ میاں انت خاک ہونا لکھ آب حیات جے پیوناں

بالہ ناتھ

بٹھیں کنگن پنچیاں چھب رہیاں کتیں جھکدے سوچتے بندڑے نیں
بُھ پت دیاں ٹنگیاں کھیس اتے سر پھٹے پھیل دے جُڑے نیں
کھاپی پھرت سرہن ماپیاں دے تساں جیہے فقیر کیدں بندڑے نیں

سدا : ہمیشہ - تھیوناں : ہونا - آب حیات : زندگی بخشے والا پانی - دھندا : زانی - جھکدا : کنگن
بازو بازو - چھب : سچ - مجھ : کمر - پٹ : ریشم

رانجھ

خواب رات دی جگ دیاں سب گلّاں دھن مال لوں مول نہ جھورے جی
 بیج بھوت تے اُدر وکار بانی نال صبر سنو تھک دے پورے جی
 اُسں سیت سکھ دکھ سماں جا پے جیہی شال مشرو تہی جھورے جی
 بھوت آتما وں رس کس، تیا گے اینویں گراں لوں کاہ وڈورے جی

ناتھ

جھوگ جھوگناں دودھ تے دہی پیون پنڈا پال کے رات دن دھوواں ایں
 کھری کھن ہے فقر دی واٹ جھاکن مونہوں آکھ کے کاہے وگوداں ایں
 داہیں دھجلی ترمیتاں گھورناں ایں گائیں مہیں ولا کے چو دناں ایں
 سچ آکھ جٹا کہی بنی تینوں سواد چھڈ کے کھسہ کیوں ہودناں ایں

رانجھ

جوگی چھڈ جہان فقیر ہوئے ایس جگ دچ لہت خواریاں نہیں
 لین دین تے دغا آئیواں کرنا اُت گھٹ تے چوریاں یاریاں نہیں
 اوہ پُرکھ زبان پد جا پہنچے پنچے اندریاں جہاں نے ماریاں نہیں
 جوگ دے کے کرو نہال مینوں کہیاں جیو تے گھنڈیاں چاہریاں نہیں
 ایس جٹ غریب لوں تار اوٹوں جنویں اگلیاں سنگتاں تاریاں نہیں

جھورے: جھورے۔ پنج بھوت: پنج خواہشات، مہ، شہوت، کرودھ، لہت، بوجھ، پرکھ، مہ، جرم، ہنگامہ، اور اہمیت
 وکار: دوشہ کار، خواہش، نفس، سنو تھک: صبر، تحمل۔ اُسں: گرمی، سیت: سردی، شال: مشرو، کھائی دہی چادر۔ بھوت آتما: نفسی
 بوت: وں: قابو، رس: سواد، لطف، ذائقہ۔ کس: کڑواہٹ۔ وڈورے: بڑا، کریں: آئیواں، بے لطفی۔ پُرکھ: مرد، انسان،
 نہبان: پد: نبات، دلاویا: پنچے اندریاں، خواہش، خمسہ: آکھ: کان، ہاک، ہاتھ، زبان، سنگتاں: رگروہ، جماعت۔

دَارَتِ شَاہِ مِیَاں سَب شَرَم رکھے جُگ وچ مُصِیبتاں بھاریاں نیں

نام

میاں دیو تھوں جوگ دا پنھن بنیاں کھڑی کھن ہے جوگ مہم میاں
 کوڑا بکینکا سوا دے جوگ سندا جتوں گھوٹ کے بیونی نم میاں
 جہاں سن سوادھ دی منڈلی اس آتے جوتناں ہے رم جھم میاں
 تہاں بھسم لگا کے بھسم ہوناں اوہاں پریم نہ جاوسی دُم میاں

رانجھا

تسلیں جوگ دا پنہ بتاؤ مینوں شوق جاگیا حرف نگینیاں دے
ایس جوگ دے پنہ وچ آدیاں چھپن عیب ثواب کمینیاں دے
حرص اک تے فقر دا پوت پانی جوگ ٹھنڈا گھتے بوج سینیاں دے
تیرے دوارے تے آن محتاج ہوئے اسیں لوکر باجھ مہینیاں دے
اک فقر ہی رتب دے رہن ثابت ہو رہی تھڑک دے اہل خزینیاں دے
تیرا ہو فقیر میں نگر مٹکاں واٹ دا وعدے جھوڑو زینیاں دے

ناتھ

ایس جوگ دے واعدے بہت اُوکھے ناد اُخذِ نِت و جادناں اوسے
 جوئے جگم گدڑی جٹ دھاری مُنڈی بُڑلا جھیکھ وٹا وٹاں اوسے
 تارڑی لاکے ناتھ مِل دھیان دھنا کسویں وارا پے سانس پڑھاوناں اوسے

معاذ اللہ! یہاں سے سیر ہو کر آگے منٹلی ہو گئے۔ جوتیل: جوتی: روشنی: رسم: عجم: جنگ: گھٹ: تھال: دہاں: اس جگہ: رسم: مہم: آگے: جنگ: گھڑی: بڑا: حار: رکھو: ہاں: تازی: لاکے: کلنگ: لگا کے: ناتھ: خدا: دیوی: وار: سر: دماغ: عجم: کا: دسواں: لڑنے

آئے گئے دا ہرکھ تے سوگ تیا گے نہیں مویاں گیاں بچتا دنوں اوئے
 نام فقر دا بہت آسان لینا کھرا کھن ہے جوگ کما دنوں اوئے
 نہا دھوکے جٹاں توں دھوپ دینا سدا انگ بھبھوت رما دنوں اوئے
 اویان باشی جتی ستی جوگی جھات استری ول نہ پا دنوں اوئے
 لکھ خوبصورت پری حور ہووے ذرا جیو ناپیں بھرمنا دنوں اوئے
 کند مول تے پوست انیم گانجہ نشہ کھلے کے مست ہووے دنوں اوئے
 جگ خواب خیال دی بات جائیں ہو کمبیاں ہوش بھلا دنوں اوئے
 گھٹ مندریاں جنگلاں وچ رہنہاں بین کنگ تے سنگھ بھلا دنوں اوئے
 جگ ناتھ گودا دہری گنگ جھنا سدا تیر تھاں تے جا نہا دنوں اوئے
 میلے سادھان وے دیکھنے دیس بچم نوں ناتھ دا درشن پا دنوں اوئے
 کام کرو دھ تے لوبھ ہنکار تیا گے جوگی خاک در خاک ہو جا دنوں اوئے
 رتاں گھوڑ دا گوندا پھریں دشتی تینوں اوکھا ہے جوگ کما دنوں اوئے
 ایہہ جوگ ہے کم نراسیاں دا آساں جٹاں کیہہ جوگ توں پا دنوں اوئے

رانجھ

تئیں بخشنا جوگ تیں کرو کرپا دان کر دیاں ڈھل نہ لوڑیئے جی
 پیہہ آس کر کے ڈگے آن درامے جیو اوس دا چا نہ توڑیئے جی

دھوپ، دھوکا، اڑ سا مری وغیرہ۔ اویان: بچل۔ باشی: رہنے والے۔ جتی ستی: بہت ست و ت۔ کند مول: نرکاری وغیرہ۔ کما: کمبیاں۔ آلا: اوردی وغیرہ۔ کنگ: کنگا، سارنگی۔ بچم: معوبہ۔ نونا تھ: دیکھو۔ ۱۳۴

صدق بھٹ کے جیہڑا لگے چرنیں پار لایے وچ نہ بوڑھے جی
 وارث شاہ میاں جیہڑا کوئی ناہیں مہر دوستوں ناہے وچھوٹے جی

بالناتھ

گھوڑا صبر دا ذکر دی داگ دے کے مارن اندیاں کم بہوں چنگیاں دا
 چھڑا زراں تے حکم فقیر ہونا ایہہ کم ہے ماہنواں چنگیاں دا
 عشق کرن تے تیغ دی دھار کپتن نہیں کم ایہہ بھکتیاں تنگیاں دا
 جیہڑے مرن سو فقر نہیں ہون واقف نہیں کم ایہہ مرن نہیں تنگیاں دا
 ایتھے تھاں ناہیں اڑ تنگیاں دی ایہہ کم ہے سراں توں تنگیاں دا
 شوق مہرتے صدق یقین باجھوں کیا فائدہ نگریاں منگیں دا
 وارث شاہ جو رب دے رنگ رتے گھوڑا آب ہے رب دے رنگیاں دا

جوگ کرے سو مرن تھیں ہوئے استہم من لایکے سکھناں آیا ای
 نشیا دھار کے گورو دی کرت سیوا بچن چوگیاں دا دایا ای
 ناں صدق یقین دے جتھ ترقی دتے پتھوں رب توں پایا ای
 میل دل دے دھوکے سان کیتے رت گورونے رب ملایا ای
 پچھ سنوں تاں ایس قبولت اندر سچے رب نے تھاں بنایا ای
 وارث شاہ میاں ہمہ دوست جانیں سرب موئے بھگوان نوں پایا ای

رانجھ

مالا منکیاں دے وچ جنوں دھاگا توں سرب کے بیچ سما رہیا
 سبھناں جیونڈیاں دپہ ہے جان داگوں نشہ بھنگ افیم میں آ رہیا
 جویں رکت سریر وچ، سواس اندر، توں جوت میں جوت سما رہیا
 جویں پتریں ہندیوں رنگ رچیا، توں جان جہان میں آ رہیا
 بھوت آکاش تے چدا آکاش دونوں انت چت آکاش میں آ رہیا

شاعر

رانجھا بٹھ کے خرچ ہے مگر لگا جوگی اپنا زور سبھ لا رہیا
 وارث شاہ میاں جس وں عشق لگا دین دنی دے کم تھیں جا رہیا

ناٹھ ہو لاچار جاں ہر کیتی تدوں چیلیاں بولیاں ماریاں میں
 بیجاں سان پڑھا کے گرد ہوئے جویں تھکیاں تیز کٹاریاں میں

چیلے (بالناٹھ وں)

دیکھ سوہنا روپ ہٹیرے دا جوگ دین دیاں کرو تیا ریاں میں
 جوگ دیہو نہ اسان نمائیاں وں چھاں کیتیاں مختاں بھاریاں میں
 ٹھک منڈیاں دا لگا جوگیاں وں متاں جہاں دیاں ربے ماریاں میں
 وارث شاہ خوشامداں سوہنیاں دیاں گتاں حق دیاں نہیں تھاریاں میں

رکت: خون۔ سریر: جسم۔ سواس: سانس۔ ساه: جوت: روشنی۔ وڈ: بھوت آکاش: بیرونی جگہ۔
 چدا آکاش: اندرونی جگہ۔ چت آکاش: دل کا خلا۔ ٹھک: گن۔ شوق۔

راجھا

غیبت کرن بیگانہی دُدا اوگن ، سچے آدمی ایہہ گنہ کار ہندے
 چور یار تے کرت گن چنل جھوٹے لوتی لاوے سب ایہہ یار ہندے
 آساں جوگ نوں گل نہیں بھہ بیہناں تیں کاسنوں ایڈہ بیزار ہندے
 وارث شاہ میاں جیندا کوئی ناہیں بیڑے تنہاں دے آنت نوں پار ہندے

شاعر

رل چلیاں تاگھسا کیتا بال ناٹھ نوں پکڑ پتھلیاں نہیں
 چھڈ دوار بھنڈار اگھڈ چلے جا راہ تے وارث سچلیاں ای نہیں
 سہلی ٹوپیاں مندریں سٹ پتے غصہ جیو دے دپ اڈلیاں نہیں
 وارث آپ نہ رب بخیل ہووے چارے راہ نصیب دے لیتا نہیں

راجھا

سُجا لوک بخیلیاں لکھ کر دا میرا رب بخیل نہ توڑیئے جی
 کیجے غور تے کم بنا دیجے ریل دلاں نوں نہ دھوڑیئے جی
 ایہہ حکم تے حسن نہ نت رہندے نال عاجزاں دے لڑ جوڑیئے جی
 کوئی کم غریب دا کرے نتائج سگوں اوسنوں ہٹکیئے ہوڑیئے جی
 بیڑا لڈیا ہویا مسافراں دا پار لایئے وچ نہ بوڑیئے جی
 پتے کرن انیک ہی جتن لوتی بچن لکھ دا پھیر نہ توڑیئے جی

کرت گن : حسن فراموش . تاگھسا : لڑائی . رہیٹ . بھنڈار : محسن . مجلس . سہلی : بالوں کی رسی . ہٹکیئے ہوڑیئے :
 روکنے . منع کیجئے . انیک : بے شمار . بچن : قول بات . لوتی : دشمن . آگ لگانے والا .

زمین نال نہ ماریئے فیر اوہناں ہتھیں جہناں لوں چاہڑیئے گھوڑیئے جی
 بھلا کر دیاں دھل نہ موں کریئے قسہ دور دراز نہ لڑیئے جی
 وارث شاہ یتیم دی غور کریئے ہتھ عابزاں دے نال جوڑیئے جی

ناٹھ (رائجھے لوں)

دھروں ہندڑے کا دشاں دیر آئے بدی چُنیاں آتے بھلیاں اوئے
 مینوں ترس آیا دیکھ زہد تیرا گلّاں مٹھیاں بہت رسیںیاں اوئے
 پانی دڈھ وچوں کڈھ نین چا تر جیوں چیل کے پاؤندے تیںیاں اوئے

ناٹھ (چیلیاں لوں)

گورو دُکیا مندراں جھٹ لیا ڈچھ دیہو گلّاں اٹھیلیاں اوئے
 نہیں ڈرن ہُن مرن تھیں بھور عاشق جہاں سولیاں مہراں تے بھیلیاں اوئے
 وارث شاہ پھر ناٹھ نے حکم کیتا کڈھ اٹھیاں نیلیاں پھیلیاں اوئے

شاعر

پھیلیاں گورو دا بچن پروان کیتا جا نرک دیاں مٹیاں میلیاں نیں
 سیکھ تن سو سٹھ جا بھویں تیر تھ وچ گوراں دے نتریاں کییاں نیں
 لوں ناٹھ بوچھا بیر آپے چوٹھ جو گئیں نال رسیاں نیں
 چھ جتی تے دس ادا تار آپے وچ آب حیات دے چیلیاں نیں

شاعر

دن چار بنا سکا مندراں بال ناٹھ دی نظر گذاریا نیں

غصے نال دگاڑ کے گل ساری دُردے گورو توں چا سوار یا نہیں
 گلے غصے والی جہڑی گل آہی سبھا جیو دے اندریں ماریا نہیں
 زوراں وراں دی گل ہے بہت اُلھی جان بچھ کے بدی وساریا نہیں
 گورو کیا سو ایہناں پروار کیتا زوراں پھیلیاں تے بازی ہاریا نہیں
 گھٹ دت عصم بکم ہوئے کافی گل نہ موڑ کے ساریا نہیں
 گہنا کپڑا گل تارا کیتا حُسن باؤلی چا اُجاریا نہیں
 بیا اُسترا گورو دے ہتھ دتا جوگ کرن دی نیت چا دھاریا نہیں
 وارث شاہ بن حکم دے پئی پُچی لکھ دیریاں دھک کے ماریا نہیں

شاعر

بالا نند نے سامنے سدھیدو جوگ دین توں پاس بہا لیا سُو
 کن پاؤں کے جھاڑ کے حرصِ حرمت اک پلک، وچ مَن دکھایا سُو
 جیہی پتریاں تے باپ نہ کر دے جنوین دودھ پوا کے پایا سُو
 سواد اُمک زما نہ من کے تے گھٹ مندراں رنیر بنو الیا سُو
 دُٹماں گل جہان وچ کھنڈ پیان رانجھا جو کیدا ساز دکھایا سُو
 وارث شاہ میاں سُنیار وانگوں جٹ پھیر مُر کے بھن گایا سُو

رانجھا

دیہ سکتیا رب دی یاد والی راہ دس جو گوراں دے جانیے جی

زوراں زور دے کوٹ چڑھ کر، توکے، دتے، باؤلی، چھٹا والے کنویں کے ساتھ چھو، گورو، اُمک زما، جیم پرکاش
 سر: دتے، کھنڈ پیان، دودھ، پلک، رنیر، سکتیا، سبق، تعلیم

بال ناتھ (رانجھ نوں)

نہا دھوکے چا بھنوت کئے اتے کسوت رنگ دوتا یئے جی
 سنگی چھا ہوڑی کھیری ہنھ لے کے پہلے رب داتاں دھیا یئے جی
 وڈی ماں ہی جان کے کرو نشچا چھوٹی بھین مثال کرپا یئے جی
 نگر آکھ جگا ٹیکے جا وڑیے پاپ جاتے جے نادر دجا یئے جی
 سکھی دوار وٹے جوگی بھیکھ مانگے دے دُعا اسیس سنا یئے جی
 اسیس بھانت سوں نگر دی بھیکھ لے کے مست لک دے دوار کو آئے جی
 وارث شاہ یقین دی گل پٹی سبھ حق ہی حق ٹھہرا یئے جی

رانجھا

رانجھے آکھیا مگر نہ پوڑ میرے ذرا تہ دی نظر ہٹا یئے جی
 اکو وار جو دستان دس چھڈو گھڑی گھڑی نہ گورو اکا یئے جی
 پہلوں چیلیاں نوں چا بیمز کریئے بچھوں جوگ دی ریت بتا یئے جی
 کر ٹوت جے ایہو سی سبھ تیری چھو برٹھگ کے لیک نہ لایئے جی
 گورو مت تیری سائوں نہ پوہی گل گھٹ کے چا لنگھایئے جی
 وارث شاہ شاگرد تے چیلیاں نوں کاٹی بھلی ہی مت سکھایئے جی

ناتھ

ناتھ کہے رانجھیا سبھ بھائی سرچا تیر جوگ بھروڑی نوں:

کسوت: جسم۔ آکھ: لاؤ دو اٹھا۔ بھانت: طرح۔ قسم۔ بیمز: گرم۔ تیز: پوہی: اڑکیا۔ بھروڑی:
 ڈگری۔ چا تیر: اٹھا تیر۔

اَلکھ ناد و جانیکے کرد نشیچ میل لیا وناں نکڑے روٹڑی نوں
 وڈی ماں برابر جانی ایں آتے بھین برابر پھوڑی نوں
 جتی سستی نماڑے ہو رہیے ثابت رکھے ایں لنگوڑی نوں

راجھا

ثابت ہوئے لنگوڑی سُنیں ناتھا کا ہے جگر اُچار دا میں
 جیجھ عشق توں رہندی جے چُپ میری ایڈے پاڑے کاسنوں پاڑا میں
 جیو مار کے رہیں جے ہوئے میٹوں ایڈے مُعاطے کاسنوں پاڑا میں
 جے میں ہوئیکے مُست اُچار دِہندا نہیں سیالں دی کاسنوں چاردا میں
 ہر روڈ کرا کیوں کن پاٹن جے کبر ہنکار نوں مار دا میں
 جے میں جان دا کن توں پاڑ دے سیں ایہہ مُندراں مول نہ ساڈیا میں
 جے میں جان دا عشق تھیں منع کرتاں تیرے جے تے دھار نہ ماردا میں
 راکے کن سوار دیہر پھیر میرے پیادہ لاگھتوں سرکار دا میں
 ہور کم ناہیں فقر ہو ونے دا وارث رکھتاں ہاں غم یار دا میں

ناتھ

کھا رزق حلال تے سچ بولیں چھڈ دیہہ توں یاریاں چوریاں اوئے
 توبہ کریں تقصیر معاف تیری جیہہ یاں پچھلیاں صفیاں نگھوریاں اوئے
 اوہ چھڈ چائے کوار پُنے والے جُتی پاڑ کے کیتیاں مورییاں اوئے
 پچھا چھڈ جتا لیاں سانجھ خمل جیہہ یاں پاریاں کھنڈیاں بورییاں اوئے

ہو، رابکاں جو ترے لادے جیہڑیاں اریساں بھٹیاں توڑیاں اوئے
 دھو دھا کے مالکان ورت لٹیاں جیہڑیاں چاٹیاں کیتیاں کھوریاں اوئے
 رلے وچ تیں رہڑیاں کم چوری کوئی خرچیاں تھد نہ پوریاں اوئے
 پھٹ سب بریاں خاک ہو جا کر جگت دے ناں نہ زوریاں اوئے
 وارث شاہ نہ عاداتاں جاندیاں نیں بھانویں کٹے پوریاں پوریاں اوئے

رانجھا

ناتہ جیونیاں من ہے کھرا اٹھ سا تھوں ایڈ نہ داعرے ہووے نیں
 اسیں جٹ ہاں ناڑیاں کرن والے اساں کچکڑے نہیں پرووے نیں
 اینویں کن پڑوا کے خوار ہوئے سا تھوں نہیں ہندے ایڈے رووے نیں
 سا تھوں کھری ناد نہ جان سانجے اساں ڈھکے ہی انت اوں جووے نیں
 زناں پاسوں جو درہدے چلیاں اوں اوہ گورو نہ بھدے کے چووے نیں
 زناں دین گائیں اسیں چپ کرے ایڈے صبر دے پیرکس دھوے نیں
 ٹساں ہستوں کھید اوں منع کیتا اساں دھوئیں دے گوہے نہ دھوے نیں
 وارث شاہ کیہہ جانے آخت اوں کھتے چووے کہ مٹھے پرووے نیں

ناتہ

پھٹ چوریاں یاریاں دغا جٹا بوہت اوکھیاں ایہہ فقیریاں نیں
 جوگ جانناں ساردا ترکلا ای ایس جوگ وچ بوہت زحیریاں نیں

جوگی نال نصیحتاں ہو جائدے جنویں اونٹھ دے نک نکیریاں نیں
 تونبا کھری سمرنی ناد سرنگی چٹا بھنک زریں زنجیریاں نیں
 چھڈ ترمیتاں دی جھاک ہو جوگی ٹساں جگ دے نال کیہ سیریاں نیں
 وارث شاہ ایہہ جٹ فقیر ہویا نہیں ہندیاں گدھے توں پیریاں نیں

رانجھا

ساؤں جوگ دی ریچھ تدوکنی سی جدوں ہیر سیال محبوب کیتے
 چھڈ دیس قبیلڑا بھین بھائی اسال شرم دے طور محبوب کیتے
 زل میر دے نال سی عمر ہالی اسال نشے جوانی دے خوب کیتے
 ہیر پھتیاں نال میں مس بھٹاں اسال دوہاں نے نشے مرغوب کیتے
 ہویا رزق اداس تے گل ہلی ماپیاں دیاہ دے چا اسلوب کیتے
 دناں کنڈ دتی آئی بُری ساعت نال کھیڑیاں دے منسوب کیتے
 پیا وخت تے جوگ وچ آن پچا تھے ایہہ واعدے آن مطلوب کیتے
 ایہہ عشق نہ ٹھے بیغمبراں توں تھو تھے عشق تھیں ہڈ ایوب کیتے
 عشق نال فرزند عزیز یوسف نعرے درو دے بہت یعقوب کیتے
 معشوق دیاں باکیاں شوخ نیناں وارث شاہ جیجے مجذوب کیتے

شاعر

ناتھ میٹ اکھیں درگاہ اندر نالے عرض کردا نالے سنگد جی

نکیریاں : نیل باگ۔ سمرنی : تسبیح۔ زریں : ناریل، حقہ۔ جھاک : خواہش۔ سیریاں : تعلق۔ واسطہ۔
 تھو تھے : کھوکھے۔ مجذوب : دیوہ۔ لا آبائی : بے نیاز۔ بے پردہ۔

درگاہ لا اُبالی ہے حق والی نہیں آدمی بول بھی ہنگ دا جی

بال ناتھ

آسمان زمین دائوں وارث تیرا بڑا پسا رڑا رنگ دا جی
 رانجھا جٹ آیا جوگی ہوونے لڑوں لہ آسرا نام تے ننگ دا جی!
 سب پھٹ بُریا تیاں جتھ تقویٰ لہ آسرا ساک تے سنگ دا جی!
 ایسا عشق نے مار خوار کیتا سر گیا جیوں انگ پتنگ دا جی!
 کن پاڑ منا کے سبیں دا ہڑی بیٹھا پے پیا لڑا بھنگ دا جی!
 جوگی ہو کے دیس تیاگ بیٹھا رزق دُور ہے کونج کنگ دا جی!
 کیسوں حکم ہے کسوں کے بچن کیجے رانجھا ہو جوگی ہیر منگ دا جی!

خدائی آواز

حکم ہو یا درگاہ تھیں ہیر بخشی بیڑا لا دتا اساں ڈھنگ دا جی!

پنج پیر

پنجواں پیراں درگاہ وچ عرض کیتی دیہو فقر لڑ جنم پلنگ دا جی!

شاعر

وارث شاہ مہن جہاں لڑوں رب بخشے تنہاں تال کیہ حکم جنگ دا جی!

بال ناتھ

ناتھ کھول اکھیں کہیا رانجھنے لڑوں پچے جا تیرا کم ہو میا ای
 پھل آن لگا اوس بوڑے لڑوں جیہڑا وچ درگاہ دے بوٹیا ای

بیر بخش دتی سچے رت تینوں موتی لعل دے نال پرویا ای
چڑھ دوڑ کے جت لے کھیڑیاں تُوں سچے شگن تینوں بھلا ہویا ای

شاعر

کرکس اداسیاں پکڑ لیاں جوگی نرت تیار ای ہویا ای
خوشی ہو کے کرو وداع مینوں ہتھ بٹھ کے آن کھلویا ای
وارث شاہ جاں ناتھ نے حکم کیتا لیندا ٹیلیوں پتر ہویا ای

جوگی ناتھ تھوں خوشی لے وداع ہویا چھٹا باز جیوں تیز طاریاں تُوں
کویں آج ای اڈ کے جا ملے پر دیسیاں سبھتاں پیاریاں تُوں
نوبدار حضور تھیں کوچ کیتا ڈنکا لگا اے چوٹ نقاریاں تُوں
پلک جھلک وچ کم ہو گیا اسدا لگی آگ پھر چیلیاں ساریاں تُوں

رانجھا (چیلیاں تُوں)

مڑ کے رانجھے آت جواب دتا اوہتاں چیلیاں ہتھیاریاں تُوں
”دن بھلے جے ہوں تے جوگ ملدا جوگ ملے نہ کرم دیاں ماریاں تُوں“
اسیں بٹ انجان سناں بھس گئے کرم کیتا سو اساں وچاریاں تُوں
وارث شاہ جاں رت دی ہر بندی حکم ہندا اے نیک ستاریاں تُوں

بدوں کرم اللہ دا کرے مدد بیڑا پار ہو جائے نہانیاں دا

ٹیلیوں: موندے۔ پتر ہونا، دوڑنا۔ تیز جانا۔ ہتھیاریاں: غلام۔ آگ کے: تنگ چکر۔ آتاکر

لیناں قرض ناپیں بُوہے جا بیٹھے کیا تان ہے اَساں نتانیاں دا
 حُکم نال بہاڑ سمندر پھر دے او تھے کچھ نہ زور مہانیاں دا
 اک جاگدے رہن محروم کتوں ایہہ کھیل ہے اوسدے بھانیاں دا
 اک مُترے دے جگا صاحب ضامن کیہ اتق دے بھانیاں دا
 کھیرا ہیر پرناہ گھر جا بیٹھا ہو یا وارثی حُسن ٹکانیاں دا
 چیندے ہونٹھ نبات تے شکر پارے گہاں وچ سواد مکھانیاں دا
 رانجھا چاک بنیا لکھ دُکھ جھا کے ہیر کیتا سی چاک بے آنیاں دا
 دُوضی کھا کے قاضی نکاح پڑھیا جدوں چلیا حُکم ٹکانیاں دا
 میرے کم سولے آن جاگے کھیت جیا بُجھیاں دانیاں دا
 وارث شاہ میاں دڈا دَید رانجھا سردار جے سب سیانیاں دا

چیلے

تیں تے جوگ لیتا نال صاچی دے خوشی نال گمان دے آیتو
 بھلے بلدیاں تے تے آن چڑھیں سرگورو دے جاو دڑا پانیتو
 کوئی پا بھلا وڑا ٹھیکو ای جوگ گل دے نال تیں آیتو
 وارث شاہ توں جوگ دا لیا دھاڑا ہک جوگ نوں توں آگے لایتو

شاعر

دھاڑلیوں رندوں ٹھیکریاں دی چلیا مینہ جیوں آدندا اُٹھ اُٹے

بھانیاں: رضا۔ مرضی۔ پرناہ: بیوا۔ شادی: نبات: مصری۔ بھلا دڑا: جاو۔ جوگ: فقیر۔ جوگ:
 بیلوں کی جوڑی۔ دھاڑا: حصہ۔ تولنے کی ہمت۔

مھا دھوکے رب نوں یاد کیتا چڑھیا کھیڑیاں دی سبّی گٹھ اُتے
 نشے نال بھلار دامت جوگی جویں سُندری جھول دی اُتھ اُتے
 چتی کھیری پھا ہوڑی ڈنڈا کوڈا بھنگ پوست جا بدھ سوچھ اُتے
 بیراگ سنیاں جیوں لڑن چلے ہتھ رکھ تلواری دی مُٹھ اُتے
 ایویں سرک دا آندا کھیڑیاں ول جیویں فوج چڑھ دوڑ دی لٹ اُتے

جیہڑے پنڈ وچ جائے تال لوک پچّین ایہہ جو گیارا بالکا چھوڑا
 کتیں مُندراں ایس نوں پچّین ناپیں اسدے تیڑ نہ بنے لکھوڑا
 جوگی (لوکاں نوں)

ست جنم کہہ میں ہاں ناتھ پورے کدی داہیا ناپیں جو ترا
 دکھ بھنّی ناتھ ہے نام میرا تے دھنتر دید دا پو ترا
 "ہیرا ناتھ" ہے کوڈا گور دیو میرا چلے اوس دا پو جنے چو ترا
 جو کوئی اسان دے نال دم مار دا اے ایس جگ توں جانیگا او ترا
 وارث شاہ جے لئے گا خوشی ساڈی دودھ پیراں دے نال سو ترا

شاعر

جدوں رنگپور دی جوہ جاوڑیا بھیدیاں چارے عیانی وچ بار دے جی
 نیڑے آکے جوگی نوں دیکھا اے جویں نین دیکھ نین یار دے جی

بھلاردا: بھومت۔ سبّی گٹھ: دائیں طرف جو ترا: ہل چلانا۔ لٹ: بوٹ۔ چو ترا: چھوڑا۔ او ترا: تلواری۔
 ہیرا ناتھ: مراد ہیر۔

بھٹ چورتے چنل دی جیہہ وانگوں گھٹے رہن نہ دیدے یار دے جی
چور یار تے ٹھگ نہ رہن گھٹے کتھوں چھپ دے آدمی کار دے جی

عیالی

تسیں کیہڑے دیس دے فقر سائیں سخن دس کھاں کھول نرودا دے جی

جوگی

ہیں لنک باشتی چلے کنبھ میلے ہمیں پنچھی سمندروں پار دے جی
باراں برس پھر دے باراں برس بیہنہ ملن والیاں دی گل تار دے جی
وارث شاہ میاں چارے پک بھوندے اسیں قدرتاں کو دید مار دے جی

عیالی

توں تاں چاک سیالاں داناں وھید وچھڈ کھچر پوہ گل ہنجار دے جی
ہیں چوچک دیاں جدوں چار داسیں نڈھی مان داسیں وچ بار دے جی
تیرا جہنا ہیر سیال تائیں خبر عام سی وچ سنسار دے جی
نفس جا ایتھوں مار سنیں گے کھیرے ات چڑھے بڑے بھار دے جی
دیس کھیریاں دے ذرا خبر ہو دے جان تخت ہزارے توں مار دے جی
بجج جا کھیرے متاں لاہد کرن این پیا دے بٹھ لے جان سرکار دے جی
مار چور کر سٹن این ہڈ گوڈے ملک گور عذاب قہسار دے جی
وارث شاہ جیوں گور وچ ہڈ کڑکن گرزناں نال عاصی گنہگار دے جی

جھٹ : جھپٹ، داؤ۔ عیالی : گڈیا۔ نرودا : کھول کر۔ واضح طور پر۔ لنک باشتی : لنکا کے رہنے والے۔ لاہد کرنا : اڑنا۔ پیاوے : سپاہی۔ تحصیل کا سپاہی۔ ملک : فرستے، منکر، کبیر۔

جوگی

اجڑ چار ناں کم پیغمبراں دا کیا عمل شیطان دا تو لیا ای
بھیڈاں چار کے تہمتاں جوڑ ناٹیں کیا غضب فقیر تے بولیا ای
اسیں فقر اللہ دے ناگ کالے آساں ناں کیا گھو لنا گھولیا ای

غیالی

واہی چھڈ کے کھولیاں چار یونیں ہو یوں جو گڑا جاں جیو ڈولیا ای
سچ دس کے پچھا نہہ مڑ جاہ جٹا کیا گوڑ دا پھولٹ پھولیا ای
وارث شاہ ایہہ عمر کیوں کریں ضائع شکر وچ پیاز کیوں گھولیا ای

آئیں چاکا سواہ لا مُنہ تے جوگی ہو کے نظر جھوا بیٹھوں
ہیر سیاں دا چاک مشہور را بجا مویاں مان کے کن پڑوا بیٹھوں
کھیرے ویاہ لے گئے مُنہ مار تیرے ساری عمر دی لیک لوا بیٹھوں
تیرے بیٹھیاں ویاہ لے گئے کھیرے داہری پرہہ دے وچ مُنا بیٹھوں
جدوں ڈوٹھو ای واہ نہ لگدی اسے بوسے ناتھ دے انت لول جا بیٹھوں
مُن وار کیا پچھیاں این نور کھا اوٹے جدوں رُٹے تے مون مُنا بیٹھوں
اک عمل نہ کیتو ای غافل اوٹے اینویں کیمیا غم گتوا بیٹھوں

گھولیاں : گاتیں ۔ پیاز : پنجابی میں گٹھڑا ۔ مُنہ مار تیرے : تیرے منہ پر دھامی کی جوتی مار کر ۔ انت : آخر کار
رُٹے : بجز زمین ۔ بغیر دوا ہو کھیت ۔ مون مُنا کے : سر مُنڈا کر دار پوچھنے کا کیا نامہ ۔ کیمیا : قیمتی ۔ اکسیر

سِر دھتیرا کرن چاہیرے جس دیرے کھڑیں توں جا بیٹھوں
 وارث شاہ تریاق دی تھان ناہیں ہتھیں اپنی زہر توں کھا بیٹھوں

جوگی

سَت جنم کے ہمیں فقیر جوگی نہیں ناں جہان دے سیر میاں
 آساں سہلیاں کھری ناں ورتن بھیکھ کھا ٹیکے ہوئے دھیر میاں
 پڑھانہ جا جٹا ساڈوں چاک آکھیں اسیں فقر ہاں ظاہر پیر میاں
 ناں مہریاں دے ساڈوں ڈرن آوے رانجھا کون تے کون ہے سیر میاں
 جتی ستی ہاں ناتھ دے جوگ پورے سَت پڑھئے جنم فقیر میاں
 جٹا چاک بناوناں ایں جوگیاں توں ایہا جو آوے سٹاں چیر میاں

شاعر

تھر تھر کتبے غصے ناں جوگی اکھیں رَدہ دا پلٹیا سیر میاں
 ہتھ جوڑ عیالی نے پیر پکڑے بھل گیا چیلہ بخشو پیر میاں

عیالی (جوگی توں)

تسیں پار سمندروں رہیں والے ساڈی بخش لٹو ایہہ تقصیر میاں
 وارث شاہ دی عرض جناب اندر سن ہووناں نہیں دلگیر میاں

تریاق : زہر کا ٹڈوڑ کرنے والی دوا۔ سَت جنم : سات پشت سے۔ سیر : تعلق۔ دھیر : دھیرج، حوصلہ۔ ورتن : برتاؤ
 مہریاں : سردار عورتیں۔ رَدہ : غصہ۔ سیر : پانی۔ آنسو۔ دل گیر : آرزو۔ جتی ستی : جت سَت والے یعنی جاتی
 در طاقت کے وجود اپنے نفس پر قابو رکھنے والے۔

عیالی

بھتہ بیدیاں وچ لے جائے تھوہی پینگھاں پینگھ دی نال پیاریاں دے
 جیہا پریم پیارا چکیتو سو مست ہوئی سی نال جنماریاں دے
 داہیں دنجلی تے پھرے مگر لگی بانجھ گھن کے نال کنواریاں دے
 جدوں ویاہ ہويا تدوں دیہر بٹھی ڈولی چاہڑیوں نال خواریاں دے
 دھاراں کھا نگڑاں دیاں جھوکاں ہانیاں دیاں منزے یاریاں گھول کواریاں دے
 جتی ویاہ دتی رہیا روندڑا توں سنبے سکھتے ٹونک پٹاریاں دے
 مولی ہندی دی جدوں کھیپ ماری ٹٹ لئے نیں ہت پساریاں دے
 کھیندن دایاں ساہورے بھت کھڑیاں زلن پھمکاں وچ پٹاریاں دے
 بُڈھا ہو کے چور مسیت دڈ دا زل پھر دائے نال ماریاں دے
 گنڈی زن بُڈھی ہو بنے حاجن پھیرے مور چیل گرد مزاریاں دے
 پرہانہ جا جتا مار سٹین گے نہیں چھپ دے یار کواریاں دے
 کاریگری موقوف کر میاں وارث تیتھے ول ہن پادنے جھڑیاں دے
 جوگی، عیالیوں،

تئیں عقل دے کوٹ عیال ہندے لقمان حکیم دستور ہے جی
 باز بھور بگلا اتے ٹونگ کالو شاہیں شینہنی نال کستور ہے جی
 لہا لیشم پستہ ڈبہ موت صورت کالو عزرائیل منظور ہے جی

بانجھ گھن کے: بھڑک کر۔ کھا گھٹاں: وہ بھینس یا گائے جس کا دودھ سوکھتا جا رہا ہو۔ ہانیاں: ہانی، ہم عمر۔ ٹونک: پٹری۔ کھیپ: نقص۔ باز بھور: عیالی کے کئے کی تعریف۔ باز بھورے جیا

پَنجے باز جیسے لک دانگ چلیے پونہنچا وِجیا مرگ سب دُور ہے جی
 چک شینہہ دانگوں گچ مینہ دانگوں ریتھے دندمارن بڈ چُور ہے جی
 کسے پاس نہ کھولناں بھیت بھائی جو کُچھ آکھیا سب منظور ہے جی
 پردیس وِچ کم آپیا میرا ہیر لئی اکتے سر دُور ہے جی
 وارث شاہ مَن بنی ہے بوہت آدھی اکتے سچھدا تہر قلوَر ہے جی

بھیت دستاناں مرد داکم ناہیں مرد سوئی جو دیکھ دم گھٹ جائے
 گل جیو دے وِچ ای رہے خفیہ گاں دانگ پکھال نہ سُٹ جائے
 بھیت دستاناں کسے دا بھلا ناہیں بھائیں پُچھ کے لوک نکھٹ جائے
 وارث شاہ نہ بھیت صندوق کھٹے بھائیں جان دا جندوا ٹٹ جائے

عیالی

مار عاشقاں دی لُج لاہیو ای یاری لاکے گھن لے جاوئی سی
 ایڈی مورکھا دُھم کیوں پاوئی سی جیکر کھیڑیاں دیاہ لے جاوئی سی
 منگ لے گئے دیاہ کے جیو نڈا توں مر جانو دوں لیک نہ لاوئی سی
 اکتے ہیر ای مار مکاوئی سی اکتے آپنی چند گنواوئی سی
 وارث شاہ جے منگ لے گئے کھیڑے داہڑی پرہیہ دے وِچ مُناوئی سی

جوگی

اکھیں دیکھ کے مرد مَن چُپ رہیندے بھانویں چور ای تھکڑا لٹ جائے

نہیں دیوناں بھیبت وچ کھڑیاں دے گل خوار ہوئی رگنڈ پھٹ جائے
 تودا کھڑیاں دے بوسے اڈیا اے متاں چاک نشانے نوں جُٹ جائے
 ہاتھی، چور، گلبر تھیں چھٹ باندے ایہا کون جو عشق تھیں پھٹ جائے

عیالی

اساں ہس کے راجھنا گل کیتی حالہ لے واہ جے لگ دا ای
 لاٹ رہے نہ جیو دے وچ لگی ایہہ عشق الہڑا اگ دا ای
 جا دیکھ معشوق دے نیں خونیں تینوں نت الہڑا جگ دا ای
 سماں یار دا تے گھسا باز والا جھٹ چور دا تے داہٹک دا ای
 لے کے نڈھڑی نوں کسک جا چاکا سیدا چاک نہ ساڈا لگ دا ای
 وارث کن پاٹے جھیں چار مولوں اجے تیک الہڑا جگ دا ای

جوگی

مرد باجھ مہری پانی باجھ دھرتی عاشق دھڑے باجھ نہ رنج دے نیں
 بھیڑاں پیندیاں مرد ہٹا دیندے پردے عاشقاں دے مرد کج دے نیں
 لکھ سرسِ اول سول آدن یار یار تھیں مول نہ بھیج دے نیں
 داہ چور دا یار دی اک ساعت نہیں دس دے مینہ جو گج دے نیں

شاعر

لے کے قسم سو گنڈ عیال کولوں نگر کھڑیاں دے جا دھسیا ای

رانجھا

یار و کون گراں سردار کیہڑا ایتھے لوک کدو کنناں دسیا ای؟

شاعر

اگے پنڈ دے کھو تے بھرن پانی کڑیاں گھت باسا کھر کھسیا ای
 یار ہیر دا بھانویں تے ایہہ جوگی کسے لہجیا تے نہیں دسیا ای
 ”اسداناں ہن رنگور کھیریاں دا“ کسے بھاگ بھری چا دسیا ای
 ”پانی پی تھنڈا چھانویں گھوٹ بونی“ سن پنڈ دا ناں کھر ہسیا ای

رانجھا

اری کون سردار ہت بھات کھانی سخی شوم کہیا لیا جسیا ای؟

کڑی

اچو نام سردار تے پت سیدا جس حق رنجھے دا کھسیا ای

شاعر

باغ باغ رنجھیرا ہو گیا جدوں نام جٹیایاں دسیا ای
 ہتھ کھپری پکڑ تیار ہو یا لک چا فقیر نے کتیا ای
 کدی لے ہوللاں کدی جھولدا اے کدی روپیا کدی ہتیا ای
 دارت شاہ کسان جیوں ہوں راضی مینہ اوڑ دے دناں تے دسیا ای

پنڈ دے گھرو

آ جو گیا کہیا اہ دیں دھو پچھن گھرو بیچ وڑیاں دے

جوگی

کراں کون تعریف میں کھیڑیاں دی ڈاراں پھرنِ بے طرف کواریاں دے
 مار عاشقاں نوں کرن چا بیرے نین تھکڑے نوک کٹاریاں دے
 دیہن عاشقاں نوں توڑے نال سُنیت نین دیہن ناہیں ہریاریاں دے
 ایس جو بنے دیاں وُنجاریاں نوں رے آن سوداگر یاریاں دے
 سُرمہ پھل دُندا سڑا سُرخ ہندی لٹ لٹے نین ہنٹ پساریاں دے
 بندی آرسی نال انگوٹھیاں دے، عطر دان لٹکن لُٹنے ہاریاں دے
 نیناں نال کلیجڑا چھک کڈھن دسَن جھوٹے مکھ وچاریاں دے

شاعر

جوگی دیکھ کے آن چو گرد ہویاں چھپے پرہیزہ وچ ناگ پٹاریاں دے
 آن گرد ہویاں بیٹھا وچ جوگی بادشاہ جیوں وچ غماریاں دے
 وارث شاہ نہ دیہن نچلے نین جنھاں نراں نوں شوق نین ناریاں دے

جوگی

ماہی مُنڈیو! گھریں نہ پا کہنا اک مُست کلا جوگی آوڑیا
 کتیں اوسدے درشنی مُندراں نین، ابڑی پئے سِر بھواں مُنا وڑیا
 متاں ناں میرا کوئی جائیدا نہاں دیوے دولتاں آوڑیا
 کسے نال قُدرت بھل جھگلاں تھیں رکتے بھل جھل وڑے آوڑیا

سینت : اشارہ : وُنجاریاں : سچ کرنے والی : بندی : ماتھ پر سُرخ نشان : آرسی : انگوٹھے کا زیور : بڑی گھومٹی جس کے
 ساتھ گول شیشہ لگا ہوتا ہے : چھک : کھینچ : چو گرد : چاروں طرف جو دُور سے آتا آجائیں : عماریاں : عمدی : ہاتھی پر چڑھنے والی جگہ :
 نراں : مردوں : درشنی : بڑی :

کڑیاں دیکھ کے جوگی دی طرح ساری گھر ہسندیاں ہسندیاں آیاں نہیں
 مائے اک جوگی ساڈے نگر آیا کتیں اوس نے مُندراں پایاں نہیں
 نہیں بولدا بُرا زبان وچوں بھاؤں پھٹیا پان نہ مایاں نہیں
 ہتھ کھتری پھاہوڑی موڈھیاں تے گل سہلیاں عجب بنایاں نہیں
 ارڈا دندا وانگ جلا لیاں دے جٹاں وانگ مدریاں چھایاں نہیں
 نہ اوہ مُنڈیا، گودری، نہ جگم، نہ اُداسیاں، وچ رکھائیاں نہیں
 پریم متیاں اکھیاں رنگ بھریاں سدا گوہریاں لال سوایاں نہیں
 خونیں بالکیاں نشے دے نال بھریاں نیناں کھپیاں سان چڑھایاں نہیں
 کدی سنگلی سٹ کے شکن داچے کدی اُونسیاں سواہ تے پایاں نہیں
 کدی کنگ وجا کے کھڑا رووے کدی سنگھ تے ناد گھکایاں نہیں
 اُتھے پہر اللہ نوں یاد کر داخیر اوس نوں پاندیاں مایاں نہیں
 نشے باجھ بھواں اُس دیاں متیاں نہیں مرگائیاں گے سوہایاں نہیں
 جٹاں سوہندیاں پھیل اُس جوگیرے نوں جوں چند دوالے گھٹاں آیاں نہیں
 نہ کو ماریا نہ کسے نال لڑیا نیناں اوس دے چھبریاں لایاں نہیں
 کوئی گورڈ اُس نوں پورا آن ملیا کن پھید کے مُندراں پایاں نہیں
 وارث شاہ چیل بال ناتھ دا ای جھوکاں پریم دیاں کسے لایاں نہیں

ارڈا ونڈا، بلند آواز سے بولنا، جیج، کھپو یاں، مست، سان چڑھایاں، سان پرتی کی ہوئی، اُونسیاں، رشتہ،
 مٹی یا دیت، کنگ، ساری، ایتھا، مرگائیاں، کانچ کے مٹکے، سوہندیاں، زیب دیتیں، جلی گتیں، چھبریاں، پست

ننان (سہتی ہیراؤں)

گھر آنان نے گل کیتی ہیرے اک جوگی نواں آیا
 نکیں اوسدے درشنی مندرائیں گل ہیکلا عجب سوہایا
 نالے گاؤندا تے نالے رووندا اے وڈا اوس نے رنگ چایا
 ہیرے کسے رجونس دا ادھ پُتر روپ تھ توں دُون سوایا

کڑیاں (ہیراؤں)

وچ ترنجاں گاؤندا پھرے بھوندا اُنت اوسدا کسے نہ پایا
 پھرے ڈھونڈ دا وچ حوییاں دے کوئی اوس نے لعل گنڈایا
 کاٹی آکھدی پریم دی چاٹ لگی تاہیں اوس نے سپس منایا
 کاٹی آکھدی کسے دے عشق پچھے بندے لہ کے کت پڑایا
 وارث شاہ فقیر تاں نہیں خالی کسے کارنے دے اُتے آیا

ہیرے

مٹھی مٹھی ایہہ گل نہ کرواڈیو میں تاں سُن دیاں ای مرگئی جے
 تساں ایہہ جدو کئی گل کیتی کھلی تلی ہی میں لڑھ گئی جے
 گئے ٹٹ تران تے عقل ڈُبی میرے دھو کیجڑے بیٹی جے
 کوں کت پڑا ئیکے جیوندا اے گلاں سُن دیاں ای گئی جے
 اوہا دکھرا رووناں جدوں سُنیاں مٹھ میٹ کے میں بہ گئی جے

بیٹلا : بیٹل : کھلے بازیر : عام طور پر چاندی کا ۔ رجونس : راجہ ۔ مٹھی مٹھی : مہربانی ۔ قربان ہو گئی
 کھلی تلی : کھڑی کھڑی ۔ دھو کیجڑے : کلیجہ کھنکھایا ۔

اگ پوس ت دھتورہ تے بھنگ پی کے موت اوس نے مل کیوں لئی جے نی
 مس بھتے دانان جو لیت دیاں او چند سُن دیاں ای لُڑھ گئی جے نی
 رکوں دیکھے اوس مستانرے لُوں جس دی دھم ترنجیس پئی جے نی
 وکیھاں کیہڑے دس دا ایہہ جوگی اس لُوں کون پیادی دس گئی جے نی
 جس دا باپ تے ماں نہ بھین بھائی کون کرے گا اوس دی سعی جے نی
 ہائے ہائے مٹھی اوہدی گل سُن کے میں تاں بکھری بوڑ ہو گئی جے نی
 نہیں ریت دست نوب لُوں لوک ڈر دے متھے لیکھ دی ریکھ دیاہ گئی جے نی
 بھالیں بکھرا راہ وچ رہے دگا کسے خبر نہ اوس دی لئی جے نی
 جس دا چند پتر سواہ لا بیٹھا وٹا رب دا ماں سہ گئی جے نی
 جس دے سوہنے یار دے کت پاٹے اوہ تہاں نہ ڈھری چوڑ ہو گئی جے نی
 وارث شاہ پھرے دکھل نال بھریا خلقت اوس دے لکڑیوں پئی جے نی

بیر

رَب جھوٹ نہ کرے جے ہوئے راجھا تاں میں چوڑ ہوئی مینوں پلایا سو
 اگے اگ فراق دی ساڑ سٹیا سٹری بلی لُوں فیر کیوں پھٹیا سو
 نالے رن گئی نالے کت پاٹے اکھ عشق تھیں نفع کیہ کھٹیا سو
 میرے واسطے دکھڑے پھرے کر دا لوہا تا جیجے نال چٹیا سو
 ہویا چاک پتدے ملی خاک راجھے لاه ننگ ناموس لُوں سٹیا سو

مس بھتے: جوان جس کی مسیں جھیک رہی ہوں۔ سعی: کوشش، مدد۔ چوڑ: برباد۔ بکھرا: بھٹکا۔ پلایا سو: برباد کیا۔
 پتدے: بدن۔ چٹیا: زخم لگا ہے۔

شاعر

بجی وچ چوری چوری ہیر رووے گھڑا ہیر دا چا پلٹیا سو
 وارث شاہ ایس عشق دے و نچ وچوں جفا جال کیہ وٹیا کھٹیا سو

ہیر

گلیں لائے کے کوں لیاؤ اُس نوں رل پچھے کیہڑی تھاؤں دا نی
 کھبہ لاکے دیس وچ پھرے بھوندا آتے بھجیا منگ کے کھاؤندا نی
 دیکھاں کیہڑے دیس دا چودھری اے آتے ذات دا کون سداؤندا نی
 دیکھاں ماجھیوں، روہیوں بیٹ ولوں راوی بیاس دا آتے جھناؤندا نی
 پھرے ترنجاں وچ خوار ہندا کوئی اوس دا بھیت نہ پاؤندا نی
 وارث شاہ کھوجی ایہہ کاس دا اے کوئی آنت نہ ایس دا آؤندا نی

کڑیاں

پانی بھردیاں گنج کواریاں سن ویکھ جوگی نوں کھٹیاں ماریئے نیں

جوگی

موجاں مانیاں جھناں کواریاں دیاں اہ حال ہن تنہا دے ڈاڑیئے نی
 جہاں دوس نہ کیسے دا کوئی کیتا کتن اوسدے کاسٹوں پاڑیئے نی

کڑیاں

ایہہ جاندا چاک نہ کیسے لڈھا اڑیو سد کے ایس نوں جھاڑیئے نی

ماجھیوں، ماجھا، لاہور، پرتھر کا علاقہ۔ روہی: سخت زمین، بھاولپور سے یکانیر اور جودھپور کا درمیانی علاقہ۔ بیٹ: دریا کے کنارے کا علاقہ۔ گنج: گڑا، گڑا، گڑا۔ لڈھا: لہجہ، پایا۔

”ہیر کھڑیاں نال پیار ڈاڈا“ ایہنوں لاکے اک ایہہ ساڈیے نیں
پہلوں نال پیار دے جو کھڑے نوں کول سد بہا کھاں ڈاریے نیں
مٹھیں بھرتے مچلیاں ہو بچھڑ ایہنوں پلنگ دے اُپر چاہریے نیں

کڑیاں

لین آیاں جوگی نوں دھنڈلا ہو چلو گل بن سوار یے جی
ستے بولیاں چانسکار جوگی !

جوگی

بچہ سُکھی رہو سائیں پیار یے جی !

کڑیاں

بڈی مہر کیتی ایس دیس اُتے دیہڑے ہیر دے نوں چلو تار یے جی

جوگی

منگ تنگ اتیت نے رُج کھانا باتاں شوق دیاں چاوسا ریے جی
میلے کنبھ دے ہمیں اتیت چلے نگر جائے کے بھیکہ پتھار یے جی
وارث شاہ تسیں گھروں کھا آئیاں نال چاوڑاں لٹو گھمکا ریے جی

کڑیاں

پہلاں کھول کے بُکلاں مار لو نیں، چک دھوڑ اتیت تے ڈاریا نیں
چنچل ہاریا جوگیا کن پاٹے ہائے ہائے مٹھی لیک ماریا نیں

دھنڈلا : گروہ۔ منسکار : نمستے سلام۔ اتیت : فقیر۔ نگر : نگری بستی۔ چتار یے : دھیان کیجئے۔ توہ کیجئے۔
چاوڑاں : چول۔ ہنڈنڈے۔

ایس سُندر چودھری راٹھڑے لُوں لاگن بھجوت سنگاریا نیں
 کنگن پوہنچیاں لاہ کے دیہہ تُو بنا ایہنوں بھکھیا منگے چاہریا نیں
 سوئں لنک محبوب ہنوت داگول ایہویں لا کے آگ چا ساڈیا نیں
 وارث شاہ اَنجان کوہڑے لُوں ایہویں پچاہ کے جوگ وچ ماریا نیں

کڑیاں

رسم جگ دی کرو آیت سائیں ساڈی مورتاں دل دھیان کیجے
 آج کھیڑے دے دیہڑے لُوں کرو پھیرا ذرا ہیر دی طرف دھیان کیجے
 دیہڑا مَر دا چلو وکھالیا یے سہتی سوہنی تے نظر آن کیجے
 چلو دیکھئے گھراں سرداراں دیاں لُوں اجی صاحبو ناہے گمان کیجے

جوگی

ہمیں دوتے فقیر ست پیڑ بیٹے ہاں رسم جگ دی ہمیں نہ جاننے ہاں
 کند مول اُجاڑ وچ کھائیگے تے بن باس لے کے موہاں ماننے ہاں
 بگھیاڑ تے مرگ تے شینہ چلتے ہمیں تنہاں دیاں مورتاں جاننے ہاں
 تمہیں سُندراں سوہنیاں خوبصورت ہمیں بوٹیاں باٹیاں جاننے ہاں
 نگر بیچ نہ آتما پرچ دا اے اُدیان بیہ کے تنبو تاننے ہاں
 گوند تیرتہ جوگ بیراگ ہووے ہمیں تنہاں دے روپ پہچاننے ہاں

سوئں لنک : سونے کی لنکا۔ ہنوت : ہنومان (دیکھ صفحہ ۳۶۹) کوہڑے : پانی کا جانور۔ کندول :
 زمین لے اندر ہونے والی ترکاریاں۔ آتما : روح۔ اُدیان : جنگل۔ جوگ : بیراگ، فقری۔

شاعر

بچھوں ہور آئیاں ٹٹیاں رانجا دیکھ کے مورچھا گھٹ ہویاں
 اکھیں ٹڈیاں رہیاں نیں مکھ پٹے ٹنگاں باہاں وگا بے ست ہویاں
 اُنی آڈکھاں بچھئے ندھڑے نوں گردے چند وانگوں گھیرا گھٹ ہویاں
 دھتے آن کھلتیاں دیہندیاں نیں مڑھکے ڈیاں تے رتو رت ہویاں

کڑیاں

سیو دیکھو تے مست اُست جوگی جیندا رب دے دل دھیان ہے فی
 ایہناں بھوراں نوں آسرا رب دا اے گھر بار دا مان نہ تان ہے فی
 سونے ونڑی دیہی نوں کھپہ کر کے رن فاک روح فقر دی بان ہے فی
 سوہنا پھل گلاب معشوق ٹڈھا راج پُتر تے سگھر سُبھان ہے فی
 جھناں جھنگ پتی سواہ لابیٹھے اوہناں ماہنواں نوں کہی کان ہے فی
 چوہیں اسیں ٹٹیاں ہاں رنگ بھریاں تویں ایہہ بھی اساڈا بان ہے فی
 چلدا بچھئے کیہڑے دیس دا اے اتے ایس دا کون مکان ہے فی

کڑیاں

سُئیں جو گیا گجرو چھیل بانکے نیں کھویا مست دیوانیاں دے
 کئیں مُندراں کچھری ناد سنی کل سہلیاں تے بھڈکانیاں دے
 وچڑل نیں تہسن ہو تھجھ جھیت دُسن اکھیں میٹ دا ناں بہانیاں دے

مورچھا گھٹ ہویاں : بے پریش ہوئیں۔ بے ست : بے عفت۔ مڑھکے ڈیاں : پسینے میں شراب ہوئیں۔
 مست اُست : اذل کے دن سے تیرا مست۔ بھوراں : بھورے مراد فقیر۔ بان : عادت۔

کس نئیوں کن کس پاڑیوں تیرا وطن ہے کون دیوانیاں دے
 کون ذات داکاس نوں جوگ لیتو سچو سچ ہی دس مستانیاں دے
 ایس عمر کبھی وعدہ پیا تینوں کیوں جھوناں ایس دس بیگانیاں دے
 کسے رن بھابی بولی ماری آری پک ساڑی آسوناں طعنیاں دے
 وچ ترنجاناں پڑے دھار تیری ہووے ذکر تیرا چکی ہانیاں دے
 بیبا دس شتاب ہو چند جانی آسیں دھپ دے نال مرجائیاں دے
 وارث شاہ گمان نہ پویں بیبا اڈے ہیر دے مال نرائیاں دے

جوگی

جوگی اکھیا خیال نہ پوڑ میرے شینہ سپ فقیر دا دیس کہیا
 کوںجاں وانگ ممولیاں دیس چھڈے آساں ذات صفات تے بھیس کہیا
 وطن دماں دے نال تے ذات جوگی ساڈا دیس قبیلہ خولیش کہیا
 جیہڑا وطن تے ذات دا دھیان رکھے دُنیا دار ہے ادہ درویش کہیا
 دُنیا نال ہے آساں پیوند کہیا پتھر جوڑناں نال سریش کہیا
 سبھ خاک درخاک فنا ہونا وارث شاہ پھرتنہاں نوں عیش کہیا

ساؤں نہ اکاؤ ری جہات کھانی کھنڈا کر دودھ کا ہمیں نہ سوتے ہاں
 جے کر آہیں وادی پر آگئے کھلی چند برتے ہمیں جھوتے ہاں

چکی ہانیاں: چکی پیسنے والیاں۔ شینہ: ممولہ، بجزا، چڑیا سے بڑا پرندہ۔ کر دودھ: نفرت، غفہ۔
 کھنڈا: دودھاری تلوار۔ جھنڈ: سرکے بڑے بال۔

دیہڑے ہراں دے کاسٹوں اساں جاناں بہرہریاں دے اسیں مومتے ہاں
 وارث شاہ میاں ہیڈھ بال بھانڈر اُلے ہر کے رات نوں بھوٹے ہاں

کڑیاں

اساں عرض کیتی تْساں گرو کر کے بالناٹھ دیاں تْسیں نشانیاں ہو
 تہاؤں چھڈیا کوں ہے ظالماں نے کشمیر دیاں تْسیں تْرمانیاں ہو
 ساڈی عاجزی تْسیں نہ من دے او، غصّے نال پسار دے آئیاں ہو
 اَساں آکھیا فہر دے چلو دیہڑے تْسیں نہیں کر دے مہربانیاں ہو

جوگی

جاؤ واسطے رب دے، خیال چھڈو، ساڈے حال تھیں تْسیں بیگتیاں ہو
 اَسیں مسّت بیہوش بے عقل جوگی، تْسیں دانیاں اُتے بھروانیاں ہو
 سبھ سوہندیاں ترنجیں شاہ پریاں جوں ترکشاں دیاں تْسیں کانیاں ہو
 چلو کرو انگشت فرشتیاں نوں، تْسیں اصل شیطان دی نانیاں ہو
 تْسیں شیخ سعدی نال مکر کیتا، تْسیں مکران دے نال بھرمائیاں ہو
 اَسیں کسے پر دیس دے نقر آہے تْسیں نال شریکاں دے ثنائیاں ہو

اَسیں بچھیا واسطے چلن ہارے تْسیں آن کے رکتاں چھیڑ دیاں ہو
 اَساں لاء پنجابیاں جوگ چھڈی تْسیں پھیر مڑ کھوہ نوں گیر دیاں ہو

پسار دے آئیاں ہو: غصّے سے آکھیں نکالتے ہو۔ ترکشاں: تیر رکھنے والی شے۔ شیخ سعدی: دیکھو ص ۳۸
 پنجابی: ہل چلانے کا وزار۔ بیلوں کی جوڑی کے گلے میں ڈالنے والا کڑی کا جوڑ۔

اَسیں چھڈ جھڑے جوگ مل بیٹھے تئیں پھیر آلود لوہڑ دیاں ہو
 پچھوں کہوگی جھوٹے آن لکے اٹھے کھوہ وچ سنگ کیوں پھڑ دیاں ہو
 ہمیں پھکھیا واسطے چلن ہارے تئیں آن کے کاہ کھہڑ دیاں ہو

شاعر

راجھا کھیری پکڑ گدا چڑھیا سنگی دوار بہ دوار دوجا ندا ای
 کوئی دیہہ سیرا کوئی دیہہ کمر کوئی تھالیاں پروس لیا وندا ای
 کوئی آکھدا جوگڑا نواں بنیا رنگ رنگ دی کنگ دجا وندا ای
 کوئی دیہہ گاہیں دھاڑے مار پھردا کوئی رَوہ دی جھواں چڑھا وندا ای
 کوئی جوڑ کے ہتھ تے کرے منتاں ساڈوں آسرا فقر دے تاؤں دا ای
 کوئی آکھدی مستیا چاک پھردا نال مستیاں گا وندا پا وندا ای
 کوئی آکھدی مست دیوانڑا ای بڑا لیکھ ایہہ جینڈی ماڈں دا ای
 کوئی آکھدی تھگ اڈھال پھردا سوبا چوداہ کسے گراؤں دا ای
 لڑے جھڑے تے گالیاں دے نالے تھکے مار دا لوہڑ کا وندا ای
 آنا کنگ والے تے گھیر شکر سکے کمرے ہتھ نہ لا وندا ای
 وارث شاہ رنجیٹرا پن چڑھیا گھرو گھری مبارکاں لیا وندا ای

جوگی

آوڑے ہاں اجڑے پنڈ اندر کوئی کڑی نہ ترنخیں گاندی لے

نہیں کلکی پاوندی نہیں سہی پتی پا نہ دھرت کنباندی لے
نہیں چوہڑی داگیت گاوندی لے گدھاراہ وچ کوئی نہ پاوندی لے
وارث شاہ چھڈ چلے ایہہ نگری اہہ طبع فقیر دی آوندی اسے

کڑیاں

چل جوگیا اسیں دکھا یائے جتھے دو ہٹیاں چھوپ لے پاوندیاں
لے کے جوگی نوں آن دکھائیو نے جتھے ترخیاں چھوہریاں گاوندیاں
اک نچیاں مست منگ ہو کے اک سانک چوہڑے دا بن آوندیاں
اک باڑاں نال کھا باڑاں اک ماہل تے ماہل بھڑاؤندیاں

جتھے ترخیاں دے گھمکار پیڈے آتن بیٹیاں لکھ مہریتیاں
کھرتیاں آتے برہنیتیاں ترکھتیاں آتے جیٹیاں
سندر کواریاں روپ سنگاریں آتے دوہٹیاں مشک پیتیاں
منہاریاں تے پکھواریاں سندر تیناں نال چھمیتیاں
پنکھانیاں چادران تانیاں پشتر مار دیاں نال ٹھیلٹیاں
بخاریاں نال چھاریاں راہو تیناں نال بھٹیتیاں
دور زانیاں سکڑ سیانیاں بر دایاں آتے چھیتیاں
سید زانیاں تے شیخ زانیاں ترکانیاں نال لکرتیاں

کلکی، بھٹے، ڈال کرنا، چتا، پتی، اگلے پنچے کے با، چھوپ، لے کے چھکا، باڑا، چرنے کے دوہڑوں کو
نے والا دھاک، چرنے کا پھلا دھک، ماہل، باڑا اور تیکلے پہ چھنے والا دھک، عورتاں، دیکھو، شکریہ۔

راولیانیاں بیٹیاں بانیاں دیاں جنہاں وایاں نال وٹیاں نیں
 چنگرینیاں تے میرزا دیاں نیں اُتے تائیناں نال ٹومٹیاں نیں
 گندھیناں چھیل چھیلناں نیں تے کلاناں بھاڑاں بیٹیاں نیں
 بازی گریاں ننٹیاں لکڑیاں نیں ویر رادھناں رام جٹیاں نیں
 پورہیاں چھینناں رگڑیاں، بیراگناں نال ٹھٹھیاں نیں
 سنیاں نال خراساں نیں دال گریاں نال وٹیاں نیں
 ماچھیاں دھویناں دھائیں کُٹناں آستبازناں تے پلوٹیاں نیں
 نیچے بھٹناں اُتے کھٹیکناں نیں چوڑی گریاں اُتے کُٹیاں نیں
 بھرائناں، ڈانٹاں سرسناں نیں سانسیناں اُتے پکھنٹیاں نیں
 بہروپناں راجاں لُج وٹاں بردالیاں نال بھرٹیاں نیں
 لبانیاں موہنیاں لکڑیاں نیں جُگیاں دُڈھ لٹھیاں نیں
 جلیٹناں میوناں پچھے کُٹناں تے جھیلناں نال قصیاں نیں
 کاغذ کُٹیاں تے دُب گریاں نیں ہاتھی داہناں تے بوجھیاں نیں
 بانکیاں گجریاں چھیل مُٹیاں کڑیاں راج وٹسناں دیاں بیٹیاں نیں
 پکڑا پل جوگی دُں لاگتیں دیہڑے داڑ کے گھیرے بیٹھیاں نیں
 وارث شاہ جیبا بیٹھا ہو جوگی دُوالے بیٹھیاں سائیاں بیٹھیاں نیں

مستمر

کائی آن رنجھئے دے نین ویکھے کائی ٹکھڑا دیکھ صلاحوندی اے

لاہ سہلیاں مار دی جوگیاں توں اتے ملدیاں ہمیں توں بُندی اے
 پھرے پُندی شونخ بُربان گھوڑی نہ ایہہ بہے نہ کندی بُندی اے
 سردار ہے لوہکاں لاہکاں دی پیہن ڈوہدی تے توں بُندی اے
 وارث شاہ دل آؤندا چیر سُٹاں بُنیاد پر ظلم دی دُھدی اے

سہتی

بجھ لگتے تاں پکڑ پچھاڈ سُٹاں تیرے نال کرساں سو توں جان سین دے
 وکھو وکھ کرساں بھن بنگ تیرے تدوں رُب توں اک پچھان سین دے
 ویہڑے وڈیں تے کھوہ ستوں بُندیان توں تدوں شکہ بجایا دسیں دے
 گدوں وانگ جے جوڑ کے گھڑاں تینوں فیہرچت تدیر لیا دسیں دے
 سہتی اُٹھ کے گھڑاں توں کھسک چلی منگن آدسیں تاں مینوں جان سیں دے
 وارث شاہ وانگوں تیری کراں خدمت مویاں بچتاں دیاں تدوں مان سیں دے

جوگی

یہی فقر دے نال رہاڈ پئی ایں بھل بخش ساؤں ماپے جینی ایں نی
 سب شہینی وانگ لکھنی ایں نی ماس کھائیے تے رت پینی ایں نی
 دکھے جیو دکھا نہ بھاگ بھربے سوئیں چڑیے کونج لکھنی ایں نی
 وارث شاہ فقیر دے دیہ پئی ایں جہم تیتے کرم دیئے بہیتی ایں نی

لوہکاں لاہکاں : آوارہ گردوں۔ جُنڈیاں : سرکے بان۔ رہاڈ : ضد کرنا۔ اصرار کرنا۔ شہینی : شیرنی۔
 لکھنی : بڑی۔ برکس : کونج کھینی۔ لاکھوں کی رچ مراد تھی رکی۔ جہم تیتے : اسے بد بخت۔ جیے نصیبوں والی۔

شاعر

دیہڑے بٹاں مے منگدا جا دَڑیا اگے جٹ بیٹھا دھکی میل دا ای
 سنگی چھوک کے ناد گھو کا یو سو، جوگی گج کے وچ جا ٹھہل دا ای
 دیہڑے وچ اُدھوت جا گجیا ای مسّت ساہی داگوں دُند پیل دا ای
 ہو ہو کر کے سنگھ دُڈیا سو، فیلبان جیوں ہستی نوں پیل دا ای

جٹ

نیاناں توڑ کے دھانڈڑی اٹھ نکھی جھن دوہنی دودھ سب ڈولیا لے
 "گت خیر اس کنک مے موہری نوں" جٹ اٹھ کے روہ، ہو بولیا لے
 "جھک بھکڑے دیں دا ایہہ جوگی ایٹھ دُند کیہ آن کے گھو لیا لے
 صورت جوگیاں دی اکھیں گنڈیاں، یاں ٹاپ کنک دی تے جو ڈولیا لے"

جوگی

جوگی کدھ کے اکھیاں وٹ تیوڑی بہتہ کھپا پکڑ کے تولیا لے

شاعر

دارت شاہ ایہہ جنگ تحقیق کرسی جو سانگنی دا اگوں بولیا لے

جٹی

جٹی بول کے دودھ دی کسر کدھی سبھ اڑتے پڑتے پاڑ سٹے
 پنیں دادے پڑ داداڑے جو گڑے مے سبھ ٹنگنے تے ساک چاہر سٹے

اُدھوت: فقیر، دُند پیلدا، ڈنڈ پینا، فیلبان، ہنسی پلے والا، مسستی، تھنی، پیلدا، چیتا، نیایاں، گائے، بھین، گوس
 میں باندھنے والا رتہ، دوہنی، دودھ دہنے والا برتن، ٹاپ: روٹی، ساگنی: سوانگ لکے والی، اڑتے پڑتے: لگے بچھے، خیر:

مار بولیاں گاہاں دے جی سبھے فقر دے پڑتے پاڑ سٹے
 جوگی رتہ دینال کھڑت گھٹی دھول مار کے دند سبھ جھاڑ سٹے
 جی زین تے پڑے وانگ ڈھٹی جویں داہرو پھٹ کے دھاڑ سٹے
 وادٹ شاہ میاں جویں نال تیشے سرباد نے چیر پہاڑ سٹے

جٹ

کرے باہوڑی تے فریاد لکا! دیکھو پری لوں رچھ پتھلیا جے
 پنڈ وچ ایہہ آن بلا دڑیا جہا جی پچھوڑ وچ ملیا جے
 میری سیاں دی مہرن مار چندوں تلک مہر دی جوہ لوں چلیا جے
 لکا باہوڑی تے فریاد لکاں میرا جھگڑا چوڑ ہو چلیا جے

شاعر

ڈانگاں پکڑ کے گھبرو آن ڈھکے وانگ کاٹیں کنک دے چلیا جے
 وادٹ شاہ جیوں دھوآں صرصریں توں بدل پاڑ کے گھٹا ہو چلیا جے

شاعر

آآ ہانیاں جدوں کیتی چوں طرف ہی پلک روچ آگئے
 سچو سچ جاں پھاٹ کے چوڑیں ویری جوگی ہو ری بھی جوہ چڑا گئے
 دُوبے دیہڑے لوں رُت ہمار چھڈی پھیتی دے کے کنڈ ولا گئے
 جدوں گل سپاؤڑی آن وِجی جوگی ہو ری بھی تدم اٹھا گئے
 دیکھو فقر اللہ دے مار جی اوس جٹ لوں واعہ پا گئے

کھڑت: ٹیک لگانے والی کلاسی: تنک: کھسک: لکا: اے: دو: صرصریں: تیز ہوا: آندھی: سپاؤڑی: سچی: صبح
 واعہ: ڈک: دند: مصیبت:

جندوں مار چوٹ تیار ہوئی اوتھوں آپ کھسکا گئے
 دیکھو عاشق غضب دے سرے پرٹھ کے بھٹ شیر والا بھن لا گئے
 اک پھاٹ کڈھی دُوبی سمجھ گئی رتاں پنڈ دیاں نوں راہ پا گئے
 ہتھ لاکے برکتی جوان پوندے کرامات ہی ظاہر دکھلا گئے
 وارث شاہ میاں ودے باز چھٹے جان بچھ کے چوٹ چلا گئے

شاعر

جوگی منگ کے پنڈ تیار ہویا میل مل کے کھپڑا پُویا ای
 کسے ہس کے رگ چا پائیا ای کسے جوگی نوں آن دڈویا ای
 کاٹی داب کے جوگی نوں ڈانٹ لیندی کتے اہناں لوں جوگی نے گھویا ای
 پھلے کھڑیاں دے بھات پائیو سو جویں چودھویں دا چند پُویا ای

شاعر

کیندیاں وُلگتاں دیہڑے تے اُڙل کھوڑاں کیندیاں پکھراں تے کھولانیاں نیں
 کیندیاں کوریاں چائیاں نہنیاں تے کیندیاں بکیاں آتے مہانیاں نیں
 دیہڑے وچ تاں چھوہری جیہی بیٹھی گھردوں نکلیاں کتے سوانیاں نیں
 چھت نال ٹنگے ہوئے نظر آدن کھوپے ناڑیاں آتے پرانیاں نیں
 کوئی پلنگ اُتے ناگر دیل بیٹھی جیہیاں رنگ محل وچ رانیاں نیں
 وارث کواریاں کنتاں کرن پیاں موئے ماپڑے تے محنتیاں نیں

دڈویا: بُرا بھلا کہا۔ وُلگتاں: چار دیواری۔ اُڙل کھوڑ: چار دیواری کے اندر جانے کے لئے ۥ ایسا راستہ۔ کھپڑاں: جھٹاں مولشیوں پر ڈالنے کے لئے ٹاٹ اوری یا کپل کا ٹکڑا۔ کھولانیاں: کھریاں چارہ کھانے کی جگہ۔ نہنیاں: جہاں دودھ کے برتن خشک ہونے کے لئے رکھے جاتے ہیں۔ کھوپے: انگٹوں کو لگانے والے۔ ناڑیاں: رتے۔ پرانیاں: پھڑی ناگر دیل: خوشترتہ

سہتی

سہتی اکھیا بھائی دیکھ تُوں نیں پھر دا پُچھ مُنڈا کرسیاں نی
 کتے سبّے کن پڑا لیتے دھروں لعنتاں ایہہ پُرائیاں نی
 کوئی ایہہ اُچکڑا دس لے اکھیں ایہیاں گنڈیاں سہانیاں نی
 وارث شاہ نہ ایہہ فقیر کوئی کسے دس دا ایہہ طوفانیاں نی

شاعر

جوگی ہیر دے دیہڑے جا ڈیا بُھکھا باز جیوں پھرے لور دا جی
 آیا خوشی دے نال دوپنڈ ہو کے صوبیدار جیوں توں لاہور دا جی
 دھس دے دیہڑے وچ جا ڈیا جھٹ کیتا سو سُنھتے چور دا جی
 جا اُلکھ جگا کے ناد چھو کے سوال پاؤندا لکھ مروڑ دا جی
 آئی کھڑیاں دی نویں دہیٹے نی، ہیرے سُکھ ہے چاکور دا جی
 وارث شاہ اگوس اٹھ چھوی پٹی شگن ہو یا اے جگ تے شور دا جی

سہتی

سچ اکھ توں راولا کہے سہتی تیرا جیو کیہڑی گل لور دا جی
 دیہڑے وڑ دیاں بکٹاں پھیریاں نیں کنڈا وچ کھینے دے بوڑا جی
 بادشاہ دے باغ وچ نال چاؤڑ پھیرے پھل گلاب دا توڑا جی
 وارث شاہ توں شتر زہار باجیوں ڈانگ نال کوئی مُنڈوڑا جی

کرسیاں : کسان۔ دھروں : ازل سے۔ ابتدا سے۔ لور دا : لپٹا۔ صوبیدار : گورنر۔ چھوی : گیدی۔
 بوڑا : ڈبٹا۔ جیو : چاؤڑ : ناز : ادا : شتر : اونٹ۔

جوگی

آکڑیئے لوہڑے ماریئے نی دھکا دیہ نہ ہک دے زور دا نی
 بندے کڈلی نتھ تے ہنس کڑیاں بیٹھی روپ بنا کے مور دا نی
 آنی نڈھیئے رکتاں پھیڑ ناہیں ایہہ کم ناہیں دھم شور دا نی
 وارث شاہ فقیر غریب اُتے دیر کڈھیو ای کسے کھور دا نی

سہتی

کل جائیکے نال چو آ چا دڑ ساؤں بھنڈ بھنڈار کڈھاٹیو دے
 آج آن وڑیوں جن داٹک دیہڑے دیر کل دا آن جگاٹیو دے
 گدوں آن وڑیوں وچ پھوہریاں دے کہیاں شامتاں آن پھاٹیو دے
 وارث شاہ رضا دے کم دیکھو آج رب نے ٹھیک کٹاٹیو دے

جوگی

کچی کوارییئے لوہڑے ماریئے نی چنچل ہاریئے آکھ کیہہ آہنی ایں
 بھلیاں نال توں بُری کیوں ہوونی ایں کائی بُری ہی پھانی پھاونی ایں
 اسان بُھکیاں آن سوال کیتا کہیاں غیب دیاں رکتاں ڈاہنی ایں
 روچوں پیکے چھیل اُچکے نی راہ جاوندے مرگ کیوں پھانی ایں
 گل ہو چکی پھیر جھین ایں ہری شاخ توں پھیر مُڑ داہنی ایں
 گھر جان سردار دا جھیکھ منگی ساڈا عرش دا کسنگرا ڈھاہنی ایں

کھور: جھوٹا۔ چو آچا دڑ: ناز خورے۔ گدوں: گدھی۔ چنچل ہاری: شوخ و شنگ۔ عرش: راکنگرہ۔ دول: دُعا۔ ایں: توننی کرتی ہے۔ ہری شاخ: مراد زمین سے نکلا شاخ۔ ہنس رشتہ: جسے پتے لگ آئیں۔ اب پھر زمین میں بل چلا کر دوبارہ پونا چوتی ہے۔

کہیا نال پر دیسیاں دیر چاٹو چنچر ہاریے آکھ کیہہ آہنی این
 راہ جاندے فقر کھہڑی این ڈھکی دیہری ساہناں نوں ڈاہنی این
 آ واسطی اینیاں گنڈیاں دا ایہہ گل رکویں مگر وں لاہنی این
 آشکار دیریاں وچ کھڈ موئے کیہہ موت وچ چھتیاں پھاہنی این
 وارث شاہ فقیر نوں چھیرنی این اکھیں نال کیوں کھہراں لاہنی این

سہتی

آنی سُنو بھیناں کوئی چھٹ جوگی دڈی جُوٹھ بھٹرا کے تھاں دا نی
 جھگڑیل مَرکناں کھنڈ چوہر پر کچھ ایہہ کسے گراں دا نی
 پر دیسیاں دی نہیں دُول ایہدی ایہہ واقف ہیر دے ناں دا نی
 بھانویں چاک سیالاں دا جھوڈ ہو کے آ وچ دیہڑے دا لاڈا نی
 جے میں اٹھ کے پان پت لاه سٹاں کون پینچ ایہہ کسے گراں دا نی
 کوئی دُوم موچی کوئی ڈھڈ کجرا ایہہ تے چوہڑا کسے گراں دا نی
 گل آکھ کے ہتھاں تے پرے مکر آپے لاڈا آپے بھاندا نی
 وارث شاہ میاں واہ لا رہیاں ایہہ تاں جھگڑیوں باز نہ آندا نی

جوگی

پکڑ ڈھال تلوار کیہہ گرد ہوئی این متھا مئے کر مئے نہا گئے نی!
 چنچر ہاریے ڈاریے جگ بازے چھبر نکیتے بُرے دیئے لا گئے نی!

مَرکناں : پہلوان ، برکچ ، بڑی آوارہ ، دُول ، عورت ، انداز ، جھوڈ ، سرمہ منڈا ہوا ، بُرے دی لاگی :
 بُرے کی رشتہ دار ، بُرے کی کچھ لگتی ۔

پیشوا فساد دی فوج دی اے تے شیطان دی لک تڑا گئے نی
 مٹھا ڈاہ ناپیں اَج پھٹ پچھا بھٹے جانڈے دے مگر نہ لا گئے نی
 وارث شاہ فقیر دے قدم پھڑینے آتے کبر بہکار تیا گئے نی

سہتی

چکی ہانیاں وچ وچار پوندی ایہدی دھم تندور تے بھٹھ ہے نی
 کذات کوئیڑا ڈھڈ کھڑا دُتی پورے دے نال دی چٹھ ہے نی
 جھڈو کار جھڈھا ٹھک مابجڑے دا جہاڑن یروں دا ہٹھ ہے نی
 منگ کھان حرام مشنڈیاں نوں وڈا سارہش دھات دی لٹھ ہے نی
 گدوں لڈیا ستے ایہہ پچٹ ہے نی بھانویں دینے دی یہہ تاں لٹھ ہے نی
 وارث شاہ نہ ایس دا رسا مٹھا ایہہ تاں کاٹھ کما د دی گٹھ ہے نی

گوانڈیاں

ویہڑے والیاں دانیاں آن کھڑیاں کیوں بول دیاں نال دیوانڑے نی
 کڑیٹے کاسنوں کھو بجدی نال جوگی ایہہ تاں جنگلی کھڑے نماڑے نی

منگ کھائے کے سدا ایہہ دیس تیاگن تبنو ایہہ ایٹھ ابیں تان دے نیں
 جاپ جان دے رب دی یاد والا ایڈے جھکڑے ایہہ نہ جان دے نیں
 سدا رہن نراس اُداس تنگے برجھ پھوک کے سیال لٹھا دے نیں
 وارث شاہ پُر اسان معلوم کیتا جی آتے جوگی اکو بان دے نیں

لک تڑاگی: لکونی۔ بھٹے جانڈے بجائے ہتے پچھ: چڑیں کھو بجدی، اٹھکیاں کرن جھکرتی، رتی کھڑے: رہی۔
 برجھ: درخت پٹے، ہٹیاں

نیناں ہیر دیاں دیکھ کے آہ بھر دا وانگ عاشقاں اکھیاں میٹ دا لے
 جوہں خصم کو پترتی رن سندی کیتی گل نوں پیا گھسیٹ دا لے
 رتاں گنڈیاں وانگ فریج کر دا توڑن بار ایہہ لکڑی پریت دا لے
 گھٹ گھگرتی ہے ایہہ وچ رتاں استادڑا کسے مسیت دا لے
 چوندی دکھیاں وچ ایہہ دڈھ لیندا پچھوں اپنی وار ایہہ چیک دا لے
 اکے خیر ہتھا نہیں ایہہ رادل اکے چیلڑا کسے پلینت دا لے
 نہ ایہہ جن نہ بھوت نہ رچھ باندر نہ ایہہ چیلڑا کسے آیت دا لے
 وارث شاہ پریم دی ذیل نیاری ایہہ افترا عشق دے گیت دا لے

جڑی

ایہہ مثل مشہور جہان سارے کرم رب دے جیڈ نہ مہر ہے فی
 ہنر جھوٹھ کمان لاہور جیے اتے سامری جیڈ نہ سحر ہے فی
 نقش چین تے مشک نہ ختن جیہا یوسف جیڈ نہ کیسے داچہر ہے فی
 میں تاں توڑ ہشتات دی کوٹ دلیاں تینوں دس کھال کاسدی دیہر ہے فی
 بات بات تیری وچ بن کامن وارث شاہ دا شعر کیہ سحر ہے فی

جڑی

کوئی آساں جیہا ولی سدھ ناپیں نظر آندا جگ ظہور جیہا

استادڑا : وٹا، پانی کا برتن۔ چوندھی دھنسا، چکی بینا۔ آیت : فقیر۔ ذیل : ستارہ۔ ستار : ساز۔ سامری :
 حضرت موسیٰ کے زمانے کا جادوگر۔ مہر : جادو۔ دیہر : خواہش۔ آرزو۔

دستار بجاڑیوں خوب آوے اُتے بافتہ نہیں قصور جہا
 کشمیر جہا کوئی ملک ناپیں اُتے چانناں چند دے نور جہا
 اگے نظر دے مزہ معشوق دا لے اُتے ڈھول سہاؤندا دور جہا
 نہیں کوئی کو لکڑ ٹڈھ جیہی، نہیں زلزلہ حشر دے صُور جہا
 سہتی جیڈ نہ ہور جھگڑیل کوئی اُتے سوہنا ہور نہ حور جہا
 کھیریاں جیڈ نہ نیک نصیب کوئی، تھاں کوئی نہ بیت معور جہا
 سچ دسداں جیڈ نہ بھلا کوئی، بُرا نہیں جے کم فتور جہا
 پتنگ جیڈ نہ ہود بدبو کوئی، باس دار نہ ہور کچور جہا
 وارث شاہ جہا گنہ گار ناپیں بخشنہار نہ رب غفور جہا

سہتی

جوگ دس ہے کدھروں ہویا پیدا کتھوں ہویا سنیاس بیراگ ہے دے؟
 راہ جوگ دے دس کہاں ہین کتے کتھوں نکلیا جوگ داراگ ہے دے؟
 ایہہ کپڑی سہلیاں ناد کتھوں کس بدھی آجٹاں دی پاگ ہے دے؟
 وارث شاہ بھجوت کس کڈھیا ای کتھوں نکلی پوجنی آگ ہے دے؟

جوگی

ہاں دیوتوں جوگ دا پنتھ بنیاں دیوت ہے گورو سنیاسیاں دا
 راماںد توں ستھ بیراگ ہویا پریم جوت ہے گورو اُداسیاں دا

سُتھرا سُتھریاں دا نانک واسیاں دا شاہ گن منڈا بھاسیاں دا
 برہما برہمنان دا رام ہندوؤاں دا آتے بٹن ہیش سبھ راسیاں دا
 حضرت سید جلال جلالیاں دا تے اولیس قرنی کھٹے کھاسیاں دا
 جویں شاہ مدار مداریاں دا تے انصار انصاریاں طاسیاں دا
 دشمشٹ بیراگ بیراگیاں دا سری کرشن بھگوان اُبھاسیاں دا
 حاجی لُوشہ جویں نوشاہیاں دا آتے بھگت کبیر جُلاسیاں دا
 دستگیر دا قادری سلسلہ ہے تے فرید ہے چشت عباسیاں دا
 شیخ طاہر ہے پیر جو موچیاں دا شمس پیر سنیاریاں چاسیاں دا
 نام دیو جو گرو ہے پھینٹیاں دا لقمان لوہار ترکھاسیاں دا
 خواجہ خضر ہے پیر مہانیاں دا نقشبند مُغلاں چُغٹاسیاں دا
 سخی سرور بھرائیاں سیدوکاں دا لال بیگ ہے چوہڑیاں خاصیاں دا
 راہہ نل ہے گورو جواریاں دا شاہ شمس نیاریاں تاسیاں دا
 حضرت شیش ہے پیر جُلاہیاں دا تے شیطان ہے پیر ماسیاں دا
 جویں حاجی گنگو گھمیار متن شاہ علی ہے رافضیاں خاصیاں دا
 سلیمان پارس پیر ناٹیاں دا علی رنگیز دلار درزاسیاں دا
 خٹو تیلی جیوں پیر ہے تیلیاں دا سلیمان ہے جن جُوتاسیاں دا
 عشق پیر ہے عاشقاں ساریاں دا تے داؤد ہے زرد نواسیاں دا
 سونا پیر ہے دگریاں تگریاں دا بھکھ پیر ہے بھکھیاں پیاسیاں دا

وارث شاہ ہیوں رام ہے ہندوؤں داتے رحمان ہے مومنوں خاکیاں دا

سہتی

شیاں اٹھائی پھرن اس جگ اُتے جہاں بھون تے پھرن پیار ہے مے
ایہناں پھرن ضرور ہے گھر دگھری دھروں پھرن جو ایہناں دی کار ہے مے
نورج چند گھوڑا اُتے رُوح جنگل نظر شیر پانی و نجر ہے مے
تاناں تنن والی ال گدھا، کُٹا، تیر، چھج تے چھو کرا یار ہے مے
وِپا، چھانی، تگڑی، تیغ، مَرَب، رُکلا، تر کلا، پھرن دہار ہے مے
بلی، رن، فقیر تے اگ باندی، تنہاں پھرن گھر دگھری کار ہے مے
ایہناں اٹھائیاں وچوں توں مول ناپیں تیرا رن تے پھرن روزگار ہے مے
وارث شاہ، نیچے بھکے لکھ پھر دے صبر فقر دا، قول قرار ہے مے

ہوگی

پھرن بُرا ہے جگ تے اوہناں تائیں جے اودہ پھرن تے لم دے مول ناپیں
پچھوے قول زبان جوان رن تھیں، سزاوار گھر چھوڑ معقول ناپیں
رضا اللہ دی اُتے ہے حکم قطعی کوہ قُطب کعبہ معقول ناپیں
پیغمبری وقت تے حکم دیناں دھڑیل نوں عاقل مول ناپیں
حکم نال حدیث دے ہو وناں ایں سودا درد سبیاں بھول ناپیں
رن آئے وگاڑ تے پیہہ چڑھدی فقر آئے تال قمر نزول ناپیں

و نجر: اٹھا، طریقہ۔ ال: ناپیں، چھو کرا: تیر، کُٹا: گدھا، تیر: چھج، تے: چھو، رُکلا: تر کلا، پھرن: دہار، دے: مے، مَرَب: مرکب، چھو: رکت، کھوڑا: گھوڑا، نورج: چاند، چند: گھوڑا، رُوح: جنگل، نظر: شیر، پانی: و نجر، ہے: مے، تاناں: تنن، والی: ال، گدھا: کُٹا، تیر: چھج، تے: چھو، کرا: یار، ہے: مے، وِپا: چھانی، تگڑی: تیغ، مَرَب: مرکب، رُکلا: تر کلا، پھرن: دہار، ہے: مے، بلی: رن، فقیر: تے، اگ: باندی، تنہاں: پھرن، گھر: دگھری، کار: ہے، مے، ایہناں: اٹھائیاں، وچوں: توں، مول: ناپیں، تیرا: رن، تے: پھرن، روزگار: ہے، مے، وارث شاہ: نیچے، بھکے: لکھ، پھر: دے، صبر: فقر، دا: قول، قرار: ہے، مے

زمیندار کن کیتیاں خوشی نہیں آتے احمق کدے ملوں نہیں
 وارث شاہ دی بندگی لال نہیں دیکھاں من لئے کہ قبول نہیں

سہنتی

عدل بنائاں سرور ہے رکھ اچھل، رن گدھی ہے جو وفا دار نہیں
 ناز بنائاں ہے کنجی بانجھ جیہی، گدھا مرد، جو عقل دا یار نہیں
 بنائاں آدمیت نہ انسان جا پے، بنائاں آب قاتل تلوار نہیں
 صبر ذکر عبادتاں باجھ جو کی دماں باجھ جیون درکار نہیں
 ہمت باجھ جوان، بن حسن دلیر، لون باجھ طعام سنوار نہیں
 شرم باجھ چٹیاں، بنا عمل داڑھی، طلب باجھ فوجاں بھرم بھارناں نہیں
 عقل باجھ وزیر، صلوة مومن، بن دیوان، حساب شمار نہیں
 وارث رن، فقیر تلوار، گھوڑا چارے تھوک ایہہ کسے دے یار نہیں

جوگی

مرد کرم دے نقد بن سہنتی فی رتاں دشمنان نیک کمائیاں دیاں
 ٹسیں ایس جہان وچ ہو رہیاں پنج سیریاں گھٹ دھڑ دایاں دیاں
 مرد بین جہاز جو نیکیاں دے رتاں بٹیریاں بین بُریاں دیاں
 ماں باپ دا نام ناموس دُوبن پتیاں لہ سٹن محلّاں بجائیاں دیاں
 ہڈ ماس، حرام حلال کپتن، ایہہ کہاریاں بین قصائیاں دیاں

کن کیتیاں: کھڑی نسل کا اندازہ کرتے والا لال غصہ۔ اچھل: بے چین۔ بانجھ: بے بیٹا۔ دماں: دولت کا وسیلہ۔
 تلوار: دیوانہ۔ سب: کھنے والے۔ کپتن: بادشاہ۔ پتیاں: پوتے والی۔

لُباں لُکندیاں، صاف کر دین داڑھی ہویں قینچیاں احمقیاں تائیاں دیاں
 برسر جھائے نہ یار دا بھیت دیئے شرماں رکھئے اکھتیاں لائیاں دیاں
 فی توں کپہڑی گل تے ایڈ شوکیں گلاں دس کھاں پُوریاں پائیاں دیاں
 وارث شاہ تیرے مُنہ نال مارن پنڈوں بٹھ بٹھ بھلیاں بھائیاں دیاں

سہتی

رِیس جوگیاں دی تیتھوں نہیں ہندی ہو ساں کہتیاں جٹاں رکھایاں دیاں
 بے شرم دی چُچھیاں پُچھ پڈی، جویں مُنہراں بیٹ دے دھائیاں دیاں
 تان سین بیہا کوئی راگ ناہیں لکھ عفا جے ہون عطائیاں دیاں
 اکسے دُٹھیاں نہیں توں چوہرا دے پریم کُٹھیاں برہوں ستائیاں دیاں
 برمن داہری کھیہ لائیا ای قدر ایں دُٹھیاں ایڈ اُچائیاں دیاں
 تیری چراچر چرکدی جیہہ ایویں جویں مُرکدیاں جُتیاں سائیاں دیاں
 لُندیاں نال کھلیں مُنہ دے بول بولیں نہیں چالیاں بھلیاں دیاں جائیاں دیاں
 نہیں کبھیوں چوہرا ہوئے واقف چوہرے جانڈے خیراں کھائیاں دیاں
 نہیں فقر دے بھیت دا ذرا واقف خبراں تہہ توں مہیں چرائیاں دیاں
 چتر سواہ جھرے دیکھو مگر نکا جنیز کتیاں ہون حلوائیاں دیاں
 جہڑیاں سون اُجاڑ وچ داگ چتر قدر ادا کھ باڈیاں دائیاں دیاں
 گدھے داگ جاں رچیاں کریں مستی کچھان سُنکھنیاں رتاں پرائیاں دیاں

جھوٹائیاں: جھوٹوں جیسی۔ مُنہراں: مُنہرا، خٹہ، ریت۔ دھائیاں: خاص قسم کا پاؤں۔ عطائیاں: گوئیے، لگی۔ چوہرا: موٹا مُشَنڈ۔ مُرکدیاں: چختی بولتی۔ سون: جنیں۔ کچھان: نہیں۔

باپ نہیں پورا تینوں کوئی لیا ہے ٹوہناں ایں بُکلاں مائیاں دیاں
 پُچھاں کائیاں دیاں ہمیں نوں جوڑنا ایں کھریاں ہمیں نوں لاؤندا گایاں دیاں
 ہاسا آؤندا دیکھ کے سفل دانی گلاں طبع دیاں دیکھ خفتیاں دیاں
 میاں کون چھدا وستی آن تینوں دھمکاں پوسن جدوں کنائیاں دیاں
 گملاں عشق دے داسیاں تیں ریاں کچے گھڑے تے دین روہڑیاں دیاں
 مرزا صاحبان بار وچ ملے دونوں دھاراں عشق دیاں دیکھ چنگھائیاں دیاں
 پریاں نال کیہہ دیواں نوں آکھ لگے جہاں دکھیاں جھنیاں بھائیاں دیاں
 ایہہ عشق کیہہ جانے چاک جو بر خیراں جان دے روٹیاں ڈھائیاں دیاں
 وارث شاہ نہ بیٹیاں جہاں جھنیاں قدراں جانے نہیں جوائیاں دیاں

جوگی

آسیں جتے ڈراں نہ موں تیتھیں تہرکے دیدڑے تینڈے سار دے نیں
 ہاتھی نہیں تصویر دا قلعہ ڈھائے شیر کھیاں توں نہیں مار دے نیں
 کجے کا نواں دے ڈھور نہ کدی مردے شیر پھیاں توں نہیں مار دے نیں
 پھٹ اصل لڑائی دے ہن ڈھائی ہووے ایویں پسار پسار دے نیں
 اکے مارناں تے اکے آپ مرناں اکے ٹھس جاناں اکے سار دے نیں
 بھرت سہت بھر ڈھیرے سرب بھارے اوہ گجھو بکسہ نہ کار دے نیں
 بٹہ ریت ہنگ نوں دھک کر کے سگوں اگیاں نوں پچھوں مار دے نیں

سفل دانی : محنت۔ گملاں عشق دے : اندھ دھندلی کی طرف۔ دکھیاں : پہلو چور۔ روٹیاں : مشنار۔ پھٹ : حلقہ
 بھرت : بھر ڈھیرے : آہستہ آہستہ بڑھتا۔ سرب : چھوڑنا۔ پچھوں : پھیرنا۔

نثرن کپڑے ہون تحقیق کالے چہڑے گوشٹی ہون لوہار دے نیں
 جھوٹے چنے نال نہ جوک جاندا سنگ گلے نہ نال چھوہار دے نیں
 خیر دیتیاں مال نہ ہووے تھوڑا، بول تھڑے نہ چنے گٹار دے نیں
 جدوں چڑھری لُں کرے جتن دخلہ جھاڑا کری دانال پیرا دے نیں
 میں تہاں فکر کیتا ساڈے مارنے داتینوں دیکھ لے یار ہُن مار دے نیں
 بیہا کرے کوئی تہا پا وندا ای سچے وعدے بدور دگار دے نیں
 وارث شاہ میاں رن بھونکنی لُں فقر پا جڑیاں چا مار دے نیں

سہتی

تیریاں مہدیاں توں اسیں نہیں ڈر دے کوئی ڈرے نہ بھیل دے سانگ کولوں
 ایویں ماری واجا و سیں ایس پنڈوں جویں کھسک دا کفر ہے بانگ کولوں
 سرکج کے تریں گا بھیل جٹا، جویں سب اٹھ چلدا ڈانگ کولوں
 ایویں کھتری سٹ کے جائیں گا توں جویں دھاڑ دی کھسک دا کانگ کولوں
 میرے ڈھیاں کنب سی جان تیری، جویں چور دی جان پھلانگ کولوں
 تیری ٹوٹی پھر کدی سب وانگوں آرتاں دی ڈریں اُپانگ کولوں
 ایویں خوف پوسی تینوں مارنے دا جویں دھمک دا پیر اُلاتنگ کولوں
 وارث شاہ ایہہ جو گیترا مویا پیا پانی منگ سی جدوں پراسانگ کولوں

گوشٹی: سنگی، ساتھی۔ پاس بیٹھے والے۔ سنگ: پتھر، گٹار: پنہ، شارک: ہلی، پیرا: جوتی، جڑیاں: جودہ
 کانگ: سیداب، مراد بہت سے لوگ۔ اُپانگ: مار: منہ۔ پراسانگ: سیرمی۔

جوگی

کہیاں آن پنچائیاں جوڑیاں فی اسیں رن رنوں ریلوئی جاندے ہاں
 پھڑپھڑیٹے چھتھ کے لئے لنگھا پل وچ تبنو دیر دے رت نہ تان دے ہاں
 لوک جاگ دے ہریاں نال پرچن اسیں خواب اندر مویاں مان دے ہاں
 رتاں کرن ددھا یا جوج والا اسیں پلک وچ صاف کر جان دے ہاں
 لوک چھان دے بھنگ تے شربتاں رنوں اسیں آدمی نظر وچ چھان دے ہاں
 پھرے مگر لگی اسدی موت آئی وارث شاہ من مار کے دان دے ہاں

سہتی

مرد باجھ مہری کیسے کم ناپیں دیر مہری دا جوگی کیوں چایا ای
 رتاں باجھ توں دس کھاں کوں آویں ہو جگ جہان بتایا ای
 کیتا اپنے رتھیں رتھیں پیدا اوہ وی تریتاں باجھ نہ آیا ای
 ہویا ختم ہے اولیاء انبیاء دا اوہ دے حق لولاک فرمایا ای

جوگی

جیٹھ بیٹہ تے سیال وچ دامن دی کتک ماہ وچ منع نہیریاں نہیں
 روناں ویاہ وچ گاوناں وچ سیاپے مٹر مجلساں کرن مندی ریاں نہیں
 چنگلی خاوندان دی بدی نال ملان کھان رنوں حرام بد خیریاں نہیں
 حکم ہتھ کم ذات دے سوٹپ دینا نال دوستاں کرنیاں دیریاں نہیں

یا جوج : دیکھو ص ۳۶۶ مہری : سردار کی بیوی ، سردار عورت ، قرینیت : عورت ، ستر : پردہ ، بد خیریاں : بد خوئی
 بری باتیں ، کم ذات : کینہ ، دیریاں : دشمن ، دشمنوں ۔

چوراں نال رفیق تے دغا پیراں پرنار، پر مال، امیریاں نیں
 خضم نال برابری کرے عورت بھٹے مرد نوں ایہہ بے غیریاں نیں
 غیبت ترک صلوٰۃ تے جھوٹھ مسقی، دُور کرن فرشتیاں طیریاں نیں
 مرن قول زبان تھیں، پھرن پیراں بُرے دناں دیاں ایہہ بھی پھیریاں نیں
 لڑن نال فقیر سرداری، کدّھ گھٹناں مال و سیریاں نیں
 میرے نال جو کھیریاں وچ ہوئی کھچر دادیاں ایہہ سبھ تیریاں نیں
 بھٹے نال بھلیاٹیاں بدی بُریاں یاد رکھ نصیحتاں میریاں نیں
 بناں حکم دے مرن نہ اوہ بندے ثابت جہناں دے رزق دیاں دھیریاں نیں
 بد رنگ نوں رنگ کے رنگ لائیو واہ واہ ایہہ قدرتاں تیریاں نیں
 بُنے گھت کے جا دُوراں کراں کلی پھریں گرد میرے گھتیں پھیریاں نیں
 وارث شاہ اسّاں نال جا دُواں دے کئی رانیاں کیتیاں چیریاں نیں

سہتی

اسّاں جا دُورے گھول کے سبھ پیتے، کراں باد دُواں دایاں نوں
 راجے بھوج بچے کیتے چا گھوڑے، نہیں باندا اسّاں دے چائیاں نوں
 سکے بھائییاں نوں کراں نفر راجے آتے راج بہا دندے سالیان نوں
 سرکپ رسالو نوں دشت پایا گھت مکر دے رولیاں رانیاں نوں
 راون لکھ لکھ کے گور پیراں سیتا واسیے بھیت دگایاں نوں

یوسف بند وچ پا زحیر کیتا سستی وخت پایا اُونٹھاں وایاں نوں
 رانجھا چار کے جہیں فقیر ہویا مٹی میرے کھیریاں کایاں نوں
 روڈا وڈھ کے ڈکڑے ندی پایا تے جلالی دے دیکھ لے چالیاں نوں
 چھوگو عمر بادشاہ خوار ہویا مٹی ماروں، ڈھول دے رالیاں نوں
 ولی بلیم باغور ایمان دتا، دیکھ ڈوبیا بسنگی وایاں نوں
 مہینوال توں سوہتی رہی ایویں ہور پچھ لے عشق دے بھالیاں نوں
 اٹھاراں کھوبنی کنگ لڑموئے پانڈو ڈوب ڈاب کے کھونیاں گالیاں نوں
 ایہناں رتاں لڑائے امام زادے مار گھتیا پیریاں وایاں نوں
 وارث شاہ توں جو گیا کون بُندا اوڑک بھریں گاساڈیاں ہالیاں نوں

جوگی

آندھیشے غیب کیہ اڈیا ای ساڈے نال کیہ رکتاں چائیاں فی
 بے کساں را کوئی نہ رتب باجھوں تسیں دونوں نناں بھرجائیاں فی
 کریں نراں دے نال برابری کیوں آکھ تساں وچ کیہ بھلیائیاں فی
 مڈھوں آدوں رتاں دا نام بُرا کدوں کیتیاں کسے وناٹیاں فی
 جیہڑا رتب دے نام تے بھلا کسی اگے ملن گیاں اوس بھلیائیاں فی
 اگے تنہاں دا حال زبوں ہوسی وارث شاہ جو کرن بُریائیاں فی

روڈا جلی: دیکھ صفحہ ۳۸۱ - عمر بادشاہ ماروں: دیکھ صفحہ ۳۸۱ - بلیم باغور: دیکھ صفحہ ۳۶۶ - پانڈو: دیکھ صفحہ ۳۷۱ -

ہالیاں: باجگڑی - زبوں: خراب، بُرا۔

سہتی

کدوں خدمتیں کیتیاں نیک مرداں کدوں صُحبتاں توں اثر پالوے
 فریجیاں کریں چھنال داہیں اس پنٹھ دا بھیت نہ پالوے
 کدوں پھرپوں توں نال گیانیاں دے کپڑے گیان لے کن پڑالوے
 کن پاڑ کے عمر گواٹو ای، تینوں بھید نہ فتر دا آلوے
 ایہو جیہیاں نصیحتاں لکھ پڑھیاں، وارث شاہ کیہ آکھ سناوے

جیگی

مرد صاد پھرے پن نیکیاں دے، صورت رن دی میم موقوف ہے نی
 مرد عالم فاضل اصل قابل، کسے رن نوں کون وقوف ہے نی
 صیر فرح ہے تیاں نیک مرداں، ایتھے صبر دی داگ معطوف ہے نی
 دفتر مکر فریب تے کچھ وادی ایہناں پستیاں وچ طفوف ہے نی
 رن ریشی کپڑا منع مسئلے مرد جو زنی دار موصوف ہے نی
 وارث شاہ ولایتی مرد میوہ، آتے رن مسواک واصوف ہے نی

سہتی

دوست سوئی جو بہت وچ بھڑکتے یا رسوئی جو جان قربان ہوئے
 شاہ سوئی جو کال وچ دکھ کٹے گل بات دا جو نگہبان ہوئے
 گال سوئی جو سیال وچ دُدھ دیوے بادشاہ سوئی جو شبان ہوئے

چھنال داہیں: بُری باتیں کرے، جھوٹی باتیں کرے۔ فرح: فرحت، سکون، معطوف: موزی ہوئی، طفوف: سنبھلاؤ،
 جو زنی دار: سوئی۔ بہت: بگڑ، تکلیف، کال: قلم، ششبان: گدازیا، آجڑی: محافظہ، پستی: پھرتے، تھک، رازنی

روگ سوئی جو نال علاج ہووے تیر سوئی جو نال کمان ہووے
 کجیر سوئی جو غیر توں باجھ ہووے جویں بھاڑا ریناں اشنان ہووے
 قصبہ سوئی جو ویر بن پیا وے جلا د سوئی جو ہر بن جان ہووے
 کواری سوئی جو کرے جیا بوہتا نیویں نظر تے باجھ زبان ہووے
 بناں جگ تے چور دے دیس فستے پٹ سوئی بن آندے دی پان ہووے
 سید سوئی جو شوم نہ ہوے کاذب زانی سیاہ تے نہ قر دان ہووے
 چاکر عورتاں سدا بے عذر ہون ، اتے آدمی بے نقصان ہووے
 پر ہائے جاہ توں بھیسیا جو براوے متاں منگنوں کوئی ودھان ہووے
 وارث شاہ فقیر بن حرص غفلت یاد رب دی وچ مستان ہووے

جوگی

کار ساز ہے رت تے پیر دولت سبھ محتاں پیٹ دے کار نے نی
 نیک مرد تے نیک ہی ہوئے عورت ایہناں دوہاں دے کم سوائے نی
 پیٹ واسطے خور تے پری زادے جان جن تے جوت توں وارنے نی
 پیٹ واسطے پھرن امیر در دے سید زادیاں نے گدھے چار نے نی
 پیٹ واسطے رات توں چھوڑ گھریں ، ہو پاہرو ہو کر اں مارنے نی
 پیٹ واسطے سبھ خرابیاں نیں ، پیٹ واسطے خون گزارنے نی
 پیٹ واسطے فقر تسلیم توڑن سمجھ لے ایہہ رتے گزارنے نی

جھاڑا : ہندوؤں کی ایک قوم۔ اشنان : غسل۔ پٹ : ریشم۔ پان : تابیہ۔ آڑو : کاذب : جھوٹا۔ پاسرو : پہرہ دین والا
 ہو کر اں : آوازیں ، اونچی آوازیں۔

ایس زمین تُوں دابندا ملک مُکّا اُتے ہو چُکے وُڈے کار نے نی
گاہوں ہور تے راہک ہور ایہدے غاوند ہور دم ہورناں مائے نی
مہربان جے ہون فقیر اک پل تِساں جیہے عاصی لکھ تار نے نی

سہی

رَب جیڈ نہ کوئی ہے جگ داتا، زمین جیڈ نہ کسے دی صابری دے
نُجھیں جیڈ نہ کسے دے ہون جیرے، راج ہند پنجاب نہ بابری دے
چند جیڈ چالاک نہ سرد کوئی، حکم جیڈ نہ کسے اکا بری دے
آسمان دے جیڈ نہ کسے پلا، رعیت جیڈ نہ ختم دی جابری دے
موت جیڈ ہے سخت نہ کوئی چٹھی، اوتھے کسے دی نانہیوں نابری دے
مال زادیاں جیڈ نہ کم بھڑا، کم ذات تُوں حکم ہے کھا بوی دے
دارت شاہ شیطان دے عمل تیرے، داڑھی شیخ دی ہوٹیا چھا بری دے

جوگی

رَن دیکھنی عیب ہے اہتیاں تُوں رُب اکھیاں دتیاں دیکھنے تُوں
سبھ خلق دا دیکھ کے لٹو جُرا، کرو وید اس جگ دے سیکھنے تُوں
راون راجیاں ہراں دے دلائے، ذرا جا کے اکھیاں سیکھنے تُوں
مہادیو جیہے پاربتی اگے کام لیا وندا سی متھّا، ٹیکھنے تُوں
سبھ وید معاف ہے عاشقاں تُوں، رُب نین دتے جگ دیکھنے تُوں

گاہوں: گندم کی بایوں سے دان نکالیں۔ راہک: مزارعہ۔ اکا بری: بڑائی۔ نابری: نافرمانی، حکم عدنی۔
مال زادیاں: مال زادی، کنجری۔ جُرا: بھڑا۔ سیکھنے: نفاذ، قدرت۔ مہادیو پاربتی: دیکھو صفحہ ۳۹

عزرائیل ہتھ قلم لے دیکھ دا اے تیرا نام اس جگ توں چھیکنے نوں
وارث شاہ میاں روزِ حشر دے نوں آنت روئیں گی لیکھا لیکھنے نوں

سہتی

جیہی نیت تہی مُراوہل سی، گھر و گھری چھائی سر پاواناں ایں
پھرے منگ دا، بھونک دا، خوار ہندا، کھ دے پکھنڈا کماوتاں ایں
ساوَن رت نے دُھ تے وہیں دتا، چھا کھاناں اتے ہنداوتاں ایں
سونہ روپڑا پہن کے اسیں بیٹھے وارث شاہ کیوں جیو بھراوناں ایں

جوگی

سونہ روپڑا شان سوانیاں دی توں تاں نہیں اسیلنی گویاتے نی
رنگ گورنہ نال تیں جگ مُٹھا، وچوں گناں دے کارنے پولیے نی
دیہڑے وچ توں کجری وانگ نچیں چوراں یاراں دی وچ وچولے نی
آنت ایہہ جہان ہے چھڈ جاتاں ایڈے کفر اپرا دھ کیوں تولیے نی
فقر اصل اللہ دی ہین مُورت اگے رت دے جھوٹ نہ بولیے نی
حُسن مینے روپ دی سوئں چڑینے نیناں والیے شوخ ممولے نی
تینڈا بھلا تھیوے، ساڈا چھڈ پچھا، ماپے جیونئیں آلیے بھولیے نی
وارث شاہ کیتی گل ہو چکی مُوت وچ نہ پھیٹاں ڈلیے نی

چھائی: سواہ، اکھیر، گرد، راکھ، روپڑا، پانڈی، سوانیاں: خاندانی عورتیں، اچھی عورتیں، اپرا دھ: ظلم، ستم، آلیے جیو: لے
سیو جی سادی: بھونک جالی، تھیوے: ہو دے، ہو، مُرت: پیشاب، اسیلنی: خاندانی، گویاتے: دُھونڈیے، وچ دپولی: دھال۔

سہتی

چھیڑ کھنڈراں، جھیر چاندناں ایں، سیکاں لنگ تیرے نال سوٹیاں دے
 اسیں جنیاں مُشک پلٹیاں ہاں نک پاڑے جہاں جھوٹیاں دے
 جندوں موہیاں پکڑ کے گرد ہوئے پست کڈھے جینیاں کوٹیاں دے
 جتنی کھیری کنگے آتے سوئے ایہہ علاج نیں چُتڑاں موٹیاں دے
 لپڑ شاہ دا بالکا شاہ جھکڑ تیتھے دل ہن وڈے لپوٹیاں دے
 وارث شاہ روڈا سرکن پاٹے ایہہ حال چوراں یاراں کھوٹیاں دے

جوگی

نقر شیر دا آکھ دے ہن بُرقع، بھیت فقر دا مَول نہ کھولے نی
 دودھ صاف ہے دیکھنا عاشقاں دا شکر وچ پیاز نہ گھولے نی
 لے آکھ چڑھا کے 'دودھ پیسہ' پر تول تھیں گھٹ نہ تولے نی
 سرے نیرتے ہس کے آن دیجے لپے دُعا تے مٹھڑا بولے نی
 وارث شاہ دل پیا ترکے لُں سدھا ہووے نہ باجھ ٹھٹھولے نی

سہتی

اُسیں جھوٹاں دی عقل گوا دیئے ساؤں لاہجھوت ڈراونا ایں
 جتھے سوہتی نڈھڑی ہووے کوئی اوتھے جا کے پھیریاں پاؤنا ایں

کنگے چھوٹے دندے : جتنی جھونکنے کے لئے : لپوٹیاں : دینگیاں مانے دلے : سرے : ہو کے : ٹھٹھولے :

ٹھٹھواری کی پوٹ۔

سیری بھابی دینال توں رمز ماریں بھلا آپ نوں کون سداونا ایں
 اودہ پٹی حیران ہے نال زحمت گھڑی گھڑی کیہہ پیا اکاونا ایں
 نہ توں وید نہ ماندری نہ نلاں جھارے غیب دے کاسنوں پاونا ایں
 دارو نہ کتاب نہ ہتھ شیشی، آکھ کاسدا وید سداونا ایں
 اٹ سٹ تے بھکھڑا کوار گندل ایہہ بوٹیاں کھول وکھانا ایں
 پور پوہڑے وانگ ہے ٹیڈھ تیری پئی جا پدی سری پھانا ایں
 جا گھروں آساڈیوں نکل بھکھٹے مئے جہاں دی بوٹ کھانا ایں
 کدی بھوتنا ہو کے جھنڈ کھولیں کدی جتا دھاری بن آونا ایں
 کھوہ کھڑی پھاہوڑی جتن سٹوں مئے ہو ر ای لیک لو اونا ایں
 رتاں بلعم باغور دا دیں کھوہیا وارث شاہ توں کون سداونا ایں

جوگی

اساں مختاں ڈاہڈیاں کیتیاں نیں ائی گنڈیے بھڑیے جیے نی
 کرامات فقیر دی ویکھ ناپیں خیر منگ درگاہ توں تیتے نی
 کن پائیاں نال نہ ضد کیجے اچھے کھوہ وچ جہات نہ گھتے نی
 مونہوں مٹھری بول تے موم ہو جا تر کھی ہونہ کیلے ڈٹیتے نی
 مست نال تکبری رات دینیں کدی ہوش دی اکھ پریتے نی
 کوئی دکھ تے درد نہ رہے بھورا جھار ا مہر دا جہناں نوں گھتے نی

رمز ماریں : اشارے کنائے کرے . زحمت : دکھ . تکلیف . ماندری : سانپوں کے ڈسنے کا علاج کرینوالے
 جھنڈ : سر کے بال . بلعم باغور : دیکھ نمبر ۲۶۶ .

پڑھ پھوکیے جے کلام سیفی ہر لہ جن تے بھرت دی پٹیے نی
 تیری بھابی دے دکھڑے دُور ہون اسیں مہر دی نظر جے گتیے نی
 جاندے سب آزار یقین سیتی وارث شاہ دے پیر جے چٹیے نی

سہتی

فریجیا بیر بتالیا وے اوکھے عشق دے جھاڑے پاوے وے
 گلاں چا پو ا دیاں بہت کریں ایہہ روگ نہ تہہ توں جاونے وے
 کدوں یوسفی طب میزان پڑھیوں، دستور علاج سکھاونے وے
 قرطاس، سکندری، طب اکبر تے ذخیریوں باب سناونے وے
 قانون، مومبز، تحفہ مومنین بھی تے کفایہ منصور تھیں پاوے وے
 پران سکھ تے وید بنود پڑھیوں تے زکنتھ دے ادھی پڑھانے وے
 قرا با دین شغائی تے قادری بھی تے متفرق طب پڑھ جاونے وے
 رتن بوت تے سام سکھ، مولیکی، موہم سکھ دے لگا تھیں آونے وے
 جن اینوں تھنگ سیال والے قابو ایہہ نہ کیسے دے آونے وے
 فیلسوف جہان دیاں اسیں رتاں ساڈے مکر دے بھیت کس پاونے وے
 اینہاں مکر یاں تھیں ہو دے کون چنگا ٹھگ پھر دے زناں ولاونے وے
 جیہڑے مکر دے پیر کھدار بیٹھے بناں پھاٹ کھا دے نہیں جاونے وے

آزار : دُکھ - تکلیف . بیر بتالیا : فریبی ٹوکل جی . فیلسوف : دانہ . ادھی : سبقت

یوسفی طب : دیکھو ۲۱۱ . ناگ : سانپ . پھاٹ : زخم . مار

افلاطون شاگرد غلام ارسطو، لقمان تھیں پیر دھواو نے دے
 منہ نال کبہاں جیہڑے جان ناپیں ہڈ گڈوڑتے تنہاں بھناو نے دے
 وارث شاہ ایہہ مارای دست ایسی جن بھوت تے دیو نواونے دے

جوگ

ایہہ رسم قدیم ہے بوگیاں دی اوہنوں مار دے نیں جیہڑی ٹرک دی اے
 خیر منگن آئے فقیر تائیں اکو کتیاں دے وانگ گھرک دی اے
 ایہہ خضم نوں کھان نوں کوں دیندی جیہڑی خیر دیندی پئی جھرک دی اے
 اکے پیرنی اکے پہوانی این، اکے کجھری ایہہ کسے ٹرک دی اے
 پہیوں پھوک دی آگ مہتابیاں نوں پچھوں سرد پانی دیکھو ٹرک دی اے
 رن گنڈی نوں جدوں پیزار وچن اوغھوں چپ چپتیاں ٹرک دی اے
 اک جھٹ دے نال میں پٹ لینا جیہڑی زلف گٹھاں اُتے لڑک دی اے
 گنڈی کوہڑ نوں کھیتی مچھ آئی پئی اُپڑوں اُپڑوں ٹرک دی اے
 تیرے مور لونڈے پھاٹ کھاوے نوں سوامنی مٹلہ پئی پھڑک دی اے
 وارث شاہ فقیر نوں بُرا بولے، وانگ بیسوا دے پئی چرک دی اے

سہتی

جیہڑیاں لین اڈاریاں نال بازاں اوہ بُبڈاں تھک مرندیاں نیں
 اوہناں ہرنیاں دی عمر ہو چکی پانی شیر دی بُوہ جو پیندیاں نیں

افلاطون - ارسطو - لقمان : دیکھو مٹل ٹرک دی : ٹر ٹر رتی : جھڑک دی : غم کھاتی : پیرنی : خانہ بدوش عورت
 گنڈی کوہڑ : دھڑکی گائے : کھیتی کھیتی ٹرک دی : منہ رتی : کھاتی : بُوہ : حد زمین : گاؤں کے قریب زمین

اوہ ڈانٹاں جان کباب ہو یاں 'بہر پڑیاں' سیڑیاں نال کھیندیاں نیں
 اوہ اک دن پھیرن آن گھوڑے کرڈاں جنہاں دیاں نت سیندیاں نیں
 تھوڑیاں کرن سوہاگ دیاں اوہ آساں جہڑیاں دھاڑیاں نال تنگیندیاں نیں
 جوکاں اک دن پکڑن پھوڑیں گیاں آن پئے لہو نت پئندیاں نیں
 دل مال دیکھے لکھ کجری نوں پہ دلوں محبوب نہ تھیندیاں نیں
 اک دن پکڑیاں جان گئیاں حاکماں تے پرائی سچ ہونت چڑھیندیاں نیں
 اک دن گڑے دسائے سن اوہ گھٹاں ہاٹھاں ہڈ کے نت گڑھکیندیاں نیں
 تیرے نوں موڈے ساڈیاں نوں ناڑیں مشکاں کسے دیاں آج تھیندیاں نیں
 وارث شاہ مڑ جا بے بھلا چاہیں نہیں شامتیں تیریاں تھیندیاں نیں

جول

سُن سہیتے ایس ہاں ناگ کالے پڑھ سیفیاں زہد کماونے ہاں
 مکر فن نوں بھت کے صاف کر دے بچت بھوت نوں ساڑو کھانے ہاں
 نقش لکھ کے پھوکیے چا ناسیں، سائے سول دی ذات گواونے ہاں
 دُکھ درد بلا سب دور مہندے، قدم جنہاں دے ویہڑے پاونے ہاں
 سنے تسمیہ پڑھ اخلاص سورت جڑھاں ویر دیاں چٹ وکھانے ہاں
 دلوں تبت دا چا تعویذ کیئے اسیں رٹھڑا یار مناونے ہاں
 جہڑے گہرو توں جھائے دن ورتا، لوگ منتر کے چاکھوانے ہاں

بیڑیاں : از سخی - میجرے - کرڈاں : جبری - ہاتھاں : قطاریں - صفیں

تسمیہ : بسم اللہ الرحمن الرحیم - اخلاص : قل ہو اللہ احد الخ

جیہڑے یار نوں یار فی ملے ناپیں، پٹھل مندر کے چاٹنگھا ونے ہاں
 جیہڑا مارنا ہووے تاں کپیل کر کے، ایت وار مسان جگا ونے ہاں
 اونہاں ودھیاں دے دکھ درد جانڈے پڑھ پک تے ہتھ پھرونے ہاں
 کپیل ڈانٹاں کچیاں پکیاں نوں، دند بھت کے لٹاں مٹا ونے ہاں
 جاناں سحر جاؤ جن بھوت کڈھاں، گنڈا کپیل ڈوالے دا پا ونے ہاں
 کسے نال جے دیر ورو دھ ہووے، اسیں بھوت مسان چڑا ونے ہاں
 کواری ہو فقیراں دے نال لڑ دی، اونہوں پیر پنجال وکھا ونے ہاں
 ساڈے فق اُتے جیہڑی صدق رکھتے اوہدے دکھ تے درد گوانے ہاں
 ایہناں کھیڑیاں دے گھروں اک بوٹا حکم رب دے نال پٹا ونے ہاں
 وارث تہا جے ہو نہ دا لگے سر پریم جڑیاں چا پا ونے ہاں

سہتی

تئیں خاص محبوب اللہ دے او، اس ودھڑی نوں کوئی مٹول ہے جی
 کوئی گھٹھا روگ ہے ایس لگا طبع ایس دی رہے رنجو ل ہے جی
 مہتوں لڑھی ویندی لاہو لٹھڑی ایہہ ودھڑی ہو جاندی مٹو ل ہے جی
 مونہوں مٹھڑی لاڈ دے نال بولے، ہر کیسے دے نال مٹو ل ہے جی
 اُتھدا پیاسے جھکڑا نت ساڈا، ایہہ ووہڑز گرے دامول ہے جی
 کرو مہربانی نوو ہو فقر سائیں، تہاڈی مدد نوں رب رسول ہے جی

لٹاں : سرکے ہاں ۔ پیر پنجال : جہلم سے آگے کشمیر کے راستہ میں شہر پہاڑی ٹری اپنی اور سیدی ہے ۔
 مٹول : درد پہنچ ۔ رنجو ل : پریشاں ۔ مٹو ل : مختل ۔ پاگل ۔ دیوانہ ۔ اُتھدا : اُٹا ۔ مٹھدا ۔

میرے دیر دے نال ہے ویر ایہدا جیہا کافراں نال رسول ہے جی
 اگے ایہدے سہوڑے ہتھ بدھے بوکھڑ آکھدی سبھ قبول ہے جی
 ایہہ پلنگ توں کدی نہ اٹھ بہندی ساڈے ڈھڈے وچ ڈنڈول ہے جی
 وارث شاہ معشوق نہیں حکم والے بوکھڑ آکھدی سبھ قبول ہے جی

جوگی

ناری دیکھ کے کراں جناح ایہدا بے ایہہ اٹھ کے ہتھ دکھائے مینوں
 جس کے پیچھے آئی دی کراں کاری دیوے ویدناں سبھ بتائے مینوں
 روگ کاس توں چلیا کرے ظاہر، مزہ مند دا چا بتائے مینوں
 وارث شاہ میاں چھٹی روگ کتاں ملک الموت دی یاد دوا مینوں

جوگی

کھنگ کھرک تے سہ تے اکھ آئی رسول، ڈنڈ دی پیڑ گوانا ہاں
 سرہم، سودا، زکام، نزلہ ایہہ شرتاں نال مٹاونا ہاں
 تولنج، تپ دق تے محرقہ تپ، اونہوں کاہڑیاں نال گوانا ہاں
 بیل، نفخ تے استسقا ہووے حکم طبل تے داد و بخاونا ہاں
 جوڑے پس پیڑ کہ آدھ سردی، اوہدا کتاں دن آکھویں پاونا ہاں
 لوٹ پھوڑیاں آتے نیمبیر چنبیل تیل لائے کے جڑھوں پٹاونا ہاں
 آدھ رنگ، مند بھینگیا ہووے جس نوں شیشہ حلیب دا گڈھ دکھانا ہاں
 مرگ ہووے تیں لہا کے پیر تھپتر، رکھ نک تے چا سنگھانا ہاں

تھوڑا مار جائے جنہاں لوگیاں نوں ، تیں سہا بنجناں تنہاں تھوڑا ہاں
 بانہہ سک جائے سنگ سُن ہووے ، تار پین دا تیل تھوڑا ہاں
 سندھ رن دا کران عذق پکا ، ناڑ گئے دی تروت چھڑاؤنا ہاں
 وارث شاہ جیہڑی اُٹھ بپے ناپیں ، اوہنوں ہتھ بھی سول نہ لاؤنا ہاں

سہتی

لکھ ویدگی وید لگا تھکے ، دھروں سڑی کسے نہ بوڑنی وے
 جتھے قلم تقدیر دی وگ چلے ، کسے ویدگی نال نہ موڑنی وے
 جس کم وچ دوہڑی ہوئے پٹلی ، سوئی خیر بے اسار توں لوڑنی وے
 وارث شاہ سب دکھ تے درد جانڈے ، ایہہ ہونی کسے نہ موڑنی وے

جوگی

مَنْ مَحْكَمْ مَحْكَمْ مَحْكَمْ مَحْكَمْ مَحْكَمْ مَحْكَمْ مَحْكَمْ مَحْكَمْ مَحْكَمْ مَحْكَمْ
 جو کچھ کہیں فقیر سو رب کر دا ، آکھے فقر دے توں ناہیں نیئے
 ہووے غیر تان دیہی دا روگ جاوے ، نت پہنیے کھایے دئیے
 ہتھ بٹھ فقر تے صدق کریے ، ناہیں ٹوپیاں سہیاں کھئیے
 کھ کھول رکھا جے ہوئے چنگی ، اُلی بھولیے ایانے سئیے
 رب آں سبب ملاؤنا اے ، خیر ہو جانڈی نال سئیے

مَنْ مَحْكَمْ مَحْكَمْ مَحْكَمْ مَحْكَمْ مَحْكَمْ مَحْكَمْ مَحْكَمْ مَحْكَمْ مَحْكَمْ مَحْكَمْ
 جو کسی پر ہتھ ہے ، کوں لوں پر منہ دیا جتا ہے ، دیہی اچھے
 صدق ، یقین ، کھئیے ، پھینے ، لسی ، چھچھ

صلح کیتیاں فتح جے ہتھ آوے کر جنگ تے مول نہ کسینے نی
تیرے درد دا سبھ علاج میٹھے وارث شاہ نوں دینا دسینے نی

سہتی

سہتی گج کے آکھدی پھٹ جتا سبھ کھوہ نوالیاں ستیاں میں
ہور سب ذاتاں ٹھگ کھاہیاں میں پرائیں دیڑے وچ جتیاں میں

جوگی

اساں اتنی گل معلوم کیتی ایہہ جتیاں ملک دیاں دتیاں میں
دُواں راولاں کتیاں جتیاں دیاں جیہاں دھروں شیطان نے جتیاں میں
پر آساں بھی جنہاں نوں سبھ لایا ادھ بُوٹیاں جڑواں توں پٹیاں میں
پوسے دھند تے عقل دی مار بوستی چھاہ پین تریہاں کھٹیاں میں
وارث شاہ نہ مارہن ہوزاں نوں جڑھاں آپے آپ دیاں پٹیاں میں

ہولی سچ سچا دی گل کیجے، نہیں گھر کیے، بولینے، گجینے نی
لکھ جھٹ تے پھرے کوئی کر دا، دتے رب دے باجھہ رہیجے نی
دھیان رب تے رکھ نہ ہوتی لکھ اوگن ہون تاں کجھ نی
اسیں نظر کریتے تڑت ہون چکے، جنہاں ردکیاں تے جاوتے نی
پوداں طبق دی خبر فقیر رکھن منہ تنہاں توں کاسنوں کجھ نی

دیناں، روگ، دکھ، نوالیاں، بخشش، دوش نگاہ، کھال، چھاہ، سستی، بھانچہ

تسلیاں، تین دن، تین وقت، تین پرک، کسی، پوداں طبق، سست، جینے آسوں کے ساتھ زمین کے،

جہندے حکم وچ جان تے مال ہودے اوس رب توں کاسنوں بھجیے نی
 ساری عمر ای پٹک تے رہیں دھمکی ایس عقل دے نال کو پھجیے نی
 شرم جھپٹے سوہریوں کرن آئی منہ فقر توں کاسنوں کھجیے نی
 وارث شاہ تد عشق دی نبض دے جدوں آپنے آپ نوں تھجیے نی

سہتی

کھی ویدگی آن جگایا ای ، کس وید نے دس پڑھایا ایس
 دانگ پودھری آن کے پیچ نبیوں ، کس چھٹیاں گل سدا یا ایس؟
 مہلی ٹوپیاں پہن کے گلز دانگوں ، توں تاں شاہ بھولو بن آیا ایس
 وڈے درنے تے فذ فریب پڑھیں ، ایویں پاڑ کے کن گویا ایس
 نہ توں جٹ رہیں نہ توں فقر ہویوں ، ایویں من کے ہون کرایا ایس
 نہ توں جیتوں نہ کسے مت دتی مڑ پٹ کے کسے نہ لایا ایس
 بُریاں دناں دیاں ایہہ بھی پھیریاں تیں آج رب نے ٹھیک کتایا ایس
 وارث شاہ کر بندگی رب دی توں جس واسطے رب بنایا ایس

جوگی

تیری طبع چالاک ہے تھیں چھتر پوراں دانگ کیہہ سببیں سٹیاں نی
 پیریں بتیاں ہوں پھر ندیاں دے تیری جینجہ بریاں کیہے بتیاں نی
 کسے ایس نوں چو سنان گھتے پڑھہ ٹھوکیاں سار دیاں کتیاں نی

تھینے ، قربان کیہے ۔ گلہ ، مشہور ، باور ، گڑ ، بڑ ، مردے کھانڈ والا ۔ شاہ بھولو : بندر ۔

بتیاں ، نشان ۔ چندیاں ۔ سار دیاں کتیاں : پہے کاٹھا ۔ سٹائی ۔

سہنس دھوپ اُتے پور پھل ہرل اُتے شریہ نہ دیاں چھمکاں گلیاں فی
 حبب کراں جتن جھڑ جان کامن آئی کلیو ہو نہ ڈھتیاں فی
 ہتھ پھیر کے دھوپ تے کراں جھاڑا پھریں ترنجیں مار دی گھتیاں فی
 کیہ روگ ہے دس اس دو ہٹری نوں اکتے مار دی پھریں ٹرپتیاں فی
 رب دید پکا گھر گھتیاں پھرو ڈھونڈ دیاں پورب دتیاں فی

سہنتی

میرے نال کیہ پیایں ویر چاکا ستھا سونکناں وانگ کیہ ڈاہیا ای
 ایویں گھور داک نوں پھریں کھاندا اکتے ہوترا مول نہ واہیا ای
 کیسے بوگیڑے ٹھک فقیر کیتو . انجان گلو ہڑا پھسا ہیا ای
 مال باپ گورو گھر بار چھڈے . کیسے نال نہ توڑ نہا ہیا ای
 بدھی مال نوں روزڈی چھڈ آیلو . اوہد اعرش دانگدا ڈھایا ای
 پیٹ رکھ کے آپنا آپ پالیں . کیسے رن نوں چا تراہیا ای
 ڈبی پورے دے ل دلتیا دے . اسال نال کیہ نچر پوچا ہیا ای
 سواہ لایاں بان نہ لیتیا ای . ایویں کپڑا پتینٹرا لایا ای
 وارث شاہ توں بوگیڑا نوں ہویوں ڈھکی وچھے نوں چا تراہیا ای

سہنس دھوپ : پھل - شریہ - نیرد - کامن : ہرل - دھوپ : رتی
 ٹرپتیاں : ٹرانا - ٹرپنا - پورب دتیاں : شری - دتی : ڈہلی پورب : قسور کے
 : تیب کا کہہ گھوڑوں - گھتیاں - مارنا : کھلمند - خوش ہونا

جوگی

مان نیتے روپ گمان بھرے ، بھیڑو کاریے گرب گھیلے نی
 ایڈے فند فریب نے یاد تینوں کسے دڈے استاد دی چیلے نی
 ایس حُسن دا ناہنگ گمان کیجے ، مان نیتے نہیں سر میلے نی
 تیری میر دی نہیں پرداہ سانوں ، وڈی میر دی سنگ سہیلے نی
 کہیا دیر فقیر دے نال چائیو ، پچھا چھڈ انوکھیلے نی
 بے ساراں نوں نہ وچھوڑ دیے ، سگوں وچھڑے ساراں نوں میلے نی
 ایہہ جی جی ہی کوئی نئے جٹ اُو پری بدھیا جے گل تیلے نی
 وارث جنس دے نال ہم جنس سو منہ دے جنور تازناں گدے نہ میلے نی

بیر

بیر کن دھریا ایہہ کون آیا کوئی ایہہ تال بے درد خواہ میرا
 مینوں بھنور تازن جیہڑا اکھدا اسے آتے گدھا بنایا سوچا کھیرا
 مٹاں چاک میرا کوئی آن پھا ہے ایس نال میں اُٹھ کے کراں بھیڑا
 وارث شاہ مت کت پڑا رانجھا دکھت مندرن ، منیاں حکم میرا

بولی میر دے آریا جاساتوں ، کوئی خوشی نہ ہووے تے پتیلے کیوں؟
 پردیسیاں جوگیاں مکلیں نوں ، وچوں جیو دا بھیت چا دیسے کیوں؟

گرب گھیلے : دوسرے جوی ہوں - بھنور تازن : آری بھیڑا مر دکھوئی - جیو : دل

جے تاں جفا نہ جالیا جائے جوگی، جوگ پنہم وچ آن کے دھتے کیوں
 جے تاں انت رتاں نوں دیکھنا سی، واہی بوتے چھڈ کے نیسے کیوں
 جے تاں آپ علاج نہ جانے دے جن بھوت تے جاوڑے دیتے کیوں
 فقر بھارے گورے ہو رہیے کواری کڑی دے ناں خر خیتے کیوں
 جیہڑا کن پیٹ کئے بکل جائے مگر لگ کے اوس نوں دھتے کیوں
 وارث شاہ اُجاڑے کوسدیاں نوں آپ خیر دینال پھر دیتے کیوں

جوگی

گھروں سکھنا فقر نہ ڈوم ہائے، اُنی کھڑیاں دیئے غور ریئے نی
 کوئی وڈی تقیر ہے آساں کیتی، صدقہ حُسن دا بخش لے گورے نی
 گھروں سرے سو فقر لوں خیر دیکھے، نہیں دے جواب چا ٹورے نی
 کرامات فقیر دی ویکھ لیتے اینویں فقر نوں ناہنہ کورے نی
 وارث شاہ کجھ رب دے ناں دیتے نہیں عاجزاں دی کجھ زورے نی
 وارث شاہ فقیر توں لے داؤ، پریم روگ لے کیتے کھورے نی

سیر

سیر آکھیا جوگیا جھوٹھ آکھیں، کون رُکھڑے یار منا وندا ای
 ایسا کوئی نہ بلیا ڈھونڈھ تھکتی، جیہڑا گیوں نوں موہ لیا وندا ای
 ساڈے چم دیاں جُتیاں کرے کوئی، جیہڑا جیو دا روگ گوا وندا ای

جفا: دکھ، مسببِ پانا، برداشت کرنا، نہ خیریت، ہنس مذاق کرنا، سکھناں: غل، سرت: ہوئے۔

چم: کھان، جسم کھان، جیو، دل، سوگ، بیماری۔

بھلا دس کھان چریں و چھنیاں نوں، کدوں رت سچا گھرین یا فدا ای
 بھلا موئے تے وچھڑے کون میلے، ایویں جیوڑا لوک ولا فدا ای
 اک باز توں کاگ نے کوئج کھوسی، وکھیاں چپ ہے کہ کلا فدا ای
 اک جٹ دے کھیت نوں آگ لگی وکھیاں آن کے کدوں بھلا فدا ای
 دیواں چوریاں کھیو دے بال دیوے، وارث شاہ جے سناں میں آفدا ای

جوگی

بدوں تیک سے زمیں آسمان قائم تدوں تیک ایہہ واہ سجھوین گئی
 سبھا کبر منکار، گمان لڑھے، آپ وچ ایہہ انت نوں کھین گئی
 اسرافیل جاں صُور کرنا چھو کے تدوں زمیں آسمان سجھ دھین گئی
 کرسی، عرش تے لوح تے قلم جنت فالے دوزخ تے ایہہ بہن گئی
 قرعہ سٹ کے پرشن میں لاوناں ہاں دسناں اوہناں جو اٹھ کیسے گئی
 نالے پتری کھول کے فال گھٹاں وارث شاہ ہوری پت بہن گئی

جوگی

توں چھتیاں نال اوہ مس بھٹاں تدوں دوہاں دا جیورل گیا سی نی
 اوہ وکھلی نال توں نال لٹکاں، جیو دوہاں دا دوہاں نے لیا سی نی
 اوہ عشق دے ہٹ دکا رہیا، بھٹس کے دیاں چار دا پیا سی نی
 اوہ آس کر کے نہیں چار داسی، تیرا دیاہ ہویا لڑھ گیا سی نی

ولا فدا : چکر مل لانا - کاگ اکوتا - کرنا : ہونے لگی - قرعہ : ہانہ - پرشن : پتہ -

پتری : ہندی جزئی جس میں تاریکیاں ہزاروں کا حساب ہے اور بولش دیرہ کی تفصیل ہوتی ہے۔

اک بنسری چھیک چھ ست اُسُنوں، چھوک ماریاں بولدا پیاسی نی
 ہُن کن پڑا فقیر ہویا، نال بوگیاں دے رُل گپ سی نی
 آج پنڈ تِساڈڑے آن وڑیا، اجے نگھ کے اکا پنڈ نہ گیا سی نی
 وارث شاہ یس پتری بھال ڈھئی قرعہ ایہہ بخوم دا پیاسی نی

بوگی

چھوٹے دیاں ماریاں بوہت مُشکل پتر نہراں دے کھولیں چارے نیں
 کن پاڑ غیبر، جان راجے درومند پھرن، روچ بار دے نیں
 جھٹھے تہاں دے نیک نصیب ہون، بچن آئیٹھن کول یار دے نیں
 دھن مال گوا سہر وکھ کر کے، دید باز عاشق دید مار دے نیں
 وارث شاہ جاں ذوق دی لگتے گدی بوہر سکھن اصل تلوار دے نیں

جس جٹ دے کھیت نوں اگ لگی، اوہ راہبکاں وڈھ کے گاہ لیا
 لاوی ہار راکھے سبھ وداع ہوئے نا اُمید ہو کے جٹ راہ پیا
 جیہڑے باز توں کاگ نے کو بچ کھوہی، صبر شکہ کر باز فدا ہویا
 اینویں حال ہے ایس فقیر دا نی، دھن مال گیا تے تباہ ہویا
 کریں جیہڑی تے کم معلوم ہووے تیرا رب رسول گواہ ہویا
 دُنیا جھڈ ادا میاں پین لیاں سید وارثوں ہُن وارث شاہ ہویا

بخوم : تارے - تاروں کا نم - کھولیاں : گائے - راہبکاں : بٹا چھو، والے - مزارعہ

لاوی ہار : لاوی کی والے - لاب گھٹنے والے -

میر (اپنے آپ وال)

ہمیر اٹھ بیٹھی پئے ٹھیک لگے آتے ٹھیک نشانیں ساریاں نہیں
ایہہ تہاں جوتشی پڈت آن ملیا، باتاں آکھیا خوب کرا ریاں نہیں
پتے و کھلی دے ایس ٹھیک دتے، آتے ہمیں بھی ساڈیاں چاریاں نہیں،
وارث شاہ ایہہ نعم وا دھنی ڈاڈرا کھول ہے حقیقتاں ساریاں نہیں

ہمیر (جوگی نوں)

بھلا دس کہاں ہو گیا چور ساڈا، ہن کیہڑی طرف تُوں اُھٹ گیا
دیکھاں آپ ہن کیہڑی طرف پھردا، اتے مجھ غریب نوں کٹھ گیا

جوگی

رہنے آدمی گھراں وچ آن مل دے گل سمجھ جا بدھری مُٹھ گیا

گھر وچ پیندا گناں سچناں دا یار ہوو نہیں کسے گمٹ گیا

جوگی

گھر یار تے دُھونڈ دے پھرن باہر کتے محل نہ مار پالے اُٹھ گیا

سانوں مبر قرار تے چین ناپی وارث شاہ جدو کناس مریٹھ

جوگی

ایس گھنٹہ وچ بہت خرابیاں نیں آگ لاکے گھنٹہ نوں ساریے نی
گھنٹہ دین دی آپ پھپھا لیندا وڈے گھنٹہ والی رڑے ماریے نی
گھنٹہ مشتاق دی بیڑی ڈوب دیندا مینا تار کے پنجھے ماریے نی
تہوں ایہ جہاں سب نظر آوے جہوں گھنٹہ نوں ذرا اتاریے نی

چند سال بعد از آنکه من از آنجا رفتم

گھنڈ اُنھیاں کرے سو جا گھیاں نوں، گھنڈ منہ توں لادے لیئے نی
وارث شاہ نہ دے بیئے موتیاں نوں، چھل اگ دے وچ نہ ساڑیئے نی

میر

اکھیں ساہنے چور بے نظر آون کیوں دُکھ وچ آپ نوں گالیئے دے
مہاں جو گیا! جھوٹھیاں کریم گلاں گھر ہون تال کاس نوں بھالیئے دے

جوگی

ساڑ گھنڈ نوں، کھول کے دیکھ اکھیں نی، انوکھڑے ساو آں والیئے نی
اگ بجھی نوں دھیریاں لکھ دجین، بناں بھوک مارے نہیں بائیئے نی

میر

میر دیکھ کے ثرت پہچان لیتا، ہس آکھدی بات سنبھالیئے دے
سہتی پاس نہ کھولنا بھیت مٹو لے شیر پاس نہ بکری پالیئے دے
دیکھ مال چرا کے پیا مکر راہ جانڈے کوئی نہ بھالیئے دے
وارث شاہ، ملکھایاں مال لڈھا چھو گتیاں بد پوالیئے دے

جوگی

کیہی دتھی عقل میانیاں نوں، کدی نفر قدیم سنبھالیئے نی
دولتمند توں جان دا سبھ کوئی نہیں نال غریب دے پالیئے نی
گودی بال دھنڈورا جگ سارے جیوں سمجھ نئے کھڑیاں وائیئے نی
وارث شاہ بے عشق دا گاؤ تکیہ، آئی حُسن دی گرم نہائیئے نی

ساو: سُرچ چاند، دھیریاں: حُسن، ملکھایاں مال: وارث شاہ، ماکوں: ہاں پالیاسے۔ چور کڈ گیا ہے چلو شاہ بدر
دیوان کے مزار پر اس سے گتیاں مہرواں۔ تہہ جکاجک۔ لھر: غلام۔ جاگر: نہال۔ تلافی

سہتی سمجھیا ایہہ مل گئے دونوں لیاں گھت فقیر بلائیاں نیں
 ایہہ دیکھ کے فقر نہال ہوئی، جڑیاں ایس نے گھول پوائیاں نیں
 سہتی آکھدی مغز کھپا ناپیں، آئی بھابیئے گھول گھٹائیاں نیں
 ایس جو گڑے نال توں کھوج ناپیں فی میں تیریاں لواں بلائیاں نیں
 مت جاڈوڑا پا کے کرے کئی، گلاں ایس دے نال کیہہ لائیاں نیں
 آنا خیر نہ بھچھیا لئے دانے، کھنوں کڈھییے دودھ ملائیاں نیں
 ڈرن آوندا بھٹوتنے وانگ استوں کسے تھال دیاں ایہہ بلائیاں نیں
 خیر گھن کے جافر فیجاوے آراولا کہتیاں چائیاں نیں
 پھر یں بوہت پھنڈ کھلار دا توئی ایہتے کہتیاں ولتیاں پائیاں نیں
 وارث شاہ فقیر دی عقل کہتے ایہہ پٹیاں عشق پڑھائیاں نیں

جوگی

میں اکھڑا گل نہ جانا ہاں، تئیں دونوں نشان بھر جائیاں فی
 مال زار دیاں وانگ بنا تیری پا بھٹی ایس سُرُم سلائییاں فی
 دھیان رت تے رکھ نہ ہوتی خفتے ہوں نہ بھبھیاں دیاں جائیاں فی
 ساڈے پیرنوں جامی مویا گیا، تاہیں گالیاں دینیاں آئیاں فی
 تینوں شوق سے تہناں دا بھگ بھرے، جہناں ڈاچیاں بار چرائیاں فی

کھوج ناپیں : لا جھڑ نہ بھچھیا : خیرات : تینوں شوق اسے : تجھے شوق ہے

پیار ہے ۔ اشارہ مراد بلوچ کی طرف ۔

جس رت دے اسیں فقیر ہوئے دیکھ قذرتاں اوس دکھائیاں فی
وارث شاہ ادہ سدا ای جیوندے نیں جہناں کیتیاں نیک کائیاں فی

سہتی

پتے ڈاہنیاں دے بُرے لاوناں ایں دیندا سیہنے شامناں چوریاں دے
ستھا ڈاہیو ای نال کوریاں دے تیریاں کوئندیاں جوگیا موریوں دے
خیر لے سولیں نہ نال سستی ، منگیں دودھ تے پان گلو ریاں دے
اک دہین آنا اک ٹک چٹا ، بحر دین نہ چائیاں کوریاں دے
ایس آن نوں دھونڈ دے ادہ پھر دے بڑھن ہاتھیاں تے ہون چوریاں دے
وڈے مکلیاں دی آساں بھنگ جھاڑی ایتھے کئی وَلتیاں سونیاں دے
سوٹا وڈا علاج کوپتیاں دا ، تیریاں بھڑیاں دس دیاں طوریاں دے
وارث مار سوار دی جھوٹ راکھش جہڑیاں مہریاں ہون اپوریاں دے

جوگی

کیہی گھنڈ فقیر دے خیال پتیاں اٹھکھیں بڑیاں اچکھیاں نیں
راتب کھا کے بھجرن وچ تے ، مارن لے سراقناں بکیاں نیں
اک جھونکدی دوسری کرے چکرا بہنناں بھال دوزیاں سکھیاں نیں
ایتھے بہت فقیر زحیر ہوئے خیر دیندیاں دیندیاں اکیاں نیں
جہناں ڈتیاں پائیے سر پہ چائیاں رتاں تنہاں دیاں مول نہ سکیاں نیں

مور اکندے - چوریاں - موریوں - وَلتیاں - جھٹ پگل - راکھش - جہڑیاں -

چوریاں - پتے - بے بس - راتے - خواہ - زہرا - ہنسا -

قذرتاں - عراقتہ - زحیر - پریشاں -

نالے دُھڈ کھڑکن نالے دُدھ رُکن اُتے چائیاں کُتیاں لکیاں نیں
جھانا کھڑکدیاں گُھڈیاں نک سُکن مارن واؤ کے چاہڑ کے نکیاں نیں
لُڑ نہیں جے چنگیاں ہونال جے وارث شاہ توں سو دودھ پھکیاں نیں

سہتی

آنی دیکھ فی واسطہ رب دا جے واہ پئے گیا نال کُپتیاں دے
نُکڑ ہلاں دے چوہر لا دیکھن اک چھپر دیکھن مگر کُتیاں دے
اُکے دا بڈیاں لادیاں کن چوہر اُکے ڈاہ دیکھن بیٹھ چھٹیاں دے
ایہہ پُرانیاں لختال بن جوگ گدوں وانگ لیٹن وچ گھٹیاں دے

میر

بیر آکھدی بہت بے شوق تینوں بھیڑ پابھیں نال دُتیاں دے
وارث شاہ میاں کھیہڑے ناہہ پئے کن پاٹیاں رب دے پاٹیاں دے

سہتی

بھابی جوگیاں دے وڈے کارنے نیں گلاں نہیں سُنیاں کن پاٹیاں دیاں
روک بٹھ پتے دُدھ دہی پیوں وڈیاں چائیاں ہوڑ دے آٹیاں دیاں
گُھڈ گُھڈ ودھاکے وال ناخن رچھ پلمدے لانگڑاں پاٹیاں دیاں
وارث شاہ ایہہ مست کے پاٹ چتے رگال کریاں وانگ نئے گٹیاں دیاں

نَیاں : چاٹ لہی - مارن واؤ کے : پادیا چھکی مار کر تاک چڑھانا - چوہر : موٹے بٹھنڈے

پلمدے : شکستے گٹیاں : گٹا - گردن - موٹی گردن

لانگڑاں : ایراں بھجیا گُھڈ گُھڈ : بانٹ بھر

جوگی

ایہہ مثل مشہور جہان اندر بیتی چارے ای تنوک سوار دی اے
 اُن تہندی چھاتی تے بال لیہڑے پڑیاں ہارے لیڈے چار دی اے
 ہتھ جھپڑے فقیراں دے نال لڑ دی گھر سانہ دی لوکاں لول ماردی اے
 وارث شاہ دو لڑن معشوق ایٹھے میری سنگل شگن وچار دی اے

سہتی

میرے ہتھ لونڈے تیرا لوٹیں ٹوٹن کوئی مارے گا نال تہیلیں دے
 اسیں گھڑاں گے وانگ تلبوت موچی کس چادران نال توں تہیلیں دے
 ماراک چھپڑ تے دند مہنوں سواد آوسی چھیلیاں تہیلیاں دے
 وارث ہڈ تیرے کھاٹ وانگ گھڑی اس نال نکلیاں تہیلیاں کھیلیں دے

جوگی

تیرے نور لونڈے پھاٹ کھاوے نول میری پھر کدی آج مہر ہے نی
 میرا کٹکا لوسے تے تیرے چتر آج دواں دا وڈا کٹر ہے نی
 چچھڑ وانگ تیری مجھ کڈھ سٹاں تینوں آیا جے زور دا قبر ہے نی
 ایس جھینڈ دے خون تے کیسے پڑھ کے نہیں مار لینا کوئی شہر ہے نی
 اُجاڑے خور گدھی وانگ کٹیں گ تینوں بڑی جے کیسے دی دیر ہے نی
 وارث شاہ ایہہ ڈکڈک رن کتے کس چھداون ویر تے قبر ہے نی

تنوک : قسم - بال لیہڑے : چھاتی سے لگا کر بچے کو دودھ پلاتی ہے - لونڈے : محبوبہ ہے -
 ٹوٹن : ڈوٹنی - سرک کھو پری - پتھیلیاں : چٹس - ناز وادا - کھاٹ : چاریاں - کٹکا : چھوٹا

امیں صبر کر کے چُپ ہو رہے بہت اُدکھیاں ایہ فقیڑیاں نہیں
 نظر تلے کیوں لیا دندی کت پاٹے جَیندے بس دینال زنجیریاں نہیں
 جہڑے درشنی بُندوی واپج بیٹھے سبھ پٹیاں اونہاں نے چیریاں نہیں
 تشیں کرو حیا کو اریونی اَبے دودھ دیاں دندیاں کھیریاں نہیں
 وانگ بُدھیاں کریں پک چھنڈ گلاں مٹھتے چُنڈیاں کو اریاں چیریاں نہیں
 کبھی چندری لگی ایں اَنج مٹھتے اکھتیں صحج دیاں بھون بھنیریاں نہیں
 میں تال مار ترسری پٹ سٹاں میری اَنگلی اَنگلی پیریاں نہیں
 وارث شاہ فوج دار دے مارنے نوں مارہاں سینٹاں دیکھ کشمیریاں نہیں

میر (جوگی نوں)

سینت مار کے میر نے جو گڑے نوں کہیا چُپ کر ایس پھکاوتی ہاں
 تیرے نال جے ایس نے دیر چایا مٹھا ایس دے نال میں لاوتی ہاں
 کراں گل گل گلائوں نال اس دے گل ایس دے ریشہ پاوتی ہاں
 وارث شاہ میاں راجھے یار آگے ایہنوں کجری وانگ بچاوتی ہاں

میر (بہتی نوں)

میر اکھدی ایس فقیر تائیں کہیا گتشیہ غیب دا واعدہ ای
 ایہناں عجزاں نوں پی مارتی ایں ایس جیونے دا کہیا فائدہ ای

درشنی بُندی : میر جیک - چیریاں : چٹیاں - کھیریاں : بچے کے دانت جو بھی بار لکھتے ہیں
 کشمیریاں : مراد میر - ریشہ : دھندا

اللہ والیاں نال کیہہ دیر چائیو ای بھلا کواریئے ایہہ کیہہ تاعدہ ای
 پیر چم فقیر دی تہں کرئیے ایس کم وچ خیر دا زائدہ ای
 وارث شاہ فقیر جے ہون غصے نوٹ شہر لوں قحط دبا دا ای

سہتی

بھابی اکدروں لڑے فقیر سانوں توں بھی جند کڈھیں نال گھوڑیاں دے
 جے تاں رنگ دے بھا دی خبر ناپس کاہے پچھے بھار کستوریاں دے
 جے تاں پٹ پڑاونا نہ ہووے کاہے کھین کیجے نال گھوڑیاں دے
 ایہناں جوگیاں دے کافی وس ناپس گھنٹے رزق نے واعدے دہریاں دے

میر

جان سہتی! فقریں ناگ کالے پتے حق کمائیاں پوڑیاں دے
 کوئی دے بد دعاتے گال سٹے پچھوں فائدہ کیہہ ایہناں گھوڑیاں دے
 لکھو لکھو کر دی پھری نال فقاں پٹ چالڑے ایہناں لگوریاں دے
 وارث شاہ فقیر دی رن دین 'بویں ویری نیں مرگ انگوریاں دے

سہتی

بھابی کریں رعائتاں جوگیاں دیاں سہتیں پوہنچیاں پامبھڑیاں
 جیہڑی ڈنڈ دکھا کے کرے آکڑیں تاں پٹ سٹاں اوہدی پوڑیاں
 گورو ایس دے نوں نہیں پہنچ اوئے جھتے عقلاں اساویں دویاں

زائدہ : زیادتی - نفع : اکدروں : ایک طرف سے - پٹ : ریشم - انگوریاں : گندم کی بایوں کی

کونپلیں - پوڑیاں : خرابیاں - مرگ : ہرن -

تہی بھوت تے دیو دی عقل جاوے جدوں مار کے اُٹھئے پھوڑیاں نی
 مار مہلیاں تے ٹنگاں بھن سٹاں پھرے ڈھونڈ دا کاٹھ کھوڑیاں نی
 وارث شاہ فقیر دے نال لڑناں کپتن زہر دیاں گندلاں کوڑیاں نی

بیر

ہائے ہائے فقیر نوں بُرا بولیں، بڑی ہتھئے تیری اموڑ ہے نی
 جنہاں نال فقیراں دے اڑی بدھی سنے جان تے مال دے پتوڑ ہے نی
 کتن پاٹیاں نال جس اڑی بدھی پس و پیش تھیں انت نوں دُور ہے نی
 وارث شاہ لڑائی دا ٹول بولن ویکھ دواں دے لڑن دے مَور ہے نی

سہتی

مہبائی ایس جاں گدھے دی اڑی بدھی ایس زناں بھی پنچیں ماریاں ہاں
 ایہ ماریاں ایس جہان تازہ اسیں روزِ میثاق دی ماریاں ہاں
 جے ایہ ضد دی چھیڑنی چھوہ رہیا اسیں زناں بھی پنچیں ماریاں ہاں
 جے ایہ گندیاں وچ بے پیر دھر دا اسیں بانکیاں ٹچریاں ڈاریاں ہاں
 مرد رنگ محلِ عشرتاں دے اسیں فوق تے مزے دیاں ماٹیاں ہاں
 ایس چاک دی کیا مجال ہے نی راجے بھوج تھیں اسیں نہ ماریاں ہاں
 ایہ آپ نوں چھیل سداوندا اے اسیں زراں دینال دیاں ماریاں ہاں
 وارث شاہ وچ حق سفید پوشاں اسیں پولی دیاں رنگ چڑیاں ہاں

پھوڑیاں : چڑیا ۔ مہلیاں : چادل پھرنے والا ڈنڈا ۔ کاٹھ کھوڑیاں : بیٹھکی ۔ وہ کڑی جوتلکڑے

بغلیں میں لے کر چلتے ہیں ۔ کپتن : اکاٹھا ۔ پس و پیش : عذر ۔ بہانہ ۔ اموڑ : ہتھئے ۔ روزِ میثاق : وعدے
 کے دن ۔ ازل کے دن ۔

بیر

جنہاں نال فقیراں دے اُڑی بدھی ہتھ دھو جہاں تھیں چٹیاں
 آٹلیں کواریے ڈاریے نی کیہتیاں چائیو بھخاں اولیاں
 یمن دسدے بدل بھی ہو نیویں دھماں تہریاں دیں تے گھتیاں
 کارے ہتھتیاں کواریاں روہ بھریاں بھلا کیکر رہن نچتیاں
 منس سنگدیاں بوگیاں نال لڑ کے راتیں اوکھیاں ہون اکتیاں
 پچھتے پر خڑا اُڑے بے سٹن جوگا کدی چار نہ لایاں چھتیاں
 چھتے بھرو ہون جابیہن اوٹھے پر بہہ مار کے یہن پچھتیاں
 مل جاہ فقیر توں گنڈیے نی آ کواریے راہیں کیوں ملیاں
 لکھ ہڈیاں نال نہ ہلک جاندا وارث شاہ جو اندول ہلایاں

سہتی

بھابی نال فقیر دے دھڑا کیتا حال حال لوکا سانوں مار دی اے
 جوگ دیکھ کے پان سو چڑھی کاٹی مان نٹری خون گزار دی اے
 نہیں جاندی چاک سو ایہہ جوگ اکے کیا نشانڑی یا ر دی اے
 رطے نال میرے بچے تال اُتے وارث شاہ نوں سینتاں مار دی اے

بیر

گھول گھتیے کواریے ڈاریے نی مٹھا ڈبتیے کنت پرولے

بھخاں : تیزی : گرمی : منس : مرد : ختم : سینتاں : اشارے :
 مٹھا ڈبتیے کنت پرولے : یاری نال ختم کرنے وال ۔

کہتے سَند نشانیاں دیہہ، اکتے جیوندیاں جھوٹھ نہ بولیلے نی
 سر وکھ کر چاٹریئے چاٹولی تال بھی اید آپرادھ نہ تولیلے نی
 جتنی پاڑ کے باریاں کیتیاں نیس کچ کواریئے آلیئے بھولیئے نی
 وارث شاہ سموزن ہے جھوٹھ دوزخ کنڈی پانصاف دی تولیلے نی

سہتی

بھلا دس بھابی کیہا ویر چائیو بھیا پئی نوں پئی توہنی ایس
 اُن سنیاں گلاں دا نام لے کے گھاہ اٹھرتے پئی کھنڈوہنی ایس
 آپ چھانی چھیڑ دی دوسنی نوں، ایویں کنڈیاں تے پئی دھونی ایس
 سوہنی ہو کے توں تال غضب چایا رت خلق دی پئی بچوہنی ایس
 آپ چاک ہنڈا کے چھڑ آویں مہن خلق نوں پئی وڈوہنی ایس
 آکھ بھائی نوں بٹنے کڈھا چھنڈوں جیسے آساں نوں سیہنے کوہنی ایس
 آپ کئی لوکاں دے سانگ لائیں خچر وادیاں دی وڈی کھوہنی ایس
 وارث شاہ کہے بگھیاڑیئے نی مُنڈے موہنی تے نڈھے دوہنی ایس

میسر

خوار خجّاں رُلدیاں پھر دیاں سَن اکھیں وکھ دیاں ہور دیاں ہور ہویاں
 اتے دُدھ دیاں دھوتیاں نیک بنیاں آگے چوراں دے آسں بھی چور ہویاں
 چور چودھری کنڈی پردھان کیتی ایہہ اُلٹ اُڈلیاں زور ہویاں

سَند : پیغام - باری : مراد سوراخ - جھید - کنڈی : ترازو - گھاہ : زخم - اٹھرتے : کہتے - دوہنی : دودھ
 دوسنے والا برتن - بچوہنی : بچوڑی - وڈوہنی : کاٹتی - جبر اکھتی : بدنام کرتا -

ہر فیہب آئے کو بھیاں بھیڑ موٹھیاں آکے حسن دے باغ دیاں مور ہویاں
 ایہہ پھل بلوچاں دی ٹوٹب مٹھتی زمیں دوز کھوٹ من کھور ہویاں
 ایہدی بنت دیکھو مال خیریاں دے مال زادیاں وچ لاہور ہویاں
 بھر جائیاں نوں بولیاں مار دیاں نیں پھرن منڈیاں وچ لٹور ہویاں
 وارث شاہ جہان تے دُھم ایہدی بویں سستی دیاں شہر بھنبور ہویاں

شاعر

رٹے جٹ تے کٹیئے ڈوم نائی سر جوڑے دے گل آئی آئی
 آؤ کڈھئے وڈیئے ایہہ پھستا جگ دھوڑ کائی ایس پائی آئی
 ایس مار منتر ویر پا دتا چان چک دی ہوئی لڑائی آئی
 ہیر نہیں کھاندی مار آساں کولوں وارث گل فقیر تے آئی آئی

سہتی

سہتی آکھیا اُٹھ ریل باندی خیر پا فقیر نوں کڈھیئے
 آٹا گھت کے رگ تے بک چینا وچوں اکھ فساد دی وڈھیئے
 دے بھچیاں ویڑیوں کڈھ آئے ہوڑا وچ بروٹہ دے کڈھیئے
 اتاں آوے بھائی توں دکھ ہوئے ساتھ اوٹھ تے بن دا چھدیئے
 آوے ویر نوالیاں کھوہ لیئے ایہدے یار نوں کٹ کے کڈھیئے
 وارث شاہ دے مال دو ہتھ کر بیئے اُل اُٹھ توں سار دی تڈیئے

ٹوٹب : زیور . مال نادیاں : کجڑاں . بنت : بناوٹ . سستی شہر بھنبور : دیکھو ۳۸۳ -

پھستا : دھندا . چینا : باجرے کی قسم کا اناج . ہوڑا : گڈا . کڑی کا ہوڑا . بروٹہ : دھند
 سار دی ہڈی : ہچے کا ٹکڑا -

ربیل باندی

باندی ہو غصے، چُپ ہو رہی، بُک چینیے دا چا اُلیریا سُو
 پَر ہانتہ لہیں دے چوہا، مَریں وِچوں کابلاں کدھ کے ناتھ نوں چھڑیا سُو
 باندی لاڈ دے نال پُتّا کر کے دھکا دے کے ناتھ کھیڑیا سُو
 نے کے کھڑی چوہا، جا ایتھوں، ویکھو سترے ناگ نوں چھڑیا سُو
 چھبئی گتھ وِچ دے کے لپٹم پیتے، ہتھ جوگی دے مُنڈ تے پھیریا سُو
 وارث شاہ فرنگ دے باغ وڑ کے دیکھو کلا دے کھوہ نوں گھیریا سُو

شاعر

راجھا دیکھ کے بہت حیران ہویا پیاں دُڈھ وِچ اُنب دیاں پھاریاں نیں
 غصے نال جیوں حشر نوں زیں تپے جیو وِچ گلیلیاں چاہڑیاں نیں
 چینا ہوگ چھوٹیاں آن پائیو مَن چلّی ایں گولیے داہڑیاں نیں
 جس تے نبی دا روا درود ناپیں، اکھیں پھیر نہ مَول اُگھاڑیاں نیں
 دُب موئے نیں کاسی وِچ چینیے وارث شاہ نے بولیاں ماریاں نیں

جوگی

ایہ بھچھیا گتھیو آن چینا : نال فقر دے گھولیاں یاریاں نیں
 اوہ اوہ لوہڑا بڑا قبر ہویا کم دُوب سُٹیا ایہناں ڈاریاں نیں
 میرے کپڑے چا پلٹ کیتے پیاں دھونیاں مہدیاں ساریاں نیں

چھبئی : پٹے کا اشارہ - لپٹم : بال، شرنگاہ کے بال - فرنگ دے باغ : گنبد

گلیلیاں : کچھیاں - دانت پینا - روا : جائز - کاسی : جلابے -

وارث شاہ بارود دی کوٹھڑی وچ سٹ چلی آس توں انگاریاں نیس

رسیل باندی

چینا جھال جھٹے جتاں ساریاں دی چینا مول بے دکھیاں سکھیاں دا
آن چپے دا کھائیے نال کھٹے سواد ڈھونڈھیے ٹکڑاں رکتیاں دا
بنی پتیاں ایس دے چا ولاں دیاں مائی باپ بے ننگیاں بھکھیاں دا
وارث شاہ میاں نواں نظر آیا ایہہ چالڑا لٹپیاں بھکھیاں دا

جوگی

چینا خیر دینا بُرا جوگیاں نوں، مچھی بھاڑے نوں ماس باہنیاں نوں
کیف بھگت قاضی، تیل کھنگ والے، دودھ سٹناں لنگ پلاہنیاں نوں
زہر جیوندے نوں، آن سن والے پانی ہلکیاں نوں دھرن سامنیاں نوں
سیہا چوہڑیاں نوں، بیاج مومناں نوں، موت ایڑاں نوں، اکتیڑاں نوں
وارث شاہ بیوں سکھیا چوہیاں نوں، سکھ ملاں، تے بانگ برہنیاں نوں

شاعر

جوگی غضب دے سرے تے سٹ کھڑ پکڑ اٹھیا مار کے چھوڑیا ای
نئے کے پھاہوڑی گھٹن نوں تیار ہویا آن ویہڑے وچ الوڑیا ای
ساڑ بال کے جیونوں خاک کیتا نال کاڈاں دے جٹ کھوڑیا ای
لڈھ اکھیاں مٹھتے تے پاتیریاں، ہستی لونڈی دے نال انجوریا ای

آن : ناج - کیف : نش - شراب - لنگ : لیکر کھوٹی شاخوں پر پھول - سنن والے : سردی سے مٹھنے ہوئے
دھرن : نات - سامنیاں : شہن - نقاب : لایٹ : راجہ بگڑ - ریوڑ : ڈاہنیاں : داغ - نشی : چھوڑی : چھوڑا -
ٹوٹا ہوا جوتا - پلاہنیاں : نازک ٹہنیاں -

بیہا ڈکریاں خاں تم کر کے لے کے توپ پہاڑوں میں
بیہا مہر دی ستمہ دا بان بھچڑ وارث شاہ فقیر تے دوڑیا ای

جوگن (باندی توں)

بھجھا چا متہر لے کر کیا اے "تینوں آؤنا جگ ستمہ سنج رتے
چاول نعمتاں کٹک توں آپ کھائیں خیر دین تے کیتا ای کھنچ رتے
کھڑا دیہہ چنیاں گھر خاؤناں دے نہیں مار کے کوں گا منج رتے
پٹ چوندیاں پٹوڑیاں کٹ شاں لاہیں جے ویہ دی چھنچ رتے
سر پھیا ہوڑی مار کے دند بھڑاں ٹنگاں بھن کے کوں گا لٹج رتے
تیری داسوئی جئے پھول شاں بیٹھی روئیں گی رانج تے رانج رتے
وارث شاہ سر چاہڑ دکاڑیں توں باہتی وانگ میدان وچ گنج رتے"

سہتی (باندی توں)

باندی ہو کے چپ کھلو رہی سہتی آکھیا "خیر نہ پائیو کیوں ؟
ایہہ جو گھیرا لیک کذاں کجراں دے نال توں بھڑ پچائیو کیوں ؟"

باندی (سہتی توں)

گول آکھیا "خیر ایہہ نہیں لیندا ستمہ شیر دے تدم پھڑ پائیو کیوں
میری پانی پت ایس لے لاہ سٹی جان کجھ بلے شرم کر پائیو کیوں
آپ جا کے دیہہ جے جئے لیندا گھر موت دے گشت پھپھائیو کیوں
وارث شاہ میاں ایس مورن توں دوالے لا کے باز چھڑا پائیو کیوں

ڈکریاں - ستمہ - بان بھچڑ - موٹا - پلہناٹا - سنج - آہار - سناں - کھنچاں - چوکن
بھول چنا - سنج - موٹج - داسوئی - شرمگاہ - پانی پت - عزت - خرم - گنج - گومج -

جوگی (ہندی نثر)

جھانٹ پٹ کے میڈھیوں کھوہ سٹاں گتوں پکڑ کے دیاں دلاڑا نی
 جے توں پنڈ دا خوف دکھاو نی ایں رکھال پشم تے ایہہ گرانوڑا نی
 تیرا آساں دے نال مد پڑا نی نہیں ہونان سچ ملاڑا نی
 لت مار کے چھڑوں گا چا گتھن کڈھ آئی ایں ڈھڈھیوں تاوڑا نی
 سنے کواری دے مار کے مجھ کڈھال نکل جان جوانی دیاں چاڑا نی
 ہتھ لگیں تیاں سٹوں گا پیر رتے کڈھ لٹوں گا ساہیاں کاوڑا نی
 تیں ترے گھولائیاں جان داہاں کڈھال دوہاں دا مار پوساڑا نی

جوگی (ہندی نثر)

میرے اتیرا حیا ہے بہت نیوں نہیں ماراں سو پکڑ پھل کے نی
 سہتے پای پت ایس دی لاہ سٹاں میرے کس نہ جان تھتے نی
 ایہی پکڑ سنگھوں جنہ کڈھ سٹاں واہراں وچھ لوے ایہہ گل کے نی
 جیہا مار چٹوڑ گرامہ شاہ اکبر، ڈھاہ موہے لئے ٹھیکے نی
 جھلا آکھ کیہہ کھٹاں وٹاں ایں وارث شاہ دے نال پڑل کے نی

میر

بولی میر، میاں خاک پا تیری پچھتاڑیاں اسیں پردیساں ہاں
 پیارے وچھڑے چونپ نہ رہی کافی لوکاں وانگ نہ مٹھیاں سیناں ہاں

دلاڑا : دل۔ پکڑ : پشم، خرگاہ کے بال۔ گرانوڑا : اسم تحقیر۔ گاؤں۔ ملہڑا : متبادل۔ ملاڑا : ملا۔
 گتھن : گل۔ تاوڑا : برتن۔ مجھ : منز۔ پوساڑا : پوست۔ کھال۔ تھتے : جاکیر۔
 چونپ : گلس۔ شوق

اسیں ہو گیا پیر دی خاک تیری جو کچھ آکھسرا آسیں شیناں ہاں
وارث شاہ پندہسی دی غور کریئے آسیں آپنے دیں دیناں ہاں

سہتی (بیرنوں)

نویں نوچھے گجھے یار نے فی کارے ہتھے چاک دیئے پیاریئے فی
پہلے کم سوار ہو بہیں نیاری بیسے کھیرے ہائیں ڈاریئے فی
آکھیں مار کے یارنوں چھیڑو ای فی مہاشتی چنیل ماریئے فی
وارث شاہ ہتھ پھڑے دی لاج مہندی ساتھ کریئے تے پار تارئے فی

سہتی ہو غصے چا خیر پایا ہوگی دیکھ کے ثرت ای رچ پیا
موتنوں آکھدی روہ دے نال جی ٹک کھیڑیاں دے بھا آج پیا
ایہ لے مکریا ٹھکریا راولا دے کا بے دا چنا ایڈ دھرج پیا
مٹوئے وچ سہتی چینا گھت دتا پھٹ ہوگی دے کالجے وچ پیا
بجھوں چھڈ زنبیں چا زمیں ماری پینا دُلہ پیا مٹوئے کج پیا

ہوگی

خیر فقرنوں عقل دے نال دیکھے سہتہ سنبھل کے ہک اُلائیئے فی
کیجے ایڈ منکار نہ جو بنے دا گھول گھئیئے مست ہارئیئے فی
بھری ہوئی غور تیکرتی دی لوہڑ گھٹیو ای رستے ڈاریئے فی

داچنا : جانہ معلوم کرنا . دھرج : ڈھول . زنبیں : سار۔ گھول

مہاشتی : مہاش

کیجے حسنِ دامان نہ بھاگ بھریئے چل جا سہا روپ و چاریئے نی
 ٹھوٹھا بھن فقیروں پٹیہ ای شالا یار دیئے ٹوٹے ماریئے نی
 اپنے مرن بیکار بھگ پوسے تیرا آنی پٹے دیئے و بھاریئے نی

سہتی (جوگ لوں)

گھول گھتیوں یار دے نام اُتوں مَنہ کھیہ تیرے ہتھیاریا وے
 تیرے نال میں آکھ کھیہ بُرا کیتا ہتھ لائینوں نہیں ماریا وے
 لوہاں سُن دیاں پُنیں توں یار میرا دڈا قہر کیتو لوہڑے ماریا وے
 رُگ آنے دا بھرنے جا ساتھوں کوئی دڈے فساد ی بُرا ماریا وے
 میں تھیں آدمی گری دی گل نہیں رت چا بھن اُساریا وے
 وارث کسے اساڈے نوں خبر ہووے ایویں نفٹ وچ جائیں ماریا وے

جول

جے تان پل کڈھاونان نہیں آتا ٹھوٹھا فقر دا چا بھنایئے کیوں
 جے توں کواریاں یار ہنڈاونان سی پیر مایاں کووں چھپایئے کیوں
 میر مگینے تے بھی دئیں کاسہ اسیں آکھدے گل شر مایئے کیوں
 بھر جائی توں ہنہ چاک داسی ماری نال بلوچ دے لایئے کیوں

سہتی

جو کوئی بھیا مرے گا سب کوئی گھڑیا بھج سی واہ سمجھ دیہن گے وے
 میر پیر ولی نوٹ قطب جاسن ایہہ سب پساڑے دیہن گے وے

بھن : ایدھن : پل : راز : بھد : بلوچ : مراد بلوچ : واہ : نال : دیہن گے : چھن :
 ہنہ : طعنہ

جدوں عمر دی آن میعاد چکی عزرائیل ہوئی آ بہن گے وے
 بھنے مٹھوٹے توں ایڈ ودھا کیتو برا تھہ نوں لوک سمجھ کہن گے وے
 جدوں رب اعمال دی خبر کچھ پیہ نہ تھہ پیہ گواہیں دیہن گے وے
 جے توں برا بولسیا لاوا وے ہڈ پیر سنرائیاں لین گے وے
 کل چیز فنا ہو خاک رسی ثابت ولی اللہ دے رہن گے وے
 مٹھوٹھا نال تقدیر دے بھیج پیا وارث شاہ ہوئی سچ کہن گے وے

جوگی

شلا قبر خدا دا پیش آوے مٹھوٹھا بھن کے لاڈ پنہارنی ایں
 لک بٹھ کے رتے کوکڑے نی مارا دیکھ فقیر نوں مارنی ایں
 نلے مارنی ایں جیو سارنی ایں تالے حال ای حال پکارنی ایں
 مرے حکم دے نال تاں سمجھ کوئی پناں حکم دے خون گزارنی ایں
 بے نال جو بولیئے بُرے ہوئے اسیں بولیئے تاں توں مارنی ایں
 مٹھوٹھا پھیر دست کردیہ میرا ہو راکھ کیہہ سچ نتارنی ایں
 لوک آکھ وے نہن ایہہ کڑی کواری ساڈے باب دی ایہہ دھاساں ایں
 ایڈے فند فریب نے ماد تینوں مرداناں دے سر مردارنی ایں
 سوا منی متبرہی پھر کدی اے کسے یارنی دے سر مارنی ایں
 گھر والیئے دوہیئے! بول توں بھی کیہی سوچ وچار وچارنی ایں
 اک چور تے دوسری چتر بنیوں وارث شاہ توں کچھ لے مارنی ایں

پنہارنی ایں : بتا دھاتا ہے - باب : نئے - واسطے - فند - کر - فریب - چتر - چوک

سہنتی

اسیں ٹھوٹے دی سار کیہ جٹ جاناں بُو ہا تل کے گھیار دادے
 او حقول بخت آوے ٹھوٹھا فیر تینوں پیسہ خرچیا کم سوار دادے
 چار پہر ہوئے تینوں وچ ویہڑے کوئی آن کے ٹڈھ نوں مار دادے
 تینوں ذرا فقیری دا اثر ناہیں فقر سوئی جو نفس نوں مار دادے

شاعر

ویہڑے وچ اوہ پوکڑی مار بیٹھا کرے کیرنے حال پکار دا اے
 جوڑے ٹھیکری ٹھیکری نال لاوے آہیں کڈھ دا خون گزار دا اے
 غینوں نظر تے ہیر دے دل دیکھے کرے سیناں تے رزمار دا اے
 وارث شاہ نے مکر سکھا دتا دیکھو جھگڑیوں ٹول نہ ہار دا اے

جوگی

کاسہ بجن گھمیاں دا گھر دسیں! تینوں نوٹ نہ رت تہار دا فی
 جے یس کھا غصہ کہاں رت تائیں رت کُل ٹساڈری مار دا فی
 پریشان حیران ہویاں ایہ واعہ پردہ دگار دا فی
 بے پردہاں رت دیاں ویکھ وارث بخشہار عاصی گنہگار دا فی

بیر

بیر آکھیا ایہہ چوآ کھیا ٹھوٹھا بجن فقیر نوں مارنا کیہہ
 جنہاں اک اللہ دا آسرا اے اُبنال فقراں دینال کھبڑنا کیہہ

کیرتے کرنا : رونا - شور مچھ کرنا - کُل - کُل - خاندان - چوآ : ناز - خڑہ

جہڑے کن پڑا فقیر ہوئے بھلا اوہناں دا پڑتا پاڑنا کیہہ ،
 تھوڑی گل دا بڑا ودھا کر کے سوئے کم نوں چا وگاڑنا کیہہ
 لڑیے نال برابری آپ کڑیئے سوٹا پڈر یتیم نوں مارنا کیہہ
 جہڑے گھراں دیاں چاوڑاں نال ماریں گھر چک کے ایس لیجاونا کیہہ
 گھر میرا تے بیس نال کونس چائیو ایتھوں کواریئے تھد لیجاوناں کیہہ
 بول راہکاں دا دھونس پھوڑے دی مرشوں مرشوں دن رات کاوناں کیہہ
 وارث شاہ ابہہ حرص بے فائدہ رای اوڑک ایس جہان توں پاوناں کیہہ

سہتی

بھد آکھ کیہہ آہنی ایس نیک پاکے ؛ جتھے پٹو تے پڑھن نماز آئی
 گھر بار تیرا آسیں کون کوئی ؛ جاپے لہ کے گھروں جہاں آئی
 تھدھے موہنی ایس تے جھوٹے دوستی ایس فی اہے تیک نہ عشق تھیں باز آئی
 سانوں غاظر تے نہ لیا دندی اسے دیکھ بوڑے نوں کر دی نماز آئی
 وارث شاہ جوانی دی عمر گزری اہے طبع نہ حرص توں باز آئی

سیر

ایس فقر دے نال کیہہ ویر چائیو ای اُدھل جاو سیس تھد نہ دسناں ایس
 تھوٹھا جھن فقیر نوں مارنی ایس آگے زب دے آکھ کیہہ دسناں ایس

کھماڑناں ، اٹھکیلیاں کرنا ، بھگڑنا ، چاوڑاں ، ناز نخرے ، کونس ، ویر ، دسٹی ۔

بول : ناز کا ڈیر ۔ راہکاں : کھیتی باڑی کرنے والے (مزارع) ۔ مرشوں مرشوں : کھپا ، شور

اُدھل جاو سیس : اغوا ہو جائے گی ۔

تیرے کو ارنوں نوار سنار کرسی ایس جوگی دا کچھ نہ کھٹاں ایس
نال چوہڑے کھتری گھٹن لگا وارث شاہ پھر ملک نے ہٹاں ایس

سہتی

تیرے جیہاں لکھ پڑھائیاں تے اڈائیاں نال انگوٹھیاں دے
تینوں سیدھ کال ولی نوٹ دستے مینوں ٹنگ دستے جیس جھوٹھیاں دے
ساڈے کھونٹے توں نہیں یاد چوہڑے بھانویں ڈھیر لاوے آن جھوٹھیاں دے
ایہہ مست ملنگ اسیں مست ایدوں! ایہہ دے کمرے کمریاں جھوٹھیاں دے
وارث شاہ میاں نال چواتیاں دے ٹنگ سیکنے چوہڑاں گھوٹھیاں دے

میر

ایہہ مست فقیر نہ چھڑ کر دیے کوئی وڈا فساد گل پاسی آئی
مارے جان کھڑے اُتر جان مارے تھہ لٹدی دا کچھ نہ جاسی آئی
پیر پکڑ فقیر دے کرس راضی نہیں ایس دی آہ پے جاسی آئی
احمد شاہ انر غیب تھیں آن پوسی رپ رکھ جڈیاے نوں جاسی آئی
وارث شاہ جس کے دا بُرا کیتو جاگور اندر پچھوتاسی آئی

سہتی

اکتے ماراں گی اکتے میں ابس ماراں اکتے بھہہیے تڑے مرانساں نی
لہواں مار ڈھائیں بھائی آؤندے تے تینوں خواہ خواہ کٹاں لہواں نی

لنگ : اعضا۔ منو۔ گھوٹھے : گھڑاں۔ مینا۔ احمد شاہ : دیکھو صفحہ ۲۱۵

مرانساں : مردواں گی۔ کٹاں لہواں : کٹواؤں گی۔

چاک لیک لائی تینوں بے بھائی گلاں پچھلیاں کھول سناں فی
 اکتے ماریوں توں اکتے ڈھیٹھ جوگی ایہا گھڈی چا وچھاساں فی
 بیتا دھنسرے نال جو گھاء کیتا کوئی وڈا پکھنڈ پواساں فی
 رن نہیں جہاں گھروں کڈھاں تینوں تے مراد بلوچ بندھاساں فی
 سرتیرا تے ایس دا بچن دولویں ایس مٹھوٹھے دینال رلاساں فی
 میرے! رکھ توں ایس دی جمع خاطر تیری رات نوں بھنگ بھاساں فی
 گٹھاساں اتے مرائساں فی گتوں پڑکے گھروں کڈھاساں فی
 وارث شاہ بھجا مٹھاکاساں فی تیرے ننگ سبتھ پور کرائساں فی

بھیر

خون بھیڈ دے پنڈ بے مارئیں اجڑا ہائے جہان تے چک سارا
 ہتھوں جواں دے جُل بے سٹ دیکھ کیکر کیتے پود تے ماگھ بھارا
 تیرے بھائی دی بھین نوں کھڑے جوگ بھتھ لائے مینوں کوئی ہوس کارا
 میری بھنگ جھاڑے اوہدی شنگ بھٹاں سیال ساڑ سٹن اوہا دیس سارا
 مینوں چھٹ کے تھہ نوں کرے سیدا آکوارے پائیو ای کیہا اکھاڑا
 سروں کھوہ کے تیریاں جھنڈیاں نوں کراں نال پزار دے ثوب جھاڑا
 وارث شاہ پناہ شنگ رب کولوں منگی ہوئے تاں گتھدی قبر بھارا

بیتا دھنسرے - دیکھ مٹھوٹھے - ۲۶ - گھاء - دولویں - بھٹا - بھاساں - ہتھ مٹھوٹھے

بچن - بھٹا - پزار - جوت - کارا - بھٹ - لنگ - اندر - خون بھیڈ دے - بھیر

روٹی کس کی بیڑا نے تو اتنی سی بات پر گٹھوں - لکے - لکے نہیں کرتے -

کجّل پوچھلیا رٹا گھت نینیں زلفاں کٹڈالاں دار بناوئی ایں
 نینویاں پٹیاں مکھ پکا زلفاں، پٹی ویہڑے وچ چھنکاوئی ایں
 بانگی پھب رہی پول بانٹے دی اُتے تہر دیاں آئیاں لاوئی ایں
 ٹھوڈی گلہ تے پائیکے خال نوئی راہ جانڈرے مرگ پھہاوئی ایں
 کنبہاں خیریاں نال پھر آوئی ایں اکھتیں پاکجّل مشکاوئی ایں
 تیر جوڑا پا کے تہر والا کوئجاں گھت کے لاوئے لاوئی ایں
 نواں دیس تے دیس بناوئی ایں لوہی پھیریاں تے گھمکاوئی ایں
 نال حُسن گمان دے پلنگ بیہ کے تھور پری دی بعین سداوئی ایں
 مہندی لاہتھیں پہن زری زیور سوئے مرغ دی شان گواوئی ایں
 پیر نال پُجا دے چاوئی ایں لاڈ نال گہنے چھنکاوئی ایں
 سردار ہیں خوباں دے ترنجاں دی خاطر تے نہ کیسے نوں لیاوئی ایں
 ویجھ ہور ناں نک پڑھاوئی ایں بیٹھی پلنگ تے توتیاں لاوئی ایں
 پر اسیں بھی نہیں آں گھت تیتھوں جے توں آپ نوں پھیں سداوئی ایں
 ساڈے چند سریر متھیلیاں دے سانوں چوہڑی ہی نظر آوئی ایں
 ناڈھو شاہ دی رن ہو پلنگ بیٹھی ساڈے جیونوں ذرا نہ بھاوئی ایں
 تیرا کم نہ کوئی دگاڑیا میں اینویں جوگی دی ٹنگ بھناوئی ایں

آئیاں : پھول بچھدے . خال : تیل . کوئجاں : خاص قسم کا کرمیاتی کا پھول .

لانے لاوئی ایں : ارد گرد منڈانا . متھیلیاں : خوبصورت ماتھے والیاں

سُنے جوگی دے مار کے مجھ کڈھاں جیندیاں چاڑاں پئی دکھاوئی ایں
 تیرا یار آیا سانوں نہ بھاوے اُنی ہو کیہہ مونہوں اکھاوئی ایں
 سبھتے اُرتنے پڑتے ہاڑ سٹوں ایویں شینیاں پئی دکھاوئی ایں
 دیکھ جوگی نوں مار کھڈی کڈھوں کوں اوس نوں آن چھڈاوئی ایں
 تیرے نال جو کراں گی مُک دیکھے جیہے مہنے گوتیاں لاوئی ایں
 تَدھ لہنساں کیہہ اِس گل وچوں وارث شاہ تے چُنیاں لاوئی ایں

ہمیر

بھلا کو اریئے سانگ کیوں لاوئی ایں پچتے ہونٹ کیوں پئی بناوئی ایں
 لگے دس کتوں کھوہ پاوئی ایں پچھوں ہو کیہہ گوتیاں لاوئی ایں
 ایڈی مُک دے نال کیوں گل کریں سیدے نال نکاح پڑھاوئی ایں
 وارث شاہ دے نال اُٹھ جا اُدھل کہیاں پئی بھجارتاں پاوئی ایں

شاعر

سہتی نال ہاندی مہتھ پکڑ موہے جیندے نال چھڑیندیاں چاوے نوں
 گردے آن ہویاں وانگ جوگناں دے ڈھا گھٹیاں اوس راوے نوں
 کچڑ سہیلیں پکڑ چٹھلیاں ڈھا بیونیں سو بنے سانوے نوں
 اندر واڑ کے ہیر نوں مار کڈا باہر کُتیاں نیں لت باوے نوں
 گھڑی گھڑی نالوں اکو وار کُتیاں اینویں تلتیاں اوس لاوے نوں
 وارث شاہ میاں نال مولیاں دے ٹھنڈا کیتا نیں اوس اوتاوے نوں

چاڑاں : ناز-خیزے کھڈیانا : کھال آتاں : اُدھل : اغوا : داول : فقیر : سانوے : بکے کالے رنگ والا
 لاوے : بھلا : سیدھا سادا : اُٹھاوے : مہماں : جوگناں : موکل : جنا

دوہاں وٹ لنگوڑے لئے موہے کارے دیکھ لے مُنڈیاں موہنیاں دے
 بکلی جھٹ کیتا سہتی راوے تے پاسے بھٹیاں نیں نال کوہنیاں دے
 جٹ نال مدھانیاں پھیرے سٹیاں سر بھٹیاں نیں نال دوہنیاں دے
 وارث نواب حسین خاں نال لڑیا جویں ابو سمند وچ چوٹیاں دے

راہنجا کھا کے مار پھر گرم ہويا يارو ماریا بھوت فتور دے نیں
 دیکھ پڑی دے نال خم ماریا سی اوس فرشتے بیت المعمور دے نیں
 مکر کس کے پیر نوں یاد کیتا لا تھاپنا ملک حضور دے نیں
 ڈیرا بختی دار کے لٹ لیتا پائی فتح پٹھان تصور دے نیں
 جھڑوں نال مگور دے گرم ہويا دتا دکھڑا گھاہ ناسور دے نیں
 وارث شاہ جال اندوں گرم ہويا لٹاں چھڑیاں تا فتور دے نیں

ایہناں مار سواریا راوے لوں پینج رت سر پہوڑیاں لائیاں سو
 گلکھاں پُٹ کے پولیاں کرے لیراں موراں بھنّ کے لال کرائیاں سو
 نالے توڑ جھنجھوڑ کے پکڑ گتوں دولہاں دیہڑے وچ بھوٹیاں سو
 کھوہ چوندیاں گلکھاں تے مار بڈاں دو دو دھون دے مڈھ ٹکانیاں سو

خم ماریا : پہلوانوں کی طرح زانو پر ہاتھ مارنا ۔ بیت المعمور : آسمان کی مسجد ۔ خانہ کعبہ ۔
 ناسور : پُرانا زخم ۔ موراں : کندھے ۔ بڈاں : دُکٹی ۔ گھونٹہ ۔

جیہا رچھ 'فندرال گھول پوندا سوٹے پتریں لا سچائیاں سو
 'ہوگی واسطے رب دے بس کر جا' بیر اندروں آکھ چھڈائیاں سو

ادہناں چھٹ دیاں 'حال پکار کیتی' پنج ست مُشنڈیاں آ گئیاں
 وانگ کابلی کتیاں گرد ہویاں 'دو دو علی الحساب نکلا گئیاں
 اونہوں مار کے دھک کے رکھ آگے گھروں کڈھ کے طاق چڑھا گئیاں
 دھکا دے کے سٹ پٹ اُس نوں ہوڑا وچ برؤنہ دے لا گئیاں
 بے چریں دچھترے کھوہوئیں 'دُنی اک تے آگ لگا گئیں
 صوبیدار تغیر کر چھڈیا نیں 'وڈا وادا ہوگی نوں پا گئیاں
 آگے ویہ سی پھیر بن تواں ہويا دیکھو بھڑکدی تے بھڑکا گئیاں
 گھروں کڈھ روڑی آتے سیوئیں کڈھ جنتوں دوزخے پا گئیاں
 ہوگی مُست حیران ہوڑک رہیا کوئی جاوڑا گھول پوا گئیاں
 آگے ٹھوٹے نوں جھور کے خفا ہندا آتوں ہوو فساد پوا گئیاں
 وارث شاہ میاں وڈا سحر ہويا پھریاں جن فرشتے نوں لا گئیاں

گھروں کڈھیا عقل شعور گیا 'آدم جنتوں کڈھ حیران کیتا
 سجدے واسطے عرض توں بے دھکے 'ہویں رب نے ردِ خیطان کیتا

پتر : پتر : علی الحساب : بلا حساب : طاق : تختہ : درواز

شعور : سمجھ : عقل : رد : دور کرنا

شداد بہشت تحقیق رہیا باہر مزود مجتہر پریشان کیتا
وارث شاہ حیران ہو رہیا ہوگی جوہی نوح جیزان طوفان کیت

ہوگی

میر چپ بیٹھی اسیں گٹ کڈھے ساڈا واہ پیا نال ڈوریاں دے
اوہ ویڑا ہتھ نہ آوندا اے لوک دے رہے کھکھ ڈھنڈوریاں دے
اک رن کئی دوجا دھن گیا لوک مار دے نال نہوریاں دے
ٹوٹیاں راجیاں دیاں رتاں ڈاڈیاں دیاں کیکوں ہتھ آون نال زوریاں دے
آساں سنگیا خیر تے دیر بلیا مینوں ماریو نال پھوڑیاں دے
وارث ڈاڈیاں دا سوست ویہیں ہاڑے رت اگے کمزوریاں دے

ڈھوواں بونج دا رو کے آہ مارے رہا میں کے یار وچھوڑیو کیوں
میرا رڑے جہاز سی آن لگا بنے لاکے پھیر مڑ بوڑیو کیوں
کوئی آساں توں وڈا گناہ ہو یا ساتھ فضل دا کہ کے موڑیو کیوں
وارث شاہ عبادتاں چھڈ کے تے دل نال شیطان دے بوڑیو کیوں

مینوں رت باجمیوں نہیں تانگ کوئی سبھ ڈنڈیاں غماں لے لئیال نہیں
سارے دیس تے ملک دی سانجھ چکی ساڈیاں قسماں جگلیں چتیاں نہیں

مزود : دیکھو ۳۶۵۔ نوح : دیکھو ۳۶۳۔ ڈوریاں : بولیاں۔ نہورے : جہنہ۔ مینوں
ہاڑے : نالہ وزاری۔ رڑے : نچکی۔ ڈنڈیاں : ڈنڈی۔ بگڈنڈی : رتہ۔ سانجھ : تعلق

جہنمے نشینہ بُوکن، شُوکن ناگ کالے، بگھیڑ گھٹن، نِت جتھیاں نہیں
 چلے کٹ کے پڑھاں کلام ڈاڈی بھیراں و جیاں آن اولیاں نہیں
 کیتیاں مختلف وارث دُکھ جھا کے راتاں جانداں ہیں اکلیاں نہیں

ہیر

رودا کاسنوں ہیر تالیا وے پنجاں پیراں دا تَدھ ملاپ میاں
 لا زور لکار توں ہیر پنچے تیرا دُو۔ ہودے دُکھ تاپ میاں
 جیہڑے ہیر دا زور ہے تَدھ تائیں کرات دن اوسدا جاپ میاں
 زور آپنا فقر نوں یاد آیا بال نامتہ میندا گورو باپ میاں
 وارث شاہ بھگتا بُو ہے روئے بیٹھا دیسے ادھناں نوں دُساں پ میاں

جوگ

کرات جگا کے سحر چھوکاں جڑھاں کھیڑیاں دیاں دھوٹ پٹ سٹاں
 فوجدار ناپیں دیاں چھوک آگاں کر ملک نوں چوڑ چپٹ سٹاں
 سہتی سہتے آوے پکڑ جھونڈیاں توں وانگ ٹاٹ دی پڑی چھٹ سٹاں
 اَلَمْ تَرَ كَيْفَ يَأْبَدُوح پڑھ کے نیس دیہندیاں پلک وچ آٹ سٹاں
 پار ہوئے سمندروں ہیر بنیٹی، بکاں نال سمندر نوں جھٹ سٹاں
 حکم رب دے نال یس کال جیجا مگر لگ کے دُوقی نوں چٹ سٹاں
 پنج پیر جے بُوہرن آن مینوں دُکھ درد تفسیر سے کٹ سٹاں

نشینہ بُوکن : شیر کاہن۔ غزانا۔ جتلیاں گھٹن، ناچنا ٹانہا۔ بھیراں : تکلیف۔ ہیر تالیا : فریبی جت۔

سراپ : ہدما۔ ٹاٹ دی پڑی : ٹاٹ پڑ۔ اَلَمْ تَرَ كَيْفَ : کیا تو نے نہیں دیکھا۔ یابَدُوح : ہُدوح موک یا جن کا نام

کال جیجا : کالی زبان والا۔

جُٹ وُٹ تے چھٹ بدھے رہن قابو کوں گل سیانیاں سٹ سٹاں
 وارث شاہ معشوق جے ملے خلوت سبھو جیودے دکھ آلت سٹاں

شاعر

دل نڈرنے گھیریا بند ہويا رانجھا جیو غوطے کھائے لکھ بیٹھا
 ہتھوں ہونج دھوآں سر چاٹریا کالے باغ وچ ڈھیر مچا بیٹھا
 اکھیں میٹ کے رُت دا دھیان دھریا چارے طرف ہی دھونیاں لا بیٹھا
 وُٹ مار کے چارے ای طرف اُپتی، او تھنے وگن غوب بنا بیٹھا
 گوٹھ لاکے سانس چڑھا دوآرے کوٹ وڈا مہنت ہے آ بیٹھا
 آساں کچھ کیتا رب سچ کرسی امیہ آکھ کے ویل ہکا بیٹھا
 بھڑک اگت ہاں تادنی تاکیتا عشق مشک داج کے جا بیٹھا
 وچ سنگنی پھیاں دے لاتاڑی، وانگ بڈھے تپسیاں جا بیٹھا
 وارث شاہ اُس ویلے نوں جھبور دا سی جس ویلے نے اکھیاں لا بیٹھا

میٹ اکھیاں رکھیاں بندگی تے چلتے وچ متاڑا ہو رہیا
 کرے عاجزی وچ مراقبہ دے دے رات خدا تے رو رہیا
 وچ یاد خدا دے محو رہندا کدی بیٹھ رہیا کدی رو رہیا
 نیولی کرم کرے، اردھ تپ کدی، کدی صن سریر وچ ہو رہیا

دُٹ : کھیت کی مہندی، بٹاں : پٹ : ریشم : پھٹ : زخم : خلوت : تنہائی : وگن : چار دیواری -
 گوٹھ لاکے : آلتی مار کر - ویل : مکر فریب - داج : خرید - تاتاڑی : کنگلی - تپسیاں : عبادت تپتیا کرنے والے
 نیولی کرم : انید کرنا - انددنی معافی کرنا - اردھ تپ : ریاضت - سنی : سکت -

کدی نکھی تپ، ثنات تپ کرے، کدی ساس گراس اُتے چت تھوریا
 کدی مست مجنوب لٹ باورا ہو الف سیاہ منہ اُتے چو رہیا
 آواز آئی "بچہ رانجھیا او تیرا صبح مُقابلہ ہو رہیا"
 وارث شاہ نہ فکر کر مُشکلاں دا جو کچھ ہوذا سی سو ہو رہیا

روز جمعہ دے ترنجان دُور کیتی تھرنکے کٹک ارمبیاں دے
 جویں کو بجال دیاں ڈاراں آلیہیں باغیں پھرن کھنڈے اونٹ ہنبیاں دے
 دُھم کار پے گئی تے دھرت ہٹی چھٹے پاسنے گر بھ گہلیاں دے
 دیکھ جوگی دی تھاں وچ آن وڑیاں دُھمکار پے گئے پور بیاں دے
 وارث شاہ بُشاک جیوں دُھونڈ لیندے عمر واسطے بٹ پھنبیاں دے

دھوآں پھول کے رول کے سٹ کھیر توڑ سہبیاں بھنگ کھاریاں نیں
 دُندا کونڈا بھٹیا اُتے حقہ گدھے گھت کے لڈیاں ماریاں نیں
 دورا پیالہ تے پورت افیم کھوہی پھول پچال کے پٹیا ڈاریاں نیں
 صاف سنگی چٹھا بھنگ کدے ناد سمرنا دُھوپ کھد ریاں نیں
 کرن مبیوا ہیلوا مار بہکاں دیہیں دھیریاں تے بھتی ماریاں نیں
 وارث شاہ جیوں دلاں پنجاب لٹی توں جوگی نوں لٹیا ڈاریاں نیں

نکھی تپ : مُنہ کا چاپ . ثنات تپ : صبر سکون کا چاپ . ساس گراس : جس دم . چھٹے پاسنے : گروہ کے
 چوڑیاں : چوڑیاں مُردہ دیکھیں . ڈاریاں : شوخ لڑکیاں . سمرنا : تیسج . بہکاں : بتی پانا . دلال : دل شدہ
 ککڑ : صافہ : کپڑا -

شاعر

قلعہ دار نوں مورپے تنگ ڈسکتے شبِ خون تے تیار ہو سجتیا ای
 تیراہ پلوے جیوں دھاڑ نوں شینہہ چھٹے اُٹھ بوتیاں دے بے گیتا ای
 سبے نِس گِیاں اک رہی پچھتے جا سوئں چھڑی اُٹے وِجیا ای
 ہائے ہائے ماہی مُنڈے جلا ناپس پری ویکھ اڈھوت تلبیا ای
 ننگی ہو نبیٹھی مُت، ستر زپور سبھتہ جان بہانیاں تِجیا ای
 ملک المذت عذابِ نغیں کرے تنگی پردا کیسے دا کدی نہ کجیا ای
 اُٹوں ناد و جا کے کرے نعرے، اکھتیں لال کرے، مُنڈے مُتیا ای
 وارثِ شاہ حساب نوں پری پکڑی، صُور حشر دا ویکھ لے وِجیا ای

کڑی

کڑی آکھیا مار نہ پھاوڑی دے مِر جاؤں گی اہل دیوانیاں دے
 لگے پھاوڑی پھاوڑی مراں جانوں، رکھ لئیں میاں مستانیاں دے
 عزرائیل جاں آن کے بے بوہے نہیں چھڈ دا نال بہانیاں دے
 تیری ڈیل ہے دیو دی اسیں پریاں راک لت لگی مَر جانیاں دے
 گل دِستی ہے سو دس مینوں تیرا لے سینہوڑا جانیاں دے
 میری چاچی لگے جیہڑی مُدھ بلیں اسیں حال تھیں نہیں بیگانیاں دے
 تیرے واسطے ادس دی کراں مُت پاس ہیر دے جاٹھیاں دے

بوتیاں : اوتھیاں - بھتیجا : بے شرم - تھیا : چھوڑ دیا - قرآن کیا - صُور حشر : صُورِ اسرافیل -

ڈیل : جسم - بدن - سینہوڑا : سینہ - پیغام - بیلن : بیل - ساٹھی -

وارث آکھ کیوں آکھاں جا اُسوں آوے ہیر دیا مال خزانیاں دے

جوگی

جا ہیر نوں آکھناں بھلا کیتو ساؤں حال تھیں چا بے حال کیتو
 جھنڈا سیاہ سفید سی عشق والا اوہ گھٹ مجیٹھ غم لال کیتو
 طلا کندن، اگ داتا دے کے، چا اندروں باہروں لال کیتو
 دینا بیگ دے مگر بیٹوں پئے غلی ڈیرا لٹ کے چا کنگال کیتو
 ہا صدر بہا لیا کیڑیاں نوں برطرفیاں تے مہینوال کیتو
 فتح آباد چا دتی او کیڑیاں نوں، بھاہ رانجنے دے دیروال کیتو
 کر کے لوک دکھاؤا دیاہ والا، ڈول پڑھن لگی حال حال کیتو
 چھٹ نہتی ایں سیال تے مہیں ماہی، وچ کیڑیاں دے آجال کیتو
 جاں میں گیا ویہڑے سہتی نال رل کے، بھڑے چور دانوں میراں کیتو
 نادر شاہ توں ہند پنجاب تھٹھ کے میرے باب دا تہ بھسچال کیتو
 جھٹے چودھری دا پت چاک کیتو، چا جگ اُتے مہینوال کیتو
 تیرے باب درگاہ تھیں مے بدلہ جیہا ظالمے تہدہ میں نال کیتو
 ساڑ بال بے حال کنگال کر کے حال قال تھیں چا بے حال کیتو
 دتو اپنا شوق تے موز مستی وارث شاہ فقیر نہال کیتو

مجیٹھ : لائی - طلا : سونا - دینا بیگ : مسافر - فتح آباد : تحصیل ترن تارن ضلع امرتسر کا ایک قصبہ
 دیروال : اسی تحصیل کا ایک مشہور قصبہ جہاں مراد فتح کا مہابی - فقیر : دشنی - نادر شاہ : ۱۷۸۹ء

نقہ بہار سے کہ یہ فتح کامیابی اور دیروال سے دشنی - نظر کے - کانپے -

کڑی

کڑی آپنا آپ چھڈا نستی زیر غضب دا جیو وچ کتیا ای
 سبجے آن کے بیر دے کول بہہ کے حال جوگی دا کھول کے دتیا ای
 پھڈ ننگ ناموس فقیر ہویا رے روند ڈا کدی نہ ہتیا ای
 ایس سُن کمان نوں سجد پھڑ کے آقہر دا تیر کیوں کتیا ای
 گمروں موبلیاں مار کے کڈھیا ای کالے باغ وچ جا کے دھتیا ای
 وارث شاہ دینس رات میندے وانگول پیراویں دے نیناں تھیں ویتا ای

بیر

رُئیے دیکھ رنجیٹڑے کچ کیتا بھیت جیو دا کھول پساریا فی
 رسم ایس جہان دی چپ رہنا موہنوں بولیا سو اوہ ماریا فی
 منمور نے عشق دا بھیت دتا اوہنوں ترت مولی اُتے چاہڑیا فی
 طوطا بول کے پنجرے قید ہویا ایٹویں بول کے اگن سواریا فی
 یوسف بول کے باپ نوں خواب دسی اوہنوں کھوہ دے وچ اتاریا فی
 وارث شاہ قارون نوں کسے دولت بیٹھ زمیں دے چانگھاریا فی

کڑی

چاک ہو کے کھولیاں چار دا سی جدوں اوس دا جیو توں کھسیا سی
 اُس دی نظر دے سامنے کھینڈ دی سیس لک اوس دے باب دا ویتا سی

بیر : پانی - آسو - اگن : مولا پرندہ - قارون : دیکھو صفحہ ۳۷۵ - کھسیا : چھینا -

نے بیا - کھولیاں : کائیں - باب : واسطے - لے -

آساہورے دوشہری ہو بیٹھی تہوں جوچ ہماکے پھسیا ای
 آیا ہو فقیرتاں بڑی سہتی گڑا اوس تے قہر دا وِسیا ای
 پچھا دیہہ ناپس ماری جائیں گی بحیث عشق داعاشق دِسیا ای
 جدوں میں نے کوچ دا حکم کیتا تنگ توہرا نفر نے کتیا ای
 جدوں رُوح اقرار اخراج کیتا تہوں ہما تبوت وچ دھسیا ای
 جیہڑے نیویں سواوہ حضور ہوئے وارث شاہ لوں پیر نے دیا ای

کڑی

راجھا دانگ ایمان شراپیاں دے جدوں ہو کے پٹتھیں ہار رہیا
 نیناں تیریاں جٹ لوں قتل کیتا چاک ہو کے گھولیاں چار رہیا
 توں کھیڑیاں دی بنی پودھرائی راجھا رو کے مکڑاں مار رہیا
 انت کن پڑا فقیر ہویا گھٹ مندراں وچ اُجھاڑ رہیا
 اوہنوں وڑن نہ بے توں سترخانے تھک ٹٹ کے انت لوں ہار رہیا
 تینوں چاک دی آکھلا جگ سارا ایویں اوس لوں مہنہ مار رہیا
 شکر گنج مسعود مودود دانگوں اوہ نفس تے حرص لوں مار رہیا
 سدا نال توکے بھیں بیڑا اکے وچ رہیا اکے پار رہیا

بیر

ماقی ہو بیٹھے اسیں جو گیرے بھیں جالا لئے زور ہو لاواں ایں

میں : میں ۔ مرد خدا ۔ تنگ : بوسے ۔ قیے کا نہ باندھنے والا ۔ توہرا : عقید ۔ نفر : غلام ۔

خراج : کھانا ۔ خراج ہونا : نیویں : بچے ۔ سترخانے : پردے میں گھر کے اندر ۔ عاقی : بانی ۔ نافرمان
 توکے : اللہ امرے ۔

اسیں حُسن تے ہو مغزور بیٹھے چار چشم داکٹک لڑاوناں ایں
 لکھ زور توں لاجے لگدا ای آساں بدھیاں باجھ نہ جاناں ایں
 سُر نہ اکھیاں دے وچ پاونائیں آساں وڈا کھنڈ رچاوناں ایں
 رُخ دے کے یار پیارے تائیں سیدا راجھے دے نال لڑاوناں ایں
 سینا پوچ بیٹھا سیدا وانگ دہنسر سوئں ٹک نوں اوس لڑاوناں ایں
 راجھے کن پڑا کے جوگ لیتا اسال جوگ تے جزیہ لادناں ایں
 وارث شاہ ادہ باغ وچ جا بیٹھا اسال باغ دا حاصل لیادناں ایں

کڑی

عاقی ہو کے کیڑیاں وچ وڑی ایں عشق حُسن دی وارثی جھینے نی
 پچھا انت نور دیوناں ہوئے جس نوں جھنگا اوسدا کس نوں پیتے نی
 جیہڑا ویکھ کے مکھ نہال ہوئے کیجے قتل نہ ہان پلینے نی
 ایہہ جوہناں نت نہ ہوناں ایں چھاں بدلاں دی جان جھینے نی
 نیکے سمٹ سہیلیاں وچ بیے توں تے دھاندی نیں نت ڈینے نی
 پچھا نہ دتے سچے عائسقاں نوں جو کجھ جان تے بنے سو کینے نی
 دعویٰ نہیتے تے کھڑیاں ہوڑیئے تیر مار کے آپ نہ سبے نی
 جہناں کنت مہلایا چھٹراں نے مکھ مولیاں مہندیاں جھینے نی
 آکھتے پیر و ساریئے نانہ صاحب کدی ہوش دی آکھ پینے نی

کٹاک : لشکر . سیتا دھنسر : دیکھو ۳۶۹ - جزیہ : ٹیکس - حاصل : محصول (راجگی) - ہان پینے : ہنر
 اکھت : خشم - چھٹرا : جس کو فوجد نے چھوڑ رکھا ہو - و ساریئے : جھگڑائیں - مولی : بیاہ کے سنگن سنگن کو دھار
 مہندی : حنا -

سہمی چاٹ بلا کے طوطے نوں پچھوں کنکری روڑ نہ سٹیئے نی
 اُٹھ، جوگی تے جا کے ہو حاضر، ایس کم وچ دھل نہ گھٹیئے نی
 وارث شاہ بنا بیئے لوڑ تائیں نیونہ لاکے پچھاں نہ بتیئے نی

بیر

جویں مُرشدان پاس جا دُمین طالب توں سہتی تے پاوندی بیر پھیے
 کریں سب تقصیر معاف ساڈی پیریں پواں تے مٹیئے نال میرے
 بخشے نت گناہ خدا سچا بندے بہت گناہ دے بھرن بیڑے
 وارث شاہ منادڑا آساں آندا ساڈی صبح کراوسی نال تیرے

سہتی

آساں کہے دے نال بھی کچھ ناپیں مطلب پا کے خوش ہاں ہو رہے
 لوکاں مچھے مار بے پت کینا مارے شرم دے اندرے رو رہے
 غصے نال ایہہ وال پیکان وانگوں ساڈے نیئاں تے تیر کھلو رہے
 نیل ٹیاں وچ ڈبو رہے لکھ لکھ میئے نت دھو رہے
 وارث شاہ نہ سنگ نوں رنگ آوے لکھ سوہے دیوچ ڈبو رہے

بیر

بیر آن جناب وچ عرض کیتی نیاز مند دیاں بخش مرغولیاں نی
 مینوں بخش گناہ تقصیر ساری جو کچھ لڑ دیاں تھہ نوں بولیاں نی

منادڑا : راضی کرنے والا - بے پت : بے عزت - پیکان : تیز کا پھلجھڑا - تیر : سنگ - پتھر

مرغولیاں : خطیاں - خطائیں - تقصیر : قصور - غلطی

ہچھی پٹروں ڈاؤنی بھین میری تیئیں وار گھتتی گھول گھولیاں فی
 میرا کم کر مل نئے باجھ دوتاں دوتاں بول لے جو کھ بولیاں فی
 گھر بار تے مال زر حکم تیرا، سبھے تیریاں ڈھانڈیاں گھولیاں فی
 میرا یار آیا چل ویکھ آئیے، نت مار دی سیس پئی بولیاں فی
 جس ذات صفت پودھرا چھٹی، میرے واسطے چارباں گھولیاں فی
 جیہڑا مڈھ قدیم دا یار میرا، جس گھنڈیاں جیو دیاں گھولیاں فی
 وارث شاہ گمان دے نال بیٹھا، نہیں بول دا ماریا بولیاں فی

سہتی

پیا لعنت دا طوق شیطان دے گل اوہنوں رب نہ عرش تے چڑیاں یں
 جھوٹ بول کے بھیا پٹیاں نوں، چا بڑیخ اُتے جے قول چاہناں یں
 آسیں جیو دی میل چکا بیٹھے، اوت کراں نہ سیوناں پاڑناں یں
 اگتے جوگی دے مار کرائی آئی، مہور کیمہ پڑتاناں پاڑناں یں
 توبہ انصوح جے مومنوں بولال، تنگ وڈھ کے گدھے تے پٹناں یں
 گھر بار توں چا جواب دتا، مہور آکھ کیمہ پسج نستاناں یں
 میرے نال نہ وارثا بول آویں، متاں ہو جائے کوئی کارناں یں

ڈھانڈیاں گھولیاں : گائے بھینیں - توبہ انصوح : ۳۹۶ - کارناں : فدا - تھوڑا
 گھنڈیاں : گھنڈی - گرہ - عقدہ - طوق : پٹ - پھندا - وت : پھیر - دھارہ
 جیو دی میل : دل کی رنجش - کدورت

سیر

آ سہنیے واسطہ رب دا ای نال بھابی دے مٹھرا بولیے نی
 ہوئیے پیڑ وڈاؤنی شہدیاں دی، زہر بسیڈہ دانگ نہ گھولیے نی
 کم بند ہووے پردیسیاں دا نال مہر دے گنڈھ نوں کھولیے نی
 تیرے جیہی تنان ہو میل کرنی، جیو جان بھی اوس توں گھولیے نی
 جوگی چل منائیے باغ وچوں، ہتھ بٹھکے مٹھرا بولیے نی
 جو کجھ کہے سو سرتے من لینے غمی شادیوں مول نہ ڈولیے نی
 چل نال میرے جیویں بھاگ بھریے میل کرنیے وچ دچولیے نی
 کوں میرا تے رانجھے دا میل ہووے وارث ددھ وچ کھنڈ چاگھولیے نی

سہتی

چوہیں صبح دی نماز تضا بندی، راضی ہو شیطان وی پنچ دا اے
 توں سہتی دے جیو وچ خوشی ہوئی جیورن دا چٹلہ اچک دا اے
 جا بخشیا سبھ گناہ تیرا تینوں عشق قدیم تے پنچ دا اے
 وارث شاہ چل یار نا آئیے ایٹھے نوں اکھاڑا پنچ دا اے

سہتی

سہتی کھنڈ ملائی دا تھال بھریا چا کپڑے وچ نکایا ای
 تیرا وچ نماز دسواس نیبول عزرائیل بنا لیا ای

پیڑ وڈاؤنی : پھرد : بسیڈہ : سانپ : ڈولیے : ڈنگھیت : کچ : ہاچ : شیٹ
 دسواس : دسوسہ : دہم : عزرائیل : شیطان : کھنڈ ملائی : کھنڈ : ہادی :

اُتے پنج روپے سَو روک رکھے جا فقر تے پھیر پایا ای
جدوں آوندی جوگی نے اوہ ڈٹھی بیچھا نہ آینا مکھ بھنویا ای
جوگی (راجھا اپنے آپ نوں)

سہتی جتھ کنے ہتھ سلام کیتا اگوں مَول جواب نہ پایا ای
اَساں رُوحاں بہشتیاں بیٹھیاں نوں تاء دوزخ دا کدھروں آیا ای
طَلَب بیٹہ دی وُگیا آن جھکھڑ یا رو آخری دَور ہُن آیا ای
عال چور تے چودھری جٹ حاکم وارث شاہ نوں رِب دکھایا ای
جوگی (سہتی نوں)

جدوں خلق پیدا کیتی رِب سچے بندیاں واسطے کیتے نے سبھ پارے
زناں چھوکرے جنّ شیطان راول کتا کڈی بکری اونٹ سارے
ایہا مَول فساد دا ہوئے پیدا جنہاں سبھ ہی جگت دے مَول مارے
آدم کڈھ بہشت تھیں خوار کیتا ایہہ ڈانٹاں دھروں ہی کرن کارے
ایہہ کرن فقیر چا لاجیاں نوں ایہناں رانے تے راجے نے سبھ مارے
وارث شاہ جو مَہر سبھ وِچ مرداں اُتے مہیاں وِچ نیں عیب بھارے

سہتی

سہتی آکھیا پیٹ نے خوار کیتا کنک کھا بہشت تھیں کڈھیا ای
اُنی میل تاں جلتوں مے دھکے رسا آس اُمید دا وڈھیا ای
آکھ رہے فرشتے کنک دانہ نہیں کھاواناں حُکم کر چھڈیا ای

روک : نقد ۔ عامل : گورنر ۔ حاکم ۔ چھوکرے : نوخیز لکے ۔ مہریاں : عورتیں ۔

ایہہ دیکھ شیطان مرود ہو یا نام رتاں دا بُرا کر چھڈیا ای
 پھرن مار دے شوخ ہو تریتاں نوں مُنہ جھوٹھ داکسنوں نڈیا ای
 مرد جھوٹھے تے ٹھگ ہوا ریتے نیں ' ساتھ بُریاں دا بُریاں نے لڈیا ای
 وارث شاہ ایہہ تریتاں خوان رحمت پیدا جنہاں جہان کر چھڈیا ای

جوگی

رتاں دھنسرے نال کیہہ گھاہ کیتا راجے جھوج نوں دین نگامیاں نی
 سرکپ تے نال سلواہنے دے، دیکھ رتاں نے کیتیاں خامیاں نی
 مرد ہین جو رکھ دے ہیٹھ سوٹی، سر چاٹریا نیں لوکاں کامیاں نی
 جنہاں نہیں داہڑی نک کن پاتے کون بھرے گاتنہاں دیاں خامیاں نی
 وارث شاہ دے نال جو ہو گزری جتھے پیش تیرے بدنامیاں نی

سہنتی

جس مرد نوں ہوئے نہ شرم غیرت ' اوس مرد توں چنگیاں تینویاں نیں
 گھر دے سدے خورتاں نال بوہندے ' شرم وندنے ستر دیاں بیویاں نیں
 اک حال وچ مست گھر بار اندر اک بار شگہر وچ کھیویاں نیں
 وارث شاہ حیا دے نال اندر، اکھیں نال زمین دے بیویاں نیں

جوگی

وفا دار نہ رن جہان آتے، لادی شیر دے نک وچ نتھ ناہیں

تریتیاں : خورتیاں . سرکپ : دیکھو ۳۷- رانی کوکلاں : دیکھو ۳۷- سوٹی ہیٹھ : رعب میں .
 ستر : پردہ . شرم : کھیویاں : مست . لادی : فصل کٹائی کر کے والے .

گدھا نہیں کولہ مکھٹ خواہ آتے خسریاں دی کاٹی کتھ ناپیں
 ہوگی نال نہ رن دا ٹرے ٹوناں زور نیٹس دا چڑھے اکتھ ناپیں
 یاری سوہندی نہیں سوہاگناں نوں زندی رن نوں سوہندی نتھ ناپیں
 وارث شاہ ادھ آپ ہی کرن ہارا ایہناں بندیاں دے کاٹی ہتھ ناپیں

سہتی

میاں تربیتاں نال ویاہ سوہن آتے مرن دے سوہندے دین میاں
 گھر بار دی زیب تے ہین زینت نال تربیتاں ساک تے سین میاں
 ایہہ تربیتاں سیج دیاں وارثی ہن آتے دلاں دیاں دین تے لین میاں
 وارث شاہ ایہہ بوڑناں جوڑ دیاں نیں آتے فہریاں ہر دیاں یں میاں

جوگی

سیج آکھ رنے کیہی دھم پائی ٹساں بھوج راجہ چا گنیا بے
 دھنسر ماریا بھیت گھرو گڑے دے سوٹن نک سنے ادھنوں پٹیا بے
 کورو پاندواں دے ٹنگ کئی کھوٹنی مارے ٹساں دے بچھ گھٹیا بے
 قتل عام ہوئے کر بلا اندر مار دین دے وارثی سٹیا بے
 جے کوئی شرم حیا دا آدمی سی جان مال بھیس اوں نوں پٹیا بے
 وارث شاہ فقیر جے عھس آیا پچھا ایس دا آن کیوں گھٹیا بے

سہتی

تینوں وڈا ہنکار ہے جو بنے دا خاطر تے نہ کسے نوں لیاونا ایس

مکھٹ : مکھٹو - کورو پاندو : دیکھو : ۳۷۱ - راجہ بھوج : دیکھو صفحہ ۳۷۷

اکتھ : جلدوں کا پندرھواڑہ - تارہ

جنہاں جائیوں تنہاں دے نام رکھیں وڈا آپ نوں غوثِ سدا وناں ایں
 آساں چھٹیاں گھل سدا یوں توں ساخوں آپنا آپ چھپا وناں ایں
 کرامت تیری آساں ڈھونڈھ ڈھمکی اتیوں شیخیاں پیا وکھا وناں ایں
 چاک آکھ کے باغ پوں کڈھ چھڈوں اینویں ہو رکیہ مہنوں اکھا وناں ایں
 آن کھاناں ایں رُج کے گدھے دانگوں کدے شکہ بجا نہ لیا وناں ایں
 چھڈ بندگی چوراں دے پھڑے چالے وارث شاہِ فیقر سدا وناں ایں

جوگی

باغ چھڈ گئے گوپی چند جیسے شہادِ فرعون کہا گیا !
 نوشیرواں چھڈ بغداد ٹریا اوہ آپنی وار لنگھا گیا
 آدم چھڈ بہشت دے باغ نہٹا بھٹے ورسے کلک نوں کھا گیا
 قارون زراں اکھٹیاں میل کے تے بچھ سیر تے پنڈ اٹھا گیا
 مال دولتاں حکم تے شان شوکت میگھاسروں آند لٹ گیا
 سلیمان سکندروں لا سبھے نشاں بھوآں تے حکم چلا گیا
 اوہ بھی ایس جہان تے رہیا ناپس جیہڑا آپ خدا کہا گیا
 تیرے جیہیاں کتیاں ہوئیاں نیں تینوں چاکیہ باغ دا آ گیا
 وارث شاہ اوہ رب ہے کرن مارا ہر بندیاں دے گلہ آ گیا

غوث : قطب - دل - گوپی چند : ۳۹۳ - شہاد : ۳۹۳ - فرعون : ۳۹۳ - نوشیرواں :

آدم : ۳۹۳ - قارون : ۳۷۵ - میگھاسر : ۳۷۳ - سلیمان : ۳۸۱ - سکند : ۳۹۳ -

سہتی

پنڈ جھگڑیاں دی کبھی کھول بیٹھوں وڈا مسترا میں گھنڈ باور دے
 آساں اک رسال بے بھال آندی بھلا دس کھاں کبہ بے راولا دے
 اُتے لکھیا کبہ بے نذر تیری؟ گنیں آپ نول بہت اُتا و لا دے
 کبہ روک بے کاسدا ایہہ باسن؟ ساتوں دس کھاں سوہنیا راولا دے
 سچ نال سبھ کم رباہ ہندے وارث شاہ نہ ہو اُتا و لا دے

جوگی

کرات بے تہر دا ناں رتے کبہ گھتیا آن و سورا ای
 کریں چاڈاں چٹھڑاں نال مستی آجے تیک آجناں نول گھوڑیا ای
 فقر آکھن سوئی کجھ رت کرسی، اینویں جوگی نول چا وڈوڑیا ای
 اُتے پنج پیسے لال روک دھرو کھنڈ چاولاں دا تھال پوڑیا ای

سہتی

مگر تیراں دے آتھاں باز چٹھاں جا چمڑے داند پتاؤاں نول
 گھتیا پھل گلاب دا توڑیا میں جا چمڑے توت سمھاؤاں نول
 آتھاں موہری لایا قافے دے لٹوایا سو ماتھ دے چالوں نول
 خچر لوں دے چالے کرن لکوں آساں پھانساں گھتیاں چالوں نول

پنڈ: ہری گھڑی۔ رسال: رسانی۔ اکیر۔ روک: نقد۔ باسن: بدتن۔ اوتا و لا: تیز۔ بھہار
 و سورا: دوسوہ۔ وہم۔ چاڈاں چٹھڑاں: ناز خڑے۔ وڈوڑیا: بدنام کیتا۔ داند: بیل۔ دھنکا
 پتاؤ: نصیب۔ کپورے: توت سمھاؤاں: پیوندی شہوت۔ موہرے: آگے۔ چالو: چنے دے سبز نیوانے

وارث شاہ تندور وچ دب بیٹھا اَنخاں رنگن گھٹیا ساوآں نوں

جوگی

جا کھول کے دیکھ جو صدق آوے کیہیا شک دل اپنے پایو ای
کیہیا اسال سورب تحقیق کرسی کیہیا آن کے مغز کھپا یو ای
جا دیکھ جو وسوسہ دُور ہووے کیہیا دُر درآ آن مچا یو ای
شک بیٹے جے کھول کے تھال دیکھیں ایتھے مکر کیہیا آن پھینا یو ای

شاعر

سہتی کھول کے تھال جاں دھیان کیتا کھنڈ چا دلاں دا تھال ہو گیا
چھٹا تبر فقیر دے معجزے دا وپوں کُفر دا جیو پرو گیا
جہڑا چلیا بکل یقین آہا کرامت نوں دیکھ کھلو گیا
جس نال فقیراں دے آڑی بدھی اوہ اپنا آپ دگو گیا
گرم غضب دی آتشوں آب آہا برف کشف دے نال سمو گیا
انیوں ڈاڈھیال ماڑیاں کیہیا لیکھا اوس کھوہ لیا اوہ رو گیا
وارث شاہ جو کیہیا نال چھٹھا سونا تانبیوں تُرت ای ہو گیا

سہتی

ہتھ ہتھ کے بنیتی کرے سہتی "دل جان تھیں چیری آں تیریاں میں"
کراں باندیاں وانگ بجا خدمت رنت پاؤندی رہاں گی پھیریاں میں

ساو : سہتی : آہ : رخ چار : دُر درآ : شور کھپ : دگو : گنوا : کشف : کرامت : لیکھا : صاحب

چھٹھا : چھو گیا : بنیتی : مرض : چیری : غلام : باندیاں : باندی : نوکری

پیر سچ دا اَساں تحقیق کیتا دل جان حقیں گولڑی تیریاں میں
 کرامات تیری اُتے صدق کیتا تیرے کشف دے مُکھ نے گھیریاں میں
 ساڈی جان تے مال تے ہیر تیری نال سنے سہیلیاں چیریاں میں
 اَساں کدی نہ کیسے دی گل مٹی تیرے اسمِ اعظم حُب گھیریاں میں
 اک صرت اللہ دا رکھ تقویٰ ہوو ڈھا بیٹھی سبھتے ڈھیریاں میں
 پوری نال حساب نہ ہو سکاں وارث شاہ کیہہ کرانگی شیریاں میں

جوگی

گھر آپنے چا پوآ کر کے آکھ ناگنی دانگ کیوں شوکیں نی
 نال جوگیوں مورچ لائیو ای رتے جٹ دانگوں بڑی ہوئیں نی
 جدوں بچہ جھڑے تھک ہٹ رہی ایں جانپنڈ دیاں راتے گئیں نی
 کڈھ گالیاں سنے رابیل باندی گھن مولیاں اَساں تے گھوئیں نی
 بھلو بھلی ما ڈھٹیو عاشقاں دی دانگ کتیاں اَساں تے چوکیں نی
 وارث شاہ توں چچھ لے بندل نوں روح ساز قبوت وچ پھوکیں نی

سہتی

سانوں بخش خدا دے ناں میاں ساتھوں بھتلیاں ایہہ گناہ بویا
 کچا شہ پتیا بندہ سدا مَجَلّا دُھروں آدموں جھنڈن راہ بویا
 آدم بھس کے کنک نوں کھا بیٹھا کڈھ جنتوں محکم فناء بویا

اسمِ اعظم : سب سے بڑا اسم - تقویٰ : مراد مکہ - بھروسہ - شیریاں : شری - دیری - شوکی بھنڈی
 گولڑی : گولی - خدوم - بھلو بھلی : خوب - بڑائی

شیطان اُستاد فرشتیاں دا ، بُجّہ سجدیوں کبر دے راہ ہو یا
 مڈھوں رُوح بُجّہ قول دے وڑیا ، بُجّہ چھڈ کے انت فنا ہو یا
 فاروں بھُل زکوٰۃ تھیں شوم ہو یا ، وارد اوس تے قہر الہ ہو یا
 بھُل زکریئے نئی پناہ ہیزم ، آرے نال اوہ چیردو پچھا ہو یا
 عملاں باہجہ درگاہ وچ پوں پوئے ، لوکاں وچ میاں دانشاہ ہو یا

جوگی

گھر پٹیرے وڈی ہوا تینوں ، دیتیو چھتیاں نال انگھوٹھیاں دے
 انت پیس دا پیس ہی نترے گا ، کوئی دیس نہ دے دے جھوٹھیاں دے
 جے توں ماریا آساں نے مبر کیتا نہیں جاندی درد ایہہ گھوٹھیاں دے
 بچتی ہو فقیال دے نال لای ایس پھنساں بھیرو ای نال ٹھوٹھیاں دے
 وارث شاہ فقیر لوں پھیر دی سیں ، ڈٹھے بُجّے عشق دے لوٹھیاں دے

شاعر

کرے جنہاں دیاں رب حاساں نہیں حق تنہاں دا نوت مَنول کیتا
 جدوں مُشرکاں آن سوال کیتا ، تدوں چن دو کھن رَمول کیتا
 کڈھ پتھروں اُونھنی رب سچے کرامات پیغمبری مَنول کیتا
 وارث شاہ جہاں کشف و کمال دتا تدوں جٹی نے فقر قبول کیتا

مڈھوں : ازل سے ۔ زکریئے : ۳۸۱ - ہیزم : لکڑی سوکھی ، ایندھن ۔ قارون : ۳۷۵
 شوم : بخوس ۔ پوئے : جوگی ۔ پیٹیرے : پیک ۔ میکا ۔ لوٹھیاں : سرے جٹ ہوئے ۔ چن دوکھن : جب
 ابو جہل نے سوال کیا حضور نے چاند کے دو ٹکڑے کر دکھائے ۔ کڈھ پتھروں : ص ۳۹۳ ۔ حضرت ساج : ۳۹۳ -
 کشف : کرامت ۔

جوگی

پھریں زوم دی بھری تے سان چڑھی آئی آئی مُنڈیئے واسطای
مرد مار مَر کئے جنگ بازے ، مان نیتئے گنڈیئے واسطای
بخشی سب گناہ تقصیر تیری ، لیا میر نوں جُنڈیئے واسطای
وارث شاہ سمجھا جٹیٹری نوں ، لاہ دئے دی گنڈیئے واسطای

سہتی

جو کجھ تُسیں فرماؤ سو جا آکھاں ، دل جان تھیں چیلوی پونیاں میں
نینوں پیر جی بھل کے بُرا بول بھلی وِتری آن وگوئیاں میں
تیری پاک زبان دا حکم لے کے قاصد ہو کے جا کھلوئیاں میں
وارث شاہ دے سحرے صاف کیتی نہیں مُدھ دی وڈی بدخوئیاں میں

جوگی

لیا میر سیال جو دید کرئیے مل جا او دلبرا واسطای
جا کے آکھ راجھا تینوں مرض کروا گھنڈ لاہ او دلبرا واسطای
زُلف ناگ وانگوں چک گھت بیٹھی گلوں لاہ او دلبرا واسطای
دِئیں لات نہ جوگی نوں بُکن دیندی ، تیری چاہ او دلبرا واسطای
لوہڑے نئیاں نیناں دی جھاک دیکے لوہڑ جا او دلبرا واسطای
گل پڑا عشق دیاں کھتیاں نوں مُنہ گھاہ او دلبرا واسطای

زوم : سستی ، مَر کئے : طاقتور ، پہلوان ، چک گھت : بیٹھی ، چکر : وگن ڈال ، بیٹھی

جھاک ، جھلک - لوہڑ : آ

صدقہ سیدے دے نویں پیار والا، مل جا او دلبرا واسطہ ای

وارث شاہ نماز دا قرض وڈا، رسول لاہ او دلبرا واسطہ ای

سہتی (رجوگ نوں)

سے دے موہنی سوہنی اندرانی، مرگ موہنی جا کے گھٹتی ہاں

تیریاں عظمتاں دیکھ کے جوگیا دے باندی ہو کے گھراں نوں چلتی ہاں

پیری پیری دی دیکھ مُرید ہوئی تیریاں جتیاں سرتے جھپتی ہاں

مینوں بے مراد تاں جیونی ہاں، کرو بخشش، ایقہوں ہتھی ہاں

وارث شاہ کرتک بُریایاں نوں، دربار اللہ دا کتنی ہاں

سہتی (زہیر نوں)

سہتی جا کے بیر دے کول بہہ کے بھیت یار دا سبھ سمجھایا ای

رجھنوں مار کے گھروں نقیر کیٹو اوہ جو گھبرا ہو کے آیا ای

اوہنوں ٹھنگ کے ہمیں چرا لیاں ایٹھے آ کے رنگ وٹایا ای

آپ ہو زلیخا دے وانگ سچّی، اوہنوں یوسف چا بنایا ای

تیرے نیناں نے مار ملنگ کیتا، منوں اوس نوں چا بھلایا ای

اوبدے کن پالٹے نالے وُن تھا آپ دو بڑی آن مددایا ای

بوہت زہر کیتا بے پیر پنچے مینوں اوس نے کشف وکھایا ای

دیتے قول قرار و سار سارے آن سیدے نوں کشت بنایا ای

اندرانی : مرگ - مرگ - ہرن - مانگ - فقیر - وُن : روپ

زہر : پرہیزگاری - عبادت

دین دار مواس ہو آن بھٹیا لیہن دار ہی اگت کے آیا ای
 گالیں دے کے ویہڑیوں کڈھ اُسوں، کل موہلیاں نال کُٹیا ای
 بھب نذر لے کے رل ہو رعیت، فوجدار بجال ہو آیا ای
 اگتے تار جاسی اگتے مار جاسی ایہہ مینہ اُتیاؤں دا آیا ای
 عمل فوت تے وڈی دستار چھٹی کیہا بھیل دا ساگ بنایا ای
 ہو جائیں نہال جے کریں زیارت تینوں باغ وچ اوس بُلایا ای
 وارث قول جھلا کے کھیل رَدھوں، کیہا نواں مخول بنایا ای

بمیر

بیر آکھیا جا کے کھول بھل ادھے دیں نوں پھوک دکھاؤنی ہاں
 نیناں سان چڑھا کے کراں بیرے قتل عاشقاں دے اُتے دھاؤنی ہاں
 اگتے چاک سی خاک کرساڑ سٹاں ادھے عشق نوں قتل چڑھاؤنی ہاں
 مویا پیابے نال فراق را بچھا عیسے وانگ مڑ پھیر جو ادنی ہاں
 وارث شاہ پتنگ نوں شمع اُتے آگ لا کے ساڑ دکھاؤنی ہاں

شاعر

بمیر نہا کے پٹ دا پہن تیور والیں عطر پھیلں لگاؤندی اے
 بول پا کے میڈھیاں کالیاں نوں گورے مکھ تے چا پٹاؤندی اے
 کجتل بھٹلے نین اپرا دھ لٹے دوٹوں حُسن دے کٹک لے دھاؤندی اے

مواس : عاقی - بیہ پرواہ - بھب : اچھیتی - اُتیاؤں : ظہر - بے انصافی - بھیل : مشہور جنگی قوم
 رَدھوں : معروف تو - بیرے : مکرے - بھیل چڑھانا : قتل کرنا - پٹ : ریشم - پٹاؤندی : دکاتی

نال وٹناں، ہوٹھاں تے لاسرخی، نواں لوہڑ تے لوہڑ چڑھاؤندی اے
 سہری صاف دا بھوچھیں پہیں اُتے کتیں بُک بُک والیاں پاؤندی اے
 بُد بُدلی بنی ہے نال ٹولان وانگ مور دے پائیاں پاؤندی اے
 گھٹ جھانجھراں لوہڑ دے سرے چڑھ کے بیرسیال لٹندی آؤندی اے
 کدی کدھ کے گھنڈ لوہڑا دیندی کدی کھول کے مار مُکاؤندی اے
 گھنڈ لاه کے لٹک دکھا ساری جی رُخھٹا یار مناؤندی اے
 باہتی مست چھٹا چھن چھن چھننے قتل عام خلقت بُندی آؤندی اے
 مالک مال دے نوں سبھ کھول دولت وکھو وکھو چا کر دیکھ وندی اے
 وارث شاہ تان پری دی نظر چڑھیا خلق سبیاں چوکدی آؤندی اے

جوگی

رانجھا دیکھ کے آکھ دا پری کوئی راکے بھانویں تاں بیر سیال ہووے
 کوئی تھور کہ موہنی اندانی بیر ہووے تے سیاں دے نال ہووے
 نیڑے آکے کالجے دھا گئی جویں مرت کوئی نشے دے نال ہووے
 رانجھا آکھدا ابر بہار ہویا بیدا اُتے جنگل لالو لال ہووے
 چمکے لیلۃ القدر سیاد شب عتیں جس تے پوے سُو نظر نہال ہووے
 دِل ڈول تے چل دی لُک سندر جویں پکینے دا کوئی خیال ہووے
 یار سوئی محبوب توں فدا ہووے جیو سوئی جو مَر شداں نال ہووے

سہ ماہی . مل . جموہین پٹرا . سمیعیاں . تہ . چٹھا . و . رما . بیٹہ القدرہ . شہنشاہ . الہ آباد .

تاریخ = پانچویں، چھٹی، ساتویں، آٹھویں، نویں، دسویں،

ہاٹھ بوڑ کے بدلاں ہانچے بدھی دیکھاں کھڑا دیس نہال ہووے
وارث شاہ آچڑی رانجھنے نوں، جیہا گدھے دے گل دچ لال ہوئے

شاعر

گھنڈ لاه کے بیر دیدار دتا رہیا ہوش نہ عقل تھیں عاق کیتا
لنک باغ دی پری نے جھاک دیکھے سینہ چاک دا پاڑ کے چاک کیتا
بجھ ماپیں ظالماں ٹور وٹی تیرے عشق نے مار کے خاک کیتا
ماں باپ تے ساک بھلا بھیجی، اُساں چاک نوں آ پنا ساک کیتا
ہیر تیرے ہا بچہ نہ کہے نوں انگ لایا سینہ ساڑ کے برہوں نے خاک کیتا
دیکھ نویں زروٹی امان تیری، شاہد حال دا میں رب پاک کیتا
رب جاندا اے ایہناں عاشقاں نے مزے ذوق نوں چاٹا کیتا
وارث شاہ لے چٹاں تساں سانوں، کس واسطے جیو غمناک کیتا

را رانجھا

چودھراٹیاں جھڈ کے چاک بنیاں، مہیں چار کے اُنت نوں چور ہوئے
قول کواریاں دے، لوہڑے ماریاں دے، اُدھل ماریاں دے ہور ہوئے
ماں باپ کر قول قرار ہارے، کم کھڑیاں دے زور و زور ہوئے
راہ سچ دے تے قدم دھرن ناپیں، جنھاں کھوٹیاں دے من کھور ہوئے
تیرے واسطے بے ہاں کدھ دایوں، اسیں آپے دیں دے پور ہوئے

ہاٹھ، تعداد گروہ، ہانچہ، بدھی، عاق، لنک، گدھے، دیس، نہال، وارث

شاہد، گڑ، کھور، خراب

دارت شاہ نہ عقل تے پوش رہیا مارے ہیر دے سحر دے مور ہوئے

ہامیر

بہتر نوح دے بیٹیاں بند کیتی، ڈُب موٹے نیں چھڈ سکائیاں نوں
 یعقوب دیاں پُترّاں ظلم کیتا، سنیا ہو سیا، یوسف دے دانیاں نوں
 بے میں جاندی ماپیاں بنتھ دینی چھڈ چل دی جھنگ گھسیائیاں نوں
 خواہش حق دی ظلم تقدیر وگئی موٹے کون اللہ دیاں بھانیاں نوں
 کیسے تترے سے سی نیو نہ لایا، اسان بجھیاں بھجیاں دانیاں نوں
 ساڈھے تن بہتہ زمیں ہے ہلک تیری اینویں کاسنوں ولے ولانیاں نوں
 گنگا نہیں قرآن دا ہوئے حافظ اکتھاں دیکھدا نہیں ٹاہنیاں نوں
 وارث شاہ اللہ بن کون کچھے پچھتا ترڑیاں آتے منائیاں نوں

جوگی

تیرے ماپیاں ساک کتھاں کیتا، اسیں رُلے رہ گئے پاسیاں تے
 آپ پَرچ گئی ایں نال کھڑیاں دے، ساڈی گل گواٹی آہاسیاں تے
 سانوں مار کے حال بے حال کیتا، آپ ہوئی ایں دابیاں جھاسیاں تے
 ساڈھے تن من دیہی میں فدا کیتی انت ہوئی اے توہیاں ماسیاں تے
 منگاں پوں باران پین تن کانے، لکھے ایں زمانے دے پاسیاں تے
 وارث شاہ وساہ کیہ زندگی دا، ساڈی عمر ہے نقش پتاسیاں تے

بہتر نوح - ۳۶۳ - یعقوب - ۳۶۴ - بھانیاں - بھانا - رضا - تقدیر - ہلک - ملکیت - رقم دکا زمین
 ٹٹا بنیاں - ٹٹنا - مگنو - کتھاں - بڑی جگہ - دابیاں جھاسیاں - دباؤ یا مراد دم جانس - پوں باران قسمت سحران - واس آنا
 سیدی پڑنا -

شاعر

جو کوئی ایس جہان وچ آدمی اے روند ا رہے گا ٹمڑتے جھور دا ای
 سدا خوشی ناپس کسے نال نبھدی ایہہ زندگی نیش زنبور دا ای
 بندہ جیونے دی کرے بت آساں عزرائیل پیا سرتے کھور دا ای
 وارث شاہ ایس عشق دا کن ہارا وال وال تے کھاج کھجور دا ای

ہمیر

تسیں کرو جے حکم تے گھریں جاییے نال سہتی دے ڈول بنائیے جی!
 کوں کراں میں کوششاں عشق والی تیرے عشق دی پوری پایے جی
 بحر عشق دا خشک غم نال ہو یا نال مقل دے مینہ ورھائیے جی
 جاتیاں تڑن دیاں جھب کرئیے ، سانوں سجتو! حکم کرائیے جی
 حضرت سورہ اخلاص لکھ دیو مینوں قرعہ فال بخوم دا پایے جی
 کھول فالنامہ تے دیوان حافظ وارث شاہ توں فال کڈھائیے جی

شاعر

اول بیر پکڑے اعتقاد کر کے ، پھیر نال کلیجے دے ٹک گئی
 نواں طور عجوبے دا نظر آیا ، ویکھو جل پتنگ تے اگ گئی
 کیہی وگ گئی چنگ لگ گئی ، خبر جگ گئی وج دھرگ گئی
 یارو ٹھکال دی ریوڑی ہیر جتی ، منہ لگدیاں یار نوں ٹھک گئی

نیش : ڈنگ - زنبور : جھڑ - وال وال : قدم قدم - کھاج کھجور : کھور کھانا - سورہ اخلاص : قل بواللہ صریح
 پتنگ : پتنگ - پرواز - دھرگ : ڈھول - نوبت .

لگا مست ہو کلیاں کرن گلاں ، دُعا کیسے فقیر دی وگ گئی
 اگے دُھواں دُھکھایا جو گڑے دا ہُن پھوک کے جھکڑے اگ گئی
 یار یار دا باغ وچ میل ہویا گل عام مشہور ہو جاگ گئی
 وارث ٹٹیاں نوں رب جوڑ دا اے دیکھو کلڑے نوں پری لگ گئی

ہمیر

ہیر ہو رخصت رانجھے یار کوں ، آکھے سہتیے متا پکائیے نی
 مٹوٹھا بھن فقیر نوں کڈھیا سی کوں خیر بھی اوس نوں پایے نی
 دین لوہڑیا بیڑا شہدیاں دا نال کرم دے بنڑے لایے نی
 میرے واسطے اوس نے لے تے ، کوں اوس دی آس پچائیے نی
 تینوں بے مرادے اُساں ماہی ، دونوں اپنے یار بندھ ایے نی
 رانجھا کن پڑا فقیر ہویا ، ہیر اوس دے وری چڑھایے نی
 ہووے میل جاں چریں وچھٹیاں دا یار رُج کے گلے لے ایے نی
 باقی عمر رنجھئے دے نال جلال ، کوئی سہتیے ڈول بنایے نی
 جیو عاشقان دا عرش رب دا ای ، کوں اوس نوں ٹھنڈ پوایے نی
 ایہ جو بناں ٹھگ بازار دا ای ، ہیر کسے دے ایہ پڑھایے نی
 شیطان دیاں اسیں اُستاد رتاں ، کوئی آخال مکر پھیلائیے نی
 باغ جاندیاں اسیں نہ سوہندیاں اں ، کوں یاروں گس لیاہیے نی
 گل گھٹ پد منہ گھاہے کے کوں مٹھڑا یار منایے نی
 وارث شاہ گدہ دے اسیں لڈے چلو گل تقصیر بخشایے نی

سہتی

خاطر جمع کر بیر نوں کہے سہتی تینوں را بچھے دینال ملاوساں میں
کوئی مکر بھلاؤنی نویں کرساں ماں باپ دی شرم بہاوساں میں
ملکراوساں پر بتاں بھاریاں نوں باجھ بدلاں مینہ ویرھاوساں میں
وارث شاہ اچنیرا نواں ہویا گلاں جگ جہان سناوساں میں

شاعر

سہتی بھابی دے نال پکا مصلحت وڈا مکر چھلا کے بول دی اے
گردان دی مکر سطولاں نوں اتے کنز فریب دی کھول دی اے

سہتی

تیرے یار دا فکر دن رات مینوں جہان مایاں دے دواں ڈولدی اے

شاعر

وارث شاہ سہتی اگے ماں ہڈی دے غضب دے کیرنے پھول دی اے

ماں

اساں ویاہ آنڈی کوئج چھاہ آنڈی ساڈے بھاہ دی بنی ہے اوکھڑی نی
دکھیو حق حلال نوں اگ لگی رہے خصم دے نال ایہہ کوکھڑی نی
جد دی آئی تدوکنی رہی ڈھٹھی کدی ہو نہ بیہنی اے سوکھڑی نی
لاہو بھڑی جدوں دی ویاہ آنڈی اک کل دی ذرا ہے چوکھڑی نی
وارث شاہ ایہہ دودھ نہ اَن کھانڈی بھکھ نال سکھانڈی کوکھڑی نی

ہاتھی فوج دا وڈا سنگار ہندا آتے گھوڑے سنگار ہنن زراں دے نی
 ہچکا پہننا کھاناں شان شوکت ایہہ سبھ پنا ہن زراں دے نی
 گھوڑے کھان کھنن کرامات کر دے اکھیں وکھدیاں جان پن پرل دے نی
 مجھیں گائیں سنگار دیاں مستقر تے آتے نوہاں سنگار ہن گھراں دے نی
 خیر خواہ دے نال بدخواہ ہوناں ایہہ کم ہن کتیاں خراں دے نی
 مشہور ہے رسم جہان اندر پیار دوسھیاں دے نال وراں دے نی
 دل عورتاں لین پیار کر کے ایہہ گھرو مرگ ہن سراں دے نی
 تدول رن بدخواہ نوں عقل آوے جدوں لت وبتے وچ پھرن دے نی
 سدا دیکھ کے جائے بنا وانگوں ویر دواں دے دھڑاں تے سرلے نی

مان

پیہڑا گھت کے کدے نہ جے بوجے ایس ایس دے دکھ وچ مراں گے نی
 اس دا جیو نہ پرچدا پنڈ ساڈے آسین ادا علاج کیہہ کراں گے نی
 سوہنی رن بازار نہ وکھنی ایس ویاہ پتر دا ہور تھاں کراں گے نی
 ناناں وید حکیم کے جان پیسے کہیں خیب دیاں چٹیاں بھراں گے نی
 دوجی بھرو دواں نوں وار اندر امیں خیر بابا ہوں جڑاں گے نی
 کیدا ڈھا کے ایس توں سے دیکھا آسین چکینوں مول نہ ڈراں گے نی

تے طویہ - خراں - گدھے - وراں - غم - مرگ - ہرن - پھراں - پہو - چھوپ گھتے : رگیوں کے ساتھ بل کر چڑھو کہتے

شرمندگی سہاں گے جگ دی سبھ منہ ذرا کو پہاں نوں کراں گے فی
کدی چرکھڑا ڈاہ نہ چھو پ گھتے اسیں میل بھنڈار کیہہ کراں گے فی
وارث شاہ شرمندگی ایں دی ہنوں ایں کھوہ وچ دُکے مراں گے فی

شاعر

عزایل تے عمر عیار آبا ہیر چل کے سست تے آوندی اے

ہیر (سکس نوں)

سہتی نال چل کے یں کھیت وکھاں پٹی اندے عمر واندی اے

شاعر

پچھوں چھک دی نال بہانیاں دے نڈھی نند وی پھیرا پاوندی اے

سہتی (ہیر نوں)

چل بھابیے وا جہان لیتے بانہوں ہیر نوں پکڑ اٹھاؤندی اے
ایہنوں کھیت لے جاہ کیاہ چنیے میرے جیو تدبیر ایہہ آوندی اے

شاعر

دیکھو ماں نوں دھی دلاؤندی اے کہیاں پھوکیاں رتیاں لاؤندی اے
تلی بیٹھ انگار ٹکاؤندی اے اُتوں بہت پیار کراؤندی اے
شیخ سعدی دے نلک نوں خبر ناپیں جیکوں روکے فند چاؤندی اے
دیکھو دھی آگے ماں بھرن لگی حال نوہ نہ دا کھول سناؤندی اے

سہتی (ماں نوں)

ایہہی پٹی دی عمر دواوندی اے زار زار روئندی پٹو پاوندی اے

ماں (دھی نوں)

کس منع کیتا کھیت نہ جائے پیر منجیوں ہیٹھ نہ لاہوندی اے
دکھ جیو دا کھول سناوندی؟ پنڈے شاہ جی دے ہتھ لاوندی اے،
انصاف دے واسطے گواہ کر کے وارث شاہ نوں کول بہاوندی اے

سہتی

نونہ لعل جیہی اندر گھٹیا ای پرکھ باہروں لعل وںجوانی ایں
تیری ایہہ پھیلڈی پدنی ایں دائ لین کھنوں توں گنواونی ایں
ایہہ پھل گلاب دا گھت اندر پٹی دکھ دے نال سکوانی ایں
وارث دھی سیالان دی ماریں ایں دس آپ نوں کون سداونی ایں؟

ماں

جائے اٹھ کے بنجیوں کوں ل کے ہتھ پیر ہلا کے چھت ہووے
ایہہ بھی وڈا عذاب اے اپیاں نوں دھی نونہ بوبے اتے ست ہووے
وانگ روگیاں رات دن رہے ڈھمٹی کوں پھرے اتے تندریت ہووے
وارث شاہ پھر کیوں : میر لو لے سہتی جیہیاندی بنجال نوں پشت ہووے

سہتی

نوناں بُندیان خیاں جیوں پکھنے دا مان تیاں بوبے دیاں ہرہاں نیں

پٹو یا وندی : دس پھیلڈی منیں خوناں دیں کوں - پدنی : جو کروڑ روپے پرے جب بھی سہتی نظر آئے - بڑی سہتی -

پری موتاں پتھریاں چندرانی اک موم طبع اک نہریاں نیں
 اک کرم دے باغ دیاں مورتیاں نیں اک نرم لوک اک زہریاں نیں
 بچھا کھان پیون لاڈ نال چٹن لین دین دے وچ لڈھریاں نیں
 وارث شاہ ہے حسن گمان مندر اکھیں نال گمان دے گہریاں نیں

بیر

بیر آکھیا بیٹھ کے عمر ساری میں تاں اپنے آپ نوں ساڑنی ہاں
 متاں باغ گیاں میرا جیو پرچے انت ایہہ بھی پڑنتاں پاڑنی ہاں
 پٹی روونی ہاں کراماں اپنیاں نوں کجھ کسے دا نہیں دگاڑنی ہاں
 وارث شاہ میاں تقدیر آکھے ویکھ نواں پسار پسارنی ہاں

سہتی

اڑیے آؤ کھاں بیٹھ کے گل گئیے - سد گھٹیاں سب سہیلیاں نیں
 کئی کواریاں کئی دیا بیاں نیں چن جیہے سریر مہیلیاں نیں
 ربووع آن ہوياں سمجھتے پاس سہتی جویں گورو آگے سب چیلیاں نیں
 جنہاں ماں تے باپ نوں بھن کھا دا منگ پختے کواریاں کھیلیاں نیں
 وچ بیر سہتی دونویں بیٹیاں نیں دوالے بیٹیاں سب سہیلیاں نیں
 وارث شاہ شکار مہاوتوں نے جویں ہتھنیاں قلعے تے پھیلیاں نیں

موم طبع : نرم دل - نہریاں : حسنہ والیاں - آنکھیں دکھانے نکالنے وال - پکھنے : پکھنے ہیرا

دارالخلافہ - لڈھریاں : لاڈلیاں - متاں : مباداکہ - شاید

وقت فجر دے اٹھ سہیلیو نی تساں آپنیں آہریں آواں جے
 ماں باپ نوں خبر نہ کرو کاٹی بھلے باغ نوں پاساں لاواں جے
 دوہٹی ہیر نوں باغ لے چلناں ایں ذرا ایسا جی پرچاواں جے
 لاون پھیرنی وچ کپاہ بھیناں کسے پُرش نوں نہیں سناواں جے
 راہ جانڈیاں نوں چھپن لوک اُڑیو کوئی افترا چا بناواں جے
 کھیڑو ستمیاں تے گھنٹو پتیاں نی بھلے کھوہ نوں رنگ لگاواں جے
 ڈر وٹ لنگوڑے وچ بیٹے بنّاں وٹ سبھ پٹ وکھاواں جے
 بچہ جھولیاں چنوکپاہ سبھتے تے منڈاسیاں دارنگ لاواں جے
 وڈے رنگ ہون اکو جیڑیاں دے راہیاں جانڈیاں دے سنگ لاواں جے
 چرنے چا پردرے کچ اٹھو کے پونی نوں ہنھ نہ لاواں جے
 منجیوں اٹھدیاں سب نے آجاناں اک دوجی توں سدے آواں جے
 وارث شاہ میاں امیہ ارتھ ہویا سبھناں اہو دے پھلے نوں آواں جے

شاعر

مٹا کر دیاں ای گزری رات ادھی تارے گن دیاں سبھ آمادیاں نیں
 گرڈا پانڈیاں گھمراں گھستیاں سن جیہیاں ہون میاراں نوں دیاں نیں

سہیلیاں تھیںیاں : خبر دے سوتے والیاں : منگ چنے : بھاری : پتیاں : چلانیں : آہر : دھیان : توجہ : شوق
 لاواں پھیرنی : پھیرنی : گھانا : پھنا : چمڑش : مرد : افترا : کمر : فہم : منڈاسیاں : منڈاسا : سر پرکڑا بیٹنا :
 پردرے : بڑی ٹوکری : ارتھ : قول : وعدہ : آمادیاں : ستمی والیاں

نخریلیاں اک نک توڑناں سن اک بھولیاں سہییاں سادیاں نہیں
اک نیک بختاں اک بے زباناں اک کچھیاں تے مال زادیاں نہیں

گنڈھ پھیرا تیں وچ کھڑیاں دے گھرو گھری وچار وچارو نہیں
بھکے کھوہ تے جا کے کراں کشتی اک دوسری نوں خم ماریو نہیں
چلو چل ہی کرن چھنل بازاں سبھو کم تے کاج و ساریو نہیں
بازی دتی آنے پیواں بڈھتیاں نوں کتاں ماواں دے منہ تے ماریو نہیں
شیطان دیاں بشکراں فیلسوفاں پناں آتشوں فن کھاریو نہیں
گلتی مار لنگوڑے وٹ ٹریاں سبھ کپڑا نٹوا جھاریو نہیں
سبھ جبن بھنڈار آجاڑ چھو پاپاں سنے پونیاں پیڑھے نوں ماریو نہیں
راتیں لا مہندی دینیں پا سہرہ گنڈ چوٹیاں کم سوارو نہیں
ٹیر لنگیاں ٹھسکراں دین پچھوں سٹھن پھڑیاں پاؤنچے چاہیو نہیں
کچل پوچھاں والڑے ویامیاں دے ہونٹیں سرخ دندڑے چاہیو نہیں
زلفاں پلم رہیاں گورے مکھڑے تے بندیاں لا کے سُن اُٹھاریو نہیں
جلوہ سُن وکھا کے اوں ویلے وارث شاہ نوں چاہا اُٹھاریو نہیں

دے دُعا تیاں رات مُکا بھیٹی ویکھو ہوونی کرے ستابیاں جے

ایس ہوونی شاہ فقیر کیتے پتوں جیہاں نوں کرے خرابیاں جے
 مجنوں جیہیاں داناں مجذوب ہويا شہزادیاں کرے خرابیاں جے
 معشوق نوں بے پرواہ کر کے دیوں عاشقاں رات بے خوابیاں جے
 عیٰ جیہیاں نوں قتل غلام کیتا خبر ہوئی نہ مَوں اصحابیاں جے
 ہوئی حسنِ حسینِ امام کھٹے ہوئی کیتیاں بہت خرابیاں جے
 کڑیاں پنڈ دیاں بہہ کے متا کیتا لٹے آج قنہار پنجابیاں جے
 وارث شاہ میاں پھلے کھڑیاں دے جمع آن ہوياں بُرے بابیاں جے

اک عشق تے اِفرے لکھ کرنے یارو اوکھیاں یاراں دیاں یاریاں نے
 کیڈا پاڑناں پاڑیا عشق پچھتے سد گھٹیاں سجدہ کواریاں نے
 اینناں یاریاں راجے فقیر کیتے اسیں کبندیاں ہاں پگھت باریاں نے
 کوئی بیر نے نواں نہ عشق کیتا عشق کیتا سی خلقاں ساریاں نیں
 ایس عشق فریاد توں ماریا اے نال یوسف دے کیتیاں خواریاں نیں
 عشق سوہنی جیہیاں مورتاں بھی ڈوب وِچ دریا دے ماریاں نیں
 مرزے جیہیاں مورتاں وِچ جنگل اگ لاکے عشق نے ساڑیاں نیں
 سستی جیہیاں مورتاں وِچ خقلاں ایس عشق رُلا کے ماریاں نیں

عیٰ: صفحہ ۳۹۱ - امام حسن - امام حسین: صفحہ ۳۹۱ - پنوں: صفحہ ۳۸۲ - مجنوں: صفحہ ۳۸۲

فریاد: صفحہ ۳۸۳ - سوہنی: صفحہ ۳۸۵ - مرزا: صفحہ ۳۸۴ - سستی: صفحہ ۳۸۲ - پنوں: صفحہ ۳۸۱

دیکھ بُوناں ماروں تہر کیتا ہو کئی ہو چکیاں یاریاں نہیں
 وارث شاہ جہان دے چمن نیارے آتے عشقیاں دھماں یاریاں نہیں

آپو آپنی تھال تیار ہویاں کواریاں آتے دیا میاں ساریاں نہیں
 روزے داراں نوں عید دا چن چڑھیا جویں حاجیاں حج نیاریاں نہیں
 جویں ویاہ دی خوشی دا چا چڑھدا آتے مین مبارکاں بھاریاں نہیں
 چلو چل بل چل دھڑا دھڑا ہوئی خوشی نال پنچن مٹیا ریاں نہیں
 گرد پھینے دے شورے آن ہویاں سبھ ہار سنگار کساریاں نہیں
 اینویں بچھ قطار ہو صفاں ٹریاں جویں لڈیا ساتھ بپاریاں نہیں
 اینویں سہتی نے کواریاں میل لیاں جویں جھنڈ میسے جہاں دھاریاں نہیں
 جہناں چند جیسے کتے شوخ دیدے چن ہار سریر شہاریاں نہیں
 وارث شاہ مہن بیر نوں سب لڑا دا چنچل پاوندیاں چنچل ہاریاں نہیں

محکم بیر دا ماں توں بیا سہتی گل گنی سو نال سہیلیاں دے
 تیار ہویاں دونویں ننان بھائی نال چڑھے نے ٹک اربلیاں دے
 چھنڈ پاسے ٹرک بازار چلے راہ مار دے نیں اکھکھیلیاں دے
 کتے پٹ ہوئی وچ دیہڑیاں دے رہی اک نہ وچ ہولیاں دے

پاسے : مران - فرت - بولک : اک کانیر - اربلیاں : گہرے دوست - اربھان : رشتہ دار -
 خرچ : خرچہ - تہ و خرچ : بچھنڈ - گرہ : سبزہ - بزموت : سول : کیکر کاٹ

سومن سبزیاں نال ہلاق بُندے مُلے پُھب رہے نیں مَھلیاں دے
 دھاگے پونٹے بنے نال ٹوہلاں گویا بھرے دکان پُھلیاں دے
 جٹاں دھاریاں دے جُھنڈ تیار ہونے ہتی گور وچی نال چلیاں دے
 راجے اندر دے راج وچ ہوئی ہوئی پے عجب چھنکار اربلیاں دے
 آپ ہار سنگار کر دُور چلیاں ارتھال کیتیاں نے نال بلیاں دے
 وارث شاہ کستوری دے مرگ چھٹے تھیا تھیا سریر مَھلیاں دے

فوج سُسن دے کھیت وچ کھنڈ پٹی تَرت چالنگورے وٹو نے
 ستمی گھت دیاں مار دیاں پھرن گدھابی گھت بناں وٹ پٹیو نے
 توڑ کڈوں سول دا وڈا کڈا پیر چوہہ کے خُون پلٹیو نے
 وارث یار دی خرچ تحصیل وچوں حصہ صرف قصور دا کٹیو نے

شاعر

وند میرٹ گھسیٹ اوہ بڈ گوڈے رو رو کرے زاری بُرے چلیاں نے
 نلک پاہڑ دندکیڑاں وٹا روٹے کدھ اکھیاں نیلیاں پیلیاں نے
 مَھتر تھ کنبہ آنکھ مہنی لوکا۔ کہئی کرو جھنڈا بُرے چلیاں نے
 مار لنگے تے پیر بلے مَھرت بوٹی کھٹے جیوتے کاج چلیاں نے
 شیشیان شیشیہ گڈے بھتہ بوڑن مہتی گوروتے امیر بھ چلیاں نے
 وارث شاہ کڑیاں پٹیاں ہویاں بگٹے مُندے تے ساہیاں پیلیاں نے

ہیر میٹ کے دند بے سُرَت پئی سہتی حال تے شور پکاریا ای
 کالے ناگ نے پھن پھلا وڈا ڈنگ ووٹی دے پیر تے ماریا ای
 کڑیاں کانگ کیتی آپئی واہر لوکاں کم تے کاج دسار یا ای
 منجے پا کے ہیر نوں گھری آندا جٹی پلوپل رنگ نوں ماریا ای
 ویکھو ناسی توڑ کے نظم نثروں مکر گھیکو دے وانگ نٹاریا ای
 اگے کسے کتاب وِچ نہیں پڑھیا جیہا نچریاں نچر پسار یا ای
 شیطان نے آن سلام کیتا تئیں جتیاں تے اسیں ماریا ای
 گھریں سامنگراں واہراں دھم کیتی سارے دیں ای دھم بھچال آہی
 گھریں خبر ہوئی کڑاں دیں گئیاں نو نہہ کھڑیاں دی جیہڑی سیال آہی
 سرور سی خواہاں دے ترنجاں دی جس دی ہنس تے مور دی چال آہی
 اوس نائی نوں کوئی سپ لڑیا سس اوسدے نال نہال آہی
 وارث شاہ مہاگے تے اگ وانگوں سونا کھڑیاں دا سمٹھ گال آہی
 سد ماندری کھڑیاں لکھ آندے فقر وید تے نال ماریاں دے
 تریاق اکبر افلاطون والا دارو وڈے فرنگ پسار یاں دے
 جنماں ذات ہزار دے سب کیلے گھت آندے نیں وِچ پٹاریاں دے
 گنڈے بلکھ تنوید تے دین دھونی موت آندے نیں گنج کواریاں دے
 کوئی اک پچوا کھوا گنڈھی ناگ دون تے دھاتاں ماریاں دے
 کسے لائنکے لستی وِچ گھتے پردے چاپائے نراں ماریاں دے

دہن تیں وِچ پُوٹیاں دودھ پیسے گھیسو دیندے نین نال خواہیاں دے
وارث شاہ سپاہیاں پنڈ بندھے کھڑے زور لائے زراں زاریاں دے

درد ہوو تے داوڑا ہوو کر دے فرق پوے نہ لویر وِچ ٹرھی بے نی

رتاں

رتاں ویکھ کے آکھ دیاں زہر دھانیں کوئی ساعت ہی جیوندی کڑی ہے نی

بیر

بیر آکھ دی زہر ہے کھنڈ چلی جیہا کالجہر چیر دی پھری ہے نی

رتاں

مُرجی اے بیر سیال بھانویں بھلی بُری سب آں کے جڑی ہے نی
جس ویلے دی سوتری ایہہ سُکھی بھاگیں ہو گئی نہیں مُردی ہے نی
وارث شاہ سدائے وید راجہا جہ تے درد اساڈے دی پڑی ہے نی

سبتی

سبتی آکھیا فرق نہ پوے ماسہ ایہہ سب نہ کیل تے آوندے نیں
کالے باغ وِچ جوگڑا ستھ دانا جیندے پیر پائیاں دکھ جاوندے نیں
باشک ناگ کروندے میہ پچھک چھینے تتری سیس لووندے نیں
کغنی دار تے اڈنے جھوندرے بھی سرال کھرال ڈر کھاوندے نیں

ٹوہاں اجموہوں - فرنگ پساری - انگریزی دواؤں - سپاہی - سانپوں کا علاج کرنیوے - لوہڑا - روہڑ - رُحمی - ساعت:

گھڑی پل - سوتری - رسی مراد سانپ

تندورٹا بوڑا آتے پھنیر سبھ آن کے سیس نو اوندے نیں
 منی دار دو برے تے گھنیرائی منتر پڑھے تاں کیں تے آوندے نیں
 کنکوڑیا دھامیاں ٹس ٹس اتے رتوڑیا کچلیا جھا وندے نیں
 کھجوریا تیلیا بُنت چنگا ہنھوڑیا کو جھیا گا وندے نیں
 بالشتیا چلیا سنگ تالو مچلاوڑا ناوڑا آ وندے نیں
 کوئی دُکھ تے درد نہ رہے بھورا دُکھ کل دے اوتوں جاوندے نیں
 بے اوسنوں کوئی نہ رہے روگی جاؤ واپس تے جھوت سبھ جاوندے نیں
 راؤ راجے تے جت دیو پریاں سبھ اوس نوں ہمتھ وکھا وندے نیں
 ہور ویدگی وید لگا تھکے وارث شاہ موری ہن آوندے نیں

کھیڑے

کھیڑیاں اکھیا کھیڑا گھل دیئے جیہڑا ڈگے فقیر دے جا پیریں
 ساڈی کریں واہناں رب دے تے کوئی فضل دا پلڑا چا پھیریں
 سارا کھول کے حال احوال آکھے ناں مہریاں برکتاں وِج ڈیریں
 چتو واسطے رب دے ناں میرے قدم فقر دے گھنٹیاں ہون ٹیریں
 دم لا کے میرسی ویاہ آندی جیج جوڑ کے گئے ساں وِج ڈیریں
 بیٹھ کوڑے گل پکا پھڈی سیدا گھنٹئے رن جا ایرا ایریں

ماٹک : سفر ۳۹۹ - بھن بُری : بھے برے - بیکوٹے برے جی ہو گئے - بھورا : دھابھر - دوسرے : دوسرے
 ایرا ایریں : جھٹ پٹ - رائس : انسان - ٹیریں : غیر - فرشتے - نذر : نذرانہ - مہریاں : خواتین - سردار

کھڑے (سیدے نوں)

جس جان سیں توں لیا اُس نوں کریں نتاں لاوناں مہتہ پیریں
وارث شاہ میاں تیرا علم ہويا مشہور وچ جن تے انس طیریں

اُجّو

اُجّو آکھیا سیدیا جا بھائی ایہہ دوہٹیاں بہت پیاریاں جے
جا بھہ کے مہتہ سلام آکھیں اُساں تاریاں خلقتاں سایاں جے
اُگے نذر رکھیں سمجھے حال دسیت اُگے جوگڑے دے کریں زاریاں جے
آکھیں واسطے ربدے چلو جوگی سانوں بنیاں مہبتیاں بھاریاں جے
جوگی مار منتر سڀ کرے حاضر جاہ لیا مَنا توں واریاں جے
وارث شاہ او نفے نہیں پھرے منتر جتھے عشق نے دُئیاں ماریاں جے

سیدیا

سیدیا مار بھل بدھی پچاڑ کی جُتی چاہڑ کے ڈانگ لے کڑ کیا اے
واہو واہ چٹیا کھڑی بانہ کر کے وانگ کانگوں مال تے سر کیا اے
کالے باغ وچ جٹ جاں جا وڑیا جوگی دیکھ کے جٹ نوں ڈر کیا اے

جوگی

کھڑا ہو ماہی مُنڈے کہاں آویں بال بھانڑ شور کر کڑ کیا اے

سیدیا

سیدیا سنگدا تھر تھر کھڑا کنبے اُسا اندرون کالجہ دھڑ کیا اے

چلتیں واسطے رب دے ہو گیا او خار وِچ کیلجے دے رڑ کیا اے
 جتنی وڑی کیا، وِچ تجھ جھولی کالا ناگ از غیب دا کر کیا اے
 وارث شاہ جیوں چوٹیاں کڈھ آئی زہری سپ سیٹی توں رط کیا اے

جوگی

تقدیر نوں موڑنا بھالنا ایس؛ سپ نال تقدیر دے ڈنگ دے نیں
 جنہوں رب دے عشق دی چاٹ لگی دیدوان قصہ دے رنگ دے نیں
 جیہڑے چھڈ جہان اُجاڑ وِسن صحبت عورتاں دی کوہوں سنگ دے نیں
 کدی کسے دی کیل وِچ نہیں آئے تہیڑے سپ سیال تے جھنگ دے نیں
 آساں چا قرآن تے ترک کیتی سنگ مہریاں دے کوہوں سنگ دے نیں
 مرن دیہہ جتنی ذرا وین سنیٹے ہو کے نکمن رنگ برنگ دے نیں
 جوان مرے مہری وڈے رنگ ہندے خوشی ہندے نیں روح ملنگ دے نیں
 وارث شاہ مٹا کے سیس دا بڑی ہو رہے ہاں سنگتی کنگ دے نیں

سیدا

بنتھ بنتھ نیویں دھون گھاہ وِچ کڈھ دندیاں تبتاں بھالیا اوئے
 تیرے پتیاں ہندی اے بیر چنگی دھروٹی رب دی مُندیاں والیا اوئے
 آٹھ پہر ہوئے بھٹکے کوڑے نوں رُطد گئے ہاں فاقرا جالیا اوئے
 جتنی زہر والے کسے ناگ ڈنگی آساں مُک تے ماند ری بھالیا اوئے

جوگ واسطے رب دے تار سالوں بیڑا لاسے اللہ والیا اوئے
جنگی ہونے نہیں جتنی ناگ ڈنگی تیرے چلیاں خیر ہوئے رالیا اوئے

جوگی

کبھی وچ رضا دے مرے جتنی جس نے سپ دا دکھ ہے حالیا اوئے
تیری جتنی دا کبہہ علاج کرناں آساں اپناں جھکڑا گالی اوئے
وارث شاہ رضا تقدیر دیا ، پیراں اولیاں بھی نہ ٹالیا اوئے

چپ ہو جوگی سچ نال بولے ، جٹا کا بے نوں گڈیو کامیاں نوں
اسیں چھڈ جہان فقیر ہوئے چھڈ دوتیاں تے بادشاہیاں نوں
یاد رہدی چھڈ کے کراں جھاڑے ڈھونڈاں اڈیاں چھڈ کے پھابیاں نوں
تیرے نال نہ چلیاں نفع کوئی میرا علم نہ پھڑے دیابیاں نوں
کرناں پاس فقیر نوں عیب جاناں جویں نساں کرناں پھابیاں نوں
وارث شاہ کر بندگی رب دی توں کبیا اڈیو مکھ دیاں پھابیاں نوں

سیدا

سیدا آکھ دا روندڑی پئی ڈولی چپ کرے نہیں سہتیا مڈی اوئے
بڑی جوان بالغ اتے پڑی صورت رتن کپڑے ودی تیارڑی اوئے
جے یس بہتہ لاواں سروں لاہ لیندی چا گھتدی چیک چہارڑی اوئے

دھروٹی : اللہ رضا - خدا کا دستہ - کوڑے : خاندان - کامیاں : کچھ سہارے یا کبھی گجراہٹ - رالیا : اے
راواں - پھڑے : چھڈ - اثر کرے - جتنی کپڑے - جے تین دفعہ حبیبی آچکا ہو -

ہتھ لادناں پلنگ نوں ملے ناپیں خوفِ خطریوں رہے نیا رڑی اوئے
 مینوں مار کے آپ نت رہے روندی ایس ڈول رہی ادہ کو اڑی اوئے
 آساں اوں نوں کدی نہ ہتھ لایا کائی لاغر لوحتہ بے بھارڑی اوئے
 ایوں نفستاں وچ برباد کیتی وارث شاہ ایہہ عمر پیا رڑی اوئے

جوگی

جوگی بیک گھنٹی پھیر وچ چونکے چھری اوں دے وچ کھنیا سو
 کھا قسم قرآن دی بیٹھ جتا، قسم چور نوں چا پھوایا سو
 ادھر سے نال توں ناہیوں انگ لایا؟ چھری پٹکے دھون رکھایا سو
 ہو یا حسن دے باغ دا چور ثابت تاہیں اونوں قسم کرایا سو
 وارث رب نوں چھڈ کے پیا جھنجھٹ ایوں رائیگاں ممر گویا سو

سیدا

کیڑے نشادتی آگے جو گڑے دے سانوں قسم ہے پیرِ نقیر دی جی
 مراں ایس جہان توں ہو کو ہڑا جے میں ڈھٹی ہے صوتِ سیر دی جی
 سانوں سیرِ بختی دھولی دارِ دستے کوہِ قاف تے دھرتِ کشمیر دی جی
 لنکا کوٹ فرہاد دا دُورِ دستے فرہاد نوں نہرِ جیہوں شیر دی جی

لاغر : کمزور - لوحتہ : لاشِ جہم - انگ : جسم - معنا : چونکا : ہزارہ

دو جگہ جہاں بندہ عبادت کرتے یا کھانا کھاتے ہیں - چیک چھارٹھی : شر و غل - نشاد : تسنن - یقین -
 دھولی : سفید - کوہِ قاف : درس کے حوالہ کالیشیا کی رہنے والی - دھرت : زمین - فرہاد : صفحہ ۳۸۳۔

دوروں ویکھ کے فاتحہ آکھ چھڈاں گور پیر پنجال دے پیر دی جی
 سانوں قہتہراوہ دیوار دے ڈھکال نیرے تے کالج پیر دی جی
 اُس دی جھال نہ آساں توں جائے جھلی جھال کون جھٹے جی پیر دی جی
 مہیں مار کے سنگ نہ دے ڈھونڈیوئیں ہوس کہی ددھ کھیر دی جی
 لوک آکھ دے بن اپادھ لئی آساں نہیں ڈھکی صورت پیر دی جی
 وارث تھوٹ نہ بولیے جوگیاں تے خیاں نہ کریئے چیز پیر دی جی

جوگی

جوگی رکھ کے آکھ تے نال غتے کدھ اکھیاں روہ پٹیا ای
 ایہ پیر دا وارٹی ہو بیٹھا ؟ چا دائریوں سواہ وچ سٹیا ای
 سنے جتیاں چونکے وچ آن وریوں ساڈا دھرم تے نیمیں پٹیا ای
 بُرا بول دا نیر پٹ اکھیں جیہیا بانیاں شہر وچ لٹیا ای
 پکڑ سیدھے نال پہوڑیاں دے پوریاں وانگوں ڈھا گتیا ای
 لٹ پٹ کے مار نکھٹ کے تے کٹ پھاٹ کے ٹوے وچ سٹیا ای
 کھڑ لال پہوڑیاں خوب جڑیاں دھون سکیا سو نال وٹیا ای
 دوٹوئیں جتہ باباں سروں لہ پکا گنگار وانگوں پکڑ جٹیا ای
 شہانہ جھن کے کٹ چک پور کیتا لنگ جھن کے سنگھ نوں گٹیا ای
 وارث شاہ خدا دے خوف کولوں ساڈا روندیاں نیر نکھٹیا ای

پیر پنجال : جہ سے سیر کے راستے میں مشہور دہلی اور سیوہ میں پہاڑی - ہونس : حرص - چونکے : دکن چور دیوان

نیم : سر - پہوڑیوں : پہوڑی وڑا کھڑنہ والے کھڑ لال : کھڑلٹ - پھٹی

سیدا

سیدا مار کھا کے تڑت اٹھ نہھا واسو وا روندنا گھریں آوندا ای
ایہہ جو گھڑا نہیں جے دھاڑ کر کی پنڈا آپنا کھول وکھاوندنا ای
ایہہ قاروں دے دس دا سحر جانے وڈے لوہڑے تہہ کادنا ای
نالے پڑھے قرآن تے دے بانگال چونکے پاکے سنگھ دھوندا ای

اچو

اچو آکھیا لٹو اندھیر ہويا دیکھو غضب فقیر نے چایا جے
میرا سوئے دا کھیوڑا مار چندوں کم کار توں چا گویا جے
فقر مہر کر دے ساری خلق اُتے اوس قہر جہان تے پایا جے
وارث شاہ میاں نواں سانگ وکھیو دیو آدمی ہو کے آیا جے

سہتی

سہتی آکھیا بابلہ جا آپے سیدا آپ نوں وڈا سداوندنا ای
جا کے نال فقیر دے کرے آکر غصے غضب نوں چا دھاندا ای
ساہنے دانگ ایہہ ہری پھاندا ای اکو آکراں پیا وکھاوندنا ای
نال کیر بنکار دے مت پھر دا خاطر تلے نہ کیسے نوں لیاوندنا ای

شاعر

مار نوشہ دے دکھ حیران کیتا اچو چڑھ گھوڑی اُتے آوندا ای

اچو

یارو عمر ساری جیٹی نہ لدھی رہیا سو مہنی ڈھونڈ ڈھونڈا ای

سحر: جادو شازہ: کندھا۔ ہنڈھا۔ دھاڑ: ڈاکر۔ چونکے: دگن۔ سوئے: دا کھیوڑا: سر نے دنگا۔ بہت: جال۔ ساہنے: بکس۔ ساہنے:
لیکھ: تہت کا کیر۔ میکھ: بچا کیں۔ لدھی: ہان۔ لی: بیکر۔ بنکار: ہنڈر۔ نگر۔

شاعر

وارث شاہ جوانی وچ مست رہیا وقت گئے تاں کچھوتا وندا ای

اچو

بٹھ بٹھ کھڑا جا پیر اگے تئیں لاڈے پروردگار دے او
 تئیں فقر اللہ دے پیر پورے وچ رکھ دے سیکھ نول دے او
 ہوئے دعا قبول پیاریاں دی دین ڈنی دے کم سنوار دے او
 اکھتے پہ خدا دی یاد اندر تئیں نفس شیطان نول مار دے او
 حکم رب دے توں تئیں نہیں باہر پر خاص حضور دہبار دے او
 میری نوہنہ نول سب دا اثر ہویا تئیں کیل منتر سب مار دے او
 لڑھے جان بیڑے او گنہاریاں دے کو نفل تاں پار اتار دے او
 تیرے چلیاں نوہنہ میری جیومدی اسے گئے دامن سوئیں تار دے او
 وارث شاہ دے عذر معاف کرنے بخشہار تئیں گنہگار دے او

جوگی

چھڑ دس جہان اُجاڑ لئی آجے جت کچھنا ناہیں پچھڑ دے نیں
 اسان چھڑیا ایہہ نہ مول چھڈن کیڑے ٹھٹھہ قدیم دے نہ دے نیں
 لیہ پنی میرے اتے جھاڑیاں دی پاس جان ناہیں پنچ گڈ دے نیں
 وارث شاہ جہان توں اک پنے آج کل فقیر مہن چل دے نیں

رکھ : قسمت کو کہی ۔ سیکھ : سچا لیں ۔ لڑھے : لڑھے ۔ لیہ : لیہ ۔ گن : گن میں جوئے والا غور وار پودا
 جرات چھٹ جانیں ۔ پنچ گڈ دے : گڈے کا پھہ ۔ اک پنے : اتنا آگئے ۔

چلیں جوگیا رب دا واسطی ای اسیں مردوں مرد لکارنے ہاں
 جو کچھ سرے سو نذرے پیر پکڑاں جان مال پروارتوں وارے ہاں
 پٹے گل دے کوڑے سب روندے اسیں کاک تے مور اڈا ونے ہاں
 مہتھ بھٹھ کے بنیتی جوگیا جی اسیں عاجزی نال پکارنے ہاں

شاعر

چور سڈیا مال دے سانجھنے نوں نیریاں قدتاں توں اسیں وارے ہاں
 وارث شاہ وساہ کیہ اسیں دم دا ایویں رائگاں سمر گزارنے ہاں

شاعر

جوگ چٹیا روح دی کلا پئی تر بولیا شگن مناوے نوں
 اتوار نہ پچھتیا کھیڑیاں نے جوگ آندا نیں سیس مناوے نوں
 وکیو عقل شعور جو ماریو نیں طعم باز دے مہتھ پھٹا ونے نوں
 بھکھا کھنڈ تے کھیر دا ہويا راکھا زڈا چٹیا ساک کراوے نوں
 بیڑی کانڈ دی ہاندر ملاح ہويا شوہ دریا دے پار لنگھاوے نوں
 راکھا جواں دے ڈھیر دا گدھا ہويا آٹھا گھٹیا حرف لکھاوے نوں
 انجان جہان ہٹا دتا آیا ماندری کیسل کراوے نوں
 مرثت خاص کر کے اُنہاں سد آندا میاں آیا سہرن کھسکاوے نوں
 اوہناں سپ دا ماندری سد آندا سگوں آیا بے سپ لڑوے نوں

وارے : سد : ترون : بنیتی : روس : ہمر : گوشت : کلا : کلائی : ذرا : شوہ : دریا : گہر : ساک : بڑے

ماندری : ساہنوں کا علاقہ کہنے والے : دیکھ : دیکھ

وَسَدے جُھگڑے چوڑ کراونے مڈھنوں پُٹ بُٹا لے جاوے نوں
وارث بندگ واسطے گھٹیا سیں آ بیٹھا ایں پہننے کھاوے نوں

غوتناں

بُھدا ہويا بھیناں ہیر کچی ہانوں مَن مَن دا وید مَن آیا نی
دُکھ درد گئے سب ہیر والے کال ولی نے پھیڑا پایا نی
جیہڑا چھڈ چودھرائیاں چاک ہويا وِت اوس نے جوگ کما یا نی
جَبیندی وَجھل دے وِچ لکھ منتر اوہ اللہ نے وید ملایا نی
شاخاں رنگ برنگیاں ہون پیدا ساون ماہ جیوں مینہ وسایا نی
نال سہتی دے حال تے رت تر تھّا جوگی دلاں دالک آیا نی
نٹاں دھراں دی ہوئی مُراد حاصل دُھواں ایس چروکناں پایا نی
ایہدی پھری کلام آج کھیڑیاں تے اسمِ اعظم نے اثر کرایا نی
مہان جیوں آوندالین دُوہٹی اگوں ساہوریاں پننگ وچھایا نی
ویرا رادھ وکینو ایتھے کوئی ہندا جگ دُھیڑ بھلاوڑا پایا نی
منتر اک تے پُتیاں دو اُڈن اللہ والیاں کھیں رچایا نی
کھسکو شاہ ہوری آج آن بیٹھے تنبو آن اُدھالوآں لایا نی
دُھواں پا بیٹھا جوگ مڈتاں دا آج کھیڑیاں نے خیر پایا نی
لکھوں لکھ کر دے خدا سچا دُکھ ہیر دا رت گویا نی
سہتی اپنے متبہ اختیارے کے ڈیرا دومان دے کوٹھڑے لایا نی

جَیندی : جس کی ۔ مہان : رادھ ویرا رادھ ۔ اُدھالوآں : اغرا کرنے والوں ۔ پُتلیاں : ملاویر اور ہتی

دومان : میرا سیوں ۔

مبھلا ہویا ہے کسے دی آس پٹی رب و چھڑیا لال ملایا نی
 رتاں موہ کے لین شہزادیاں نوں ویکھو افترا کون بتایا نی
 آپے دھاروی دسے بہتہ ماں دتا پچھتوں آکھ سوڈھول دھایا نی
 بھلکے ایتھے نہ ہووسن دولویں کڑیاں سالوں شگن ایہو نظر آیا نی
 وارث شاہ شیطان بدنام کر سوٹوں تھال دسے وچ بھنایا نی

کڑیاں

کڑیاں جا کے آکھیا ہیر تائیں آنی دوہٹیں آج ودھائی ایں نی
 ملے آب حیات پیاسیاں نوں حد بوگیاں دی وچ آئی ایں نی
 تینوں دوزخ دی آگ حرام ہوئی رت وچ بہشت دسے پئی ایں نی
 بوڑی رت نے میں کے تاری ایں توں موت لعل دے نال پڑی ایں نی
 وارث شاہ کہو ہیر دی سس تائیں آج رت نے پتھر کرائی ایں نی

جوگی

جوگی آکھیا پھرے نہ مرد مورت کسے نہ پر چھانڈا پاواناں اوے
 کن سن وچ دوہڑی آن پاؤ نہیں دھم تے شور مچاواں اوے
 اک کواری ہی آواں بے ساتھے اوکھا سپ دا روگ گودناں اوے
 کواری کڑی دا رکھ وچ پیر پائے نہیں بور کسے ایتھے آواں اوے
 سپ بخش جاتے چل مار جاتے کھرا اوکھڑا چل کواں اوے

آس پٹی : مراد پوری ہوئی دھاروی : ڈاکو - ترخہ : ترس کیا - آج : آگ - پتھر : پرورد -

پر چھانڈا : پرچھانواں - سایہ : کن سن وچ : خاموشی سے کھرا اوکھڑا : سخت شکل

لکھی ست سے وار قرآن اندر نہیں چھڈ نماز پچتا وناں اوئے
وارث شاہ نکوئی تے بندگی کر کو ت نہیں جہاں تے آدناں اوئے

شاعر

سہتی کڑی نوں سد کے سوئپو نیں منجا وچ ایوان دے پا کے تے
پنڈوں باہرا ڈواں دا کوٹھڑا سی او تھے دتی نے تھاں بنا کے تے
جوگی پنگ دے پاس بہا یو نیں آ بیٹھا سی شگن منا کے تے
ناڈھو شاہ بنیاں مست ہو عاشق معشوق نوں پاس بہا کے تے
کھڑے آپ ہا گھریں بے فکر ستے طعمہ باز دے ہتھ پھڑا کے تے
برتے ہو وئی آ کے کوکھی اے چٹکی مار دے ہتھ بنا کے تے
اوہناں کھیہ سرگھت کے پٹناں ایہ جنہاں وی اہی سی دھڑی لگا کے تے
وارث شاہ پھر تنہاں نے دین کرنے جنہاں دیا بیاں گھوڑیاں لگا کے تے

شاعر

آدھی رات رانجھے پیر یاد کیتے طرہ خضر دا ہتھ تے تولیا ای
شکر گنج دا پکڑ رومال چٹے مندا لال شہباز دا ٹولیا ای
کھونڈی سید جلال بخاریئے دی وچوں مٹرتے مشک لوں جھولیا ای
خجر کدھ مخدوم جہانیئے دا وچوں روح رنجھیئے دا ڈولیا ای
پیر بہاؤ الدین ذاکئیئے دھک دیکے کندھ ڈھاکے راہ نوں کھولیا ای

ایوان : ڈیرہ جوی . دھڑی : پنجاب سرحد دولت آباد روپے . طرہ : کھن . ٹولیا : تلاش کی
کھونڈی : اٹلی . معا .

جاہ کاسنوں بیٹھا ایں اُٹھ جٹا سوس نہیں تیرا راہ کھولیا ای
 وارث شاہ پچھتاویں بندگی نوں عزرائیل ہاں دھون پڑھ بولیا ای

سہتی

نیکل کو ٹھیلوں تڑت تیار ہوئے سہتی آن حضور سلام کیتا
 بیڑا لاپٹے آساں عاجزاں وارث فضل تیرے اُتے عام کیتا
 میرا یار ملاؤناں واسطہ ای آساں کم تیرا سراغبا م کیتا
 بھابی ہتھ پھڑا کے ٹور دتی کم کھیڑیاں واسطہ خام کیتا
 تیرے واسطے ماییاں نال کیتی جویں علی دے نال غلام کیتا
 جو کچھ ہوونی نے سیتا نال کیتا اُتے دھنسرے نال جو رام کیتا
 سٹے شاہ مراد تاں موٹی جیواں جیویں ٹساں دے جو آرام کیتا
 وارث شاہ جتول مہربان ہووے او محفے رب نے اُن مقام کیتا

راجھا

راجھے ہتھ اُٹھا دُعا منگی رہا میلنا یار گوارنی دا
 ایں تبت دے نال ہے کم کیتا بیڑا پار کرنا کم سارنی دا

پنچ بیر

پنجال پیراں دی تڑت آواز آئی رہا یار میلین ایں یارنی دا

شاعر

فضل رب کیتا یار آلیا اوس شاہ مراد پکارنی دا

ڈاچی شاہ مُراد دی آ رہی اُتوں بولیا ' سائیں سنواریے نی
 شاہلا دھکا آوے ڈھک بُش ' نیڑے آ چڑھیں کچا دے تے ڈاچیے نی
 میری گئی قطار کراہ گھنٹی کوئی سحر کیتو ٹوٹے ہار سیئے نی
 وائے سوئے دی پوتری ایہہ ڈاچی گھن جھوک پلاسے نوں ڈاچیے نی

شاعر

وارث شاہ بہشت دی سورتائیں کسے فرشتے اونٹھ تے چاہیئے نی

سہتی لئی مراد تے ہیر رانجھے رواں ہو چتے لاڑے لاڑیاں نیں
 راتو رات گئے لے کے باز کوںجاں سریاں ناگاں دیاں خینہاں تاریاں نیں
 آپو دھاپ گئے لیکے واہو واہی بگھیاڑاں نے ترنڈیاں پاڑیاں نیں
 فجر ہوئی کرواناں نے کوچ کیتا ویکھ کھڑیاں واہراں چاہڑیاں نیں
 میاں جنہاں بیگانہ دی نار رانویں ملن دوزخوں تاء پواڑیاں نیں
 نال نائی دے کھڑیاں جنگ بدھا وارث کل مُٹا کے داہڑیاں نیں

اک جان بھٹے نال بہت خوشی بھلا ہویا فقیراں دی آس ہوئی
 اک جان بھٹے بھوہ کھڑیاں دی آج دیکھو تے پوڑ نخاس ہوئی
 اک لے ڈنڈے ننگے جان بھٹے یارو پئی سی ہیر اُداس ہوئی
 اک پُتر دھاندلے پھرن بھوندے جو مُراد فقیر دی راس ہوئی

کوہ : اُسے راہ غلط راستہ پر گھنٹی اکھسی ۔ وائے سوئے جبر ہوا ۔ گھن دے پڑ ۔ جھوک پلاسے ۔ کاٹھا ۔
 ترنڈیاں : بیڑ ۔ کھڑیاں : رالیں ۔ ران کے نیچے بھانا ۔ زیر کرنا ۔ بھٹے : دھندے ۔ نخاس : ذوق باندار ۔ مال کرنا باندار ۔

دارث شاہ کیہ من دیاں دھس لگے جھول اُسترے نال پُٹیاں بھل

پہلیاں واہراں آن مراد بلیاں اگوس کنگ بلوچاں نے چاٹ دتے
 پکڑ تر کشاں آتے کمان دَوڑے کھڑے نال ہتھیاں دے مار دتے
 مار برچھیاں آن بلوچ کڑکے تیغاں مار کے واہری جھاڑ دتے
 مار ناوکاں مورچے بھن دتے مار جھاڑکے پنڈ وچ وار دتے
 دارث شاہ جال رت نے مہر کیتی بدل قہر دے لطف نے پاڑ دتے

دوجیاں واہراں رانجھے نوں چا بلیاں ستا پیا اُھاڑ وچ گھیریاں
 سر ہیر دے پٹ تے رکھ ستا سپ مال توں آکے پھیریاں
 ہیر پکڑ لیتی رانجھا قید کیتا دیکھو جوگ نوں آن کے گھیریاں
 لاہ سہلیاں بٹھ کے ہتھ دوزیاں پنڈا چا بکاں نال اُچڑیاں
 دارث شاہ فقیر اللہ دے نوں مار مار کے چا کھڈیاں

ہیر

ہیر آکھیا ستے سو سبتھ مٹھے نیندر ماریا راجیاں رانیاں نوں
 نیندر غوث تے قطب تے ولی مارے نیندر لٹیا راہ پدھانیاں نوں
 ایس نیندر نے شاہ فقیر کیتے بیٹے زوندے وقت وہانیاں نوں
 نیندر شیر تے دیو، امام کھٹے نیندر ماریا وڈے سیانیاں نوں

پٹاس : چڑھے کا پٹ جس پر اُسترے لگ دتے ہیں۔ پٹری : تر کشاں : تیرکان : ناوکل : ناوک : تیر : پٹ : زافو :
 اُچڑاڑ : زخمی کیا : کھڈیاں : کمال آنا : مٹھے : مارے گئے : راہ پدھانیاں : مسخوں

سُتے سوئی وُگتے اَدھم وانگوں غالب نیند ہے دیو رنجائیاں نوں
 نیند بھٹھ سٹیا سلیمان تائیں دیندی نیند چھڈا ٹکانیاں نوں
 نیند پُت یعقوب دا کھوہ پایا سنیا ہوسی آ یوسف دے دایاں نوں
 نیند ذبح کیتا اسمعیل تائیں یونس پیٹ مچھی وچ پانیاں نوں
 نیند فخر دی قضا نماز کر دی شیطان دے تبنوآں تانیاں نوں
 نیند ویکھ بوسستی نوں وخت پایا پھرے ڈھونڈ دی سی کاروائیاں نوں
 نیند مرزے دا ریس کٹا دتا پئے رووندے وقت وہانیاں نوں
 ساڈھے تن بہتہ زمین ہے بلک تیری وارثاں کیوں ولے ولانیاں نوں

ہائے ہائے مٹھی مت نانہہ لیا دتی عقل ہزار ہو گئیٹیا وے
 دس پیوں توں ویریاں ساڈیاں دے کیہ واہ ہے مُشک لپیٹیا وے
 جھیڑا کھنڈیا وچ جہان سارے نہیں جازاں مٹول سمیٹیا وے
 راجہ عدلی بے تخت تے عدل کر دا کھڑی بانہہ کر، کوک رنجیٹیا وے
 بناں عمل دے نہیں نجات تیری پیا مارئیں قُطب دے بیٹیا وے
 نہیں تھو بہشت دی ہو جاڈا گدھا زری دے نال لپیٹیا وے
 اثر صُجھتاں دے کر جان غلبہ جا راجہ دے پاس جٹیٹیا وے
 وارث شاہ میاں لوہا ہوئے سونا جتھے کیمیا دے نال جیٹیا وے

ادھم : صفحہ ۳۹۲ - سلیمان : صفحہ ۳۸۱ - یعقوب : صفحہ ۳۶۲ - اسمعیل : صفحہ ۳۶۵ -
 یوسف : صفحہ ۳۶۷ - یونس : صفحہ ۳۶۸ - سستی : صفحہ ۳۸۲ - مرزا صاحبان : صفحہ ۳۸۴ -

شاعر

بُو بُو مار کے سگراں کرے دُھماں راجے پُچھیا شور و سواس دا ای؛

راجھا

راجھے آکھیا راجیا چریں جیویں کرم رب دا فکر غم کاس دا ای
 حکم ملک دتا پچھے رب تینوں تیرا حکم تے راج آراستہ ای
 تیری دھاک پٹی روم شام اندر بادشاہ ڈرے آس پاس دا ای
 تیرے راج وچ بنان قصیر لٹیا نہ گناہ تے نہ کوئی واسطہ ای
 مٹھی شہر وچ بھاس دی ہو نیڑے دارلشاہ اینویں جگ بھاسا ای

شاعر

راجے حکم کیتا چڑھس فوج بانگی ہا اہ وچ گھریاں کھڑیاں نوں
 تئیں ہو سترہ چلو پاس راجے بھٹ دیہنن تھیں جیہڑاں نوں
 حکم ہویا حضوروں لے آؤ راجنن، اتھ کھوہواں پھیریاں نوں
 بھٹ کھڑاں گئے اکے تال چلو آپے نہیں باندھے امیں کھڑیاں نوں
 دارلشاہ جین سورجھاں گر بن گئے اہ پھڑے نیں آپہ پھیریاں نوں

شاعر

میڑے راجے دے آن حضور ہونے مہورت بنے نیں آن فرادیاں دے

راجھا

راجھے آکھیا کھوہ لے چلے نہھی ایہ کھوہ پُر صہ لے دادیاں دے

بُو بُو : شور پکار۔ سگراں : لنگرانا + مدد کے لئے پکارنا۔ پچس دی بھینتی : بھیڑیاں : گناہ۔ قصور۔ عاویں : عار
 انصاف کرنے والے۔ چٹیا : ایاز۔ مبادا کہ۔ کھوہ : بھگوان۔ کھپ شر کرنے والے

نیتھوں کھوہ فقیرنی اُٹھ نھٹے جویں پیسیاں نوں ڈوم شادیاں دے
 میرا نیاں تیرے آگے راجی صاحب ایہہ وڈے درباریں عادیاں دے
 چتیا دا ہڑیاں پگھڑیاں ویکھ بھلتیں شیطان ہن اندوں وادیاں دے
 وارث باہروں سوہنے تے سیاہ اندوں تنبوہوں جیویں مالزادیاں دے

کھیرے

کھیریاں بوڑ کے ہتھ فریاد کیتی نہیں وقت ہن ظلم کا ونے دا
 ایہہ ٹھگ جے ماجھے دا وڈا کھوٹا سحر جان داسرہوں جاونے دا
 دیہڑے وڑیاں نڈھیاں موہ لیاں ایس علم جے رتاں ولانے دا
 ساڈی نوہنے نوں اک دن سپ لڑیا ادہ وقت سی ماندی لیاونے دا
 سہتی دتیا بوگڑا باغ کالے ڈھب جان دا جھارڑے پاونے دا
 منتر جھاڑنے نوں آساں ستہ آندا سانوں کم سی چند چھنڈاونے دا
 لیندا دوہاں نوں راتو ای رات تھافقرولی اللہ پھڑاونے دا
 وچوں چورتے باہروں سادھ دتے اس تے ول بے بھیس ڈاونے دا
 راجے چوراں تے یاراں نوں مار دے نیں ٹولی رقم بے چور چڑھاونے دا
 بھاکریں تاں ایس نوں مارسیں ، حکم آیا بے چور مکا ونے دا
 وارث شاہ توں عمل ای پچھتیں گا وقت آوس عمل کا ونے دا

راجھا

راجھے آکھیا سوہنی رن ڈھٹی مگر لگ کے میرے آگیریا نیں

نیاں : انعامات - وادیاں : بُری باتیں - مال نادیاں : مال زادی - بھری - سحر - جادو - منتر - ساہ : ایک محل اللہ

ماجھے دا : ماجھ - ہمدردی کا علاقہ -

نٹھا خوف توں ایہ سن دیں والے پچھتے کنگ ازغیب دا چھڑیا نیں
 پنجیاں پیراں وی ایہ بجاو رانی ایہناں بدھروں ساک سپڑیا نیں
 سبتھ راجیاں ایہناں نوں دھک چھڈیا تیرے ملک وچ آن کے چھڑیا نیں
 ویکھو وچ دربار دے جھوٹے بولن کوئی وڈا ای پھینا پھیریا نیں
 مجروح ساں غماں دے نال بھریا میرا آکھڑا گھاہ اُچھڑیا نیں
 کوئی روز جہان دی داء لینی بھلا ہویا نہ چسّاء نبیڑیا نیں
 آپ وارٹی بنے اِس دَو ہٹری دے مینوں مار کے چاکھڈیا نیں

راجہ

سچ آکھ توں مار کے کراں پُڑے کوئی بُرا بے اوس نال پھیریا نیں

جوگی (راجھا)

چھڈا رلیاں جوگ بھجائے نھتے پر کھوہ نوں آجے نہ گھڑیا نیں
 وارث شاہ میں گرد ہی رہیا بھونڈا سُرمے سُرمچو نہیں لہڑیا نیں

راجہ

راجے آکھیا تُساں تقصیر کیتی ایہ وڈا فقیر رنجانیاں جے
 ننگ کن وڈھا کے دیاں سُولی اینویں گئی راہ گل نہ جانیاں جے
 ربتے جٹ نہ جان دے کسے تائیں تئیں آپنی قدر پچھانیاں جے
 رناں کھوہ فقیراں دیاں راہ مارن تبنو کبرگمان دے تانیاں جے
 راتیں چورتے دینیں اُدھالیاں نیں شیطان دانگوں جگ رانیاں جے

کنگ ازغیب : اہا کنگ پٹنہ والا لشکر ڈاکو۔ رنجانیاں : رنجیدہ کیا۔ رنج پھنپھا۔ لہڑیا : زخم کیا۔ کُردنڈا :
 کھڈیا : کلہ آٹاری۔ سُرمے سُرمچو : اس کے ساتھ جاو نہیں کیا۔ رانیاں : زری کیا۔

قاضی شرع دا تُّساں نوں کرے جھوٹھا موہاں سولیاں دیاں تُّسیراں نیں جے
ایہہ انت ہنکار نہ مال رہندے کدی موت تحقیق پہچانیاں جے
دارت شاہ سراں دی رات وانگوں دُنیا خواب خیال ہی جانیوں جے

شاعر

جدوں شرع دے آن کے رُجوع ہوئے قاضی آکھیا "کرو بیان میاں"

کھیڑے

کھیڑیاں آکھیا ہیر سی ساک چنگا، گھر چوک سیال دے جان میاں
اُتو کھیڑے دے پُت نوں خیر بلیا ہوو لا تھکے لوک تان میاں
جَنج بوڑ کے اُساں دیاہ آندی اُنکے خرچ کیتے ڈھیر دان میاں
لکھ آدمیاں دی ڈھکی لکھنشی سی ہندو جان دے تے مسلمان میاں
جدوں رسم کیتی مُلّاں سد آندا، جنہوں حفظ سی فقہ قرآن میاں
شابد پاس بچھا نکاح بدھا بھویں لکھیا وچ قرآن میاں
اُساں لاکھ دم دیاہ آندی دیس مُلک رہیا سبھو جان میاں
راوان وانگ لے چلتا سیتا تائیں، ایہہ چھوہرا تیز زبان میاں
دارت شاہ ایہہ نو بہہ جے رہے ساتھے تدوں حق دا حق ایمان میاں

وانجھا

راستہ آکھیا پُچھو کھاں ایہہ چھاپا کھنوں دامن دے نال چوڑیا جے
راہ جانڈرے پوسے نہ کیسے پیرا ایہہ سبھو تان کھنوں سہوڑیا جے

سراں: سرانے۔ دان: خیریت۔ لکھنشی: دولت مراد ہجوم۔ رسم کیتی: نکاح پڑھا۔ شاید: گواہ۔

دم: دولت۔ چھاپا: کانٹے دار پودا۔ ڈھینگری: چھوہرا، لڑکا۔

سارے ملک ایہہ جھگڑا پیا پھر دا کسے ہنکیا تے نہیں بوڑیا جے
وارث شاہ کسنبے دے بھوک وانگوں اہدا اکڑوں رسا پھوڑیا جے

کھیرے

کتوں آیا ایہہ کال وچ جھگڑا مردا ایہہ چاک سی مہردیاں مہولیاں
لوک کرن وچار جوان بیٹی اوہنوں فکر شریکاں دیاں بولیاں دا
چھیل نڈھری دیکھ کے گرد ہو یا رہیا ہو یا سیالاں دیاں گولیاں دا
بھٹیں چار کے پتیا دعویاں تے ہو یا وارثی ساڈیاں ڈولیاں دا
موجو پودھری دا پُت آکھ دے سہ پچھلگ ہزارے دیاں گولیاں دا
حق کریں جیٹوں عمر خطاب کیتا ہنٹھ وڈھنا جھوٹھیاں رولیاں دا
نوشیرواں گدھے دا عدل کیتا آتے کجری عدل تنو لیاں دا
منتر مار کے کھنڈ دا کرے کڈ بیر غم دی کرے نو لیاں دا
کٹھنی لوہے دی تا کے پٹے پھیرے سردار بے ڈے پھولیاں دا
آنہ بیج تندور وچ کرے بریا بنے ہالکا مکیتوں اولیاں دا
وارث شاہ بھٹھ غیب دارب محرم اینویں سانگ ہے پڑیاں پولیاں دا

قاضی

قاضی آکھیا بول فقیر سائیں جھوٹھ چھٹ دیہہ دُب دریاں نوں
اصل گل سو آکھ درگاہ اند نہ کر ذکر توں جھوٹھیاں جھیریاں نوں
سارے دیس وچ بودی بھٹھ نڈھی دونویں پھڑے ہو اپنے پھیریاں نوں

ہنکیا ہوڑیا : روکا - منکيا - کسنبے : کیسوا پھول - اکڑوں : ہالکا - قصی : نوشیرواں : صفحہ ۸-۳۷

پھولیاں : فرب کرے - مکیتوں : مکہ سے ۔

ایہناں جٹاں دی شرم سبھ لاه سُٹی خوار کیتا اسی سیالں تے کھیریاں نوں
 بھلا مچّیوں آن کے دعویاں تے سلام ہے وَل چھلاں تیریاں نوں
 ایویں پنڈ اُجاڑ کے چُپ چکوں ہُن و دہڑی دیہہ ایہہ کھیریاں نوں

رائجھا (جوگی)

آؤ ویکھ لئو سنن گنن والیو ایہہ قاضی جے دُوب دے بیڑیاں نوں

قاضی

دُنیا داراں نوں عورتاں زُبد فقراں میاں چھڈ کر جھگڑیاں بھیریاں نوں

رائجھا

قاضی بہت جے آدنا ترس تینوں بیٹی آپن بخش دے کھیریاں نوں

قاضی

چھڈ جا حیا دے نال جٹا نہیں جان سیں دُڑیاں میریاں نوں

رائجھا

نِت مال پرایا چور کھاندے دس مُٹے رات دیاں پیڑیاں نوں

عیبی کُل جہان دے پکڑیں گے وارث شاہ فقیر دے پھیریاں نوں

قاضی

قاضی کھوہ دتی ہیر کھیریاں نوں یارو ایہہ فقیر دغولیا جے

وِچوں چور تے باہروں سادھ دتے بنے لکیتوں ولی تے اولیا جے

جدوں دغے تے آوے تے صفّاں گالے اکھیں میٹھے جاپے اولیا جے

پتلیوں : دھویدار ہریوں : پیڑیاں : پاؤں کے نشان والے مسافر : دغولیا : دغے باز : اولیا : جھول

ہیر کھوہ کھڑے چلے واہو واہی رانجھا رہیا منہ کچ حیران یارو
 اوہ جائیکے نگھرے غرق ہووے ویمل دیں نہ زمین آسمان یارو
 کھیپ مارے کھتری سنے بول حق عملیاں دے رٹھے جان یارو
 ڈوراں ویجھدے کے میر شکار روون مہتوں جنہاں دے باز اڈ جان یارو
 تیکھے دیدے وانگ مہاشتی دے مل کھڑے سی شوق میدان یارو
 ہیر لہ کے گھنڈ حیران ہوئی سستی چنہ دے وچ میدان یارو
 کھوٹنڈی اتے پوگان لے دیں لتھا دیکھاں کھڑے چنڈلے جان یارو
 وچ اوڑھنی سہم دے نال چھپے ہوئی تیر بے وچ کان یارو
 چپ مثل ہو بولنوں رہی جیٹی جوی روح دے بناں انسان یارو
 اہناں عقل تے موش نہ تھاں رہندے ہیر جنہاں دے پن ودان یارو
 وارث شاہ دونوں پریشان ہوئے پڑھیاں ہوئی لاجول شیطان یارو

رانجھا

رانجھا آکھ دا جاہ کیہہ دیکھنی ایں بُرا موت تھیں ایہہ وجوگ ہے فی
 پئے دھاڑوی لٹ لے چلے مینوں ایہہ دکھ کیہہ جان داروگ ہے فی
 ملی اوس توں ہیر سواہ مینوں تیرے نام دا آساں نوں جوگ ہے فی
 سونکن رن گوانڈھ کو پتیاں دا بھلے مرد دے باب داروگ ہے فی
 خوشی گھٹ ہوون مرد پھل وانگوں گھریں جنہاں دے نت داروگ ہے فی

کھیپ افس۔ بول۔ ڈھیر۔ خرس۔ مہاشتی۔ چنہ۔ آگ کا ذبیہ۔ الاؤ۔ کھوٹنڈی۔ پلو کھیلنے دا پٹری۔ پتہ۔
 پوگان۔ میدان۔ پلو گوانڈھ۔ پیاں راگینہ۔ خل۔ ساکت۔ ودان۔ بڑا مہتور۔

تنہاں وچ جہاں کیہہ مزا پایا گل جنہاں دے ریشہ جوگ ہے نی
 جیہڑا بنّاں خوراک دے کرے کشتی اوس مردنوں جانیئے پھوگ ہے نی
 آسمان ڈھویہ پوے تاں نہیں مردے باقی جنہاں دی زبیں تے پوگ ہے نی
 جدوں کدوں محبوب نہ چھڈنا ایں کالے ناگ خدا دے جوگ ہے نی
 کوئج کال نوں ملی تے شیر پھوی وارث شاہ ایہہ دُھروں بھوگ ہے نی

شاعر

ہر وقت جے فضل دا مینہ وے بڑا کون منا دندا اُٹھیاں نوں
 لب یار دے حب حیات باجھوں کون زندگی بخش دا کُٹھیاں نوں
 دونوں آہ فراق دے مار لئی کرامات منا دندی اُٹھیاں نوں
 بنّاں طالع نیک دے کون موٹے وارث شاہ ساڈے ذال اُٹھیاں نوں

ہمیر

ہیر ناں فراق دے آہ ماری، "رہا ویکھ اُساڈیاں بھینن بھائیں
 اگتے اگ پچھتے سب شینہہ پاسیں ساڈی واہ نہ چلیدی پھویں راہیں
 اکے میں سایاں رانجھیاں مینوں اکے دوباں دی عمر اکھ لائیں
 ایڈا قبر کیتا دیں والیاں نے ایس شہر نوں قادرا اگ لائیں"

رہا اوہ پائیں قبر شہر اُتے جیہڑا گھت فرعون دُبا یا ای
 جیہڑا قبر نازل ہوئیا زکریئے تے اوہنوں گھت شہینہہ چرایا ای

ریشہ : پھندا، دھندا، بھوگ : بھوکا، پوگ : اچھٹا، دان : پالی - پھوی : گیدڑی، اُٹھیاں : اوڑھنگ سال کھدن
 بھینن : روشن ہوں - فرعون : صفر ۳۹۳ - زکریا : صفر ۳۹۴ -

جیہڑے قہر دے نال اُس بُدھڑی توں امیر حمزہ نوں چا مروایا ای
 جیہڑا پا کے قہر تے سٹ تختوں سیان نوں مجھٹھ جھوکا یا ای
 جیہڑے قہر دایونس تے پا بدل ادھنوں ڈھبرے تھیں نکلوا یا ای
 جیہڑے قہر تے غضب دی پکڑ کاتی اسمٰعیل نوں فوج کرایا ای
 اوہو قہر گتیتیں ایس دیں اُتے جیہڑا ایتنیاں دے سر آیا ای

راجھا (جوگی)

”جوین اندھ تے قہر دی نظر کر کے میگھا سُرور پُری لٹوایا ای
 سرگ پوری امر پوری دیو پوری اندر پوری گھواس تے لایا ای
 قہر کریں جو بھدرکا مارو ای چنڈ منڈ سبھ بھسم کرایا ای
 رکت بیج بیگھا سروں لاه سٹی پر چنڈ کر پاک وچ آیا ای
 اوہو کرپ کر جیہڑا بھا جوگی وشوا منزوں کھیل کرایا ای
 اوہو کرپ کر جیہڑا پا راون ہنومان توں تنک سڑایا ای
 اوہو کرپ کر جیہڑا پانڈواں توں مہا بھارت دے وچ کرایا ای
 درونا چار جیوں لیا کے بھیل بھنگم جیہڑا کوروں دے گل پایا ای
 قہر پا جو گت ہرناکشے تے نال ٹوٹھاں دے دھنڈ پڑایا ای
 گت قہر جو پا کے کنس راجے منڈے کا بن توں چا پٹایا ای

امیر حمزہ : صفحہ ۳۷۸ - سیان : صفحہ ۳۷۱ - یونس : صفحہ ۳۶۸ - ڈھبرہ : صفحہ ۳۶۵ - اسمٰعیل : صفحہ ۳۶۵

اندھ : اندھیر - میگھا : سر منڈ ۳۷۲ پوری : صفحہ ۳۷۲ - سرگ پوری : صفحہ ۳۷۰ - امر پوری : صفحہ ۳۷۰

دیو پوری : صفحہ ۳۷۰ - گھواس : صفحہ ۳۷۰ - بھدرکا : صفحہ ۳۷۰ - رکت بیج : صفحہ ۳۷۰ - چنڈ منڈ : صفحہ ۳۶۹ - درونا : صفحہ ۳۶۹

راون ہنومان : ۳۶۹ - پانڈو : درونا چار - بھیل بھنگم : ۳۶۹ - ہرناکش : ۳۶۹ - کنس : ۳۶۹ - کاہن : ۳۶۸ -

گھت کروپ جو پائے کے کرو کھشیتہر کئی کھومپی سین گھایا ای
 گھت کروپ جو درویدی نال ہوئی پت نال پھر انت بچایا ای
 ییدھ وچ جیوں رام تے لچھن نے کنبھ کرن دے باب بنایا ای
 گھت کروپ جو رام لچھن کو لوں سروپ نکھا دا نک کٹایا ای
 گھت کروپ جو بالی تے رام کیتا بالی سندی کھیڈ مکیا ای
 گھت کروپ جو سینا مارچ مارو بہادیو دا کنڈ مھنایا ای
 ادا کروپ کر جیہڑا اتینیاں تے جگ جگ ہی دھم کرایا ای

شاعر

اودا آکھیا رب منظور کیتا تڑت شہر نوں آگ لگایا ای
 جدوں آگ نے شہر نوں پھوڑ کیتا دھم راجے دے پاس پھرتا ای

گئی آگ پو طرف جاں شہر تائیں کیتا صاف سبھ جھنجھیاں چھائیاں نوں
 سارے دیس تے دھم تے شور ہویا خبراں ہویاں پاندھیاں بابیاں نوں
 لوکاں کہیا "فقیر بد دھما کیتی" راجے بھیجیا تڑت سپاہیاں نوں
 "پکڑ کھیڑیاں نوں کرو آن حاضر نہیں جان دے فبط بادشاہیاں نوں"
 آکھن کھیڑیاں نوں چلو ہوو حاضر کھیڑے پھڑے نیں ویکھ لے کابیاں نوں
 وارث سوم سداؤ زئی چھری کیتے انساں دین ایمان دیاں پھامیاں نوں

کروکھشیتہر: درویدی - رام لچھن: ۳۷۰ - کنبھ کرن: سروپ نکھا: ۳۷۰ - بالی: ۳۷۰ -

مارچ: ۳۹۵ - سینا: ۳۷۰ - بہادیو: ۳۹۰ - پاندھیاں: ساغر: سین: خاندان: ضبط: ضابطہ: قانون:

کابیاں: جلدی: کابی: صوم سداؤ: روضہ: نماز: کہتے: کھلے:

راجہ

ہیر کھوہ کے راجھے دے ہتھ دتی " کر جو گیا فیر دُعا میاں

جوگی (راجھا)

راجھے ہتھ اُٹھا دُعا منگی " توں میں جل جلد خدا میاں
تیرے حکم تے ملک وچ خیر ہووے تیری دُور ہونے کل بلا میاں
آن دھن تے پھمسی ملک دولت نت ہووے دُون سوا میاں
گھوڑے اونٹھ ہاتھی دم توپ خانہ ہند ہند تے حکم چلے میاں
وارث شاہ رب آبرو ناں رکھے میٹی مُٹھ ہی دے لٹکا میاں "

جوگی (راجھا)

لے کے پتیا اپنے دیس تائیں " چل دَوہیئے رب دوائی ایں نی
چودھرائیئے تخت ہزارے دیئے پنجائیں پیراں نے آن دوائی ایں نی
کڈھ کھیڑیاں توں رب دتی ایں نی اتے ملک پہاڑ پنچائی ایں نی "

ہمیر

ہیر آکھیا : اینویں جے جا دڑساں زاناں آکھسن اُدھل آئی ایں نی
پیکے ساہوڑے ڈوب کے گالیو اسی کھوہ کون نوالیاں آئی ایں نی
لاناواں پھیریاں عقد نکاح باجھیں اینویں بولی ہو کے آئی ایں نی
گھت جادوڑا دیونے پڑی گئی تُوڑ آدمی دے ہتھ آئی ایں نی
وارث شاہ پریم دی جڑی گھتی مستانڑی چا کرانی ایں نی

آن : اناج . دھن . کھمشی . دوت . دم . دوت . بولی : بے وارث . لاواں پھیر : ہندوؤں کی طرح کریم

چتے کھیڈ دے گئے سیال نالی خوشی تقدیر سٹی وچ مقررہ سیال
 جدوں جھنج آئی گھر کھیڑیاں دی طوفان آیا سر لوح میاں
 ایہ تھاں جتے کیند پھانٹا سی نال سہلیاں بھٹہ دھرو سیال

ماہی

کہیا ماہیاں جا کے وچ سیالاں نڈھی ہیر نوں چاک لے آیا ہے
 داہری کھیڑیاں دی سبھ من سٹی پانی اوس نے بوند نہ لایا ہے

سیال (ماہیاں نوں)

سیالاں آکھیا پرھیاں نہ جانی کدھر سے جا کے نڈھڑی لوں گریاں ہے
 آکھو راجھے لوں بیج بنا یاد سے بھٹہ ہیر نوں ڈولڑی پایا ہے
 جو کچھ ہوں تعیب سو داغ دامن ساھتوں میں بھی چاسے جیا ہے

شاعر

ایدھر بیر تے راجھے لوں لین چتہ او دھر کھیڑیاں دانائی آیا ہے

سیال (دانائی نوں)

سیالاں آکھیا کھیڑیاں نال ساڈے کوئی خیر دا بیج نہ پایا ہے
 بیر دیاہ دتی موٹی گئی ساھتوں منہ دھی نہ دکھایا ہے
 مرے تئیں تے اودہ کیسہ کھوہ ڈیہا کہیا دیں تے پھنڈا دیا ہے
 ساڈی دھی دا کھوج نکایا ہے کوئی آساں لوں ساک دوانیا ہے
 اوڑک تئیں توں ایہ اُپید آئی ڈنڈے سمھڑاں واگہ دجایا ہے
 جینے مارے نالی لوں بوڑھیا مرے پیارے آساں ول آکھیا ہے

پھانٹا : مارا پٹیا - داغ دامن : تیز - کھوج : نشان - ساک : رشتہ -

بھانیاں جا کے میری گھر میں آئیں اور کھانا مال ہی گھر میں نہ لگایو
 لہ نہ دریاں بڑاں مناسبتیں سر سو بہنی پرگت نہ لگایو
 کہتن گھٹ آگے کھنڈ دودھ پاول آگے رکھ کے ہانگ دھائیو
 ”بہ بھانیاں دی بھنڈ بڑا لیاویں اندر وار کے بہت سمجھائیو
 یعقوب دے پیار سے پتہ دانوں کدھ کھوہ تھیں سخت بھائیو
 مال دینے لگی خوشی ہو سب کھانا طرف گھراں دی اویں پہنچائیو
 بھائی چارے نول میل بھائیو نہیں سبھ حال احوال سائیو
 دیکھو دغے دایو نہ لائیو نہیں دسی مارن دا مست پکائیو
 وارث شاہ ایہ تھہر تان رب دیاں نہیں دیکھو نوال پھنڈ بھگائیو

راجھے جا کے گھر میں آرام کیتا کدھ پیہ پیا سو وچ بھانیاں دے
 سارا کوریاں آن کے گرد ہو پیا بیٹھا پیچ سو وچ بھرجائیاں دے
 ”بلو بھائیو دیاہ کے بیر لیا پیتے بیر لئی اے نال دوعائیاں دے“
 جتا بڑے کے راجھتے تیر کیتی ٹوٹ پاتدے مگر نائییاں دے
 واپے دھنکی دھنکیاں دے نال وٹن کن رنگ چھتے سز بیاں دے
 وارث شاہ و سہا کیہ زندگی دا بندا بکرا تھہر تھائییاں دے

سیال بیٹھ کے سبھ وپار کیتی ”بھتے آدمی نو تار پال دے سیں

یارو گلی مشہور جہاں سارے سانوں پہنے پیر سیال دے نہیں
 پکت رہے گی شبے نور دیشے نڈھی نال مُنڈھے مہینوال دے نہیں
 پھٹ چھید دے کالکال بیٹیاں دیاں میرب جوانی دے ہنڈے گالے نہیں۔"

شعر

جہنوں کھاوندے اوپدا ای بُرا سنگن دغا کرن ایہ محرم نال دے نہیں
 تیروچ خنزیر دیوٹ ہوئی جیہڑے لاؤ کرن دھن مال دے نہیں
 عورت آہنی گول جو پیر وکیں غیرت کرن نہ اون دے حال دے نہیں
 سسہ تنہاں دا وکیں ٹوک وانگوں قتل کرن رفیق جو نالی دے نہیں
 پیو دے جو ہڑا ترک مرام کھاوے مسلمان سب اول دے نال دے نہیں
 لدی کچڑا اعل : مو جاندا ہے پیر دیشے نال اوہ لال دے نہیں
 زہر دے کے ماریشے ٹوہڑی قول گنڈہ گئے وچ پیر نیل دے نہیں
 مارشیا پیر نوں ماہیاں نے گنڈہ گار اوہ جس جہل دے نہیں
 بہ نعل جہاں تول کریں چوری محرم نال تیرے وال وال دے نہیں
 ساروں بھٹے ساتھ زالا ہے آساں آسے سنس کمال دے نہیں
 پھیرے دوزخاں نوں جہنم توں نکلے گئے دارلشاہ فقیر دینال دے نہیں

میر دامنا

میر جانی حق نسیم ہوئی سیال دن کر خط کھاٹیا ای

خنجر : نوک : منڈر : پھٹ : رنم : دیوٹ : بے عزت : بے حیا : آسرا : بھوسہ :
 کچڑا : کالج کاسوی : ترک مرام : جو چیز غیب کوں ہے محرم ہو یا پھڑکی جانی ہے : جوں پیر نسیم : دت : بڑی :

میاں لال دا خط

بلی غوث تے قطب مسجد ختم ہونے موت پہنچے رب فرمایا ای
 علی شقی ھا لک (آؤ مجھے ختم وچ قرآن دے آئے ای
 اسل مبر کیتا تھان مبر کرنا ایہ دُعدوں ای مِتدا آیا ای
 دُعدا رعبہ دی - تھے نہ کدی برگزیدہ آدمی ترت بھی گیا ای
 قریا دھیرو دا کچھ لکے باوریا خط روکے تھ پھرایا ای

راکھیا قاسدوں

ایہ آدناں خبر کیہہ بیا گیا اسے مُند کاسنوں بُرا بنایا ای
 میرے مال لوں غیر ہے قاسدا اوئے ایہ دُکنا کاسنوں لایا ای

قاسد (راکھیا لوں)

میرے مال لوں دُعدا دی اوہ پیرا جس توں کیہہ نہ ٹول پھٹایا ای
 معزول ہوویں تخت زندگ توں فریاد کنشیر دا آسب ای
 پیر موئی توں اٹھواں پیر ہویا مینوں سیالں نے آج بھجایا ای

شاہ

راکھیا وائٹ فریاد دے آہ ماری کئی جان سو ہو ہوا میاں
 دو توں دارنا تھیں گئے ثابت جا پھیرے تے دار بقا میاں
 دو توں راہ ہماز دی رہے ثابت مال میدی دے گئے رہا میاں
 وارث شاہ پاس خواب سراں اندر کئی واہڑے گئے دھا میاں

کئی شے اکٹ جائے پرے ہکر ہونے وال ہے۔ مگر ایک، اکثر ذات اسی رہے گی - تغیر، تبدیلی، بدل

تقریباً نئے شائع کردہ ہے کہ آہستہ آہستہ : پاسیا اور
کئی کئی نئے حکم کا نچنے : مال کہے : ساتھ ساتھ ای
دہائی کے وسط اولاد والا نوح : جس عنوان ڈوبایا ای
ایک نوح قبوت دا ذکر سارا مال عقل دے نیل ملایا ای
آگے یہ کہ کہہ لے کہی ایسی شہر بہت مرغوب بنا گیا ای
دارتہ شاہ : میاں لوگوں : کہیں : نوی : تیسہ چور : بنایا ای

سن پامانی سو آتیا بنی تجری لئے دلیں دے وچ تیار ہوئی
 اغلاں سے تے تیقا سمتاں دا راجے بکرا جیت دی مار ہوئی
 جدوں دلیں تھے جوش سردار آپے گھر دگھری ہاں لڑیں بہار ہوئی
 اثرات خراب کبھی تازہ زمیندار نوں وڈی بہسار ہوئی
 چور چو دھری یارنی پاک واسن جھوت منڈی اک دو چار ہوئی
 وارث جنہوں نے آکھیا پاک کلمہ بیڑی تنہاں دی عاقبت پار ہوئی

کھول دیاں داسک شہور مکہ تیسرے شہر کیسے یاران واسطے میں
 پڑکھ شہر دی آپ کالیں شہر گھوڑا پھیرا روچ نکاس دے میں
 پڑھیں دیں درج گجھرو خوش ہو کے ٹھل بیجیا واسطے ہاس دے میں
 وارنہ سدا نہ عمل دی ہاس پھرتے کراں مان تانوا کاس لے میں

[illegible]

منصور

انہوں میںوں اپنی ناقصی دا غنہ بھار نوں منظر دے تصور دا ای
 ایہناں موتیاں خوف ایمان دا ای آتے ماسیاں بیت المصی دا ای
 صوبیدار نوں طلب سپاہ دا اسے آتے چاکراں کاٹھ قصور دا ای
 سارے ملک خواب پنجاب وچوں میوں بڑا افواہیں تصور دا ای
 سانوں دھرم تے شرع دا خوف رہتا جویں مٹی نوں خوف کوبہ خود دا ای
 ایہناں غازیان کرم بہشت ہووے تے شہید نوں دھولے تخت دا ای
 اتویں باہروں شان خواب راتوں جویں آسمان سپاہیاں دُور دا ای
 نال آہو دے ایمان بکشت سانوں آہ بیت غلہ دا ای
 وارث شاہ دستک بند پلاڑے دا تے شاہ و مہم تصور دا ای
 وارث شاہ نہ مل دی تاج کس کیچھ آپ کئی تھا تصور دا ای
 وارث شاہ روشن ہووے نام تیرا کرم ہووے بہت تلوار دا ای
 وارث شاہ تے جہانیاں موتیاں نوں بقتہ بختاں پئے نور دا ای

نظم رب دے کرم دے نال ہوئی فراموش پیار دے یار دی سی
 ایسا شعر کیا نہ مغز موزوں جیہی موتیاں بڑی شہوار دی سی
 تکیں دے نال بیان کیا جیہی زمینت لعل دے نال دی سی
 جو کوئی پڑھے سو بہت غور اندیشہ دے باہ دا آتے خلق پکار دی سی
 وارث شاہ نوں بسک دیدار دی سی جو پر توں بھگنناں یار دی سی

بیت المصی : اسماعیل محمد بان زکیرہ - تصور : سورا سر نیل - آقا : ملاقات - تصور : انحصار - نعلی : گناہ -

بھگنناں : تاج سنگ - اس : تڑپ -

معرفت کے انگلیں

بیر روح تے پاک قبولت جانوں بال ناقص ایہ پیر بنایا ای
 پیر پیہ نے دیکھا تو اس تیرے جنہاں عفا پنا تھہ فوں لایا ای
 قاضی حق جیہیں نے تیرے عیالی تھکیر تھکیر لایا ای
 کوٹھا گور عزرائیل ہے کھیتا جیہڑا لیتا ای روح لوں دھلایا ای
 کیدو دھک شیطاں عدوں ہالوں جس نے وچ دیوان پھڑکیا ای
 نبیاں میر دیاں رن مگر ہار تیرا جنہاں نال پیوند بنایا ای
 تیرا بولہ ناطقہ و بھلی دا پس ہوش دا راگ بنایا ای
 سستی موت تے بسم ہے یار را کھنجاں جنہاں دہاں لے پھیر چکیا ای
 شہوت بھالی تے جھکھ راہیں بازی جنہاں جنتوں مار کھنچیا ای
 جوگ ہے عورت کنت پاڑیں نے سجدہ آگ بھنورت لڑا لیا ای
 عدلی راجہ نے نیک اعمال تیرے جس میر ایمان دوا لیا ای
 دُنیا جان اینویں ہوئی جھنگ پیکھ گور کاٹا باغ بنایا ای
 ترنگن اینویں بد عملیاں تیریاں نیں کڈھ تیر تھیں دوش پالیا ای
 ایہ مز دوری سیالال دیاں محبتیاں نیں جنہاں سیال تے کسب کھایا ای
 وارث شاہ میاں بیڑے پار تیرے کلمہ پاک زبان تے لیا لیا ای
 دلا شاعر بخش لکھن والیاں جھلیاں فوں پڑھن والیاں کریں عطا میاں
 سنن والیاں فوں بخشیں خوشی دولت رکھیں روتی تے شوق دے جا میاں
 کھیں شرم جیا توں جھپاں دا بیٹی تھہ ہی دیکھ لکھ میاں
 وارث شاہ تمامیاں سونیاں فوں دیکھ دین ایمان لقب میاں

نہروان : کچھدی - عدالت بریٹی تھہ - عدالت ہرم دیکھ کے ساق جھپاں : سب جہاد نام لقا : اوسا لکھ دھن

ہیروارثی اک نظر

تے

تشریحی نوٹ

مضمون نام داویروا

صفحہ	عنوان	صفحہ	عنوان	صفحہ	عنوان
۳۹۰	عمر عیار - جادیو - پارتنی افلاک	۳۹۱	زکریا خان - احمد شاہ ابدالی	۳۹۱	وارث دی کہانی
۳۹۱	حضرت علی امام حسن	۳۹۲	سکندر - فرعون - گوپی چند	۳۹۲	وارث دی شاعری
۳۹۲	حضرت زکریا - حضرت صالح	۳۹۳	ابراہیم ادم - کنس	۳۹۳	وارث دیان دھیکیان
۳۹۳	بالی - مارچ - درویدی سحر	۳۹۴	اندرانی - توبہ النصوح	۳۹۴	شعراں رچ ملاوٹ
۳۹۴	جھن - تخت ہزارہ	۳۹۵	جھنگ - ٹکہ بالناٹہ - رنگو	۳۹۵	پیر وارث دے کردار
۳۹۵	کوٹ قبول - سیال	۳۹۶	لوک نگاہے متن حقین آدم	۳۹۶	چوٹ کرن والے شاعر
۳۹۶	باشک ناگ - مانا مندی ٹھاکر	۳۹۷	کانا - نایان - بارہ ذات	۳۹۷	شاعران نال مقابلہ
۳۹۷	جنگم گوڑی - سرگ پوری	۳۹۸	تتیاں طبعیال کتاب - بیاریاں	۳۹۸	تقشیر بجی نوٹ
۳۹۸	ایک پتان - زینور کپڑے	۳۹۹	جانیٹے - مٹھائیاں	۳۹۹	آدم - قابیل نوح
۳۹۹	عورتاں - چدنی	۴۰۰	پانی دے بنور - گیت رنگ لکھیاں	۴۰۰	حضرت یعقوب حضرت ابراہیم
۴۰۰	ہیر صرف لے رنگ رچ	۴۰۱	بھگت کیر سنگھ سرت رت رچ	۴۰۱	حضرت اسماعیل - فردوس موسیٰ
		۴۰۲	رائی سندراں - کوٹاں - نام دیو	۴۰۲	یا جونا ماجون - بلعم باعور
		۴۰۳	نن دینتی - تارولی - لال شہناز	۴۰۳	حضرت یوسف اہل بیت
		۴۰۴	لقان - خدوم جہانیاں - نوناٹھ	۴۰۴	حضرت یونس سری کرشن
		۴۰۵	بونیخا بیر - پونٹھ جوکنے	۴۰۵	جھیل جنگم - شری جیش و شری
		۴۰۶	پتھ جتی دس اوتار - دونا پاج	۴۰۶	رادن دھنسر - ہنومان
		۴۰۷	راجہ بھوج	۴۰۷	راجہ سنگھ یو - بالی جیکھن
		۴۰۸	ابوسبل - ابولعب - امیر حمزہ	۴۰۸	مروپ لکھا - رام چند
		۴۰۹	بالی قطب - شاہ شمس	۴۰۹	نور پانڈو - پرمادھت
		۴۱۰	شداد - شیخ طبر - حاجی ٹکگو	۴۱۰	دھن جگت دھنا جگت
		۴۱۱	حاجی نوشہ - ساتم		
		۴۱۲	زکریا - سیان - موصول مال		
		۴۱۳	روڈا جلالی		
		۴۱۴	زینبا - سستی پڑوں		
		۴۱۵	یشتریں فریاد		
		۴۱۶	بیل اھنوں - مرزا صاحبان		
		۴۱۷	سوسنی جینوال		
		۴۱۸	بخت نصرتاب حسین خال نصرت		
		۴۱۹	لال بیگ خواجہ خضر		
		۴۲۰	شیخ سعدی - کھاریاں سبھ		
		۴۲۱	آدینہ بیگت نادر شاہ درانی		

ہیر دی داستان

دمودر پہلا شاعر ہے۔ جس نے اس قصے نوں پس پہلاں پنجابی شعراں وچ نظم کینا۔
 اوہ لکھ دا ہے۔ ”میں پھٹا جیسا ساں کہ چوچک دے پنڈ آیا۔ چوچک تے اُہدی دوشی مینوں دلا
 دتا۔ مینوں اوتھنے ہٹی کرا دتی تے میں اوتھنے ای رہیا۔“

دمودر لکھ دا ہے ”ہیر تے راجھے دے عشق دا واقعہ میرے سامنے ہویا۔ میں راہ سب
 کجھ اکھیں ڈٹھا۔ اوہ دے کتن بموجہ راہ واقعہ پہول لودھی دے کے ہویا۔ پر ایس دی بوباس
 اکبر بادشاہ دے کے کھنڈی۔ تے دمودر نے اس ویلے ایس نوں پنجابی شعراں وچ نظم کینا۔ اُہ
 بڑے مان نال بار بار لکھ دا ہے۔

آکھ دمودر اکھیں ڈٹھا ہو سر سیٹی دے آئی

آکھ دمودر اکھیں ڈٹھا لگی ہون لڑائی

دمودر اخیر وچ لکھ دا ہے۔

پندرہ سے اُہنتر آبا سمت بکرم راسے

ہیر تے راجھا ہوئے اکٹھے بھیڑے رب چکائے

بادشاہی جو اکبر سندی دن دن تیج سوائے

آکھ دمودر کوٹ قبیلے اسیں شہروں باہر آئے

ایس دا مطلب راہ آویا کہ ملانجھا جدوں ہیر نوں کھیڑیاں چول کڈھ کے کوٹ تیلے

پہنچیا تے اوتھوں دے سالک ابوالفتح نے اس نوں مڑ کھیڑیاں کوں ہیر کھو کے دتی۔

اودوں بکرمی سمت ۱۵۶۹ مطابق سن ۱۱۷۷ء

پہول لودھی سن ۱۱۷۷ء وچ گدی تے بیٹھا تے ۱۱۷۹ء وچ مر گیا۔ اُہ دے مران۔ تے

ابراہیم لودھی تخت تے بیٹھا۔ ایس طرح دمودر دے کتن مطابق ہیر تے راجھے دا ملاپ سن ۱۱۷۹ء بکرم مطابق

شعراء وچ ہویا۔ تے ایہو سال ادھناں دی موت دا اے۔

سیالاں دی تاریخ کتاب احسن انفال بیچ ہیر دا مرل سال ۱۴۵۲ء لکھیا گیا ہے۔
ہو سکدا اے کہ، دی تھل ۵ لکھیا گیا ہووے۔ تے راہ دی اصل وچ ۱۴۶۲ء دی ہووے

ہیر دی موت

مقبول تے وارث توں بھلاں دے شاعر ہیر یا راجنھے دی موت بارے نمونہ ہن۔
یا دمور وانگ ادھناں دا کتے چلے جانا بیان کر دے ہن۔ جویں سر پرچڈ ٹیل آپنی کتاب
”ہیرنڈز آف دی پنجاب“ دوجے حصے دے صفحہ نمبر ۱۷۱ تے لکھ دے ہن۔

”بلوچی زبان وچ اک سید عبداللہ شاہ بیان کر دے ہن کہ میں حج کرن گیا۔ رستے وچ
میرا جہاز طوفان وچ چھا تھا گیا۔ یہ کنارے جا لگا۔ اونہوں میں پکھڑے پے گیا۔ رستے وچ
اک بھلی نفر آئی۔ جتنے راک مہڑے جوڑے دے درشن ہوئے راہ ہیر تے راجنھ سن دوہاں بیری
غافل کہیتی۔ تے ہیر آکھیا ساڈے پنڈ جا کے آکھیں آساں تھادا کیرہ رتا اے جو سناں
راجنھ بیریار دے دھندے اوٹ

سر پرچڈ ٹیل ایسے جلد وچ جھنگ دے اک مراسی دی دتی ہوئی کہانی دی
بیان کہیتی اے۔ جو ایس نال بلدی جلدی اے۔

دمور لکھ دا اے ہیر تے راجنھا جلدی راہجہ (ابوالفتح) دی پکھری دھوں نکلے۔ اوہ
اندھے پاسے دل پیسے گئے تے الوپ (غائب) ہو گئے۔

اسد کوئی لکھ دا اے۔ لوکاں یا حاجیاں دیکھیا ہیر اوتھے پجوری وڈ دی سی۔
راجنھا جھیاں چار واسی۔

یہ سید وارث شاہ لکھ دے ہن کہ ”اوہ کوٹ نبرہ توں وداح ہوکے جھنگ آئے۔
... دھول بھڑیاں دانائی وی آگیا۔ پرچک فے نائی نوں گئے جیسے کور۔ جواب دے کسے
موڑ گھٹیا تے راجنھے نوں کہیا۔ گھر جا کے توں بھڑواں نال جج بن کے آ۔ تے ہیر نوں
سہیاں نل دیاہ کے لے ج اوہ راضی خوشی گھر گیا پر چوچک سیالاں یا شریکے برادری نال

صلح کسکے بیرنوں نہر دے رتا تے اٹھ پہر پچھوں راجھے ول لاگی ہنہ چھٹی گھل
رتی۔ راجھے جد بیر دا مزا سنیا اودہ ہوا بھر کے ٹھنڈا ہو گیا۔

دمور دے بیان مطابق ایہ واقعہ ابراہیم لودھی دے سکے ہویا۔ پرایس نوں
شہرت پنجاہ ورے بعد اکبر بادشاہ دے سمیں ہوئی۔ اوس آپ دی راہ قصہ اکبر بادشاہ
دے سمیں آکھیا۔ دمور لکھ دا اے

بادشاہی جو اکبر سن دی دن دن نیج سوائے

اکبر بادشاہ دے راج سکے ایس قصے نوں چٹئی چوٹھی شہرت مل چکی سی اوس سکے
ہوئے بھائی گورداس آپنی اک وار وچ لکھدے ہن

یہی مجنوں عاشقی چکی باتی راجھا بیر بھانی اے پریم پراتی

اوسے سکے ہوئے شاہ حسین آپنی کافیاں وچ لکھ دے ہن :-

راجھن راجھن پھراں کوئندی راجھن میرے نال

راجھن میرا میں راجھن دی کھیریاں نوں کوڑی جھاگ

ماہی ماہی کوک دی فی میں آپے راجھن ہوئے

راجھن راجھن بیوں سب کوئی آکھو ہیر نہ آکھو کوئی

تے ایسے اکبر بادشاہ دے سکے اکبر دے اک درباری شاعر گنگ بھٹ نے ایس نوں

ہندی کہتاں وچ نظم کیت۔ جس تے ہندی شاعری دے چاہوان عبدالرحیم خان خاناں

نے اوس نوں چوکھا افام دتا۔ گنگ بھٹ ہیر تے راجھے دا مکالمہ راج لکھدا

اے :-

قاضی جی اک دل میرا سو تو راجھن دے ہنہ آیا

دوسرا نہ دل ہے جو تو کھیریاں کو دعا دیں گا

کریر گا بناؤں کیا دیکھتی ہوں قاضی جی !

کچے بن راضی کیسے خستہ پڑھا دیں گا ،

داستان دے لکھاری

عشق و محبت دی ایس نوں لوں وچ رچ جان والی داستان نوں جتیاں شاعران تے
لکھاریاں لکھیا اے۔ اوناں اچ تک ہور کسے واقعہ یا داستان نوں نہیں لکھیا گیا۔ عشق
و محبت دے ایس رومان نوں

پہندی وچ

گنگ بھٹ نے ۱۵۶۵ء وچ گورو گوہند سنگھ نے (تربیا پرت) دے روپ وچ
تے گورداس مل کھتری نے ۱۶۰۶ء میں لکھیا۔

فارسی وچ

میتا پسر جگیم درویش چنابی نے ۱۱۱۰ھ وچ۔ علی بیگ نے ۱۲۲۳ھ وچ۔ فقیر اللہ
آفریں نے ۱۲۳۰ھ وچ۔ نواب احمد۔ یار نال گورگانی نے ۱۲۳۲ھ وچ۔ رائن نے ۱۲۵۸ھ
وچ۔ منسارام نوشاہی نے ۱۲۵۸ھ وچ۔ منشی سندراس آرام نے ۱۲۵۸ھ وچ۔ میر قمر الدین
منت دہلوی نے ۱۲۹۶ھ۔ غلام سرور نے ۱۲۳۹ھ وچ۔ نظم وچ۔ تے عبرتی عظیم آبادی نے
۱۲۵۸ھ وچ فارسی نثر وچ لکھیا۔

انگریزی وچ

سر رچرڈ ٹمپل۔ مسٹر جی۔ سی آسبورن ڈپٹی کمشنر جھنگ۔ مسٹر سونپٹن۔ مسٹر آفندی
تے جین پروفیسر سنت سنگھ ایم اے لکھیا اے۔

اردو وچ

دوتی نے آدگیہ نے ڈدے لکھے۔ پتوہری افضل حق ہولان "مشتاقہ پنجاب" تے ایہ ایم
اسلم نے ناول پیر رانجھا لکھیا۔

دمور نے (اکبری راج کے) میاں پھراخ نے سلسلہ راج - احمد کوی نے سلسلہ راج
 مقبل نے سلسلہ راج وارث شاہ نے سلسلہ راج - پہل نے سلسلہ راج -
 حامد شاہ نے سلسلہ راج - فیروزاگہ قادری - ماشم شاہ - احمد یار - محمد شاہ - شاہ شرف -
 سید فضل شاہ - حسین علی سید - مولابخش کشتہ - سائیں مولا شاہ - موختہ امرت سری - رن سنگھ
 جوں سنگھ - جگوان سنگھ - لاہور سنگھ - گوپال سنگھ - میراں شاہ - ایس ایس امول - ہزارہ سنگھ
 گول چند شرا - نرائن سنگھ تے ہور ان گنت نے پنجابی شعراں راج لکھیا - لالہ امرتہ منصف
 جالندھری تے فیروز الدین شرک نے پنجابی ناٹک دے روپ راج لکھیا - اتے ہور کئی شاعران
 ہیر رانجھا بارے پشلی بیت شعر تے سی حرفیاں لکھیاں تے کئی پارکھ و کھاریاں نے راج
 بھرے دیکھے۔

ہیر دی کہانی وارث دی زبانی

ہیر تے رانجھے دا جو قصہ وارث شاہ نے لکھیا اے - اوہ راج اے -
 تخت ہزارہ (صنع سرگودھا) راج اک چٹکا کھانا پینا بھہری سی - مہو نام سی - ایس
 دے آٹھ پتر دو دھیاں سن - بھہکتوں چھوئے پتر دانان دھیدو سی - ایس دی قوم
 رانجھا سی درانجھے جٹ دی اکھواندے ہن - تے راسیت دی - مہو نوں دھیدو نوں
 پیار سی - جد اوہ مر گیا - دھیدو نوں بھرانواں - بڑا تنگ کیتا - فیرواضی تے بلی بھلا کے
 زمین دیا دتی - بیٹری سب نوں بھیڑی زمین سی اوہ رانجھے نوں دتی - رانجھا ایس
 دکھتوں تنگ آکے گھروں نکلیا - رات اک مسیت راج آکے رہیا - سویرے پتن تے آیا
 بڑی والے لڈن طاح نوں مفت چاٹن مٹی آکھیا - اوہ نہ بتیاں پر لوکاں دے کہی
 تے ایس نوں بٹھا لیا - ایس نے لوکاں نوں ونبھی وجا کے خوش کیتا - پارہا کے ہیر
 دی بیڑی راج جا بیٹھا - ارختے لوکاں نوں کون منا کے خوش کیتا - قصا ہو یا سی - ہیر دے

پٹنگ تے سوں گیا۔ مایاں، پنڈ وچ جا کے گل کیتی۔ بیرنوں پتہ لگا اداہ لہو لاکھی ہوئی
 ۶۰ سہیلیاں نال لے کے آئی۔ آن کے دیکھیا اودے پٹنگ تے کوئی لٹی تان کے
 مُتا پیا اے۔ اوس نے لڈن نوں بڑا ماریا۔ فیر پٹنگ دل ہوئی تے رانجھے نوں بُھونیا۔
 اودہ اُٹھ بیٹھا۔

بیر رانجھے دا مہل

رانجھے اُٹھ کے آکھیا واہ بھن بیرس کے تے ہریان ہوئی
 دوہاں دیاں اکھیاں چار ہوئیاں۔ عشق نے دوہاں نوں پھڑک کر دتا۔ صلاح راہ ہوئی
 رانجھا بیر دے پو پوچک دے گھر کاماں (چاک) ہو کے رہ جادے۔ اودہ من پیا۔
 بیر اوس نوں پو پوچک لے گئی۔ دھیدو دی تعریف کیتی تے اوس نوں چاک رکھن لئی راضی کر لیا۔
 رانجھا اپنے چاک لگا رہیا۔ بیر پیلے وچ ایس دے نئی پوری دا چھناں لے کے
 جاندی تے دونوں سوہاں نان دے رہے۔

پیراں دیاں بخششاں

اسنھے رانجھے نوں پہلی وار منج پیریلے اُہناں دچوں خواہ خض نے طاق۔ بدوافر
 نے رہ مال۔ لال شہباز نے مُندا۔ سید جلال بخاری نے خضر۔ اکتے پیر بہاؤ الدین ذریہ ستانی
 نے اک کھڑکی تے بُری مجھ دتی۔ پنڈ وچ اک فقیر منش بندہ کیدوسی۔ وارث نے ایس
 نوں بیر دا چاچا آکھیا اے، اوس نے چٹل لائی تے بیر دے ہاں پو نوں آکھیا راہ سہیلے
 جا کے چاک نال عشق پیار دی کھیڈ کھیڈ دی اے۔

رانجھے دا ہٹنا تے لگتا

پوچک نے مکی دے کہن تے اوس نوں جواب دے دتا۔ پر اوس دے چہ جان نال
 وگ (مجھیں گائیں) جیڑا دھیدو نال ہل چکا سی۔ ہار وچ نہ آیا۔ ایدھر بیر نے ستایا۔ آخر
 پوچک نے مکی نے صلاح کیتی۔ حالی اوس نوں سے آبیے۔ بیرنوں کہتے ویاء کے جے رہ گیا
 تے رہن دیاں گئے۔ نہیں تے کٹھ دیاں گئے۔ پوچک نے مکی نوں کہیا توں جا کے اوس نوں

منایا۔ علی نے اوس نوں جا کے منایا تے گھر لے آندا۔

راہ فیر بھیس لے کے گیا۔ ہیر مگر سے چھری دا پھنساں سے لے پھنسی۔ ایتنے پنج پیر دوی وارے۔ راجھے نے اوسناں کوں ہیر منگی۔ اوسناں دوہاں نوں آکھیا۔ جاؤ اسناں ہیر نوں راجھا تے راجھے نوں ہیر بخشی۔

راجھے دے بھرانواں تے بھرجاٹیاں نے چوہب تے ہیر نوں خط لکھے کہ راجھے نوں منگے گھو۔ پر اُہناں انکار کر دتا۔

کیدہ ہیر تے راجھے دی ٹوہ وچ سی۔ اک دن ہیر چھری دا پھنساں لے کے گئی۔ مگر سے راہ پہنچ گیا۔ اوہ نہروں پانی بین گئی۔ راہ ملتا بن کے آ گیا۔ راجھے نے کچھ چھری دے دتی۔ راہ لے کے اٹھ نھا۔ ہیر آئی تے راجھے نے گل دتی۔ اوہ مگر نستی۔ راہ وچ آڈھایا۔ کچھ چھری ڈال دتی۔ کچھ کھوہ لئی۔ راہ ڈال دتی۔ ہوئی چھری سے کے نسا۔ پر یہ وچ آن کے ساری گل دی۔ چوپک ڈاڈھا شرمندہ ہویا۔ اودھر ہیر نے کڑیاں نوں نال لے کے کوڑ کڑی۔ تے کیدو نوں چنگی طرح بھاشا لکھا۔ پر کیدو نے کھپڑا نہ چھڑایا۔ اک دن پر ہیر وچ آن کے فرنگ کیتی۔ چوپک آپ گھڑی تے جڑو کے دیکھن گیا۔ تے ہیر نوں راجھے نوں دیکھ کے ہل پیلا ہو گیا۔ ہیر نوں صر یا کے بھائی چارے نل دیہ دی گل کیتی۔ اُہناں صرح دتی کھیتے چٹھے بندے بین۔ تے ساں دی ملندے نیں۔ اُہناں دے منڈے سیدے نال دیاہ دیو۔

ہیر دا ویاہ

ساگاں دا کیا من کے اوس نے ہاں کر دتی۔ کھیرے پنج بنا کے آئے۔ ایدھر ہیر جد مانجے رامیاں اپنی۔ کڑیاں راجھے نوں آکھیا۔ اوہ دے میاہ دے سامان ہو رہے نیں۔ توں اوس نوں پہنچے تے سہی تیرے نال اوس نے ازار کیتا ہو یا سی۔ اودھر کڑیاں ہیر نوں آکھیا ایہہ کہیہ۔ توں نے راجھے نال عشق کر دی سیں۔ اوس کیا تئیں اوسنوں کڑی بنا کے ہیرے کول لے آؤ۔ اُہناں اوسے طرح کیتا۔ ہیر آکھیا۔ میں تئیں کئی وار آکھیا سی میںوں لے چل۔ راجھے آکھیا ہیرے عشق آڈھایاں نال سواد نہیں دیندا۔ ہیر نے آکھیا۔ فیر میں جیتا ہاں۔ کہیہ کہ سکدی ہاں۔

میر دا دیاہ ہوں لگا۔ قاضی نکلج پڑھن آیا۔ میر نہ مئے۔ بھیرے سوال جواب
کیتے۔ آخر ہوس نے دھو دھکی نلاح پڑھ ڈولی ٹورن دی کیتی۔

ایتھے ساہورے آن کے میر نے اک کڑی دے ہتھ جیڑی ایٹھوں دی رہن والی تے
بیر دے پنڈ دیای ہوئی سی۔ تے ساہورے گھر چلی۔ راجھے نوں خطا بھیجا توں ہوگی بن کے
آہ۔ کڑی نے آکے راجھے نوں خطا دتا۔ ارہ میر دا آکھا من کے ٹتے ول ٹر پیا۔

راجھے دا جوگی بننا

راجھا بالنا تھ دے ملے گیا تے اوس نوں آکھن لگا۔ مینوں پسلا کر لٹو بالنا تھ پہلوں
نہ عیا۔ بہترے سوال جواب کیتے۔ آخر گن گیا۔ اوس نے راجھے نوں روڈ جھوک کر کے سواہ
کلی۔ مندرائ پٹیاں تے آکھیا۔ جا بچہ وڈی نوں داں سمجھیں تے جھوٹی نوں چین جانیں۔ کلام
کرودھ دے بیڑے نہ جابیں۔ راجھے آکھیا ایں عشق لئی تے میں ہول رتا اے۔ تیس ایں
توں منہ کر دے او۔ کوڑو نے خانا لاکے آکھیا۔ جاہ باب تیرے کم سنارے۔ بالنا تھ دے
مور چلیے راجھے دے جھٹ آؤن تے پٹ ہوگ لیں تے سڑے بجے۔ پر بالنا تھ نے اوہناں
نوں بھاڑ جھنپ نہ چپ کرا پتا۔

راجھا جوگی ہو کے رنگ پور کھیڑیاں (بیر دے ساہورے گھر) ول آیا۔ پنڈ دی جڑ
کول چٹا۔ تے اوتھے ایں نوں عیالی ملیا۔ جیڑا بیٹیاں بکریاں چار داسی۔ راجھے نے
پچھیا۔ راہ کھیڑی نگرے اے۔ اکوڑ میالی آکھیا۔ کیوں ہوگی بن کے کھیاں لاؤندا ایں۔ توں
پوچک دا چاک بی۔ ہیر دی خاطر اوس دیاں جھیاں کھاٹیاں چڑندا۔ پیا ایں۔ تے میر
دی خاطر ہوگی بن کے آگیا ایں۔

راجھے نے اوس نوں بھیرا پچھان دی کوشش کیتی۔ پر اوہ نہ عیا۔ فیر پردہ چاک ہوں نوں
ڈر کے من گیا تے آکھن لگا توں ٹھیک آکھدا ایں۔

میالی نے راجھے نوں کھیڑیاں تے بہتی بارے گلاں دتیاں۔ راجھا اگے وڑھیا۔
کھوہ تے کڑیاں پانی بھر دیاں سن۔ راجھے نے اوہناں نوں پنڈ بابت پچھ گچھ کیتی تے عیا
گھریں نہ جاکھا کہ اک کرنی والا جوگی آیا اے۔

کڑیاں نے گھر گھری جا آکھیا۔ اُنہاں ایہہ دی باتا مہنویں راہ میردا چاہوان اے۔

راجھا تے سہتی

جد راجھا پیڑٹ مٹکن لئی گیا۔ سہتی تال ریز کا لا بیٹھا۔ کافی دیر سوال جواب کیتے ہیر
دے تال اشارے بازی تے آکھ کھٹا کر دا رہیا۔ سہتی نوں پتہ لگ گیا۔ اوس نے
رہیں باندی نوں کیا۔ "ایس نوں خیر پاتے کلاہ" اوس چینا پایا۔ ایس کھیری ہنٹوں بھٹ
دئی۔ اوہ ٹٹ گئی۔ ایس رونا پا دتا۔ کھر کھار کے بیٹھ گیا۔ سہتی نوں ٹراد بوج دا طعنہ دتا۔
سہتی گرم ہو گئی۔ باندی تال بل کے مہلیاں پڑ راجھے نوں کٹیا۔ راہ مار کھ کے پھتھا
ہویا۔ تے ایس دوہاں دی جھگت سواری۔ پر فر ہیر دے کہن تے چھڑ کے پہلا گیا۔ ہنڈوں
باہر جا کے کالے باغ وچ دھونی رما بیٹھا۔

جمعہ دے دن کڑیاں نے ترنجن دی چٹھی لکھ کے کالے باغ وں دھاوا کیتا۔ اوسنے
جا کے راجھے دی مٹی خراب کیتی۔ حقہ بھنیاں۔ بھٹ انیم ڈولی۔ کھیر ٹوڑ دتا اوس ڈنڈا
چڑھا تے سب ٹس کیاں۔ اک کڑی قابو آ گئی۔ اوس آکھیا میزوں نہ مار میں ہیر دی
جھیتی لگدی ہاں۔ میوں پتہ اے۔ اوہ تیری بلن اسے توں جیوں سینھا دے۔ میں تیرا سینھا
اوس نوں جا آکھاں گی۔ ایس سینھا دتا۔ کڑی نے ہیر نوں جا آکھیا۔

ہیر نے مٹاں ترے کر کے سہتی نوں راضی کیتا۔ اوہ من گئی۔ سہتی کھٹ ملائی دا
خال بھرے اُتے پنج روپے رکھے۔ تے لے کے راجھے نوں من گئی۔ راجھے سہتی نوں
آؤندیاں دیھیا تے مٹ پھیر لیا۔ اوس سلام کیتا۔ ایس کوئی جواب نہ دتا۔ سہتی کیا جے پڑا
کرامتی بنا ایں۔ تے دس کھاں میں کیہ لیاں آں۔ راجھے کیا کھٹ پادلاں داپورا یا خال
اے۔ تے اوپر پنج پیسے ہن۔ سہتی راہ من کے کھڑ کھڑا کے ہتی۔ تے خول کرن لگی۔ راجھے
کہیا۔ توں خال ول نے دیکھ اوس دیکھ تے چچ رانج ای سی۔ اوہ راجھے دی کرامت
دیکھ کے خال ہو گئی۔ آکھن لگی آج توں توں گورد نے میں جیلی۔

جوگی کیا تیری پچھل جھل تعصیر سات۔ جن سے طرح ہیر نوں ملا۔ سہتی کیا میں آج
ای اوسنوں کالے جیہی ہاں۔

سہتی آنکھیں بہیر نول کہیا۔ اوہ نہا دھوکے سوتینے کپڑے پا کے عطر چھیل لائے
 کالے باغ جوگی نول من گئی۔ جد ٹڑے آئی سہتی ماں نول آکھیا۔ سونے ورگی نوٹھ اندرواڑ
 کے مار چھدی ہو۔ کدی ایس نول باہروی ہوا بین دے۔ اوس کہیا میں کہ روک دی ہاں
 سہتی کیا میری ایہ صلاح اے۔ ایس کپاہ بچن جانیے۔ اوس کہیا سو واری جاؤ۔ سہتی
 آپنی سہیلیاں نول دھڑیاں ہر قوم دیاں سن، آکھیا سویرے مَنہ بہنیرے (تو دے پھلے؟
 جانا۔ کپاہ بچن چنا ایں۔ ساریاں آگیاں۔ اُہناں رستے وچ ڈاھڑا اُدھ مول پھیکا۔
 بچ دیاں۔ ٹپ دیاں۔ ساہج لاندیاں ہویاں پھلے تک گیاں۔

بہیر نول سب لانا

کپاہ بچن دیاں آہتی کٹر دا ایک کنڈا لے لے بہیر دے پیر وچ پڑھیا تے دند
 مار کے حضورا بیٹا ہو کدھیا۔ بہیر ڈام لاکے ڈاگ پٹی تے کھپ پے گئی۔ بہیر نول سب لایا
 اے۔ بڑی دھم شور دے نال پنڈ آندی۔ سارے آس پاس دے حکم تے ماندی ٹڑے
 پر کوئی آرام آیا۔ سہتی کہیا کالے باغ وچ جوگی آیا اے۔ اُہنوں بیاؤ۔ اتو نے سیدے
 نول کہیا نول آپ جاکے بیا۔ اوہ گیا۔ بہ جوگی پس بچا۔ اُہدے جو کچھ وچ جتی سمیت وڑ
 گیا۔ ایس تے جوگی بڑا گرم ہویا جد ایس نے گل دتی۔ اوس آکھیا میرا منتر وی اہیاں تے
 نہیں پھردا۔ سیدے آکھیا اوہ دیاری نے ضرور اے۔ پر اہے کنواریاں دانگ اپھوت اے۔
 مینوں آج تک اس نے نیڑے نہیں ڈھکن دتا۔ جوگی جوں وچ بھڑی گڈی فیئرٹ کے سیدے
 دی دھون تے دھری تے آکھیا سچ دس۔ اوس قسم کھادی بہیر اپھوت اے۔ ایہ مشا
 (یعنی) لے کے جوگی نے اوہنوں خوب ماریا۔ اہ مار کھا کے گھر آیا۔ اتو کہیا دیکھو کتنا قرر
 اے۔ راج مل دے جوگی کتنے ابراہدی ہن۔ سہتی کہیا بابل راہ وی گھٹ نہیں۔ راہ وی
 بڑی آکر دھڑا رہندا اے۔ جھلا فقیر لوک کسے دی کیہ پرواد کر دے ہن۔ نول آپ جا۔
 اوہ لوڑا ماریا آپ گیا۔ پہلوں رانجھے نے نہ نکد کیتی۔ فیئر من پیا۔ نال آیا تے آکھن لگا
 اک وکھرے کوٹے وچ ایس وی منجی ڈاھ دیہو کوئی مینویں مرد ایدھوں نہ لکھے۔ نہ
 کوئی کول آئے۔ ہاں صرف اک کواری کڑی آسکدی اے۔ اُہناں ڈوہاں دے کوٹے

ڈہرا کر دتا۔ تے سارا انتظام سہتی دے جتھ وس لینا۔

راجھے دا ہیرا نوں لے کے نکلنا

اُدھی راتیں جد سارے سون گئے جہاں بھان مٹتی پے کئی۔ راجھے نے پیراں نوں یاد کیتا۔ پیر بہاؤ الدین ذکریا نے دھک دے کے پیچھے پاسیوں کندھ ڈھا دتی۔ تے آکھیا جاؤ رب تھادا راکھا ہووے۔ سہتی آکھیا میں تہاڈا کم کیتا اے۔ میرا دی ہُناں کم کرو رب اگے عرض کرو۔ میرا یار مُراد مینوں مل جائے۔ راجھے نے دُعا کیتی۔ پیراں آکھیا اہدی مُراد پوری ہو جاوے گی۔ ایسے پچر نوں مُراد اُونٹنی تے سوار آ گیا۔ اُہ سہتی نوں نال بٹھا کے لے اُڈیا۔ ایدھر راجھا ہیرا نوں لے کے کھسک گیا۔

دن پڑھیا ہیرتے سہتی دے نکلی جان دی کھپ پے گئی۔ کھیڑیاں واہراں عیمیاں جیسے وہ مُراد نوں ملیاں۔ پر بلجیاں مقابلہ کر کے مار بھجائیاں۔ تے اوہ سہتی نوں لے کے چلے گئے۔ دو جیاں واہراں راجھے نوں ملیاں۔ اوہ ہیر دے پٹ تے سر رکھ کے مُتیا سی۔ اُنہناں بھڑ لیا۔ ہیر نے آکھیا راجھیا راجہ مدلی راج کر داسے۔ کھڑی بانہ کر کے ٹوک ہیر نوں کھیرے لے گئے راجھے نوں اُدھ موٹیا کر کے چھڈ گئے۔ راجھا راجہ اگے جا کُویا اوس سپاہی بھیج کے کھیرے (ہیر سمیت) پھڑ ملگوائے۔ راجھے آکھیا۔ میں فقیر ہاں۔ راہ (ہیر) فقیرنی اے۔ اہناں سوہنی رن دیکھ کے بیٹھوں کھوہ لئی اے۔ میرا انصاف کرو۔ اُنہناں آکھیا۔ راہ جھوٹہ بولدا اے۔ اسال آپ ویاہ کے آندی سی آساں جوک سمجھ کے علاج لئی مُکڑا سی۔ پر راہ ساڈی کڑی کھسکا کے بڑ پیا۔ راجہ نے قاضی نوں آکھیا۔ اوس نے وہاں دا بیان لے کے ہیر کھیڑیاں نوں دے دتی۔ "ہیرتے راجھے وہاں بد دعا کیتی کُیا ایس شہر نوں اک لگا۔ کرنی رب دی شہر نوں اُگ لگ گئی۔ لوکاں نے حال پکار کیتی۔ راجہ فیر حکم دتا۔ تے ہیر کھیڑیاں کولوں کھوہ کے راجھے نوں دے دتی۔

راہ ہیر نوں لے کے آ رہیا سی۔ رستے وچ پہلائی عزتیاں ملیاں۔ ایٹھوں ٹنگے لے جھنگ دی جُڑ وچ آ وڑیا۔ ہیر دے ہاسیاں نوں رتہ لگا۔ اوہ راجھے نوں گھر لے گئے۔ سنا دُھوا کے پلو شاک پراچی۔ روٹی کھوائے تے آکھیا ہاتوں جھنج بٹا کے لے آتے ایس نوں دیاہ کے

لے جا۔ رانجھے دی آپنی مرضی وی اِنج ای سی۔ بیر دی آکھیا سی میں اُوصل کے
نہیں جانا چاہندی۔

رانجھا گھر گیا۔ بھرانوں بھر جائیاں نوں رُپیا۔ بچج وی تیاری کیتی۔ ایدھر کھڑیاں
وانائی جھٹنگ آ گیا۔ پر سیالاں آکھیا۔ تِساں ساڑے نال کپڑی نیکی کیتی اے۔ جدی لڑکی
ویدہی سی۔ تِساں سانوں اوس دی مڑ شکل نہ دکھائی۔ جاؤ بچ ساڈا نناؤ کوئی تعلق واسطہ
نہیں۔ ایدھر سیالاں وچار کیتی۔ جے بیر اسال رانجھے نال ٹور دتی۔ ساڈی عزت نہیں رہنی۔
اُنہاں صلاح کر کے بیر نوں زہر دے دتا۔ تے اوہرے مرن دے اُٹھ پھر مگروں لاگی اتھ
رانجھے نوں سینہا بھیج دتا۔ بیر مرگئی اے۔ جد رانجھے ستیا بوس فریاد وانگوں آہ بھری
تے جان دے دتی۔

سید وارث شاہ ہوراں ایس کہانی بارے اخیر تے آکھیا اے۔

”اے روح قبوت واذکر سارا نال غفل دے میل ملایا ای“

پر ایس توں اے نتیجہ اُڈھنا کہ اے قصہ ای فرضی ہے۔ ٹھیک بہنیر۔

وارث دی کہانی آپنی زبانی

پنجابی دے ایس نامور شاعر دے حالات بالکل بہنیرے وچ ہن۔ اُنہاں بارے کوئی
صحیح روایت نہیں مل دی۔ سب گھن قیاسی ہن۔ ”وارث دی کہانی اُنہاں دی اپنی زبانی“
جو نظر آؤندی اے۔ اے کہ سید وارث شاہ نے کتاب سلسلہ آج لکھی۔ جویں اوہ
آپ فہم دے ہن۔

سُن یاراں سے اُتیا نبی بھری لئے دیس دے وچ تیار ہوئی

راہ کتاب اُنہاں دی اوسکڑ عمر دی تصنیف جا پئی اے۔ ایس توں معلوم ہندا اے

کہ اُنہاں دا ہجتم سلسلہ یا سلسلہ دے قریب ہو یا اُنہاں دے بل پ دا نام سید قطب شاہ

سی۔ کھدے بنی۔

بناں عمل دے نہیں سجات تیری "پیارا بس قُتب دیا بیٹیا او"

اوہ جڈیالہ شیر خاں ضلع شیخوپورہ دے رہن والے سن۔ جد ذرا جوان ہوئے۔ تے
بڑھن لئی قصور چلے گئے۔ کیوں جو اوس سسے لاہور۔ قصور۔ ملتان وڈیاں درگاہواں سن
کھدے بن۔

دارث شاہ وسینک جڈیالہ دے داتے شاگرد مخدوم تھہر دانی

قصور اچ حضرت مولوی غلام مرتضیٰ (مولوی غلام محی الدین دی درگاہ) اچ پڑھدے ہے
ایتنوں اوہ باضنی علم حاصل کرن لئی حضرت بابا فرید شہر گنج دی درگاہے پاک پڑن گئے۔ تے
اوس ویلے دے گدی نشین دے بیعت ہوکے معرفت دا علم حاصل کر دے رہے۔ اوتوں
دیہے ہوکے مُڑے۔ تے رستے وچ مشہور پنڈ تلکہ بانس (دنگری) تھہرے۔ ایتنے اوہ مسجد
دے امام ہوئے۔ مسجد دے کول لوہار سی۔ اوس ایہناں دے کھان پین دا بندوبست کیتا
اوس لوہار دی دوہٹی یا کڑی نال آپ دا پیا۔ ہو گیا۔ عشق مُشک چھپائے نہیں

پھچدے۔ عشق دی آگ دا دھواں اٹھاں دے بھریاں چول نکل پیا۔ کہندے بن
لوہاراں آپ نوں ماریا۔ تے آپ نے آپنے دل دی ہوا کدھن لئی اپنے پیار نوں بیر
تے رانجھے دا روپ دتا۔ ایس کڑی یا عورت دا نام بھاگ بھری سی۔

دارث شاہ مہرداں آپنے قصے وچ بھاگ بھری دا نام تن چار تھاں درتیا اے
پر ایس خوبی تے سبجے پین نال کہ راہ پنڈ نہ لگ سکے۔ کہ بھاگ بھری توں مراد کوئی خاص
عورت اے۔ یا میر بھگال مالی۔ ہویں رانجھا سہتی نوں کہندا اے۔

تینوں تون ہے تہہ نہا بھاگ بھریئے بنناں دا چچیاں بار چرائیاں میں

راہ دی جا پدا اے کہ اوہ جس بھاگ بھری دے سسے دا شکار سن اوہ ویہی ہوئی

سی جویں ع

دارث شاہ نوں مار تہ بھاگ بھریئے اتی فس دی پیاریئے واسطہ ای

دارث شاہ جس مسجد دے امام رہے اوس مسجد دے وچ لکھیا پتھر لگا ہویا اے۔

تے اوس نوں مسہد وارث شاہ کہیا جاندا اے ۔

وارث شاہ ایس عشق دے واقعہ ول اشارہ کر دے ہوئے لکھ دے ہن ۔ ع
تدوں شوق ہويا قصہ بوڑنے دا جدوں عشق دی گل اظہار ہوئی

مشتوق دیاں بانکیاں شوق نیناں وارث شاہ جیجے مجذوب کہتے

وارث شاہ فقیر دی عقل کتے اہ پٹیاں عشق پڑھائیاں نیں !

ایسے طرح ملکہ ہانس وچ بیٹھ کے کتاب لکھن مارے آکھ دے ہن ۔
کمرل ہانس دا ملک مشہور ملکہ جتنے شعر کہتے یاراں واسطے میں
بصن لکھ دے ہن ایہ عشق دا واقعہ پنڈ عٹھہ جاہد وچ ہويا او مقبول اہ ملکہ ہانس
چلے گئے ۔ تے اوتھے بیٹھ کے اہ قصہ لکھیا ۔

ایہ قصہ کجھ تے سچے عاشقاں دے عشق پیار دی داستان ہون کر کے آپ بڑا
سودا سی ۔ فیروارث شاہ ورگے دل والے دی فلم چوں نگلیا ہويا ایناں مقبول ہويا ۔
کوئی دھڑھچ نہ رہی ۔ چارے پاسے ایس دی بو باس کھنڈ گئی ۔
قصے دے ایس حسن تے خوبی نے وارث شاہ جوراں نوں آپ دی بڑا مان سی ۔
اوہ بڑے فخر مال لکھ دے ہن

ایسا شعر کہیا پڑ مغز موزوں جیسی مونییاں لڑی مشوار دی سی
تقمیش دے نال باباں کیتا جیسی زینت لعل دے ہار دی سی

بات بات تیری وچ بہن کامن وارث شاہ دا شعر کیہ تر ہے نہیں

حکم من کے سبھاں پیاریاں دا قصہ عجب بہار دا ہوڑیا ای

فقرہ جوڑ کے خوب درست کیئا بیہما پھل کلاب دا ٹوڑیا ای
 ایتھوں ایہ گھر جان لئی پتلے۔ راہ وچ قصہ ٹھہرے۔ اُستاد کول سلام لئی
 گئے۔ کہندے ہن اُہناں تک تھتے دی بو باس پہنچ چکی سی اوہ وارث شاہ نوں دیکھ کے
 بڑے بہتھتے ہوئے تے فرمایا۔
 جُھے نوں پڑھایا اوس سارنگی پھڑ لئی۔ نینوں پڑھایا توں عشق عاشقی دے قصے
 لکھنے شروع کر دتے۔

راہ رات اوتھے ای ٹھہرے انج جا پیدا اے۔ آپ دے دُورس دماغ نے
 بڑی دُور دی گل سوچی تے ایس دے انجرتے قصے نوں مجاز توں حقیقت دا موڑا
 ویندیاں اک شعر لکھیا۔

ایہ رُوحِ قبوت دا ذکر سارا نال عقل دے میں ملایا ای
 وارث شاہ میاں لوکاں کلبیاں نوں قصہ جوڑ کے خوب سنایا ای

تے ایس دی وضاحت نئی انجرتے اٹھ شعر ہور لکھے تے سویرے جد اُستاد نال گل کرن
 دا دیلا لیا۔ بڑی ہنکاری توں کم بیندیاں آکھیا۔

”حضرت ایہ تے رُوحِ بُت دا قصہ اے۔ جو ہیر نے راجھے دے مجازی روپ، وچ
 لکھیا اے۔“

اُہناں ایس روشنی وچ جد قصے نوں جُھ کجھ تھانواں توں سُنیاں تے فرمایا۔
 ”توں نے منج دی رسی وچ موقی پرور دتے نیں۔“

اُستاد دی آشیرواد یا دُعا برکت نال وارث نوں اوہ وڈیائی تے قصے نوں اوہ شہرت
 تے قبولیت ملی کہ اوہی مثال نہیں مل سکدی۔

وارث شاہ ایتھوں جنڈیالہ شیر خاں آگئے تے ایجھے ای فوت ہوئے۔ ایہناں دی
 قبر جنڈیالہ شیر خاں وچ موجود اے

جنڈیالہ شیر خاں اک مشہور پنڈ اے۔ پہنوں ایہہ ضلع گوجرانوالہ وچ شامل رسی۔
 ہئی ضلع شیخوپورہ وچ اے۔ ایجھے پٹھان تے کھوکھر دسدے ہن بیداں دا اپنا گھر ہور کئی نہیں

وارث شاہ ہوراں دا ویاہ بھاگ بھری نال ہو یا نہ۔ ایس بارے کوئی پتہ نہیں چلا۔ پر ایہہ کہیا جاندا اے کہ آپدا ویاہ ہو یا جس وجوں اک دھی ہوئی۔

اک ہور کھوج دسدی اے۔ کہ سید وارث شاہ نے ساری عمر پھڑیاں ای گذار چھڈی سی۔ البتہ اوہنالے اک بھرا سید قاسم شاہ سن۔ جہناں توں خاندان دا سلسلہ قائم اے۔ ایس ویلے سید وارث شاہ ہوراں دے مزار دا سجادہ نشین سید قاسم شاہ دی اولاد چوں اک اٹھتر شریلا تے سول مُنڈا خیرات شاہ اے۔ جنہوں مُرید تے عقیدت مند "سرکار" کہہ کے بلاندے نیں۔

سید وارث شاہ دے مزار تے ہر سال ساون چھینے عرس ہندا اے۔ لوک دُوروں نیڑوں آکے نذر نیاں پڑھاندے نیں۔ کچھ ہاڑی ساؤنی تے سرکار لئی تھوڑے بوہتے دانے بھیج چھڈ دے نیں۔ جس نال اوہناں دی گذر بسر ہو رہی اے۔

وارث شاہ ہوراں دے لکھے قصبے بیر راجھا نوں دیکھ کے یقین ہندا اے کہ ایس قادر الکلام تے نغز گو شاعر نے ہور وی کچھ ضرور لکھیا ہووے گا۔ پر ایس دا پک نہیں ہندا۔ میاں ہدایت اللہ والی بیر وچ آپ دی تصنیف معراج نامہ تے عبرت نامہ شامل ہن تے میاں پیرانہ دی مرتب کیتی ہیر وچ عبرت نامہ تے نہیں پراوہی تھاں اُتھر نامہ نے کچھ دوہڑے مہرود ہن تے میاں ہدایت اللہ دی مکمل کیتی ہوئی ہیر توں پہلاں دیاں ہتھ لکھیاں با پھچیاں ہویاں ہیراں وچ راہ کچھ وی نہیں ملدے۔

ڈاکٹر مہن سنگھ ایم۔ اے۔ پی۔ ایچ ڈی اپنی مرتب کیتی ہیر وچ کہہ دے ہن۔ "ایس ویلے میرے سامنے سستی وارث شاہ اے۔ جس نوں حکیم عبدالقادر مدرس مدرسہ تعلیم القرآن اٹارکلی لاہور نے چھپوایا۔ جس وچ حکیم صاحب کہہ دے ہن کہ راہ نسخہ میرے مود وڈیریاں کول ۱۲۱۱ھ وچ سی۔ سو سال توں راہ نسخہ ساڈے خاندان وچ چلیا آؤندا اے۔ تے میں ایس نقلی نسخے نوں آپنے جدی کتب خانے چوں کڈھ کے چھپوایا ہاں۔ راہ قصہ دوہڑیاں تے سیرفیاں وچ اے تے ایس وچ احمد شاہ ابدالی نے شان و فخر دے حکایاں دا ذکر اے۔"

معراج نامہ

معراج نامہ چھوٹے بحرِ وح اے - پہلا بند رائج اے -
 حمد الہی آکھ زبانوں ثابت ہوکے دلوں بجانوں
 تان کچھ ثمرہ ملے ایمانوں ثمرہ خسر گزاری دا
 بعد درود سید ابراہاں آل اتے اصحاب کباراں
 رحمت اوپر نیکوکاراں ایہہ راہ تابعداری دا

چوہڑی نامہ

ایہہ قصہ مشقت اے - چھوٹے بحر تے قصوف دے رنگِ وح
 نمونہ رائج اے -

گرم گودا تے نرم چوہڑی سر برہوں جھج چکائے!
 سوٹیاں کلکیاں لگدے دھکے حال نہ دیکھیا جائے
 اُچھیاں کڑیاں نیویں دروازے ایسے بے لطف حال دجائے
 یس یس کر دی کٹھنی بکری اٹھی کھل لہائی
 عزائیل نے خودیوں گلِ وح لعنت طوق پہنائی
 وارث شاہ مینا 'یس نہ' آکھے شاہاں دست بٹھائی

اک دوہڑے دا سواد وی بیکھ لئو - بیڑا بیر وارث شاہ مرتبہ میاں
 پیرانہ وح شامل اے -

دو نین نیرے خونریز - خنجر بھیس تیز قیامت خیز ظلم انگیز
 بریز بریز شمس جریز جیسے پکار دے
 اہ مست سداختار رہن بیلہ ہودن دوپار موہن سنسار دیکھن پکار
 پکڑ تلوار مویاں نول مار دے

راہ کہے تیرے دونیں مولے ہیں۔ سدا بے چین شکل نوں دہین ڈاہولین
 چھوڑ اپنا سین رہن وچ بار دے
 ملک پردہ منہ تھیں لاہ اے وارث شاہ اوسدی چاہ کھوتے راہ
 تے کرن نگاہ بھٹکتے دیدار دے

ایک ہور دوسرے بحر وچ
 میرا گھڑا گھڑولی والا سوہن کوثر تھیں بھڑیا
 کر کے سون سیدت عرشاں تے ٹھراں سی بہر دھڑیا
 جیڑے جوں پیغیراں کھاہے اوہ وٹناں لگ پیرھا
 وارث دے کے غسل بیرنوں فیروزانجن دل کھڑیا

سید وارث شاہ ہوراں دی سیحنی تے بازہ ماہ وی ملدے نیں۔ سی حرنی دا اک شعر
 ساون
 پڑھیا سادون ماہ عذاب والا بھٹے باپیاں نے ڈولی پائیاں میں
 رو رو بھیر پڑے زور کیتے قاضی کھیڑیاں بھٹے دوائیاں میں
 میراؤس نہ چل دا اک رتی راکھے یار توں جدا ہوائیاں میں
 وارث شاہ فقیر ایہ رب دی اے کوچ کاگ دے تھ پھرائیاں میں

قصیدہ بردہ دا پنجابی ترجمہ وی سید وارث شاہ ہوراں دا بیر وانگوں اک شاہکار
 ای سمجھو۔ کلام وچ بڑا سوز اثر تے رس اے۔

ہمارا جہ رنجیت سنگھ دے زمانے موضع لویریان والا ضلع گوبہر انوال وچ اک ہور سید
 وارث شاہ ہوئے ہن۔ جنہاں دوہڑے لکھے ہن۔ پنڈت کالیداس مول آیتنا "تالیف" سخن فیض ال
 وچ ایس سید وارث شاہ دے کچھ دوہڑے وی لکھے ہن۔ ہوسکدا اے ایہہ ہی حرنی
 بارہ ماہ تے دوہڑے دوجے وارث شاہ ہوراں دے ہوں

وَارث دی شاعری

اوس بڑیاں قدرتاں تے رحمتاں والے رب نے سید وارث شاہ تے اودہ رحمت
 کیتی۔ تے اہدے قلم نوں اودہ قدرت بخشی کہ اوس نے ادب دے باغ وچ جیڑا
 بوٹا لایا اودہی ٹھک ٹھک ہلکے سارے باغ نوں سہاونا بنا دتا۔ وارث نے اودہ قصہ
 لکھ کے پنجابی بولی نوں اک علمی زبان دا درجہ بخش دتا تے ایس قابل بنا دتا کہ
 اودہ دی وجہاں ہائی سنگ زباناں نال موہڑے نال موہڑا جوڑ کے کھڑی ہو سکے تے
 مان تان نال گل کر سکے۔

وارث دی شاعری زبان دی سلاست۔ خیالاں دی اُچائی جزیبیاں دی فُحج
 قلم دی روانی سادگی۔ صفائی تے لطافت دے سببوں آبجی مثال آپ اے۔
 وارث نے سیرا بچھے دے قصے نوں برا عشق عاشقی دا قصہ ای نہیں بہن دتا۔ سگول
 ایس راہیں علم تے واقف دا ایسا نمونہ پیش کینا اے۔ تے زندگی دیاں اُپر تختیاں تے
 لوڑاں تھوڑاں نوں رانج اُجاگر کینا اے کہ ایس دا کوئی پہلو بھلھیا یا تیا نظر نہیں آؤ۔
 ایس کتاب نوں جس روپ وچ دی دیکھئے کامیاب نظر آؤندی اے۔ تے رانج سہا پیدا
 اے۔ شاعری دی ربی دات اودہ ازل توں نال لے کے آیا سی جویں انگریزاں نوں
 آپنے شاعر شکسپیر تے ناز اے۔ ایسے طرح بیجاں والیاں نوں آپنے وارث تے فخر تے
 مان اے۔

شعری خوبیاں

فن دے ماہر آکھ دے ہن۔ پتہ شعری خوبی ایہ اے کہ اوس رچ سادگی
 صفائی جوش بیان تے حقیقت ہووے۔ نئے ایہ سب خوبیاں وارث دے کلام وچ

رجویں روپ وچ موجود ہن۔

پیر گوئی

وارث زندگی دے کسے نکتے جیسے واقعہ نوں ے کے رائج کھل کے بیان کر دا اے
تے اوس وچ نصیحت نے حقیقت نوں رائج سمو کے پیش کر دا اے کہ پڑھن سُنن والے
دی ترشنا پوری ہو جاندی اے۔

قادر الکلامی

قدرت نے وارث نوں قلم تے اُہ سالارانہ قدرت بخشی اے اوہ لفظ محاورے تے
اصطلاحاں رائج برہتہ موقعہ محل دے مطابق تے بے ساختہ بیان کر دا پہلا جاندا اے کہ
رائج شاید ہی کسے ہیر شاعر نے ورتے ہون گئے۔ بندش دی چستی تے محاوریاں دی
جڑت۔ نویاں ترکیبیاں۔ نادر تشبیہاں تے اسفارے سواد دے رہے ہن۔

حسن بیان

ہر پالا دردار) دے مُنہ نہیں جو کچھ اکھوایا اے۔ اوس پاتر دی عمر لیاقت تے
ماحول دے مطابق اکھوایا اے عشق نوں اپنے مقام توں آگے نہیں ودھن دتا۔ اوس
نوں حوص یا ہوس وشنے دکار یا نفسانی خواہش دا چولا نہیں پہنایا

قصہ گوئی

وارث نوں پہلاں دمودر، چراغ، احمد نے منہل دے قصے مل دے ہن۔ پر
اوہ چھوٹے ہن۔ دمودر دی ہیر وڈی ضرور اے۔ تے اہناں وچ دمودر دے سوا اوہ
رابط اوہ تسلس نے اوہ خوبی دی موجود نہیں جو قصہ گوئی دی بنیادی شرط اے۔
وارث دی قصہ گوئی دا کمال ایہ اے کہ اوہ جس واقعہ یا حالت دا نقشہ کھینچا
اے کہ سارا سین اکھاں آگے پھرن لگ پیندا اے۔ جویں راجھے دا جوگی بن کے ہیکل سنگ
پنڈ وچ آونا۔ پنڈ دی چن پھل دیکھنا۔ پنڈ بارے پچھتاں۔ عورتاں دا بُم
کے آونا، اپنیاں حاجتاں لوڑاں بارے کہنا۔ سمبھتی دا جوگی بارے ہیر نال ذکر

کرنا ۔ ہیردا گڑیاں نوں صد کے جوگی مل بھین وغیرہ ۔

صنعتاں

دارث نے دوچے شاعراں وانگ صنعاں بھرتی بھرن لئی نہیں ورتیاں ۔ سگوں
 اُہناں نوں زندگی دے بعض مشکلیاں دی وضاحت لئی آندا اے ۔ ایہہ تشبیہاں تے محاورے
 بڑے زندہ دارہن ۔ جوہیں جوچک رانجھے نوں کم توں ہٹا دیندا اے ۔ کیوں جو رانجھے دا
 عشق بدنام ہو گیا اے ۔ تے اوہ شریکے توں در رہیا اے ۔ ایس نے
 رانجھا سٹ کھوڑی آتے لاہ بھرا چھڈ چٹیا سبھ منگوڑ میاں
 جوہیں پور نوں کھرے دا کھڑک پیچھے چھڈ ٹر دائے سٹھ واپڑ میاں
 کیدو ہیردا پتہ لین لئی بیلے جاندا اے تے شہ لا کے بیٹھ جاندا اے ۵
 دارث شاہ جھوں مورچے بیٹھ جی ساہ گھٹ جاندی نہیں کھٹک دی اے

مقولہ شاعر

مقولہ شاعر قحے دے ڈرامائی روپ نوں پورا کرن لئی دارث شاہ دی اک سچوئیں کاہٹ
 اے ۔ اُنچ تے ہر شاعر نوں مطابق کچھ نہ کچھ جوڑ میل کرن لئی مومنوں آکھدا اے ۔ پر
 دارث شاہ نے ایس نوں مستقل روپ دے کے ایس گھاٹ نوں سوہنی طرح پوڑا کر لیا اے ۔
 تے جیڑی مل اوہ کے کردار یا پاتر دے مُنہ توں کہلوانی مناسب نہیں سمجھ دا ۔ مقولہ شاعر
 دے روپ وچ بیان کر دیندا اے ۔ یا منظر کشی تے قصے دے جوڑ میل لئی ایس نوں دت
 دا اے ۔ جوہیں ناتھ رانجھے دیاں باتاں تے پیسج کے جد اوہ نوں جوگ دین لئی تیار ہو جاندا
 اے ۔ ناتھ دے چپے حسد کہ دے ۵

جوگی ہو لاپٹا جوں چر کیتی تداں چیلیاں بولیاں ماریاں نہیں
 میلھاں سان پھڑھا کے گرد ہوئے جوہیں تکیاں تیر گناریاں نہیں
 رانجھا مجھیاں لے کے نیلے ول جاندا اے ۔ پتھتوں ہیر بھتے لے کے آوندی اے ۔

ہیر چا بھتہ ددھ کھنڈ مکھن میں رانجھے دے پاس لے دھاندی اے
 دھوڑھ بھال کے جود سبھ جھل بھلا تڑت پاس رہیجئے لے آوندی اے

نیرے واسطے جوہ میں بھال تھلی رو رو کے تال سناوندی اسے
 ہتھیں اپنے رانجے نوں ہیر جتی چوری ہیر دے نال کھواندی اسے
 ہیر رانجے لئی پانی لین گئی۔ کیدو نے وہیل دیکھ کے رانجے کو لوں خیر منگی۔ اوس طرحے
 وچ لپ چوری دی پادتی۔ ہیر آئی رانجے گل کییتی۔ ہیر چوری کھوہن مگر گئی۔
 رلی راہ وچ دوڑ کے جانڈھی پہلے نال فریب دے چٹیا سو
 نیرے آکے نشینی وانگ گئی اکیس روہ دا نیر بیلیا سو

کربن دیکھتے اوس منظر سے نوں دھم ترختیں پئی جے فی
رولف فی

گھر آنان نے گل کینتی ہیرے اک جوگی نواں آیا فی
 کیتیں اوس دے درشتی مندراں نے گل ہیکلا عجب سنبھایا فی

رولف سو

رب بھوٹھ نہ کرے جے ہوئے رانجھانان میں پھڑ ہوئی مینوں مٹا سو
 آگے اک فراق دی ساٹھ ٹٹیا سڑی بی نوں فیر کیوں پھٹیا سو
 نالے دن گئی نالے کن پائے آکھ عشق تھیں نفع رکیہ کھٹیا سو
 بھل موج پھوری پھوری ہیر رووے گھڑا نیر دا چا پلٹیا سو
 ایسے طرح وارث نے قافیہ بندی موج کمال کر دکھایا اے - تے اوہ اوہ سنگین قافیے
 درتے نیں۔ اتے قافیہ بندی دے سنگار میدان موج قلم دے اوہ گھولے دھرائے نیں
 کہ سوا آگیا اے۔ مثال لئی کجھ قافیے دیکھو۔

قافیہ کھنچ مَنج

چاول نغناں کنک تول آپ کھائیں خیر دین تے کیتا ای کھنچ رتے
 کھڑ دیہہ چینا کھر خاوندان دے نہیں مار کے کروں گا مَنج رنے
 سر پھاوڑی مار کے دند جھاڑاں ٹنگاں تھیں کے کروں گا مَنج رنے
 ہتھ چا مٹھر لے کر کیا اے تینوں آوند جاگ سبھ مَنج رنے

قافیہ دلاوڑا ملاوڑا

بھالامچٹ کے میٹھیاں کھوہ سٹاں گتوں پکڑ کے دیاں دلاوڑا نیں
 نیزا اسان دے نال مپڑا اے نہیں ہوونا سچ ملاوڑا نیں

قافیہ گتھ بھٹھ

جی بایاں موج دچار پوندی راہندی دھم تندرتے بھٹھ ہے فی

کمدات کو پھڑپھڑا دھڑکھڑکھ ڈبئی پلو سے دے نال دی جھٹ ہے نی
گدوں لڈیا کئے ایہ پھٹ ہے نی۔ بھادیں ویلے دی اہ تال لٹھ ہے نی
والت شاہ نہ ایس دا رسا سٹھا اہ تال کاٹھے کما دی گٹھ ہے نی
قافیہ لغوی طور تے اوس لفظ نوں کہندے نیں۔ جیڑا شعر دے اخیر تے ایسا
لفظ آوے۔ جس دا آخری اک یا دو حرف اکو ہوں تے پہلے اک دو تین ہور
ہور جویں شور۔ مور۔ تور قافیہ اے۔ یا پیٹیا۔ وٹیا۔ کھٹیا قافیہ اے۔ شراب
کتاب۔ خضاب۔ جواب حساب قافیہ اے۔
ردیف اوس لفظاں نوں کہندے ہن جیڑا شعر دے اخیر تے ہووے تے اکو
ہووے۔ ایہ اک لفظ دی ہو سکدا اے۔ تے دو تین چار وی جویں سہ گئی
جے نی۔ رہ گئی جے نی۔ ایس وچ گئی جے نی ردیف اے۔ تے سہ رہ قافیہ
یا کھنچ رتے۔ سنج رتے وچ کھنچ سنج گنج قافیہ اے۔ تے رتے ردیف۔

شوخی مزاح تے بے ساختہ پن

دمود یا احمد نے اپنے فقہ دا انت ٹریچلک (دغناک) روپ وچ پیش نہیں کیتا۔ پر
وارث نے ایس فقہ دا انجام ٹریچلک (الناک) پیش کیتا اے۔ سارا فقہ سوز تے درد دا
بھریا ہويا اے۔ پر ایس فقہ وچ موقعہ موقعہ بے ساختہ پن تے لطافت بھون لٹھ اہناں
جُلت۔ چلک۔ مزاح تے شوخی توں کم لین بھون دی گریز نہیں کیتا۔ وارث نے کلام و
مغنی، بے ساختہ پن تے مزاح عجیب تاثیر تے سواد پیدا کر دے ہن
راجھا پار جان لئی لڈن دیاں دینتاں کر دے تے اہ اگوں آکھدا اے
پیہ کھوں کے ہتھ جے دھریں میرے گودی چاٹکے پار اتارنا ہاں
آنے ڈھکیا مفت جے کن کھائیں چا بیڑیوں زمیں تے مارنا ہاں
جوگی ہستی نوں کہندا اے۔
آ کواری پئے لہرے ماریئے نی دھکا دیہ نہ ہک دے زور دانی

گدوں آن وڑیوں وچ چھوہریاں دے کہیاں شامناں آن پھسایوں دے

جوتھنڈی دکھیاں وچ راہ وڈھ لیندا پچھتوں اپنی وار پھر جیک دا اے
اکتے خیر اتھا نہیں راہ رنول اکے پیڈا اکے پلٹ دا اے

باپو نہیں پڑا تینوں کوئی ملیا آجے ٹوہناں ایس مچلاں مائیاں دیاں
چترتا سواہ بھرے پھرے مگر اکا جوہیں گلتیاں ہوں تصائیاں دیاں
جوگی سہتی نوں کنڈا اے

کہیاں آن پیچاشاں جوڑیاں نیس آسیں رن نوں ریوڑی جانڈے ہاں
پھڑیئے پچھتے کے لئے لنگھا پل وچ تہو ویر دے نت نہ تاندے ہاں
اگوں سہتی اوس نوں جُگت کر دی اے

دارو نہ کتاب نہ تھ شیشی آکھ کاسدا وید سداونا امیں
اٹ سٹ نئے بھکھڑا کوار گندل راہ بوٹیاں کڈھ دکھاونا ایں
چور پھوڑے وانگ اے ٹیڈھ تیری ہی جا پدی سری پھداونا ایں

سادگی

کسے بات نوں بڑے سادہ عام فہم تے روز مرہ دے قریب لفظاں وچ بیان کرنا
شعر دی بہت بڑی خوبی اے۔ تے راہ سادگی فن کاری دی دلیل اے۔ وارث دے شعراں
وچ راہ سادگی بڑی اے۔ راجھا بیر نوں آکھدا اے

ٹساں جیہیاں پیاریاں ایہ لازم آئے لے مسافراں پالے نی
ایڈا سٹن دا نہ گمان کیجئے ایہ لے پلنگ تے سنے نہ لائے نی
بیر آپنے جیو چوپک نوں کاماں رکھن لئی نہندی اے اگوں جیو کہندا اے۔
ماپ ہس کے پیچھا کون ہندا راہ منڈڑا رکت سرکار دا ای؟

ہتھ لایاں بندھے تے داغ بیندا اتاں میں دے نامیں کاردا ای
 رانجھا جوگی ہوکے آوند اے۔ سہتی نال جھگڑ دا اے تے بیر کہندی اے :-
 بیر اُکھ دی جو گیا جھوٹھ بولیں کون مٹھڑے یار منادنا ای
 ایسا کوئی نہ رمیا ڈھونڈ نکلی جیڑا گیاں نوں موڑ لیا وندا ای
 ساڈے چم دیاں جُتیاں کرے کوئی جیڑا جیو دا روگ گواوند ای
 بھلا دس کھاں پھرے وچھنیاں نوں کدوں رب سچا گھریا وندا ای

اصلیت

عربی دا اِک مقولہ اے جس دا مطلب اے - شعر وچ جتن جھوٹھ تے مبالغہ ہووے
 اوہ شعر اُتہ ہی زیادہ سونہا لگدا اے -

مولانا حالی کہندے ہن - شعر دے اصلیت اُتے مبنی ہون توں اہ مراد نہیں کہ
 شعر دا مضمون حقیقت نفس الامری تے مبنی ہووے - بلکہ ایس توں مراد اہ اے کہ اوہ
 حقیقت وچ لوکاں دے خیال ذہن یا عقیدہ مطابق صبیح پایا جائے -

ایس اصلیت دے دو رنگ ہن - ایسی اصلیت جو حقیقت ہووے تے ایسی اصلیت
 جو فرضی ہووے پر بیان رائج کیتی جاوے کہ پڑھن سنن والے نوں اوہ جھوٹ نہ جاوے -
 وارث دے شعراں وچ دونوں رنگ موجود ہن -

جہیں رانجھا جھناں لنگھ کے بڑی وچ پئے بیر دے پلنگ تے سوں جاندا اے
 ہیر نوں خبر ہندی اے - اوہ سہیلیاں نال آوندی اے تے کہندی اے -

اُم ٹھیں ستیا سیج اساڈی توں لاناں سسری وانگ کید پیا ہیں دے
 کیتے رات اُتہ ترا کیو ای ایڈی نیند والا مڑھ گیا میں دے
 سبھی دیکھ خضمری سیج میری کوئی آہلی اُن دھیمہ بیٹا ہیں دے
 اُدے اُٹھ کے دیہ بواب بینوں کید زکھڑا بوڑ ہو گیا ہیں دے

اگوں دے

رانجھے اُٹھ کے آکھیا واہ سچن ہیر ہس کے تے مہربان ہوئی

تے اکھن لگی ہے

بھلا ہو یا میں تینوں نہیں مار بیٹھی کاٹی نہیں سی گل بے شان ہوئی
اکھان چار ہوئیاں - دونوں اک دوسرے نوں دل دے بیٹھے - پھیر پھرنے کیا ہے
منگو بلے داتے توں چاک میرا راہ فند لگے جے توں لاونا ایں
اکوڑ رانجھے نے کہا ہے

تساں جیسے معشوق جے یقین راضی منگو نیناں دی دھار وچ چارے نیں
ایہ اہلیت دا دوسرا رنگ فرضی رنگ اے - حقیقت کجھ نہیں پر شاعر نے بات نوں
اُوہ روپ دے دتا اے کہ اہلیت حقیقت ای جا پدی اے -

بیر تے سہتی دونوں عاشق ہن - اک رانجھے دی - دوسری مراد بلوچ دی - دونوں
آپس وچ سُر میل دیاں ہن - کہ میر نوں سب لڑن دا بہانہ بنایا جاوے تے رانجھے نوں
گھرباندا جاوے - وارث دا واقعہ فرضی من دا اے - تے راہ راز دی بات دس کے اوس نوں
اہلیت دا روپ دیندا اے - کہ کسے نوں ادھرے فرضی ہون دا شبہ تک نہیں ہندا اے
توڑ لکڑوں غول دا وڈا کنڈا بیر بوجھ کے خوٹ پیلٹیا نہیں

تے راہ کنڈا جھن دے بعد میرے
دند میٹ گھسیٹ اوہ پڈ گوڈے رو رو کرے زاری بُرے جیلیاں جے
نک چنڈ دند کڈاں وٹ روئے کڈھ اکھیاں نیلیاں پیلیاں جے
تھر تھر کینے آکھے موٹی لوکا کوٹی کرو جھاڑا بُرے جیلیاں جے

بیر میٹ کے دند بے سُر تے سہتی حال تے شور پکاریا جے
کالے ناگ نے پھن پھلا وڈا ڈنگ یوہٹی دے پیر تے ماریا جے
تے سب لوکاں عورتاں مرداں نوں سچ سچ یقین آ گیا کہ سچی سب لڑ گیا اے -

جوتن بیان

کسے بات نوں بے ساختہ تے رواں رویں رانج بیان کرنا کہ ادھرے وچ روانی ہے

نال اثر وی ہووے۔ ایہو جوش بیان اے۔ تے وارث دے کلام وچ راہ ڈھیر اے
 جویں ۵

رہ جھوٹ نہ کرے جے ہوئے رانجھاناں میں پھوڑ ہوئی مینوں پیا سو
 آگے اک فراق دی ساڑ سٹی سٹری سٹی۔ ملی نوں ہور کیوں پٹیا سو
 نالے رن گئی نالے کن پاٹے آکھ عشق تھیں نفع کیہ کھٹیا سو
 ہویا خاک پینڈے کلی سواہ رانجھے لاه ننگ ناموس نوں سٹیا سو
 رانجھا بالانہ کوں جوگ یں آؤدا اے۔ اوہ راضی ہو کے جوگ دے دیندا اے۔
 فیہ نصیحت کردا اے۔ ایس تے رانجھا کہندا اے ۵

ثابت ہوئے لنگوڑی نہیں ناتھا کاہے جھکڑا چا اُجاڑ دا میں
 جیہ عشق توں رندی جے چپ میزی ایڈے پاڑنے کاسنوں پاڑا میں
 جیو مار کہے جے رہن ہوئے مینھوں ایڈے معاملے کاسنوں مار دا میں
 جے میں ہو کے مست اُجاڑ بہندا میں سیال دیاں کاسنوں پارا میں

معرفت تے حقیقت

وکرث نے اپنے شعراں وچ حقیقت تے معرفت دیاں باتاں بیان کر دیاں ہویاں
 بڑے پتے دیاں گلاں کینیاں ہن۔ جویں بھراواں دا رانجھے نوں کہنا۔

بھائیاں باجھ نہ بھٹساں سو بندیاں میں آتے بھائیاں باجھ بہار ناہیں
 بھائی مرن تے یونہیاں بھیج بایاں بنیاں بھائیاں بھرے پرواز ناہیں
 کھ اوٹ ہے کوں دھیناں دی بھائیاں گیاں جیڈی کوئی مار ناہیں
 بھائی ڈھانڈے بھائی اُمار دے نہیں بھائیاں باجھ کوئی بیلی یار ناہیں

عدل بناں سردار ہے رُکھ آپس رن گدھی اے جو وفادار ناہیں
 بناں آدمیت انسان ناہیں بناں آب خاقل تنوار ناہیں
 صبر ذکر عبادتاں باجھ جوگی دماں باجھ جیون درکار ناہیں

وآرٹ رن فقیر نکوار گھوڑا چارے بھنک ایہہ کسے دے یا زماہیں

دوست سوئی جو بہت وچ بھٹڑ کئے یار سوئی جو جان قربان ہوئے
شاہ سوئی جو کال وچ دکھ کئے ہر بات جو نگہبان ہوئے
کنواری سوئی جو کرے جیا بوہتا نیویں نظر تے باجھ زبان ہوئے
یا جوگی واسپتی نوں کہنا ہے

جیٹھ مینہ تے سیال وچ وامنڈی کٹک ماہ وچ منع ہینریاں نیں
رونا دیاہ وچ گادناں وچ سپا پے ستر مجلساں کرن مندریاں نیں

فطرت شناسی

وہی شاعر لئی جوہیں خیال اڈاری۔ سوچ تے ڈونگھے مطالعے دی لوڑ ہندی
اے۔ اوسے طرح فطرت شناسی دی بڑی موڑ ہندی اے۔ تاں جو مختلف پائراں دکر داراں
دے ماحول۔ عمر۔ معلومات تے واقعی مطابق بات کر کے اوس نوں سچائی داروپ دے
سکتے تے اوہدی بات بھونھتی تے بناوٹی نہ جا پے۔

مصور دی حدیث اے خیرُ الناس من ینفعُ الناس نیک آدمی اوہ ہے جو
دوجیاں دا بھلا چاہے۔ کیوں جو راہ بات دنیا دی بھلائی تے بہتری لئی اکسیر دا حکم رکھدی
اے۔ پر دنیا دے اکثر لوگ اہدے الٹ آہنی غرض نوں ساہنے رکھ دے ہن۔ ایسے
طرح چوچک لوکاں دے طعنیاں منیاں تے کیدہ دے غیرت دلاں تے رانجھے نوں جواب
نہ دے دینا اے۔ پر رانجھے بغیر گائیاں بھیاں قابو نہیں آدندیاں اوہ خواب کردیاں
ہن۔ ایس تے چوچک افسوس کر دا اے

وآرٹ شاہ چوچک پیچھو تا دندا اے منگو نہہ پھرے اسپیں مار لہے
راہ صورت حال دیکھ کے ہیر ماں نوں رب دے غضب توں ڈراندی اے۔
مائے چاک نوں تراہیا چا بابل ایس گل اُتے بہت خوشی ہے نی
رب اوس نوں رزق ہے دین مارا کوئی اوس دے رب تھی ہے نی

مجھیں ہوں خراب وچ بیلیاں دے وچ کھوبیاں دے پھسپھی ہے نی
 وارث شاہ اولاد نہ مال رہی چیندا حق کھٹھا آہ تانا کھی ہے نی
 بس تے ملکی چوچک نوں کہندی اے۔

ملکی گل ساندھی چوچکے نوں چاک بہت دیندا بد دما میاں
 باراں برس مجبیں اوس چاریاں میں کیتی نہیں سی چوں چرا میاں
 پیریں لگ کے جا منا اوس نوں آہ فکردی بری پے جا میاں
 تے ایہ سن کے

چوچک آکھیا جا منا اُس نوں ویاہ تیک تاں میں پرا لے
 ساڈی دھی دا کچھ نہ لاہ لیندا سبھ ٹہل ٹکھ کرا لے
 بدلوں بیر ڈولی پا ٹور دیئے رُس پئے جواب سنا دیئے
 وارث شاہ اسیں جٹ سدا کھوٹے اک جٹا پھندھی لالے
 ملکی جانڈی اے تے رانجھے نوں کہندی اے۔

ملکی آکھ دی لڑیوں جے نال چوچک کوئی سخن نہ جیو وچ لیاونا ایں
 کیا ماییاں پیڑاں لڑاں ہندا تساں کھٹتاں تے اساں کھاونا ایں
 رچھڑ مال دے نال میں گھول گھتی مال سانجھ رانیں گھر لیاونا ایں
 کڑی کل دی تیرے توں رُس بیٹھی توں ہیں اوس نوں آنا دانا ایں
 ہاں یا نہ کرن توں پہلاں - اچھے دا بیر توں پچھنا فطری باپ داسی -
 سوے

رانجھا تھکدا بیر نوں مال تیری سانوں چیر مڑاں دی چہری اے
 بیر نے اکوں کہیا ۔

میاں من لے اوس دا آکھیا توں تیری بیر پیڑی دی امیری اے
 کیا جانے اونٹ کس کڑے بہی اے ویاہ دی بات تے لڑی اے
 رانجھا گھروں نکل کے جھنگ جان لئی دریا تے آیا - اوس مڈن نوں آکھیا ۔

راہجھے آکھیا پار لنگھا آبا مینوں چاڑھے رب دے واسطے تے
پر لڈن نے دو ٹوک جواب ورتا۔

اسیں رب کیہ جانے ڈھکیا او بڑا جھٹل دے کب دے واسطے تے
اساں رزق کدواں نال جیلے بڑا کجج دے دُب دے واسطے تے

پیسہ کھول کے ہتھ جے دھریں میرے گودی چاڑھے پار اُٹارناں
اُتے ڈھکیا مُتھت جے کن کھائیں چاڑھیوں زمیں تے مارناں

صنائع بدائع

لفظی تے معنوی صنفاں تے خوبیاں و استعمال اردو شاعری وچ عام اے۔ پنجابی
وچ سید فضل شاہ ہوراں - فیر آستانہ ہمد - صنفاں نوں سہنا ورتیا اے۔ سید نصیر شاہ
ہوراں دے شعر تے صنفاں دے چلّ وچ پھیر کے عام لوکاں تے فہم سمجھ توں دُور
چلے گئے ہن۔ وارث شاہ ہوراں وی صنفاں، تشبیہاں، استعاریاں توں کم کیا اے۔
دہ راہنیاں بڑیاں دھندل ایں پھسیدیاں تے لوڑ مطابق صنفاں ورتیاں ہن۔ بس ایس حد
تک جیریں مانڈی وچ گون ہریں وارث دے ہاہ شعر اے
وارث شاہ جیوں مورچے بیٹھ بقی ساد گھٹ جاندی نہیں کسک دی اے

پتھر پتھر رات نہ ہتھ آون ندرہ باجھ نہ بچھدی کھیر سائیں

اک ریج کے کسے نہ اہب کھانے پھر داندہ شہنشاہ نہ لایا ای

جٹ سنڈھے سنسار نوں جھکھ جٹلی ننے راج کے گلدے ناہری دے

وارث دن فقیر تلوار گھوڑا چارے جھونک راہ کسے دے یار ناہیں

وآرٹ شاہ اوہ سدا ای بیٹوئے میں جہاں کیتیاں نیک کہیاں میں

سستی جام جلائی نے روہڑی کئی ڈوم ڈھاڈی پئے گاوندے میں

جوہں لوک نگاہے نئے رتن تھن ڈھولے گاوندیاں نئے رنگ لاؤندیاں میں

ہردوں مشرکاں آن سوال کیتا تندوں جیوں دوکھن رسولؐ کیت

یعقوب دیاں پتران عظم کیتا مسیا ہوسیا یوسف دے دایاں نوں

شداد بہشت تھیں رہیا باہر فرود بجھڑ پریشان کیتا

صنعتِ مبالغہ

جھوٹ یا مبالغہ جے رائج ہووے کہ اوہ سچ جاچے۔ راہ کار بکری دامنہ بن جانا اے

وآرٹ نے بیر دی تعریف کر دیاں ہوٹیاں آکھیا اے

چہرے سوچنے تے خد خال سوہندے خوشخط جیوں حرف کتاب داعی

چلو لیلۃ القدر دی کرو زیارت و آرت شاہ راہ کم ثواب داعی

بیر دیاں زلفاں نوں لیلۃ القدر دی زیارت آکھنا سوہنا مبالغہ اے

چینا چوگ جیونیاں خیر پاٹوئیں جلی اس گونے داہڑیاں میں

جس نے نبی دا روا درود ناہیں اکھیت پیر نہ مون اگھاڑیاں میں

چینے دا ہلکا پن کہے سوہنے روپ دچ پیش کیتا اے۔ غیر

اگے کہے کتاب دچ نہیں پڑہیا جیہا نچریاں خچر ہسار یا ای

وآرٹ آن شیطان سلام کیتا تھساں جتیا تے آساں یار یا ای

ہستی دا بیر دے پیر دچ کنڈا پوہنا تے سپ دا ڈنگ بنانا غیر شیطان دا سلام

کرتا سوہنا مبالغہ اسے۔

اشارہ کنایہ

وآرت دے کلام فح اشارہ کنایہ بڑے سوہنے روپ وچ پیش کینا گیا اسے۔ جوئی
 ہوئی دا پیر دے آکھن تے فال کڈہنا تے پہیلیاں گلاں دتہنا
 توں چھتیاں نال اوہ مس بھتاں تددوں دوہاں دا پھول گیا سی نی
 اوہ دھنل نال توں نال ٹکاں جیرو دہاں دا دوہاں نے گیا سی نی
 اوہ آس کرکے بھیس چار داسی نیرا دیاہ ہویا لڑھ گیا سی نی
 ہن کن پڑوا فقیر ہویا نال جوگیاں دے رل گیا سی نی
 آج پنڈ تساڈے آن وڑیا آجھ لنگھ کے اکھاں نہ گیا سی نی

بھلے تنہاں دے نیک نصیب ہون جن آن بیٹھیں کول پارے نیں

تجاہل عارفانہ

راجھا جوگی بن کے رگیو آوندا اسے۔ پنڈ دے منڈے گڑیاں اونہوں بھوہ سمجھ کے
 گھر میں گلاں کر دے نیں۔ پیر بھگ لیندی اسے۔ پرتجاہل عارفانہ توں کم لیندی اسے۔ تے
 ..تجلیاں بن کے گڑیاں نوں کہندی اسے

بھیس لاسے کے کوئی لیاڈا ستوں رل پچھے کیہڑی تھانوں دانی
 کھبہ لاسے دیں وچ پھرے بھوندا آتے چھپیا منگ کے کھاوندانی

تجلی

جیڑی شے شاعر تے غیر شاعر دا کھیرا کر دی اسے۔ ادہ تحقیق۔ نکر اسرب یا
 بیان اسے۔ نئے ایہہ راک وہی قوت ہندی اسے۔ جیڑی رب دی دات تھی جاندی اسے۔
 نئے شاعر نوں خدا و توں مل دی اسے۔

شاعر فطرت تے قدرت دا مطالعہ کر دا اسے۔ معلومات دا ذخیرہ جمع کر دا اسے۔

غیر اپنے ذہن وچ اہنساں دی تصویر اُتار کے پیش کر دا اے ۔
 وارث شاہ دی اک فطری شاعر اے ۔ اوہ حالات دا نقشہ رائج کچھرا اے
 کہ حقیقت دی ہلک فطر آجاندی اے ۔ بھویں میر دے سخن دی تعریف ۔ سہتی تے جیوگی
 دا بھگڑا ۔ بھانواں دا راجھے نوں کہنا ۔ میر دا قاضی نال جھگڑنا بھل دے سوہنے
 روپ ہن ۔

منظر نگاری

تخیل دی اک قسم منظر نگاری اے ۔ وارث دے کلام وچ راہ ڈھیر اے سیر دے
 منظر بارے وارث دا ایہ شعر ہے

پتھری چو بکدی نال جال تھے پاہندی پیاں دھوہ تے مچ دھانیاں
 صبح صادق ہوئی جدوں آن روشن تندوں فالیاں آن چھلایاں
 یا جیوگی ہون واسیں

بالاٹھ دے سامنے سدھید و بھوک دین نوں پاس بھالیا سو
 کن پاڑ کے بھاڑ کے سروں حسرت اک پلک وچ مرن دکھایا سو
 جوہیں پتیراں تے باپ ہر کر دے بھویں دھوہ پوانے پالیا سو
 سواد اگڑا سر مچ کے تے گھٹ مندھاں میر نہوا لیا سو

تصوف

جسم دی ظاہری صفائی دے نال دل نوں ماسوئے اللہ دے ہیر ہر گ لویڑنوں پک
 کرنا ۔ رب دی رہنا تے صابر شاکر رہنا ۔ نیک رہنا ۔ خدا توں ڈرنا ۔ اہ تصوف دی
 سادہ جہی صورت اے ۔ راہدی وضاحت کر دیاں وارث شاہ نے لکھیا اے

اُنیاں باشی جتے ستنی جیوگی بھات استری دل نہ پاونا اوئے
 کام کر دھ تے بوجھ ہنکار نیاگن جیوگی خاک درخاک ہو جاونا اوئے

راہجھے آکھیا خیال نہ پڑو میرے شیخہ سپ فقیر دا دلہس کھیا
وطن دماں دے مال تے ذات جوگی ساڈا ساک تبیلہ خواہش کھیا
تقدیر بارے کہندے میں

لکھ ویدرگی وید لگا تھکے دھروں ٹٹروں کسے نہ جوڑنی نکل
جھتے قوم تقدیر ای وکھائی کسے دیرگی نالی نہ جوڑنی نکل
اویسناں دا بیکس اسے دنیا فانی ہے
بسو لگ فانی اکو رب باقی حکم آیا ہے وچ قرآن میاں

وارث شاہ سراں دی رات دانگوں دینا خوب خیال ای جانیار ہے

ساڈھے زن بچہ بریں ہے مہر تہی وارث شاہ کیرن کیرن دلایاں
نیکی تے پاکبازی دی تلتیں کر دے کہندے نبی
وارث شاہ اوہ ساڈا ای جوہندے میں تہناں کینیاں بیک کھایاں میں

بارے جہاں نے آکھیا پاک کلمہ پڑی تہناں دی عاقبت پار ہوئی

قصے دا احوال پلوی

چودھری افغنن من مرحوم دا خیال اسے - قومی قہے ملک تے قوم مے اخلاق - فطرت تے
عادات تے گہرا اثر پوندے ہن - تے قومی قصے ای دیساں دی فخرتی تعلیم دا اک ذریعہ ہن
جہناں راہیں لوک علم تے سہجہ حاصل کر سہ ہن -

وارث شاہ نے بھی اپنے قصے توں قوم تے ملک دی اصلاح دا کم لیا اسے تے خدا
صاحب ساکدر چٹکی شے لکھتے ہن تے جڑی پھڑ دیو دا سہجہ دتا اسے - وارث نے انسانی
فطرت دی نبض تے ہتھ رکھدیں اس قصے توں حسن عشق دی پاشی دے لے ایس وچ

بڑیاں کم دیاں باناں آکھیاں ہن۔ ہرہ

بیر تے مان دا مکالمہ۔ اُہناں بابیاں لئی جیڑے بچیاں دی قصم تے تربیت واکوں
غافل رہندے ہن۔ بھت بڑا نازیباں اے۔ قاضی تے بیر دا مکالمہ ہوس پرتاں۔ شریعت
دے نہ جانن والیاں واسطے اک سبق اے۔

ناخے رانجھے دے مکالمے وچ تصوف۔ سلوک طائقت تے نقلی بیراں واسطے بڑی واقعیات
سہتی تے جوگی دے مکالمے وچ اشانی زندگی دے ختف پہلو واضح کیتے گئے ہن
بیر تے رانجھے نوں روح تے قلبیت (جسم) داتینسی روپ دے کسے حقیقت تے معرفت
نوں پیش کیتا گیا اے۔ مولوی۔ قاضی۔ جٹ۔ عورت۔ پیر۔ فقیر ہر اک دی اصل حقیقت
اُجاگر کر کے لوکاں دی رہنمائی کیتی اے۔ تے اُہناں دی حیاتی بارے کم دیاں گئیاں
آکھیاں ہن۔

وآرث دا زمانہ

کسے شاعر دے کلام نوں چنگی طرح جانچن پرکھن لئی اُہدے حالات اُہدے ماحول تے
اُہدے زمانے دی واقعی بڑی ضروری اے۔ سو وارث دے کلام دا سواد لین لئی
اُہدے زمانے بارے جاننا دی ضروری اے۔

پولیٹیکل یا سیاسی طور تے راہ زمانہ بدلتی واسی۔ اورنگ زیب بڑے جاہ جلال والا
بادشاہ سی۔ پر بدقسمتی نال اُہدے زمانے وچ ای بناوات شروع تے بدلتی شروع ہو
گئی سی۔ اُہدی زندگی وچ نے امیر لگ رہی۔ پر مرن دے بعد بھڑک اُٹھی۔ مختلف حاکم
خود مختار بن بیٹھے۔ پنجاب وچ سکھان اپنی حکومت دی نیڈ دھری۔ پراہنل وچ فوجی
تنظیم گھٹ سی۔ راہ آپس وچ کھڑ بن لگ پیڑ۔ شہداء وچ ایہ صردی تے نادر شاہ نے
حملہ کر دتا۔ اُہ دلی دے بادشاہ محمد شاہ نوں بھانج دے کسے دلی دی لٹ نال لٹ دتا
کے نے لٹ مار کر کے مڑ ایران چلا گیا۔

فیر ۱۷۶۱ عیسوی دے قریب احمد شاہ ابدالی نے نادر شاہ دے قتل دے بعد
پے درپے حملے کیتے۔ تے بھندی کھو بھندی طاقت ختم کر دتی۔ ملک وچ سارے پاسے

بد امنی، بیچینی تے گٹ مار واساں سی ہے
 جدوں دیس تے جٹ سردار آہے گھر و گھری جاں نویں بہار ہوئی
 اشرف خراب، کمین تازہ زمیندار نوں وڈی بہار ہوئی
 چور، چودھری، یارنی پاک دامن بھوت منڈلی اک دے چار ہوئی

سارے ملک خراب پنجاب وچوں مینوں بڑا افسوس قصور دالی سر

احمد شاہ از غیب تھیں آن بدسی رب رکھ جنڈیلے نوں لیا دی

مذہبی حالت

عام طور تے مولوی تے عالم پڑھے ہوئے سن۔ باقی مانواں کوئی پڑھیا ہو یا سی۔
 لوک شریعت دے ظاہری آداب دا بڑا احترام کر دے سن۔ ایہو وجہ سی کہ راجنجاہ مسیت
 معج لات کٹن لئی آوندا اے۔ مگلاں اُہدی شکل صُدرت دیکھ کے کہندا اے۔
 گھر رب دے مسجدال ہندیں نیں ایقہ غیر شرع نہیں داڑیئے اوئے
 تارک ہو مساجد دا پٹے رکھے لبیاں والیاں پکڑ پچھاڑ بیٹھے اوئے
 نبواں کپڑا ہوئے تے پاڑے بیٹھے لبیاں ہون دراز تے ساڑھے ساڑھے
 مذہبی لوکاں دا بڑا زور سی۔ اکثر حاکم خفہ حدیث دی خبر رکھدے سن۔ پنجاب وچ مسلمان
 صوفیا دا گنج بخش۔ باوا فرید۔ میا نیر ہندو سکھ بزرگاں وچ بابا نامک تے گورد بالنا تھ
 دی شہرت سی۔ نقلی صوفیاں تے پیراں نوں لوگ بڑا جان دے سن۔ فارسی عربی دیاں
 ڈھیر کتاباں پڑھیاں جا رہیاں سن۔ جوہی س

پڑھن فاضل درس درویش مفتی خوب کڑھ الحان پرکاری آئیں
 کفتاں دا رواج سی۔ منڈے پڑھن لئی آوندے سن۔
 قلمدان مجذدان دوات پھٹی ناویں عالمی دیکھ دے لڑکیاں دے

لکھی نال مسودے سیاق خسروے سیاہی نال جے نگہدے ورقیاں تنے
اک آوندے شوق ہزدان لے کے دھج کتبناں دے نال نزاکیاں دے

سماجی حالت

جہالت عام سی، لوک سیدھی سادی زندگی بسر کر رہے سن۔ کھان پہنن دھج تکلف
یا ایچھ کوئی نہیں سی۔ علماں دانہ بھی لوکاں دا پیراں دا بڑا احترام سی۔ ویاہ شادیاں
ماپیاں دی مرضی مطابق ہندیاں سن۔ کڑی گنڈا دھن نہیں سی مے سکدے۔ عورتاں عام طور
تے اُن پڑھ سک۔ اخلاقی حالت معمولی سی۔ ذات پات دا بڑا دھیان سی۔

وارث دیاں دھیکیاں

احمد یار گجراتی وارث دی شاعری تے پوٹ کر دیاں لکھیاں۔
وارث شاہ سخن دا پورا کسے نہ بھگیا دیا۔ مندراہی ہوئی چکی مانگوں بچا موٹا دیا
پر وارث اک قادر الکلام شاعر سی۔ اوس پنجابی نول علمی زبان بنان لئی بھرواں قدم چلیا
تے ابھ جان دیاں ہی اک لولی نول علمی زبان بنان لئی کافی لفظاں اصطلاحاں تے بیان دے سب
دیاں مختلف صورتاں دی ہوند ضروری ہے۔ وارث شاہ نے اپنی قادر الکلامی تے ناز کر دیاں
یا لوٹ مطابق جتنے کوئی ڈھکڈا لفظ نہ لکھا توڑ مروڑ کے کم چلایا اے اوس نے
دا، قافیہ بندی دھج ب بھت ط رڑ س ش دل کوئی دھیان نہیں دتا۔ تے
بھوی جی چاہیا لفظاں نوں ورت لیا۔ بھوی شور مور نال جوڑ توڑ۔
آپ ہو محبوب جا ستر بیٹھے ساڈے روپ دار سا پجوڑ گئے
وارث شاہ میاں ملیاں وبراں نوں دھڑ دیل دیکھو زور دزور گئے
یا "ت" نال "ٹ" بھوی
آساں محنتاں ڈاڈیاں کتیاں نیں اُنی گنڈیٹے بھیرے جیٹے نی

کہ امانت فقیر دی دیکھ تاہیں خیر منگ درگاہ بھینس تیتھنی فی
زبر نال پیش جویں دھندا۔ بندا۔ نال ہندا۔

رکے دھک توں اُس کے ٹر آیا راکے کسے دے نال پے گیا دھندا

ناٹھ اکھیا دس کھاں سچ مینوں توں کیہڑے دھک فقیر ہندا

۲۔ لفظی تصرف یا ادلا بدلی جویں بلوچن نوں بلوچٹی۔ خوجہ نوں خوجاسی۔ ترکانی نوں ترکھاسی

ملوانے نوں ملواسی لکھنا

۳۔ واقعہ نگاری یا روانی دے بخش رچ حقیقت لکھ جانال تے مکن نوں لٹائی کہ

جاناں جویں فیہ رال چا دلاں۔ راگاں کھڑیاں عورتاں دا ذکر۔

۴۔ نیکیج۔ کلام وچ ننگاپن نے غش کلامی کچھ نہ کچھ ضرور آ جانی اے پر وارث

جے اک ادھی گل مکن سی۔ تے ایس وچ طاوٹ کرن والیاں رچ کے غش کلامی دا گند

بھر چھڑیا اے۔ تے راہ دی ٹھیک اے کہ غش کلامی ہر دے شاعر دے کلام وچ موہڑ

اے۔ خاص کر فارسی تے عربی شاعری وچ۔ فارسی شاعری وچ قافی۔ سہی۔ نظامی

گنجوی۔ عبدالرحمن جامی گنجوی دے شعراں وچ خاصا ننگاپن اے۔ ایسے طرح عربی وچ۔

انگریزی وچ ٹیکسپیئر دے ڈرامیاں دے بعض حصے۔ ہندی وچ بھرتی ہری

دے بعض شعر نیکیج واسوہنا نمونہ ہن۔ تے لوک اُہری مثال رچ دیندے ہن۔

جویں راک چٹکان کار مصور اک ننگی تصویر کچھ دا اے جس وچ اوہدا الگ الگ الف

ننگا ایس سہال نال پیش کر دا اے تاں جو دیکھن والے قدرت تے قدرت دے ایس

شاہکار دا اصل رنگ روپ دیکھ سکے تے رچ اُہ الگ ڈھکن نالوں دوسوہنا جا پدا اے

سو وارث نے جی بعض تھاں ایس غش کلامی تے ننگاپن قول کم لیا اے۔ جویں

باہنھے تے مٹاں دے سوال جواب۔ سہتی تے جوگی دے سوال جواب۔ کڑیاں نال

کیدو دا مقابلہ تے پرہیز وچ بیان وغیرہ

وارث نے بعض تھاں راہ رنگ صلیح جگت دے روپ وچ دتیا اے۔ جویں

جے میں جانا عاشق توں منع کرنا تیرے پٹے دے وھارنہ مارا میں

شعراں وچ ملاوٹ

کوئی سو دے مک ای وارث شاہ دے شعراں دے چاہوان آوندے لکھ
یا لکھو کے لے جاندے تے تیرک سمجھ کے بھائی نال لا رکھ دے رہے کہ سیکھاء دے
لگ بھگ پنجاب وچ چھاپے خانے دارواج ہو گیا۔ کتاباں ویکھن چھاپن والیاں جوہیں لے
صاحب منشی گلاب سنگھ لاہور۔ مک بیرا۔ مک طبع مسطغانی لاہور۔ حاجی پراغ دین سرانج دین
لاہور تے مانک ہوپ پریس لاہور نے اردو وچ تے بھائی پرنٹر سنگھ جیون سنگھ امرت سر نے
بھائی میا سنگھ لکھاری تے پرنٹر دے استاد کولوں گورکھی اکھراں وچ لکھو کے چھتہ نور پریس
امرت سرو وچ چھپوایا۔ تے ایس وچ مورتاں دی بنوایاں۔ ایہناں دے بعد نیاز علی خاں
نابھہ کتب امرت سر نے اردو وچ تے لکھی رام سنت نام لے گورکھی وچ ایہ قصہ چھپوایا۔
راجے صاحب منشی گلاب سنگھ مانک بیرا تے حاجی سرانج دین پراغ دین نے خاصکر
ایہ قصہ ہزاراں لکھاں دی گنتی وچ چھپوایا تے کوڑاں دے جواز دے پتیا۔ جس سببوں قصہ
دی مشہوری تے پرچھتا ہور ودھ گئی۔ ایہناں سارے بچھے ہیر وارث شاہ دے رقتیاں
وچ شعراں وافر آہیں وچ بہت تھوڑا سی تے قصے دی لکھائی بہت باریک ہون
کر کے قصہ بڑا چھوٹا جیسا جا پدا سی۔

لوکاں دے شوق قصے دی مشہوری تے وکری دیکھ کے لاہور دے اک دودھ وچن
والے میاں رکن دین شیر فروش نے پنجابی دے اوس سسے دے استاد میاں ہدایت اللہ نوں
آکھیا تئیں ایہناں شعراں نوں کجھ ترمیم کر کے مکمل کر دیوے ایس تے میاں ہدایت اللہ نے
ہیر وارث شاہ وچ اول توں آخر تک مختلف تھانواں تے ۱۶۴۳ مصرعے آپ کونوں
وارث شاہ دے نام تے لکھ کے پا دتے۔ تے اوہناں شعراں دی پہچان نئی ہنر لکھاتے
تے بچاپن والے ایس کتاب دے ایرو وچ لکھ دتا۔

”میاں ہدایت اللہ نے صد ہا شعر نئے اپنے تصنیف کر کے سید وارث شاہ کے

نام سے اس میں اور بڑھا دیئے ہیں اور بہت کوشش کر کے اس کی ترمیم و ترمیم کر کے اس کی ترمیم کے حقوق میرے نام بہر کر دیئے ہیں۔ لیکن یہ فیروز

بیر وارث شاہ مکمل کروہ میان ہدایت اللہ صفحہ ۲۲۰

میان ہدایت اللہ نے کتاب فوں مکمل کرن نئے اکتے مکتے شعروں فوں سوا بعض تھاں

پورے پورے بند دھار دئے۔ جوین

گیا بھیج تقدیر دے مال ٹھوٹھا قیمت لے جا سائنوں مٹ دی تھے

۲۰ مصرعے یاں

ڈولی پڑھ دیاں مارباں بیر جیکان بینوں لے چلے بابلا تے پلے وے

۲۶ مصرعے

اد بیر اوس دیئے نیک چھپے بیر وارث دے ساریاں لسنجیاں نالوں "ڈولی تے مکمل سئ۔ لوکاں بہت پسند کیتی۔ نئے نیند دے پجواں وانگوں جکلی گئی۔ ایس توں وارث دی بیر وچ شعراں دی ملاوٹ دی پرت پلے گئی

ایس کتاب دی وکری تے "قبولیت دیکھ کے وزیر آباد دے رگ ہور دزی میاں پیر زنتہ زنگ فوں خیال آیا۔ اہناں ایس کتاب وچ ہور ڈجیر سارا دھار کر کے بیس نوں سب فوں ڈولی تے مکمل بیر وارث بنا دنا۔ اہ آپ لکھ دے ہن۔

گڈائی بلع نوں لہڑی ڈیر دے کے داء نال پیریم آڈائیاں ہیں

قطع درزیں والیاں سوچ کے تے کتراں رنگ برنگ، لائیاں بیس

ایس کتاب دے اخیر وچ کتاب دے چھپین والے میاں محمد الدین وٹوں ایہہ صاف

لکھیا دے کہ

"ممبر شدہ اشعار اُستاد بیرانہ تے فی تصنیف ہیں اور با ضابطہ طور پر رجسٹری شدہ ہیں۔

بیر مؤلفہ بیرانہ تہ مطبوعہ جے ایڑ اسٹنٹ سنڈ لاہور صفحہ ۲۸۔

ایہناں میاں ہدایت اللہ دے مصرعیاں توں سوا ۱۱۹۲ مصرعے وارث دے نام تے

آپ لکھ کے شامل کر دئے۔ تے اوہناں تے میاں ہدایت اللہ وانگوں نمبر لائے۔ میاں

بیرانہ تہ نے وی اوہناں وانگ اکتے اکتے شعروں چھٹ کئی تھاں تے پورے پورے بند

کولوں لکھ کے شامل کر دیتے ہیں۔
 ہلکے قمر خدا دا بھر ٹھیاں تے لعلت اب دی اے کا دین قاضی

۲۸ مصرعے

ڈولی چڑھ دیاں ماریاں ہیر جیہاں میں گھٹائی رنجھٹیا سائیاں وے
 ۵۰ مصرعے وغیرہ

جد موکاں ایس سب توں وڈی اصلی تے مکمل بیڑ نوں دیکھیا ہور صا جیا تے
 اہدی گری تے شہرت دیکھ کے دُجے کتاباں چھاپن دین والیاں کئی ہوڑٹ پونجے شاعران کولوں
 وارث دے نام تے شعر لکھو کے قصے نوں چھاپنا شروع کر دتا تے ہر کسے نے اپنے ایس
 کارنامے دا ذکر کیسے نہ کسے رنگ وچ ضرور لینا جوں

بیر وارث شاہ شرح سید یاشم علی شاہ دے صفحہ ۱۲۷ تے لکھیا اے۔

دارث شاہ فقیر دی گودڑی نوں آساں خادماں لایاں لایاں میں

بیر وارث شاہ مؤلف میاں محمد الدین تسونخہ امرت سوری وچ لکھیا اے

سب توں وڈی ہیر سب ضابطہ جسطی شدہ ہے۔ نیز جو اشعار نوں ترمیم مصنفہ محمد بن

تسونخہ امرت سوری ہیا۔ ان پر اطلاع عام کے لئے نمبر لکھا دیتے ہیں۔

شعراں وچ ملاوٹ دی اہ پرست میاں ہدایت اللہ نے پائی۔ تے فرمایاں بہترین

نے ۱۱۹۲ مصرعے کولوں پائے تے اوہناں نے منہ لا دتے۔ محبوب عالم لکوی ۵۱، مصرعے

دھارے۔ نے اوہناں نے ”م“ یا جسطی شدہ لکھ دتا۔

”ناج الدین عبدالرحمن نے اشرف علی کلینوی نے قریباً ۵۰۰ مصرعے دھارے۔

پر اہناں کوئی نمبر یا نشان نہ لایا سگوں سب شعراں نے مسلسل منہ پائے گدہ کر دتا

ہر شاعر نے وارث دے شعراں وچ ملاوٹ تے دادا کرن لگیاں پہلیاں دل کوئی جیہاں

دتا۔ سگوں اہناں دے ملاوٹی شعراں نوں وارث دے شعر متحہ کے اپنی پسند تے بیانت مطابق

جیڑے جیڑے لکے جہی لئے تے باقی آپ کولوں پائے ایس نوں ”وڈی تے اصلی“ بتاوان

دا جتن کینا۔

اج ایچا عینی قابی تے اردو دے شاعر ایس گل دارونا روندے رہے ہن کہ لوک
 اہنیاں دے شعر چراکے آپنے بنا لیندے ہن۔ پر وارث شاعر اودہ پہلے شاعر ہن کہ لوکاں
 انہن شعر لکھ کے آپ اہنیاں دے نام تے پھیلانے۔ پرواہ وادھا بالکل ایچ سی۔ جوہیں
 لوک گھیر وچ پھریا یا ڈانڈا۔ دودھ وچ پانی۔ آٹے وچ نیکیاں تے باسی روٹیاں۔ لال
 مرجاں وچ گیری۔ ہلدی وچ جولاں داچھاں وغیرہ ملار لکے گھیر دودھ آٹے مرجاں تے
 ہلدی دے بھا وچ دے پھرن۔ ایسے طرح لوکاں دے شعر وارث دے نام تے ایہناں کچھ
 پر ایہہ وادھا ریشم ناں ٹاٹ دے بوڑیا۔ مشک عنبر وچ کیل مٹی توں وی بھڑاسی۔ جس
 نے کتاب دا علم وکار دیتا تے جوہیں کھان پین دیاں چیزاں وچ غلوٹ لوک آسانی
 نال نہیں سہیان سکدے۔ ایسے طرح وڈے وڈے علم والے وودان جن دے ایس واسے
 تے بھیکھا کھا گئے۔ جوہیں پروفیسر ضیاء محمد ایم اے نے اپنی کتاب 'یاہ گار وارث' وچ
 ایہناں غلوٹ کرن والیاں نوں بُرا بھلا اکھدیاں ہویاں دی مثالاں دین لگیاں اوہو
 ملائی شعر وارث دے ہتھ کے بیان کر چھڈے ہن۔ تے ابو ساہیجی ای کو ششراہی
 زکیتی کو ایہ شعر جھناں وچ ہزاراں فنی غلیاں جن وارث دے کوں ہو سکدے ہن۔

قلی نسخے

قصے دی شہرت تے خبر دیکھ کے راجہ ٹالیک اے کہ کئی لوکاں ایس دے قلی نسخے
 صبح سمجھ کے بچے پرواہ دی ضروری نہیں کہ ہر کھیتی (قلمی) نسخہ صبح ہو دے۔
 میاں مولاجن کشن فرماندے ہن۔

باقی رہی قلی نسخے دی گل۔ ایس تے ایس بوہتا اعتبار نہیں کر دے۔ کیوں جو
 مشاعرے دے قریب موی دروازے دے اندر اک آدمی بہار شاہ دھنداسی۔ جس واکم سی
 کہ اودہ سیالکوٹی کاغذ تے کالی سیاہی نال کتاباں لکھ یا لکھو کے نے اوس تے دو تن مسٹر
 یا کچھ ایس دے لگ بھگ پہیلی نازنج پا کے اوس لکھت توں کوڑے مٹی وچ سٹ
 چھڈا جھنڈیاں ہندیاں جد ٹڈیاں اوس نوں ٹک کے پھینو پھیل کر دیندیاں اودہ
 چھ کے سنبھال لیندا تے پُرانی کہ کے چنگے نل وچ دیندا۔

بیر وارث دے پاتر کردار

مرد

عورتاں

راہنجا : نام دھیدو قوم راہنجا (دھرو)
 موجو : موجدین یا معز الدین - راہنچے داپو
 بھرا : راہنچے دے ست بھرا
 ملاں : پنڈ دی مسیت دا امام
 لڈن : بڑی دا علاج - پٹن دا مالک
 کیدو : لنگا - فقیر - میر دا مجازی چاچا
 پیوچک : بیر دا پیو

سلطان : بیر دا بھرا

قاضی : شمس الدین جس نکاح پڑھیا
 دو جہا : کوٹ قبو لے دا قاضی
 پنج بیر : بادا فرید گنج شمس - لال شہباز -
 بہاء الدین زکریا - خواجہ خضر - مخدوم

جہانیاں سید جلال بخاری

اجو : کھڑا رنگپور دا رئیس

سیدا : بیر دا ختم - اجو دا پتر

گورو : بان تے (راہنچے دا گورو)

عیالی : رنگپور دا اکھڑی — متفرق : لوک - شریکا برادری - کاسے دنیہ

بیر : پیوچک دی دھی (بیر دھن)

ملکی : بیر دی ماں

رمھٹی : نانچ جنگ دی

سہیلیاں : بیر دیاں ۶۰ سہیلیاں

سہتی : بیر دی ننان

سہتی دی ماں : بیر دی سس

کڑی : بیٹری رنگپور بیر دا سینہا

لے کے آئی

کڑی : بیر دی بھینچی کالے باغ توں

بیر دا سینہا لے کے آئی -

رامیل باندی : سہتی دی نوکرانی

سہیلیاں : سستی دیاں سہیلیاں

متفرق : عورتاں تے لڈن دیاں

دوہٹیاں -

راجھا

اصل نام وصید و قوم راجھا۔ پیو دا نام موج (موج دین یا مہر الدین) تخت ہزارہ ضلع
جھنگ دا وسیٹک۔ نام دی تھان گوت تے پکارا گیا۔ شاید ایس لئی کہ وصید و رنگ فرد
سی۔ نے راجھا ہر بانگے سبھیے جٹ دا روپ۔

پیو دا سب توں نکا نئے لڑکا پتر۔ راج کے سوہنا تے ملوک۔ ماں نے پیو دے دن بعد
بھر جائیاں دے طعنیں دی تمک کھا کے بھراواں توں دس کے پنڈ چھڑ گیا۔

بھرجایاں ملنڈ دنا۔ تینوں ساڈا حسن پسند نہیں تے جاسیالاں دی کوئی کڑی دیاہ گیا۔ ایس
آگوت کیا۔ "ہن کڑی لے کے آواں گاتے۔ تے تھادے ورگیاں اوس آگے گویاں ہون کیں"
پیراں دا بڑا عقیدتند۔ ان پتر دے سی۔ ہتھ پتے ہوو کوئی گن خوبی نہیں سی۔ ہاں گوں کے
دوسرے دا دل مہ لیند سی۔ بھجایاں تے لوکاں تے۔ لٹاں دیاں رتاں تے ہیر تے ہینوں تک
کہ بھجیاں گائیاں تے ادھر سے باگ دا ڈاڈا اثر سی۔

ہیر نے جو کیا اوہو کیا۔ ادھر سے کبے چاکہ لگاتے اوسے دے کھ جوگی بنیا۔ اسیج
آن کھ وال۔ ہیر نے کیا چل محس چل۔ پداہیر نہ میاں۔ ضد دا پورا پوری باز تے لڑاکا۔
ہیر ناں۔ ملاں ناں۔ بان تھ ناں۔ عیالی ناں۔ سخی ناں۔ غرض ہر اک ناں گلاں ناں ناں ناں
توں پڑاوتر دا رہیا۔ جتاں۔ جگتاں۔ محول تے چر بھاں ٹکوراں کرن وچ کیسے ناوں گشت نہیں
رہیا۔ پورا مطلبی تے صحیح حش۔ دل دا دم پر مستقل مزاج۔ اک رئیس پتر دے دے
بھولا بھالا۔ راج کے سوہنا تے جھنگ نہ۔ بڑا سیمان بڑا ضدی تے جھڑا دی وراثت دی نظر وچ

پت تخت ہزارے دے پتہ دی دا راجھا ذات دا جٹ اصل ہے جی
اوہا بو پڑا محکمہ تے تین ختہ بڑی سوسنی ایس دی ڈیل ہے جی
میتھا ایس دا تھکدا نور بھریا سوسنی جیو دا نہیں بخیل ہے جی

سنگھ پتر تے غرض دا کوٹ نہ دھا۔ مجھیں بہت سنبھال کے چار دا لے
کچے نال پیار دے ہو تک دے کے سوتا سنگ تے مول نہ مار دا لے

راجھا بڑا فطرت شناس اے۔ انسان نوں جس گل توں روکیا جائے اوہ گل ضرور کھردا اے اوہ اپنے بارے کھر جا کے گل کرن توں منع کر دے۔ اسج مطلب ایہہ کھر ضرور گل کرد۔

ماہی مُنڈیو گھریں نہ جا کہناں اک مست کھلا جوگی آوڑیا
کتیں اوسدے درشنیں مندرائیں داڑھی پٹے سر بھواں مناوڑیا
مناں ناں میرا کوئی جالیندا صا دیوے دولٹاں آوڑیا
کسے نالی قدرت جھل جھلاں جھنیں کتے جھل جھلاوے آوڑیا
راجھا آپ ان پڑھ اے۔ ہیر دی چھٹی رلی تے سے

راجھا تڑت پڑھا کے خوش ہو یا دلوں آہ دے ٹھنڈے سہاڑے
مٹاں لکھ توں درد فراق میرا بہتر اہروں مُت دا توڑ تارے
گلاں لکھ جو دلاں دے دکھڑے دا چوبیس پیاریاں فول لکھن پارے

راجھے نے تن کرماناں دکھائیاں۔ دوسہتی نوں۔ جد اوہ کھنڈ مٹاں دا کھنڈاں چور کتے تے
بج روپے نقد رکھ کے لپائی۔ تے پیچھیا کیہ لپائی آں۔ ایس آکھیا کھنڈ چا دل نے اتے پنج
پیسے۔ دو جا بد سہتی کیا میں تیرا کم کر دتا اے۔ میرا وی یار ملا۔ ایس دھما کیتی مُراد آوٹیا
تے بچی وار جد راجہ عدلی نوں اوس دے قاضی (جج) نے ہیر کھو کے کھیڑیاں نوں دے
دتی۔ ایس بد دھما کیتی تے شہر نوں آگ لگ گئی۔ ایس عشق تیجھے کھر بار۔ انگ ساک۔
تے ننگ ناموس دی پرواہ نہ کیتی۔ چاک دھیا۔ جوگی دی بنیا انیر بازی ست لٹ۔ پر
قسمت ہار دے گئی۔ ہیر دا سچا عاشق سی۔ ہیر دے مرن دی خبر سن کے ہک جوکا بھر کے ٹھنڈا ہوا

ہامیر

جوک دی کٹی دھی، سلطان دی اہلی جھیں۔ راج کے سوہنی نے ہیر ورتی۔ داڑھی
شوخ نے اٹھڑ ٹیاریا۔ رئیس دی دھو۔ جس مکھ تے رنگ روپ والی ہون کر کے سیلیاں دی
سوند بیان۔ ہیر دے پاپے اہدے چٹناں دے جوتوں پر اُبنساں ڈٹھا ان ڈٹھا اک کر چھڑیا
سنے اہدی آزادی وچ کوئی خرق نہ آٹھا۔

عشق دے پنیڈے پلے کے ایس کیسے دے مان گمان تہمت پریت دل دھیان نہ دتا۔ ہیر

دسے پیرے تے ماں دی چُجی دی عزت نہ دیکھی ایس ماں پیرو بھرا فامنی ہر اک نوں چھتے نے رکھا۔
 بچاں پیراں دی معتقد۔ ہٹھ دی پکّی جو پیا پیا منایا تے کینا سیدے ناں دیا ہی گئی۔
 پر اوس ناں انگ نہ لایا۔ سگوں اوس نوں نیڑے نہ آؤن دتا۔ ہر تھاں سوال جواب وچ
 کامیاب رہی۔ کُلیں بائیں کسے نوں وارے نہ آؤن دتا۔ بڑی جگرے حوصلے تے بہت آدم والی
 وارث پیرنوں اک نازاں پلی رئیس دی بیٹی تے حسن جمال دی بیٹی پیش کردا اے۔

کیہی پیر دی کرے تعریف شاعر متھے چمکدا حسن مناب دا جی
 خونیں پونڈیاں رات جہیوں چند دوالے شمع رنگ جیوں رنگ شہاب جی
 عین زرگی مست مولڑے دے کُٹاں ٹکلیاں پھل گلاب دا جی
 بھواں وانگ کمان لاہور دس کوئی حُسن نہ انت حساب دا جی
 چہرے سو بنے تے تھن خط خال سو بندے خوش خط جیوں حرف کتاب جی

بانہاں میلنے ویلیاں گھٹ کھن چھاتی سنگ مرمر کنگ دھار وچوں
 شرنخی ہونٹھاں دی لوہڑ دنداسڑے دا کھوجے کھتری قتل بازار وچوں

ہیر دا آپنے بارے ایہہ کہنا اے

جوانی کملی راج اے چوچکے دا اوسے کسے دی کیہ پرواہ مینوں
 اہدے جیسے ہزار غلام بیٹھے آنے ایس دی نہیں جے چاہ مینوں
 ہیر فاضی نال بحث دیاں کھریاں سناؤندی اے۔ جد وی اہی جاندی اے۔ کٹیڈیاں گھر
 آکر کے رہندی اے۔ جد راجھا جوگی بن کے دیڑھے آؤندا اے سہتی نال آہڑا لاؤندی اے۔
 ہیر آکھیا ایہہ جو آکھیا ٹھوٹھا بھن فقیر نوں مارنا کیہ

تیرے کوار نوں خوار سنسار کر سی ایس جوگی دا کچھ نہ کھنا ایس

کیدو

وارث دے کہن مطابق پنڈ دا مالگت فقیر۔ جھنگ وچ رہن کر کے پنڈ دی عزت دا بھیاں

عمر وڈا ہون کر کے ہیر ایس نوں چاچا آکھیا۔ جویں ہر بھٹاں پچے پیو دی عمر توں وڈے نوں
 تیا، بابا تے پھوٹے نوں چاچا کہندے ہی۔ پند دی عزت نوں بچان مناظر کڑیاں توں جھکی
 لٹوائی۔ مار کھادی۔ پیچیاں کول پھلیا، گزایا۔ پر ہڈے دا پھڑا۔ ہیر دا کٹر کھوج بھانن توں منہ نہ موریا
 رانجھا ہیر نوں ایس بارے پیچھے دا اے۔

داجھے ہیر نوں پیچھیا اہ لنگا ہیرے کون فقیر کس تھاں دانی

ہیر کہندی اے ے

جے ہیراں نوں اہ و پھوڑ دیندا بھٹک گھندا وچ کڑیاں دے
 ساڈے کھوج نوں تک لے کرے پھن دی دن رات ہے وچ بریاں دے
 بابل انہڑی تے جا پھٹھ کرسی جا آٹھ سی وچ بھر جایاں دے

چوچک کہندا اے ے

اہ چنل جہان دا کٹر لگا فقر جہان دے او نال سہیلیاں دے
 نہیں چوڑے دا چت ہوئے سید گھوڑے ہون تیاں پت لیلیاں دے

کیدو ملی نوں کہندا اے ے

کیدو آٹھ دا ٹکے بھیرے نیں تیری دھی وڈا بچھر چاٹیا ای
 جا کے نیں تے چاک دے نال کھل دی ایس ملک دا رتھ گویا ای
 جہ ہیر نے کڑیاں نال رل کے کٹیا۔ اہ روند ا پیچیاں ول آیا۔ اکوں ے
 چوچک آکھیا لنگیا جا ساھتوں تینوں ول ہے جھکریاں بھیریاں دا
 سردارین چور اچکیاں دا سٹوٹا پھرنا ایں دھاڑیاں پیڑیاں دا
 تینوں ویر ہے نال ایانیاں دے اتے ول ہے دب دیریاں دا

جھوٹیاں ستمیاں چنیاں بول کے تے کھر و گھری توں توتیاں لاوناں ایں
 پیو پتریاں نوں یاراں مہتراں نوں ماواں دسیاں نوں پاڑ وکھاناں ایں

ایہہ کڑیاں گلاں شن کے اکوں کیدو کہندا اے

میری تنہاں دے نال نہ سا بخھ کائی پین مُکڑے پنڈ دے کھاں میاں
طوطے باغ اُھاڑ دے میویاں دا اُتے بھاہ لیا دندے کاں میاں

سہتی

مہر آتو دی دھی - سیدے دی بھین - بڑی سیانی تے نٹ لھٹ - بڑی بھگڑاؤ تے
مُنہ پھٹ - جوگی نوں دیکھ دیاں بھٹ تار جاندی اے - تے کہندی اے -

سستی اُکھیا بھابیئے دیکھ نوں نی پھر دا لئی مُنڈا کر سناں نی
کیتے سجرے کن پڑا لیتے دُھروں لُٹناں دا پڑاںیاں نی

پر دیسیاں دی نہیں دُول اہری راہ تے واقف ہیر دے نال نی
بھائوئیں چاک سیالاں دا بھوڈ ہو کے آوچ ویہڑے دالا دندرا نی
جد سہتی سمجھ دی اے کہ جوگی کرنی والا اے - ایس راہیں مُراد مل سکدا اے اہ ہیر دا کم کرن
لئی تیار ہو جاندی اے - تے ماں نوں فریب دیندی اے -

نہ نہ لعل جیہی اندر گھنٹیا اہی پرکھ باہروں لعل و سجاو نی ایس
نیزی راہ پھلیڈی پدمنی اے داؤ لین کھو نوں توں گنواؤ نی ایس

اُگوں ماں کہندی اے -

جاوے اُٹھ کے مہینوں کیوں ملی کے ہتھ پیر جا کے جُست ہووے
راہ وی وڈا عذاب ہے ماہیاں نوں دھی نوہہ ہوئے اُتے مُست ہووے

دوسر کہند اے راہ بھوہ سی تے ادا پیار داسوں برہمن نال سی - پروار وٹ ایس نیں کنواری کہند

اے - ہیراں فقیراں تے جوگیاں دے پتنگ مند توں واقعہ - کُجھ ہیر دی خاطر کُجھ مُراد
دی خاطر - ماں پیو بھرا دے لُج نموز نوں چھکے رکھیا - تے اپنا بیڑا بنے لان لئی اُہناں دا اُتر غرق کیتا

سستی دی ماں

پنڈ دی اک سدھی سادی سورت۔ جوہیں دھی تے کہیا من گئی سارے قصے وچ اکواری آئے

پوچھک

بیر دا بیو۔ سیدھا سادا جٹ۔ پر مطلب دا پورا۔ جوہیں دھی کہیا۔ من لیا۔ جوہیں دھٹی کہیا۔ من لیا۔ جوہیں بھائی چارے صلاح دتی پروان کہیتی۔ دھی دے کہن نے رانجے نوں کاماں رکھ لیا۔ دو دھٹی دے کہن نے ہٹا دتا۔ زیر بیر دھٹی نوں بھجج کے بلوایا کہ بیر دے دیاہ تک ایس توں کم لٹو۔ اپنا مطلب کڈھو۔ دیاہ دے بعد جواب چا دیو۔

مالکی

ہور مانواں وانگوں مانا دی ماری ہوئی، دھی دے لچھن دیکھ کے غصے ہندی اے۔ اہنوں جھڑک دی پر غیر مٹھی پئے جاندی اے۔ دھی نوں دیکھ کے بھل جاندی اے۔ جگ دے بھنے ملنے سن دی۔ گھڑی بھر جھتی ہندی۔ پر فرائی گئی کہ چھڈ دی اے گھر وچ اہم حاصل لے

قاضی

شمس الدین نام۔ دین دا عالم فاضل تے مولوی۔ سارے قصے وچ دوواری آیا۔ اک واری بیر نوں سمجھا لی۔ دوجی واری بیر دا نکاح کرن لئی۔ بیر نے ایس ناں چنگاؤ پادھتھا۔ اہنوں آپنے علم تے عقل تے بڑا گھمنڈ سی۔ پر اوس ایجیہ جواب دتے کہ سارا پڑھیا بھل گیا۔ اک بار کے بدو بدی نکاح پڑے دتا۔

پنچ بیر

خواجہ خضر۔ لال شہباز۔ سید جمال بخاری۔ حضرت بابا فرید گنج شکر تے بہاء الدین ذکریا

مٹائی۔ اک نبی تے دُوبے چار نبیاں ورگے نیک نے پاک ولی اللہ۔ اینہاں رانجھے نوں چھ چیزاں
دیتیاں۔ میر تے رانجھے نوں اینہاں تے بڑا بھروسہ سی۔ ہر اوکھت ویلے اینہاں نوں مدد لئی
پکاریا۔ تے اینہاں رب دی بارگاہ وچ میر تے رانجھے لئی دُعا کیتی۔

بالنا تھ

میر نے رانجھے نوں صلاح دتی جوگی بن کے آ۔ کیوں جو پیسے دارو تے مُتے جوگی داکوئی
پتہ نہیں لگدا۔ اوہ بالنا تھ کول گیا۔

بالنا تھ پننگا جنت مُت والا گورو۔ نرم طبیعت تے نیک بھلا۔ جٹ دیاں کُلاں تے بھرم
بسیج کے جھٹ جوگ دے دتا۔ جد نصیحت کرن لگا۔ جھٹ اُکڑ گیا۔ اہ مدھم پے گیا۔ تے
آکھن لگا۔ چنگا جارب تیرا راکھا ہووے۔ اہ سارے قسے دج اکو داری آیا اے بدوں رانجھے
ایس کول جوگ لین گیا۔

سیدا

میر دا خصم۔ دل دا کمزور۔ میر پہلی ای رات اچھا ترابیا۔ فیر نیڑے نہ گیا تے ایس
کُل نوں اُتھتیا دی نہ کہ آہنی اُتھدا ان تے سرت آندا اسی۔ سارے قسے وچ دو واری
آیا۔ اک ویاہ ویٹ۔ دُوبے کالے باغ جوگی کول جا کے کُل بات کرن ویٹے۔

عبانی

پنڈ دا آجڑی۔ بڑا بغضِ جناس تے زمانہ جناس۔ سارا دن وہلیاں رہنا سنے ہرے
کُتے مسافر اہی نال گلاں باناں کر کے ٹھٹھاں ٹھٹھاں دی واقعی حاصل کزاری اہرا کم اے۔

چوٹ کرن والے شاعر

وآرث دی ریس کرن والے کئی شاعر ہوئے ہن۔ پر وارث تے چوٹ تن شاعراں
کیٹی۔ تے اوہ احمدیار۔ سید فضل شاہ تے پیر نیک عالم ہن۔

احمدیار ساکن مرادہ خفیل پچا لہ ضلع گجرات پنجابی دے اک سرکڑھ شاعر سن۔
اُنہاں بے شمار قصے کتاباں لکھیاں ہن۔ اُنہاں وارث شاہ تے چوٹ کر دیاں لکھیاں

وارث شاہ سخن دا وارث کسے نہ ہٹکيا دیا

سند راہی ہوئی چلتی وانگوں نکلتا موٹا دیا

ہو تافہ مڑ مڑ آندا حال نہ کوئی سُکھاں دا

بجھ نکر اکھڑیا ہویا کچا وہ کھڑ کھڑ کر داجا

پر جد آپ دی وارث دی ریس کرے بیر واقعہ لیکن لگے۔ پسینے آدن لگ
پئے۔ تے بارمن دیاں ہویاں آپ ای لکھ دتا۔

وارث شاہ جنڈیالے والے واہ دا بیر بنائی

میں بھی ریس او سے دی کر کے لکھی توڑ بھائی

خو اکل مضمون بنھن دی مینوں ناہیں کافی

وڈا متعجب آوے یارو ویکھ اُس دی دانائی

دوسرے شاعر سید فضل شاہ ہن۔ اُنہاں وارث توں اگے ودھن لئی بڑا ٹل
لایا۔ شعراں وچ لفظی صنعتاں۔ استعاریاں تے تشبیہاں دی بھرمار کیٹی پر ایس نال فقہ

سنگوں بوجھل ہو گیا۔ تے اوہ عام لوکاں دی سمجھ بوجھ دے مطابق نہ رہ سکيا۔ سید
فضل شاہ نے وارث تے چوٹ کر دیاں لکھیاں۔

وارث شاہ ہسایا جگ عام خاصاں تساں رو داواناں زار پیارے

ہنن والیاں تے بہن لوک دانے آتے رونمیاں کرن پیار پیارے

ایہاں دے قصے وچ سوز ڈجیر سی۔ پر لفظی چکڑاں تے صنعتی ہیرا پھیریاں دے سببوں راہ سوز یا روناں کم نہ آ سکیا۔

تیسرے شاعر پیر نیک عالم، گجرات دے اک وکیل تے صوفی شاعر سن۔ ایہاں تن کتاباں قصہ اصغر صفری۔ پوہ پھٹی نئے عشق بھری لکھیاں ہن۔ یاد چلے شاعر ہن جنہاں بڑے جھنجھوڑیاں وانگ وارث شاہ تے کھلی چوٹ کر دیاں دل دا گُفزا کڈھیا اے۔

لکھدے ہن۔

اساں شاعر پنجابی دے بہت ڈٹے ٹٹھے چھپی رہن دے گل اکھالناہیں
فضل شاہ وغیرہ نوں چھٹ یارا وارث شاہ وی اچ خوشحال ناہیں
بلوہ پھٹی دے نال پوہ پھری اے اُہدی ہیرا بھری صفرا نال ناہیں
اپر فیصلہ اوس توں لے ہیرا ما قال دیکھے من قال ناہیں
ایہاں ہیر وارث دے بحر وچ قصہ اصغر صفری لکھیا۔ جہدی ہر بات وچ بناوٹ
تے جھوٹ بھلک رہیا اے۔ اپنی گل تے راہ کہ قصے دے ہیرو تے ہیروئن اُہناں اصغر
نے صفری چُنے ہن۔ جو غیر فطری ہن۔ کیوں جو اوہ عاشق تے مستحق یا طالب تے
مطلوب نہیں۔ سگوں بھین بھرتے اک ماں جائے جا پدے ہن۔

فیر ایہاں کتاب دے سرلیکھ (عنوان) زنجیری دار فارسی وچ لکھے ہن۔ جہڑی
غلیل جزیل اصغر علیل و جلیل رحیل پیر ضلیل و صلیل عیس ماور ائیل۔
وارث نے ہیر دے حسن دی جو تعریف کیتی اے۔ اوہ بالکل فطری تے حقیقی جا پدی
اے۔ پر ایہاں صفری دے حسن دی جو تعریف کیتی اے۔ اود زہری بناوٹ۔ جھوٹ۔ تے مبالغے
دی انتہا نظر آوندی اے۔

ایہاں صفرا دی عمر اوس ویلے آٹھ ورھے دی دس لے اُہرے حسن دی تعریف
وچ چوکنے ڈجیر سارے شاعر لکھے ہن۔ جنہاں بچوں ونگی لٹی دے راہ ہن۔
بھارے پٹ پہاڑ دی جڑھ نالوں پتلا لک دھوڑی دے دنگ کوئل
تنگ مکھڑا اوس دے مچ سوڑا لگی کپڑی دی وی دجیری تنگ کوئل

ریشم رُوں سنجاب سمور قائم شرمسار اُہدے نرم انگ کولوں
 عطر مُشتاب گلاب پھیلل عنبر آواز اُہدے نرم انگ کولوں
 تے ایہہ کہن دی لوڑ نہیں کہ ایڑے ونگارن دے بعد وی بہ کتاب پروان نہ
 پڑھ سکی۔ تے دیکاں آپ دی محنت دی کوئی قدر نہ کیتی۔

شاعراں نال مقابلہ

سید وارث شاہ ہوراں دے قصے دی شہرت ناموری تے دُکری دیکھ کے بعض ہور
 شاعراں نوں وی شوق ہویا کہ اہ شاعری دے ایس میدان وچ آپنے خیال دے گھوڑے
 دوڑان۔ تے ایس قصے نوں آپنے نام تے پیش کرن۔ تاں جو اُہناں داناں وی ہندی
 دُنیا تک رہ سکے۔ ایس جذبے تے سیناں دے تحت کئی شاعراں پیر تے راجھے دی داستان
 نوں نظم کیتا۔ جنہاں پچوں احمدیار۔ سادہ شاہ عباسی۔ سید فضل شاہ۔ بہن۔ سردار کش سنگھ۔
 لاہور سنگھ۔ کاہن سنگھ۔ رن سنگھ۔ علی حیدر۔ جوگ سنگھ۔ سائیں مولا شاہ۔ میاں مولا بخش
 کشتہ۔ میاں محمد الدین سوختہ۔ میراں شاہ جالندھری وغیرہ مشہور ہن۔ اُنچ وارث توں پہلاں
 ہرے شاعراں دمور۔ بھائی گورداس۔ احمد کوی۔ چراغ تے مقبل دی ایس قصے نوں
 نظم کیتا اے۔

علاں دے نزدیک پہلے شعر وچ تین خوبیاں دا ہونا ضروری اے۔ "سدا کی۔ سچائی
 تے زور بیان۔" عام طور تے چنگے شاعراں دے شعراں وچ اک خوبی ہندی اے۔ تے کسے
 وچ در۔ باقی گزارہ ای اُندا اے۔ پر سچی کل راہ کہ سید وارث شاہ دے شعراں وچ تین
 خوبیاں موجود ہن۔ تے ایس لحاظ نال وارث شاہ دی میر ساریاں میراں دی سرتاج اے۔
 ایس بات توں دی انکار نہیں کیتا جاسکدا کہ باقی دے شاعراں دے کلام وچ کوئی نہ
 کوئی خوبی منور موجود اے۔

دمودر دی بیر چھوٹے بحر وچ تے ہندی بولی وچ اے۔ ہندی لفظاں دارلا ڈھیر
اے۔ ایس لحاظ نال کہ دمودر سلہجے کوئی بیر دا قصہ نہیں کی۔ تے پنجابی وچ اُہدی
عامت پہی اے۔ قابلِ تفریق اے۔ شعر دی بُرے نہیں سوہنے ہن۔ بعض مثال بیان
وچ بڑا زور اے۔

احمد کوی دی بیر وارث والے لے بحر وچ اے۔ ہندی لفظاں دی پیوند وچ
جرمی نہیں جاپ دی۔

مقبل دی بیر احمد یا وارث والے بحر وچ اے۔ چکلیا بند ہن۔ قصہ بونہا لیا
نہیں کیت۔ زبان بیان وچ رس اے
حادثہ عباسی دی بیر بقول ڈاکٹر موہن سنگھ ایم اے۔ ٹیلی بولی دا سوہنا نمونہ
اے۔ ہندی کدھرے کدھرے سواد دے تھی اے۔

کاس سنگھ دی بیر وچ بڑا دستخار (پھیلاؤ) اے۔ میں مولا بخش کشتہ دی بیر بقول
ڈاکٹر موہن سنگھ اپنی قصاں خوب لے۔ بڑا سنجو (روانی) والا شخص اے۔ بڑا باخبر تے فن دا وقف
سید فضل شاہ دی بیر کافی چٹھی اے۔ خاص خوبی۔ سینڈے لفظاں دا لگدے لگدے
معیناں وچ کٹھیاں استعمال اے۔

لاہور سنگھ دی بیر تے مولانا شاہ دی بیر کافی چٹھی اے۔ نمونے دے طور تے کچھ شعراں
دے شعر پیش کر دے ہاں۔ جنہاں توں سارے ایس دعوے دا ثبوت مل سکدا اے۔ کہ
بر شاعر دا آپنا رنگ اے۔ آپنا خیال اے۔ تے ہر وچ کلام دی کوئی نہ کوئی خوبی موجود
اے۔ کیسے وچ ال خوبی اے۔ کسے وچ دو۔ بیر وارث والی روانی۔ بگند خیالی۔ برہنگی پوری
طرح کرے دے حصے آئی نہیں جاپ دی۔

دمودر

نام دمودر ذات کھلائی جھنگ وچ رہتی کرداسی۔ اکبر بادشاہ دے زمانے اوس ایہ قصہ لکھیا
اُہدا قصہ وارث توں کچھ فرق دار اے۔ اوہ آکھدا اے۔ راجھے دے تی بھراسن۔ طاہر۔ طاہر
تے جیون۔ بیر دی ماں دا نام گندی سی۔ نور خاں پدھر دی بیڑی مہر کے آگئی۔ بیر نے پھر کے

لڈن نوں دے دتی۔ نور خاں بندے لے کے آیا۔ میر سہیلیاں نال مرداں وانگوں لڑی تے نور خاں
بھانجے کھا کے خس گیا۔

سہتی بیوہ سی تے اوہدی دوتی راموں برہن نال سی۔ رانجھا ہیر نوں ادھال کے لئے آیا۔
رستے وچ پھڑیا گیا۔ جد ہیر عدلی راجہ (دوالفتح) نے دلا دتی۔ اوہ لے کے کتے ول چلا گیا۔ اک
حامی گیا تو اوس نوں اوچھے اک کٹی وچ ہیر نے رانجھا لے۔

”آکھ دمودر اکھیں ڈٹھا دمودر دانکیہ کلام بن گیا جا پدا اسے۔ اوس ہر بیان وچ انج ای لکھیا ہے
دمودر دی ہیر ہوں کچھ شعر

چند چڑھیا کل عالم دیکھے بینڈا چن آدائیں
سک ٹساڈی توشہ بینڈا بدھی بیٹھی کھائیں
راہ تکیندی نے کاک اڈیندی بیٹھی جھاتی پائیں
کدی تاں چت کرہی خاوند بھلی دانہرم ٹسائیں

ہیرے دھرماری سر اسی نورے دیے سر سٹی
ادھا دھڑ پتے وچ پھانٹا ادھا دھڑ دھڑ
آئی راس نہ گئی گھساویں دھڑتی رت ورتی
آکھ دمودر لیکن رستے جیوں سٹقن دھوبی گھتی

سوراں دی ذات سیائیں آہی انیر پان خاکی پر پائیں
دیکھو ہیا سہی سیائی مرنوں ذرا نہ ڈریاں
میراں نوں کہندی اے۔

ماسے نی میں چاک لدوای نیت اٹھ مجھیاں بلیے
جھتی جھورا مول نہ مٹے نیتے پورے چارے
برکت بینڈی گھانہ سٹے مجھ نہ کٹی مارے
کوڑا مول نہ لگے کھاپیں ساوان دے بھمارے

قاضی ہیر نوں کہندا اے۔
سن فی ہیرے گئی گھیرے صاحب دا فرمایا
پرچک باب لیتو شرمندہ بھائیاں دانہرم بھایا
میر بواب دیندی اے۔

سن قاضی دل نیوے راضی توں کیوں پائی بازی
میں نے رانجھے نیوے پردکا جہاں صعب خلقت سانی

رب نکاح دلائل دے بدستے توں کبہ کرنا ایس فاضی صحیح شرع نبیاں نکھائے جے عشق نہ چلکے اچھا جی

احمد کوئی

اورنگ زیب عالمگیر دے سکے ہو یا۔ ایس بینتاں وچ ہیر لکھی اے۔ ۱۸۳۳ بندہ بن۔ راج
جا پیدا اے۔ جیوں وارث نے آپنے قصے دا پلاٹ ایس کوئوں لیا اے۔ بحر وی اوہو تے قصہ وی
اوہو۔ کلام دا نمونہ اے۔

مائے بھلا جوگی ساڈی نگری آیا اوہنے مندریں کیں گھتیاں نیں
اٹھے پھر صاحب نوں یاد کر دا اکھیں عشق مولا دے رتیاں نیں
صوفی کیفیت نہ کھاؤندا ذرا بھورا اکھیں باجھ تھار دے مٹیاں نیں
نہیں لالچی نہیں سوال پائندا لوک دین تے کرن بیسنتیاں نیں

رائنڈا ہیر دے ساہوورے جاوڑیا بھلکھا باز جیوں پھرے اُتاؤلا جی
اٹھے پیٹنگ تے ساہنے ہیر بیٹھی چار پینٹاں ہو یاں اکاؤلا جی
ہیر لکھ نہ سکے آئے یار تائیں بھنیکھ بدل کیت رنگ سانولا جی
پئے سکھ ہیرے پھیر لکھ جاگے سہتی بچھیا کیہ آکھیا راولا جی

مقبِل

نام شاہجہان۔ تخلص مقبل۔ اکھاں توں مناکھے ہون کر کے حافظ محمد شاہ دے عہد وچ ہوئے۔
انساں ہیر دا قصہ جو کھلے بینتاں وچ لکھیا اے۔ نوئے دے طور تے کچھ شعرے

کوئی وڈا بے شرم ہیں راولا دے اُن پچھیا وید سداوناں ایں
منتہ جان دا نہیں آٹھو ہیاں دے ناٹاں کالیاں نوں بھڑپاواں ایں
دیڑے وڈیاں پچھو سکھ ہیرے ہن سکھ توں گھنڈ ہلواناں ایں
تیرا جیو بے سوٹیاں کھاؤنے تے لہو آپنے مقبلا ہواناں ایں

لے بیسنتیاں۔ بیسنتی عرض۔ لکھ بھجان

را بھجا آکھدا نڈھیں کم میرا تیرے کوچرا پیا ہے آئے کے بی
 چجر جیوساں دہاں غلام تیرا تیری ٹہل کر ساں دل لائے کے بی
 آئے کسے دے کریں نہ گل میری کھاہ قسم قرآن اٹھائے کے بی
 مقبل رن نوں بھید نہ مَول دیئے تئیں دیکھ لئو آزمائے کے بی

مقبِل دے منظرے خاص کر بڑے زور دار نہیں۔ جویں
 رب بجاوے تاں لکھ حقوں لکھ کردارِ اہ مقبلا رب توں دوناہیں

رضا مند جے کریں توں مقبلے نوں ہتھوں ہو دسی رب خوشنود تیرا

مقبِل صحیح حدیث رسول دی اے ناہیں مَول مردے اولیا میاں

چینا پٹکے تے ہیر دے ول دیکھے مقبل عشق نے بہت دکھایا ای

حامد شاہ بٹماہی

نام حامد شاہ بیودا نام شیخ عطا محمد پنڈ پنڈی پونتر۔ تحصیل پٹانکوٹ ضلع گورداسپور
 ضلع روہتاس۔ بیر داقتہ مشالہ وچ لکھنا شروع کیتا۔ مشالہ وچ لکھایا تے
 اوہ پہلی داری مشالہ وچ چھپیا۔ قصبے دا پلاٹ دموور تے احمد کوی دی بیر والا اے نمونہ غلام

کہیا بھابیاں پیاریا جاناہیں منت دار تیرے آگے ہونیاں ہاں
 تیرے ہتھوں کھابا دے پھل کر دے آسیں گند کے بار پویناں ہاں
 تیرے نام توں را بھجیا سوواری گھول گھتیاں داری ہونیاں ہاں
 آسیں جیو جامہ تیرے پیش کیتا محکم کریں سو من کھلوناں ہاں

را بھجا روئے کے آکھدا بھابیاں نوں مَنوں نام خدا سوال میرا

سہو آکھیا ویکھیا بخش دیو وڈا تئساں توں جی خوشحال میرا
 بیوں رب نوں سوئپ کے گھر میں جاؤ کوئی مول نہ کرو خیال میرا
 آملان کا جیوندیاں تئساں نوں میں نہیں تاں سوئپ دیو رب نال حال میرا

کندی ہائے اپدیری سماں لگا وفا استری دے وچ مول نامیں
 دن ذات بد دین بد قول ہندی اور دن جہا نام مقول نا ہیں
 قول دن نئے دیوناں کس پہو کچھ ہندا رتاں دا اصول نامیں
 باجھ دغے نئے مکہ دے کیسے تائیں ذرہ دن توں مول ومول نامیں

احمد یار

مراد خلع نجات دے رہن والے سن۔ اہتاں ڈھیر سارے قصے کہانیاں لکھے ہن۔
 وارث تے چوٹ کیتی۔ پر اخیر ہار من لئی۔ اہتاں دے کلام دا نمونہ :-
 گھوڑا دن تلوار کیسے دے یار ناہیں وچ دن دے زور دے یار کمر بختہ واگے والی وارث بن دے
 بے توفیق تساوی چکھے زور دھنگا نے چھن دے جو بے وارث وارث تھیدے پئے سیندے جن دے
 زبند ار نہیں راضی رہندے نال بھٹاں کن دے جو عاشق مشوق نہ بھاون ناہیں پھدے بن دے
 جھناں کاری لگے پھر دے بار اوہلے دن دے احمد یار ہزار دہانے ایسے وچ کھوبن دے

جوگی آکھیا کچھری کچھری سب سے کیا جھگڑا کچھ لگاؤ نا گھٹیں جو مجھ سے اورن کر بیے رگڑا
 ڈاچیاں چارن والے کے سنگ جہاں تیرا دل لگڑا احمد یار کہے ری سہتی او سے کار کھ نیو نہہہ لگڑا

سہتی آکھیا بھٹک رہا ساں اچ تیری مہم میرے سیدے خفیں کٹوائی پراساں ودھ لٹرنے نہ کھیرے
 خاوند دیور نہ کوئی جہادے کیوں پائیں تقصیرے ہس بس کریں گھاں نال چیاں پچی دیکھاں ہو دھیرے

کشن سنگھ عارف

طبیعت دے فقیر تے سادھو سنت۔ امرت سر رنج کتاباں دی ہٹی کر دے سن۔ بیر دا
قصہ چھوٹے بحر رنج لکھیا لے۔ تشبیہاں محاورے ڈھیر درتے ہن۔

باز جوار نہ کھاندے شیراں نوں کھا ابار ساہتاں نوں اہل داہنا ہندا ہے دشوار
پھر نہیں پھر دے سورے پھر ننگی تنوار چھٹی ہندی عاشقاں دنیا والی کار
کم کر بندے مروت جگ رنج وانگ وکار جوگ جوگ دا میل کیہ میل کیہ موتی سار
کم نہ بھندے کشن سنگھ باجھ پیارے یار

بھائیاں آکھیا رانجیا بڑا جان پردیش بے زرتے بے علم نوں رہندا نت گلش
جے نوکر جا رہیں گاتاں بھی دکھ ہمیش پروس رہنا قید ہے کن بھلے درویش
ہویوں کہتے فقیر جا بہن فقر دا بھیس در در پھر سیس منگدا لے کڑا ایدیش
نہیں بیگانے کشن سنگھ جیسے اپنے خویش

سید فضل شاہ

۱۲۷۰ء وچ نواں کوٹ لاہور وچ پیدا ہوئے۔ تے سقندر رنج وفات پا کے ایقے ای
دفن ہوئے۔ معمولی تعلیم پاکے ستاراں اٹھاراں دھے دی عمر وچ فاضل کشمیر دے دفتر وچ دفتری
ڈاکم کرن لگے تے ایسے نوکری وچ عمر نباہ چھٹی۔ بیر رانجھا۔ یوسف زلیخا۔ لیلی مجنوں۔
سستی پنوں۔ سوہنی مینوال تے ہر کوئی قصے لکھے۔ ساری عمر فقیری روپ وچ بسر کیتی پر پنجابی
ادب دے دامن نوں آپنے انمول موتیاں نال بھر دیں توں بھل نہیں کیتا۔ شعراں وچ تشبیہاں
استعارے، محاورے تے صفتاں توں ڈھیر کم لیا اے۔ کلام دا نمونہ :-

بس بس دھیا رکھ دس جیا کھڑیں دس بیا انگ لا میرے
جی سوتی جو جٹ دی کھا کھی کرے حق حلال ادا میرے

بیٹا سوئی جو باپ دی گل تارے بیٹی سوئی جو رہے شرما بیرے
 زاہد سوئی جو بیٹھ تنہا گوشے کرسے ذکر تے یاد خدا بیرے
 رنگ سوئی جو کھنڈ تے رہے قائم سنگ سوئی جو سنگ بھا بیرے
 سید سوئی جو ولی تے ملی ہو دے سوہنا سخی قبول دعا بیرے
 کواری سوئی جو یا جھ زبان ہو دے تیوں نظر تے شرم حیا بیرے
 مجھ سوئی جو سیال نوں دودھ دیوے پیارا سوئی جو چہر نوں بھا بیرے
 نار سوئی جو پیار وفا رکھے رہے خصم دی وج رضا بیرے
 دولت سوئی جو نال نصیب ہو دے عاشق سوئی جو جان فدا بیرے
 سوہنا سوئی جو ناز انداز جانے نار سوئی جو لے بھر ما بیرے
 جیکر نہیں میرا اعتبار تینوں فضل شاہ حقین پیچھے پیچھا بیرے

دنیا وار دے سنگ نہیں سنگ رہنا سنگ مار مارن سکے بھائیاں جے
 پیچن سوئی جو پیچن دے پیچن متن توں من اسان فرمائیاں جے
 کوچے کلی الکھ الکھ کہناں لینا لکھ جو لکھ بلائیاں جے
 بھید فقر دا بھی کتے کھولنا نہ بھانویں تانا دین سلائییاں جے
 کوئی دے گالیں بھلا ہو کنا دینا اتھ اٹھا دعائیاں جے
 رتھتے بیٹھ پوسے پیر یاد کرنا ہوو آپنا گورو گوسائیاں جے

دیجے کواں کیہ کوئی نہ پیش جاندی دکھ بیرو توں بچاتی دھکھ دی اے
 باہر اٹھ کے کدے نہ بھات ماری شرمسار ڈاڑھی نیک لکھ دی اے
 سائیں بھاگ لائے دھے ریل وانگوں ٹہنی بھنگ سیال دے دکھ دی اے
 میری نو نہ شنکار ہے آئنے دا چند وانگ چمکے چمکی لکھ دی اے
 گھر کھیڑیاں دے دیجے ستر وڈا دیکھن شکل نہ غیر منکھ دی اے

مولانا بخش کشتہ

اگر تیرے دے رہن والے۔ اہناں دا دیوان پہلی وار ۱۹۳۳ء وچ نے بیر دا قصہ ۱۲۰
وچ پھیلایا۔ ملک دے ادیبان شاعران تے اخباراں رسالیاں والیاں بڑا صلاحیا۔ شعراں وچ
روانی سوز تے مٹھاس بڑی اے۔ مکالمے دارمگ خاص طور تے بڑا زور دار تے قدرتی اے۔
باننا تھ تے رانجھے دی گفتگو فطری روپ وچ اے۔ تے راہ حقیقت اے کہ وارث دی بیر نے
بعد راہ قصہ روانی دلکشی تے بیان دی خوش اسلوبی وچ زیادہ کامیاب تے سونہ لایاں۔
رانجھے دیاں بھر جائیاں آپس وچ رانجھے بارے کلاں کر دیاں کہندیاں نیں۔

ایک دوسری نوں آکھن ایہہ منڈا سر نوں چڑھے گا ہن نہ ڈھلے گا
ہر جان نریاں پوڑ بھانویں کوڑ مغز نہ خند توں ملے گا
گلے گوہے نوں لاوناں اگ ناہیں ٹھکے دار ہے گا ایہہ نہ بلے گا
تھندے گھرے تے ملے گا نہیں پانی باغ یس دے وچ نہ پھلے گا
ہو دے موٹے دا کوڑ کو سخت جیڑا لکھ بالے اگ نہ گلے گا
ساڈے چکلیاں وچ نہیں آؤن والا کلاں ال ایہہ اصال نوں پھلے گا
ساڈا جیو نہیں بھجناں نال اہدے۔ اہدے نال سبھا نہ رلے گا
وانگ چوہراں و ہلیاں کھاوسی راہ ساڈی جان نوں مخت وچ تلے گا
دیے گذریاں نوں کر کے یاد کشتہ پیا وانگ کھی ہنٹے لے گا
رانجھا بیر نوں عشق وچ پتیاں رہن بارے پکی کر دا کہندا اے۔

موتوں کدھنی گل آسان بیرے اُسوں توڑ بھانناں بہت مشکل
دم مارنا سہل ہے عاشقی دا بوجھ عشق دا پھانناں بہت مشکل
درجہ عشق والا بیرے بڑا اچھا بلی عاشق کہاوناں بہت مشکل
پھولا فقر دا پہنناں نہیں اوکھا بہت رب ول لاوناں بہت مشکل
سونا روپا سنبھالنا ہے سوکھا دل دا راز لگاوناں بہت مشکل

جوگ پتھر دے دیج لگاؤن نالوں مور کھٹیں سمجھاؤن بہت مشکل
 کرناں دوجیاں نولں وعظ ہے سوکھا آپ عمل کہ وناں بہت مشکل
 رستہ رڈی دا وناں سہل کشتہ پلے خریج بخہ وناں بہت مشکل
 رابنھا بالنا تھ دے ملے جا کے جوگ لئی عرض کردا اے۔ اگوں بالنا تھ کہندا اے۔

ارے جا بے کہیں کے مہاں مور کھٹیں اور پکھنڈ جکھا جا کے
 ہم سے استری کا چھلنا سیکھنا ہے ناخن سدھ بدھ کے اتر دا جکے
 ڈنڈی بیگن کی پھیر کے فیڑوں میں اٹھیں اور کولال دکھا جاکے
 زمری کی بات نہ کر ہم سے کہیں اور بھلیاں لا جا کے
 جوگی بنے نہ میت پرتکش جانوں کسی مرگ پہ جالی بچھا جا کے
 جوگ روگ جھاڑی لان جٹا مل داہ اور دھن کما جا کے

رابنھا خیر تر لا مار دا اے۔

سارے پاسیاں توں نا اُمید ہو کے صاحب درسا ڈٹے آیا میں
 بچھ کے دیوتا تیتی کروڑ دیکھو اک تہاں اگے سر جھکا یا میں
 میرے عیب نہ اُجٹے کرو اگے فٹاں آپیناں غنیں شرمایا میں
 کر کے عمر عزیز برباد اینویں ہن آن کے بہت پیچھتا یا میں
 پھر نہیں ڈگیاں دی رکھو لاج داتا گردش فلک غنیں بہت ستایا میں
 یوگ واسطے کراں سوال کشتہ امرت گیاں داواں ترایا میں

گورو نہیں من دا تے پھٹتا ہو کے کہندا اے۔

ارے دور ہویاں سے جاٹ کھیرے ہمارا مغز نہ مفت کھپا مور کھ
 ظاہر کریں گہان کی آن باتیں بیا سادھوؤں کو بچھنا مور کھ
 لگی جھوگ اور بٹھے کی دھن تھ کو سمجھے ہم تیرا جی مور کھ
 آئی کشت ہے پادنی یوگ پدوی مرے صبورگ کاٹے پتا مور کھ
 پچھی سال رہے پہلے برہمچاری کر بہت آشرم کرے ادا مور کھ

پھر بان پرست میں تپ کرنے جائے جنگلوں میں باصفا مہرک
 زک تار ہر سانس پریم میں ہو۔ ڈالے دگھن نہ کوئی بلا مہرک
 کہیں تب جا کر جوگی بنے کشتہ ملے مکش کا پھر راستا مہرک
 راجنخا فیر ترلا پاندا اے۔

صاحب سچ جو نساں فرمایا اے میری نساں نے جان نثار ہووے
 کرو حکم کیوں اوہ غریب تائیں وقل باہر جو مجھ دے کار ہووے
 کدوں رچو یا اوہ مریض جیہڑا سب ڈنگیا آج بیمار ہووے
 آوے کدوں تریاق عراق روچوں آنے کدوں علاج کرکار ہووے
 وعدے دُور دے کرے اوہ ایڈ جس نوں اپنی زندگی نے اعتبار ہووے
 اک دم دانیں دساہ ایجھے کس گل داماں ہنکار ہووے
 گورو ذرا فرم ہو کے کہندا اے۔

پدوی یوگ کی ارے انا تھ مہرکھ آتی کھنن ہے سمجھ صفا بالک
 مجھے کس طرح گول پلا دیں ہم کوئی کھانڈ ہے یا شکھیا بالک
 تیری ابھی آوستھا نہیں ایس قابل ہے فقر کی جو اینڈا بالک
 تجھے جوگ کا کیا دجوگ لاگا جا کے جوگ سے ہل چلا بالک

بیر سہتی نوں کہندی اے۔

بیر آکھ دی پیاریئے سہیتے فی چل دیر کرے اُہدے مکھ دانی
 آیا کسے ولایت دا اک جوگی ویدن کرے کاری درد کھ دانی
 آلا بھولڈا منہ وچ دندناہیں جوگی ہے کسے نیک لکھ دانی
 سوہنا مکھ تے امرجے ہے بال عمر اینڈا دے اُہدا چین رکھ دانی
 اُہدی کرے مراد چا دیکھ پوری جو کوئی دل وچ سکھناں سکھ دانی
 سرے دانگ گداز ہو جائے کشتہ پایا اکھیاں وچ نہ دکھ دانی

تشریحی نوٹ

حضرت آدمؑ

اللہ تعالیٰ نے آدمؑ نوں روئے زمین دی ہر طرح دی نرم سخت چٹکی مندی مٹی دے جو ہر نال بنایا۔ تنک تے اکھاں راہیں روح چھوکی۔ تے اُہدی لکھی پسی پوں سوانوں پیدا کیتا۔ خدا نے فرشتیاں تے شیطان نوں حکم دتا۔ آدمؑ نوں سجدہ کرو۔ فرشتیاں حکم من لیا شیطان نہ مٹیا۔ آدمؑ نوں حکم ہويا جنت دے ایس شجر (کنک) دے نیڑے نہ جانا۔ پر شیطان دے ورغلان تے اُہناں کھا لیا۔ ایس تے دونوں بہشت وچوں کدھے گئے۔ چاکھ دے گریہ زاری کیتی۔ رب نے توبہ قبول کر لئی تے مینا۔ عرفات (مکہ منظمہ) آدمؑ حوا دی مڑ ملاقات ہوئی۔ اہناں داسب توں پہلا بیٹا قابیل ہويا۔

قابیل

حضرت آدمؑ دا بیٹھا پتر ایس دے چھوٹے بھرا یابیل دی بہن سکنی سی۔ ایس اوہ دے نال شادی کرن لئی یابیل نوں مار سٹیا تے راہ دینا تے پہلا خون سی۔ جیڑا عورت دی خاطر کیتا گیا۔

نوحؑ

اک بڑے وڈے نبی سن۔ بڑی دیر تک قوم نوں وعظ نصیحت کردے رہے۔ بعد ۸۰ آدمیاں نوں دودھ ایمان نہ لیا۔ تنک آکے آپ نے بد دعا کیتی۔ رب وکس حکم ہويا تین بڑی بڑی ہواکے ہر اک جاندار دا اک جوڑہ اوس وچ رکھ کے نخل جوڈ۔ آپ نے ایسے طرح کیتا۔

بڑی محنت نال اک وڈی ساری بیڑی بنائی۔ جد بیڑی بناندے سن کافر لوک ہس دے تے نخل اڈاندے سن۔ آخر آپ بیڑی بنا کے تے ہر جاندار دا اک جوڑہ اوس وچ رکھ کے اسوار ہو گئے۔ آپ دی وہیڑی تے پتر نال نہ آئے۔ اُہ کافراں وچ

چلے گئے۔ تے کہن لگے۔ جے ایناں میٹہ آیا۔ ایسں پہاڑ نے پیٹے جاداں گئے۔ آئندہ چالیہ
دن قہر طوفان دا بیٹہ وڑھیا۔ سب کجھ وچ غرق ہو گیا۔ چالیہ دن بعد آپ دی پٹری شہر موصل
دے پہاڑ جوڑی تے جا لگی۔ آپ اونٹن بیٹھ گئے۔ تے آپ دی اولاد دا ایناں وادھا پایا۔
کہ جیہنی اسی مڑ کجھ شہر آباد ہو گئے۔

ایہناں دے تین پتر سام۔ سام تے یافت ہوئے۔ پاکستان۔ ہندوستان دے لوک
حام دی اولاد ہن۔

حضرت یعقوبؑ

حضرت ابراہیم خلیل اللہ دے دوسرے پتر۔ راہ فلسطین تے شام ول رہے ایناں
دا دوسرا نام اسرائیل سی۔ ایناں دی اولاد بنی اسرائیل کہلائی۔ حضرت موسیٰ ایناں دی
اولاد وچوں سن۔

ایہناں چار شادیاں کیتیاں۔ جہاں بچوں بارہ پتر ہوئے۔ حضرت یوسف تے بنیامین
اک مال چوں سن۔ بنیامین اچے گود وچ سی کہ مال مر گئی۔ ایہ یوسف دی جدائی وچ
چالیہ دے دے رہے

ابراہیم خلیلؑ

پیو دا نام۔ آذر۔ اوہ بُت بنا کے وینچ داسی۔ اک دن بُت لے کے میلے گیا ایناں
پچھوں باقی بُتاں دے نک کن تیسے نال لاہ کے تیسہ وڈے بُت دے موڑے تے رکھ دتا
پیو آیا بُتاں دا وگڑ یا ٹھیکہ دیکھ کے پیچھا۔ آپ نے کیا۔ وڈے بُت نے ایناں دے نک
کن توڑے ہون گئے۔ اوس کیا۔ اونٹن کھی نہیں اڑا سکدا۔ نک کن کوں توڑ سکدا اے۔
آپ نے کیا چنگا خدا ہے جیہڑا کھی نہیں اڑا سکدا۔ ایس نے بات کھنڈ گئی۔ اوس ویلے
نمرود بادشاہ سی۔ جیہڑا اپنے آپ نوں خدا کہندا سی۔ اوس نوں اپنا فکر پیا۔ اوس وڈی ساری
چن بنوا کے اوس نوں اک لگا کے۔ حضرت ابراہیم نوں وچ ٹھایا۔ اوہ اک اللہ دے
حکم نال چلزار ہو گئی۔ تے آپ سلامت رہ گئے۔ آپ دا لقب خلیل اللہ داؤد
سی۔

حضرت اسماعیل

اسمعیل حضرت ابراہیم علیہ السلام دے چھوٹے پتر سن۔ ایک رات ابراہیمؑ نوں اشارہ ہویا۔ آپنی سب توں پیاری شے اللہ دی راہ وچ قربان کر دیو۔ آپ نے اپنے پتر حضرت اسمعیل نوں آکھیا۔ میری سب توں سوسنی تے پیاری شے توں ایں۔ میں تینوں رب دی راہ وچ قربان کرنا چاہندا ہاں۔ اوس کیا خوشی نال قربان کر دیو۔ اُہ باہرے گئے اک پتھر تے لٹا کے ذبح کرن والے سن کہ رب دلوں اک دُنبہ آ گیا تے حکم ہویا تہاڈی قربانی منظور اے۔ پتر دی نکال راہ دُنبہ ذبح کر لئو۔

مزد

حضرت ابراہیم دے زمانے بادشاہ سی۔ ایس خدا ہون دا دعوایہ کیتا۔ رب دلوں اک پتھر اہرے داغ نوں پڑھ گیا۔ جد اوہ پتھر اہرے داغ وچ کُربل کُربل کر دا ایس نوں تکلیف مہندی۔ راہ سرتے جُتیاں مرواندا۔ بد تک جُتیاں وجدیاں رہندیاں آرام مہندا۔ جد جُتیاں ماریاں بس کر دے۔ پتھر فیر بھر کدا۔ آخیر چالیہ دن جُتیاں کھاندا مر گیا۔

حضرت موسیٰ

رب دے صاحب کتاب رسول۔ بیچ دا نام عمران۔ اہناں تے رب ورتوں توریت کتاب نازل ہوئی تے کوہ طور تے اہناں نوں رب دے دیوار ہوئے دیاہ دے بعد تہی نول لے کے اپنا گھران چھ وُردوں اک چمکدی نظر آئی۔ راہ اوتھوں سیدھ رکھ کے اک لین آئے۔ جد کول جُتھے نئے آواز آئی۔ ”موسے راہ اگ نہیں۔ رب دا جلوہ اے۔ آپ نے کیا میں دیکھنا چاہندا ہاں۔ جواب ملیا۔ ”جی لاہ کے آگے آ جا۔ راہ اگے جوئے اک شعلہ پتھر کیاتے آپ بے ثمرت ہو کے ڈک پئے۔

آپ دا سامری تے مور بڑے جاؤ وگراں نال مقابلہ ہویا موسیٰؑ اے پیدا نہیں تے سن فرعون نوں بچوایاں آکھیا۔ ایس سال نیرے ملک وچ اک بال پیدا ہون والا ہے۔ جس نیرا بڑا غرق کر دینا اے۔ اوس نے اوس سال ہر جمدے بال نوں مارن دا حکم دے دتا جد راہ پیدا ہوئے اہناں دی ماں نے ڈر دیاں اہناں نوں صندوق وچ

پاکے دھڑکتا۔ صندوقِ فرعون دے محلِ نال آگیا۔ فرعون دی بیوی نے پتہ لیا۔ وچوں
 اہ نکلی۔ اوس نوں پیار آیا۔ خصم نوں آکھن لگی۔ ایس بچے نوں میں پالاں گی۔ پر اہ کسے دا
 دودھ نہ پین۔ آخر دُھندورہ پھیرا کوئی دودھ پلان والی عورت چاہیدی اے۔ اوہناں وچ
 آپ دی مال دی آئی۔ اوس دا دودھ پنی لیا تے شاہی محل وچ چل دے رہے
 جوان ہوئے اک رب دا پرچار کیتا۔ فرعون نے زیر کرن دی کوشش کیتی پر ناکام
 رہیا۔ سامری تے ہور جادوگراں نال مقابلہ کرایا۔ پر بے سود۔ ایہناں مگر لشکر لے کے غصیا
 دریا تے نیل تے موسیٰ نوں راد دے دتا۔ ایہہ فوج سمیت لنگھ گئے۔ جد فرعون نے اوہا
 لشکر آیا۔ دریا نے سب نوں روک دتا۔

یاجوج ماجوج

تاریخ والیاں دا خیال اے۔ یاجوج ماجوج حضرت نوح دے پتر یافت دی اولاد
 ہن۔ اہ میخوریا دے لوک ہن جو ترکستان تے چین دے وسیع علاقے وچ آباد ہن اوہناں
 نوں قیامت دے نیڑے عروج نصیب ہووے گا۔ اجے ایہ غلامی دیاں کندھاں پچھتے بند
 ہن۔ جد غلامی دیاں حداں توں آزاد ہوئے۔ دُنیا وچ بڑا عروج تے غلبہ حاصل کرن گئے۔
 اہہ مہلا قیامت دے نیڑے دا ہووے گا۔ بعض لکھ دے ہن۔ ایہہ حضرت داؤد دی نسل
 پھوں ہن۔ ایہہ تاتاریاں نوں بڑا دکھ دیندے ہن۔ سکندر ذوالقرنین نے ایہناں گردا گرد
 دیوار بنا دتی۔ جس نوں اجے ایہہ نہیں توڑ سکے۔ جد توڑ لئی تے دُنیا تے قیامت لے آئے گئے
 بلعم باعور

قبیلہاں دا اک پر سدھ ولی۔ جد حضرت موسیٰ نے مہین والیاں تے حمد کیت۔ مہین
 دے بادشاہ تے بلعم باعور نوں کہیا توں موسیٰ دے حق وچ بددعا کر۔ ایس بددعا کیتی۔
 پر مومنوں دعا سخی۔ بادشاہ نے ایس دی دھڑی نوں موسیٰ دی شکست لئی دعا کرن لئی آکھیا
 ایس نے بڑھی دے کہن تے بادشاہ نوں کہیا۔ کجھ سوہنیاں سوہنیاں مٹیاریاں دودھ
 وچن دے جہاں موسیٰ دی فوج وچ بھیج دے۔ موسیٰ دی فوج دے سپاہی اوہناں نال
 پھیر پھاڑ تے وشنے وکار (جہاں) دی خواہش کرن تے اوہ من جان۔ اوہناں رنج ای کیتا

ایس سبتوں حضرت موسیٰ دی فرج وچ بیماری پھیل گئی۔ جس نے حضرت موسیٰ دی فرج نوں بھانج ہو گئی۔ پر رب نے ایس دا منہ سُوَر ورکا کر دتا۔

یوسف

حضرت یعقوب دا پتر رُج کے سوہنا۔ نکتے ہندیاں کچھ سُفنے دیکھے۔ جہاں چوں اک ایہہ سی کہ اوس نوں چند سورج تے تاریاں نے سجدہ کیتا۔ ایس خواب تے بھراواں حسد کیتا۔ یوسف نوں پیو کولوں سیر شکار دے جہانے جنگل وِل لے گئے اوتھے جا کے ماریا۔ کھو وچ سٹ کے گھر آگئے تے پیو نوں آن کھیا اوس نوں بھیاٹ کھا گیا اے۔ اک سوداگر مالک ابن ذفر نے اوس کھوہ چوں یوسف نوں کڈھیا۔ بھراواں نوں پتہ نہ لگا۔ اوہناں ۲۰ درم دے عوض اوہرے تھ ویکچ دتا۔ اوہ مصر لے گیا۔ مصر وچ یوسف دے سن دی دھم پے گئی۔ زلیخا نے اپنے خاندن ریاں عزیز مصر نوں بھیج کے خرید لیا۔ بڑی ناز برداری کیتی تے وشے دکار لئی کھیا۔ یوسف نہ مست۔ اوس نے جیل بھجوا دتا۔ کچھ پیر بعد بادشاہ نے خواب دیکھیا۔ اوہی تعبیر یوسف نے دتی۔ تے بادشاہ نے جیل وچوں بلا کے اپنا مقرب بنا لیا۔ قیر راج بھاگ سوئپ دتا۔ عزیز مصر دے مرن دے بعد رب دے حکم نال یوسف نے زلیخا نال ویاہ کر لیا۔ ملک وچ فقط پیا۔ جھکھے مردے بھراوانے لین آئے۔ تے یوسف نے اپنا آپ ظاہر کیتا۔ پیو نوں بلوایا۔ سب نے یوسف نوں سجدہ کیتا تے اوہ خواب پورا ہویا۔

ہاروت ماروت

اک بیان مطابق ایہہ دو فرشتے سن۔ ایہناں رب نوں آکھیا۔ دُنیا تے انسان نے فتنہ فساد تے شرارت نفاق بھیلایا ہویا اے۔ اوہ وشے دکار وچ پھنسا ہویا اے۔ نوں سانوں دُنیا تے بھیج ایسین زیرے ناں دا پرچار کراں گے۔

جد رب نے ایہناں نوں بھیجیا ایہہ اک عورت دُہروتے عاشق ہو گئے۔ اوہ ایہناں کولوں اسمِ عظم سکھ کے آسمان دا تارہ بن گئی۔ تے ایہہ شرم دے مارے پُتر نہ جا سکے۔ تے رب نوں آکھیا اے رب ساڈے گناہاں دی سزا سانوں دُنیا اُتے ای دہرے

اوس دن دے باہل شہر دے کھوہ وچ قید ہن۔

راک بیان ایہہ اے کہ ایہہ دو امیرال جسے پتر تے جادوگر سن۔ ایہہ دو کڑیاں
زیرہ تے مشتری تے عاشق ہو گئے۔ ایہناں جادو دے زور نال ایہناں نوں قید کر
لیا۔ چہ اوہ اسمِ عظم سکھ کے اناہتہ آسمان نوں اڑا کیتاں تے: ایہہ ناکام رو گئے۔
بولس

راک نبی سن۔ شہر نینوا دے لوکاں دی اصلاح نیچے رب نے ایہناں نوں بھیجا۔
ایہناں بھیری وعظ نصیحت کیتی۔ پر لوک نہ سمجھتے۔ ایہہ غصے ہوئے بیوی بچیاں سمیت
اک چھاڑی دل پئے گئے تے لوکاں نوں کہہ گئے۔ شاڈے اُتے عذاب آوے گا۔ لوکاں
رب اگے توبہ کر لی۔ تے طوفان نہ آیا۔ ایہہ محسن کے بیڑی وچ پار جان گئے۔
تے جس بیڑی وچ بیٹھے۔ اوہ گھن گھیر وچ پھس گئی۔ ایں تے ملاح نے کہیا بیڑی وچ
کوئی گھنکار بندہ بیٹھا اے۔ چہ اوہ آپ نکل جاتے سارے سچ جان گئے۔ آپ نے دریا
وچ چھال مار دی تے اک موٹی مچھی (شارک) آپ نوں سالم ای لنگھا گئی۔ کجھ دن مچھی دے
ڈھنڈ وچ رہ کے رب اگے توبہ بٹا کر دے رہے۔ مچھی نوں حکم ہويا اوہ آپ نوں
خشکی تے (دریا دے کنارے) اچھ گئی۔ لوکاں نوں جد پتہ چلیا۔ اوہ آپ نوں عزت
آدر نال لے گئے۔ تے آپ دے وعظ نصیحت نوں من کے اسلام لے آئے۔

سمری کرشن

راجپوتان دے چندر بنس تے یدو بنس دے مورث اعلیٰ راجہ کنس دی بھین دیوکی
دے گھر پیدا ہوئے۔ فرعون وانگ بنیمیاں نے دیا۔ ایس سال اک مُنڈا ہودے گا۔
بیڑا تیرا ناس کرے گا۔ کنس نے ایس ڈرتوں کئی اواں دے لال مروا دتے۔ ماں نے
ایہناں نوں دریا وچ روہڑ دتا۔ اہ محل کنارے آگے۔ کنس دی رانی نے مٹوا کے آپ
نوں پالیا۔ جوان ہوئے تے کنس نوں مروا دتا۔ ہندو ایہتاں نوں اوتار من دے ہن۔
کڑیاں جنہاں نال ایہہ مہس دے بولدے یا کھیڈ دے سن۔ اوہناں نوں گوپیاں
نے آپ نوں کاہن کندے ہن۔ ایہناں دا دیہہ رانی کرکشی نال تے پیار رادھا یا

را دھنٹا نال ہو یا۔ کرشن نام تے کاہن، شام اکھنٹام لقب ہن۔

بھیل بھنگم

اکبر قوم دے ہندوستان آؤن توں بھلاں جو توماں لیتھ دس دیاں سن۔ اوہ
بھیل کونڈ دراوڑ وغیرہ سن۔ ایہہ جٹلی قبلاں سن۔ تہذیب۔ تمدن توں دُور۔ لوک بڑے
بے ہنگم بے مروت دھنٹی نلے اچھڑ۔ وارث شاہ اوس دل اشارہ کر دے ہن کہ ایہہ اچھ
اے جو بے ہنگم بھیل ہووے۔

بشن ہمیش

ہندوواں دے بیان مطابق دُنیا وچ سب توں پہلے تن بندے ولینٹو۔ برہما
تے شیو جی پیدا ہوئے تے اد بشن ہمیش اکلا سٹ۔ شینٹ دے تن پتر عام۔ سام نے
یافت ہوئے۔ جہاں دی اولاد کل دُنیا دے لوک ہن۔ ہندو ایساں تیاں نوں بشن
ہمیش نے مسلمان عام سام تے یافت کہندے ہن۔

بسوہ مٹر

اک راجہ سی۔ جیہڑا جوئی وشنٹ دی اور منٹا دیکھ کے جوگی یاں فقیر ہو گیا۔

راوان یا دھنٹر

لنکا دا مشہور راجہ قوم دا برہمن بڑا لائق تے عالم فاضل۔ پر سینا نوں چاک کے
لے جان دی حماقت سبب توں ہندو ایس دا بُت بناندے ہن۔ جس دے دس سر بنا کے اُپر
کھوتے داسر بناندے ہن کہ ایس دے اندر عقل فہم تے دس سرں جتنی سی۔ پر ایس سینا نوں چاک
دی جو حماقت کیتی۔ اوس دے سبب ایہہ سر کھوتے دار منھیا گیا تے ایس دی آل دھنٹر
دس سر والا پئی۔

ہنوماں

راجہ سگر نو داسیہ سالار سی۔ کہندے ہن ایہہ باندر سی یا باندراں دی قوم داسی۔
اِہدی تصویر اُد پوچھل سمیت باندر یا لنگور دی بناندے ہن۔ ایس نے سینا دا پتہ کیتا
لڑائی وچ نال رہیا۔ جد رام نے لنکا نوں فتح کر لیا۔ ایس اپنی پوچھل نوں اک لا کے

سارے شہر تھاں تھاں اگ لادتی دَارَت نے ابھرا ناں بعض جگہ ہنوت لکھیا اے۔
مشہور ناں ہومان اے۔

راجہ سگریو تے بالی

راجہ بالی نے آپنے سکے بھرا سگریو دی دوہٹی قبضا لئی۔ اوس رام چندر کولوں مدد
منگی۔ رام چندر نے ساتھ دے کے بالی نوں مار دتا۔ تے سگریو نوں دوہٹی تے راج
بھاگ لے دتا۔ جد سینا لئی رام چندر راون نال لڑیا۔ راجہ سگریو نے رام چندر دا ساتھ
دتا تے فوج سمیت نال سوکے لڑیا۔

بھبیھکن

راون دے دو بھراسن۔ بُنھ کرن (سپہ سالار) تے بھبیھکن۔ بھبیھکن نے رام چندر
نال ساز باز کر کے راون دا اندر داسارا بھید راج چندر نوں دس کے آپنے بھراواں نوں
ثقت دلائی تے اوہ سے بدلے لکا دا راج لیا۔

سروپ نکھا

راون دی بھین۔ ایس پچھن نال ویاہ کرنا چاہیا۔ اوہ نہ بتیا۔ ایس نے آپنے بھرا
راون نوں بدلہ لین لئی بھر نکایا۔ جس تے راون سینا نوں ٹپک کے لے گیا۔ تے تباہ
ہو گیا۔

رام چندر

ہندوستان دا اک اڈادار۔ راجہ دشرتھ دا پتر۔ متھرا دے راجہ جنگ دی دھی سینا
نال ویاہ ہويا۔ جد باپ راج گدسی دین لگا۔ سترئی ماں رانی کیکی دے کمں نے ایس نوں
پجودہ برس بن باس دا حکم لیا۔ ایہ رانی سینا تے چھوٹے بھرا پچھن نال بن باس چلا گیا۔
تیرھویں سال راون دا لاکے رانی سینا نوں بھس کے لے گیا۔

راج چندر جی نے راجہ سگریو دی مدد کیتی سی۔ اوس نے اپنے سپہ سالار ہنومان نوں فوج
دے کے مدد نوں گھٹیا تے ہمنان جنگ کر کے راون تے فتح پال لئی۔

جد راہ پجودہ ورے گزرن تے واپس آئے۔ راج بھومی اہودھیا دج خوشی دے

شادیانے وُجے۔ لوکاں دیپ مالا کیتی۔ ایہ دیوالی اوسے دی یادگار اے۔ ایہناں دے دھڑپتر ہوتے کٹھ ہوئے۔ لہو نے لاہور تے کٹھو نے قصور آباد کیتا۔

کورو پانڈو

راجہ دھرت راشٹر آتھاں سی۔ ایس کر کے کہو کہیا۔ ایس دا دڈا بھرا پانڈو راج پاٹ چھڈ کے سادھو ہو گیا۔ پانڈو دے پنج پتر ارجن۔ بھیم۔ سہاریو۔ کل تے یدھشترن تے کہو دا پتر درلودھن سی۔ کورو نے آپنے بھتیجے یدھشتر نوں راجکار دلی عہد بنا لیا۔ ایس تے درلودھن لڑن لگ پیا۔ تدر راجہ نے دوہاں نوں ملک ڈٹ دتا۔ پر درلودھن دی ترشنا فیر دی پوری نہ ہوئی۔ اوس پانڈواں دے محل نوں آگ لا دتی اوہ مشکل نال جان بچا کے تلے تے پنچال (جہوں) دے راجہ کول آ پناہ لی۔ اوس راجہ نے آپنی دھی دروپدی دا ویاد ارجن نال کر دتا۔

درلودھن نوں وزیراں صلاح دتی۔ بیٹی ایہ پانڈو دے پتر یدھشتر نال ہوا کھید کے راج پاٹ تے دروپدی جت لے۔ اوس راج پاٹ جت لیا تے ایہ پانڈو پیجے بھرا فقیر ہو کے نکل گئے تے ارٹ پہنچے فیر بعد لڑائی جوگی طاقت پھڑی آ کے حملہ کیتا۔ سری کرشن نے درلودھن نوں سمجھایا پر اوہ نہ بتیا (کورو کشیتتر) تھانیس دے مقام تے لڑائی ہوئی۔ جس وچ اٹھارہ کھوبنیاں (خاندان) اک کھوبنی اک ککھ بندے دی گبنڈے بن برباد ہوئیاں۔ آخر ارجن دے پتر نے قلعہ پچھاپرہ وچ جا کے درلودھن نوں مار کھٹیا۔

پرہلاد بھکت

راجہ ہرنانشپ دا پتر۔ ہرنانشپ نے خدا ہون دا دعویٰ کیتا۔ پرہلاد نے اوس نوں سچے خدا ول بھلایا اوس غصے ہو کے حکم دتا۔ لوہے دا اک تھم آگ وچ لال کر کے اوس نال پرہلاد نوں بھنڈے ساڑ مار دتا جاتے۔ بعد تھم لال ہو گیا۔ پرہلاد ڈر دیا۔ پر اوس دیکھیا تھم تے گڑی تردی اے۔ اوس بھلے نال ودھ کے تھم نوں بھیجی پالئی۔ پرہلاد دی ایس کرامت دا لوکاں تے بڑا اثر ہویا۔ اوہناں رل کے ہرنانشپ یا ہرنانشپ نوں مار دتا۔

پورن بھگت

سیالکوٹ دے والی راجہ سالباہن دا پتر۔ یاراں دے بھورے وچ پلایا۔ جد محل
 وچ آیا۔ مڑئی ماں نوٹاں دیکھ کے عاشق ہو گئی۔ اوس بھٹرا کم کرنا پامیا۔ پورن نہ متیا
 نوٹاں نے راجے نوں کہیا۔ مینوں ایس بھٹریا اے۔ راجے نے غصے ہو کے جلاواں نوں
 مارن دا حکم دتا۔ اوہ زخمی کر کے کھوہ وچ سُٹ آئے۔ اودھروں کوئی ہوگی فیئر لنگیا۔
 اوس پورن نوں کھوہ چوں کدھ کے جیلا بنا لیا۔ ایہہ بھٹیا لین گیا تے رانی سُندراں
 عاشق ہو گئی۔ پر ایہہ اوتھوں دی بچ گیا۔ فیئر ڈھیر چر بعد راجہی شہر وچ آ کے
 ماں بیٹو نوں ملیا۔

دھتا بھگت

جکا دھری (انبالہ) دا اک جٹ۔ اک بھگت۔ فارسی دی اک کتاب بھگت نال دے
 حصے تے لکھیا اے۔ جٹ سی گایاں چران دا کم کر داسی۔ اک دن دگ لے کے باہر
 گیا ہویا سی۔ ایس دیکھیا تالاب تے اک باہن پوجا پاٹھ کر رہیا اے۔ کول گیا تے اکھن
 لگا۔ پر ماتا دا بت مینوں وی دیوٹاں جو میں پوجا کر یا کراں۔ باہن اوس نوں اپنی
 بھونپڑی ول لے گیا تے اوتھوں اک بت دی شکل دا پتھر دتا۔ تے آکھیا مینوں ایس دا
 معاوضہ دے۔ ایہنے اک سچر سوئی گان رتی۔ تے بڑی شردھاناں اوس بت (پتھر)
 نوں مگر لیا کے پوجا کرن لگ پیا۔ جد روٹی دیا ہویا۔ آکھن لگا۔ جد تک میرا
 رب روٹی نہ کھاوے گا۔ میں وی کھانا نہیں کھانا۔ ایہہ شردھ دیکھ کے رب دے
 مَن وچ جہر آئی۔ اوس پتھر وچ جان پے گئی اوس روٹی کھا لئی تے دھنا خوشی نال
 بچ کھوتا۔

بھرتھری

دھارا نگر دا راجہ گندھرب دا پتر۔ راجہ نل دا چھوٹا بھرا۔ اک باہن نے ایس
 نوں امرت پھل پیش کیتا۔ راجہ نے اوہ امرت پھل اپنی چہیتی پٹ رانی نوں دے دتا
 اوس رانی دا پیار کو توں نال سی۔ اوس نے اوہ کو توں نال نوں دے دتا۔ کو توں نال دی آگے

کسے کبھری نال مجھت سی۔ اوس نے کبھری نوں اوہ تحفہ دے دتا کبھری سوچیا
 بیرا دینا تے لون بیس۔ اخیر اوس راجہ نوں پیش کر دتا۔ راجہ امرت
 پھل کبھری کول دیکھ کے حیران رہ گیا۔ آکے رانی نوں پچھیا اوہ امرت پھل کھتے
 اے۔ اوس آکھیا میں کھایا سی۔ پر جد راجہ ساری حقیقت جان گیا اوس دے
 دل تے بڑا اثر ہويا تے راج پاٹ چھڈ کے فقیر ہو گیا۔

بھگت کبیر

کاشی دا اک بارہن مہلا میاں دا کم کر دا رہیا۔ بڑی ایشور بھگتی والا سی ایس
 دے شلوک مشہور ہوں۔

مینہ گھاسر

کیا جاندا اے پچھلے سسے ہندوستان دے اک راجہ کیشپ دا پتر ریمید کدھر
 ہمیں (بھینس) نال گھسریا۔ شہوت سببوں ہمیں نال جھوگ کیتا۔ اوس چوں ایہہ مندا
 جیتا تے ایس دا نال مینہ گھاسر دھیں نال گھسرن دا پھل رکھیا گیا۔
 جد ایہہ جوان ہويا ایس تپسہ کر کے برہما جی نوں خوش کر لیا۔ تے اوہناں کوں
 عہد لیا۔ تینوں کوئی انسان نہ مار سکے گا۔

جد ایہہ تخت تے بیٹھا۔ اپنے ظلم جبر حقوں لوکاں وچ جن بھوت مشہور ہويا
 لوکاں تنگ آکے برہما کول فریاد کیتی اوہناں کچھ دیوتیاں نوں اوس داناس کہن لئی
 آکھیا۔ پر اُنہاں کیہا تھیں اوس نوں ورتا اے۔ تینوں کوئی آدمی مار نہ سکے گا۔
 ایس تے برہما جی نے درگا دیوی نوں کیہا تے اوس نے ایس نوں مار دتا۔

رکت بیج

انج بیان کیتا جاندا اے اک دھرمنا دی اٹھلی وڈھی گئی۔ اوس کیہا ہو منافع نہ چاہے
 اوس ہو بھری اٹھلی اک عورت دی شرمگاہ وچ داخل کر دتی۔ اوہ ہو اندر ہم گیا تے
 اوس توں جھپڑا بال پیدا ہويا۔ اوس دا نام رکت بیج رکھیا۔ ایہہ رکت بیج راجہ شنبودا
 سپہ سالار سی۔ نے اوہ دے کسے درگا دیوی نال بیجہ گھاسر دی مدد لئی لڑیا سی

سندراں رانی

راجہ بیج بھان والی اُبیٹیں دی رانی راجہ پورن جوگی ہو کے ایس دے محل وُل بھجیا
منگن گیا۔ ایس موتیاں دا تھال بھر کے دتا۔ پورن نے موڑ دتا کہ فقیراں نوں اہری
لوڑ نہیں۔ اوہ موتیاں دا تھال لے کے پورن دے گورو کوں آئی اوس لے لیا تے خوش
ہو کے آکھیا۔ منگ جو منگناں ای۔ سندراں رانی نے کیا۔ مینوں پورن دے دیو۔
گورو نے دے دتا پیرایہ رستے چوں بہانہ لا کے کھسک گیا۔ تے ایج سندراں دی
ترشنا پوری نہ کیتی۔

رانی کوکلاں

راجہ سرکپ دی دھی۔ راجہ سرکپ دی ایہہ شرط سی۔ جو اوس نال بچا کھل
کے بازی جت جائے۔ اوہ اوس نال اپنی دھی دی شادی کر دیوے گا۔ راجہ رسالو
نے بازی جت لئی اوس شرط مطابق رسالو نال کوکلاں دا ویاہ کر دتا۔ راجہ رسالو رانی
کوکلاں نوں محل وچ چھڈ کے تے پیرے تے نگرانی واسطے طوطے مینا نوں بٹھا کے
سیر شکار نوں چلا گیا۔ رانی کوکلاں نے پچھو کہسے ہو رنال یاری لالیتی اوس کہیا
چل نکل چلتے۔ رانی کہیا۔ پیرے تے طوطا اے۔ اوس کہیا کند پا کے تچھلے پاسیل
اُتر چلی۔ جد راجہ رسالو واپس آیا۔ طوطا مینا نے اوس نوں رانی دا قصہ سُنا یا۔ اوہرا
دل عورتاں وُلوں کھٹا ہو گیا۔ تے اوہ وی آپنے بھرا پورن بھگت وانگوں فقیر
ہو گیا
نام دیو

لاہور وچ اک ہندو بھگت سی۔ نامہ یا نام دیو۔ دھوبیاں دا کم کر داسی۔ دھوبی
ایس نوں اپنا گورو مَن دے ہن
کہندے ہن جد جہانگیر بادشاہ دا مقبرہ بنیا ہو یا اوس دا اک مزارہ دیکھا ہو گیا۔
وزیر آکھیا ڈھاکے مڑ بناؤ۔ کوکلاں کہیا نامے بھگت کوں دُعا کراؤ۔ سدا ہوا جو دے گا۔
وزیر نامے کوں گیا اوہ کھاٹے تے کپڑے دھو رہیا سی۔ وزیر نے عرض کیتی تانے اپنی لور ج

آکھیا جاسدھا ہو جا۔ جد وزیر نے اُکے دیکھیا اوہ سچ سچ سدھا سی۔
نل دمنتی

نل اچین دا راہب سی۔ دکن دے راہب دی دھی دمن یا دمنتی نال ایس دا ویاہ ہويا
 رانی بڑی سوہنی سی۔ اوس دے عشق وچ راج پاٹ دا کم چھڈ بیٹھا۔ چھوٹے بھرانے
 جوئے دی ٹٹک لاکے تے جو آکھيڈ کے راج پاٹ پت لیا۔ تے ایس نوں فقیر
 کر کے کڈھ دتا ایہد منتی نوں سُنیاں چھڈ کے کھسک گیا۔ دمنتی دی جاگ کھلی تے بڑی
 پریشان ہوئی۔ تے بڑی گشتل نال پیو کول پہنچی۔ اوس راجے نل دی تلاش کیتی اوہ
 اک مندر پتوں ملیا۔ ساہو رے دی مدد نال فرج لے کے اُجھن آیا تے لڑائی کر کے
 بھرا کول تخت تاج کھو لیا۔

قارون

حضرت موسیٰ دے زمانے اک بڑا امیر دصن دولت والا تے خزیناں دا
 مالک ہویا اے۔ اک واری حضرت موسیٰ نے کہیا۔ تینوں رب نے اپنی دولت
 دتی اے۔ کجھ رب دے راہ تے دیہہ۔ اوس آکھیا دولت میں اپنی ہمت کوشش
 نال پیدا کیتی اے رب ایس دا کیہ لگدا اے۔ ایس تے حضرت موسیٰ بددعا کیتی
 جا خزیناں سنے غرق ہو جا۔ تے اوہ اوس دن توں غرق اے۔
 بعض ایہ کہندے ہن کہے فقیر خیر منگی۔ ایس انکار کر دتا تے اوس بددعا
 کیتی۔ بس تے ایہ غرق ہو گیا۔

لال شہباز

جلال نے قلندر فیروز سندھ وچ پیدا ہوئے تے اوتھے ای بچلانا کر گئے۔
 کہندے سن جد میرا رب زندہ تے قائم (حی قیوم) اے مینوں سہاگن بن کے مائر
 رہنا چاہیدا اے۔ ایس کر کے ہنٹاں وچ بھوڑیاں۔ نک وچ تھتے تے سہاگناں
 والے لال کپڑے پالے۔ ایہناں نوں لال شہباز حسین تے لال شہباز قلندر وی
 کہندے ہن۔

لقمان

حضرت داؤد نبی دے زمانے وچ ہويا اے۔ قرآن مجید وچ ایس دا ذکر موجود اے۔
 بڑا دانا، سیکم ہسی۔ لوہار تے ترکھان ایس نوں آپنا پیر من دے ہن۔

مخدوم جهانپال

بخارا چوں مَلمان آگئے۔ اصل نام شیخ جلال حسین بخاری۔ بڑے وڈے پیر
تھے۔ پیری فقیری دا بچلا اک آپنے مُرشید سید احمد کبیر توں۔ دوجا شیخ عرکن الدین ابوالفتح
کولوں پایا۔ مکہ۔ مدینہ۔ مصر۔ شام۔ بیت المقدس۔ خراسان۔ بلخ بخارا تھے ہور ائی ملک
دا سفر کینا۔ ہندوستان وچ ہر تھاں پھر کے تبلیغ کرن دے سبب مخدوم جہانیاں
کہلائے۔ اُچ شریف (بہادلیور) وچ فوت ہوئے۔

لوناخ

بآناه ^۱ پورن ^۲ ناهه ^۳ جلد ^۴ ص ^۵ ناهه ^۶ کالی ^۷ ناهه ^۸ گوی ^۹ ناهه ^{۱۰} گور ^{۱۱} ناهه ^{۱۲} مجس ^{۱۳} ر ^{۱۴} ناهه ^{۱۵} جی ^{۱۶} ناهه ^{۱۷} ننگ ^{۱۸} ناهه ^{۱۹} (جنگ ^{۲۰} ساهی ^{۲۱} بجای ^{۲۲} بالا)

[illegible]

بہارِ جمعی

جستی ملا مجر و کنوارے ادہ چھ راہ ہن -
 جیشتم پنامہ پورن کوپی چند گور کناٹہ پچھمن مہومان

دس اوتار

پاول (اد ووا - صنگ سی) پر سرام راجندر سري کرشن کلنی اوتار مجھ
زشتہ مینہ کلنگ وبراہ ستر (شیویران)

درونا چارج

بڑا عالم فاضل تھے بزرگ - کورو نے پانڈوواں دا استاد - جد کورو پانڈواں دی
 آپس وچ لڑائی ہوئی ایس کوروواں دی مدد کیتی تے تھانیسر (کرناٹ) وچ قلعہ
 چکھا بھوہ (بھول بھلیاں) بنایا -

راجہ بیجو

میرا ست آئین دا مشفقہ راجہ ایدھی پٹ رانی دانال بھان متی سی جمدی
چھوٹی بہن گیان متی - نیر دی بندھی سی - گیان متی نے بھان متی نوں آکھیا - میرا خصم
میرے تے جان دینا اے - تے میرا ہر حکم من دا اے - ایس کہیا میں دی راجے
تے کاٹھی پائی ہوئی اے - آکے دیکھ لوں - اوہ آتی - ایس راجے نوں کہیا - میرا
جی کر دا اے تئیں گھڑا بنو تے میں سواری کراں اوس من لیا - رنج ایس آئینی
بھین گیان متی نوں آپنے خاوند راجہ بھوج تے کاٹھی پالکے سواری کر کے دکھائی -

ابو جہل

اصل نام عروہ بن مہشام آپنا رکھیا لقب ابوالحکم پر کافر تھے جہالتی ہوں کر کے ابو جہل مشہور ہوا۔ عرب دا وڈا سردار کئی معجزے دیکھ کے دی مسلمان نہ ہوا۔ جنگ بدر وچ ماریا گیا۔ ایس دا پتر عکرمہ مسلمان ہو گیا۔

ابو لہب

حضرت محمد دا سکّا چاچا۔ ساری عمر پچّا کافر رہیا۔ آپ نول بڑے مکہ وچے آپ دے رستے وچ کندے وچھائے۔ قرآن مجید وچ ایس بارے سورۃ لہب نازل ہوئی امیر حمزہؓ

حضرت محمد صاحب دے سکے چاچا۔ بد جنگ احمد وچ شہید ہوئے تے یزید دی دادی ابوسفیان دی دوسٹی نے آپ دی لاش لہج کے آپ دا دل جگہ۔ کلیجہ کڈھ کے کھا داسی۔

نوشیرواں

حضرت محمد دے ظہور نول کجھ رچھ پہلے ہوا۔ ایس دے انصاف دی شہرت دُور دُور سی۔ ایس دا راجسی شہر باغ داد (بغداد) سی۔ ایس اپنے محل آگے اک زنجیر لکوائی۔ کہ جو سائل فریادی ہلاوے اوہ بلا روک ٹوک سدھا اوس تک پہنچا دتا جائے۔ اک دن اک بیمار نے لاچار کھوتا زنجیر نال آکھسریا۔ نوشیرواں نے زنجیر ہلدی دیکھ کے کیا سائل نول ہلاؤ درباریاں پتہ کیتا۔ معلوم ہویا اک کھوتا کھینہ رہیا سی جا دتیا۔ بادشاہ نے کیا اوس نول ہی لے آوے۔ ہد اوہ کھوتا دربار وچ لیا ندا گیا۔ پتہ لگا مالک نے ایس نول بڈھاتے زخمی ہون کر کے گھروں کڈھ دتا۔ بادشاہ نے مالک نول بکھوایا تے کیا۔ ایہدے پٹھے چارے دا انتظام کر۔ نہیں تے ایہدے نال ای جیل وچ رہیہ۔

ابو شیمہ

روایت اے حضرت عمر فاروق دا اک پتر ابو شیمہ سی اوس نشے وچ کسے عورت

نال زنا کیتا۔ حضرت عمرؓ نول پتہ لگا۔ آپ نے اوس نول شرعی سزا سو دتے
 دتی اوہ دتے کھاندا مر گیا۔ پر مولانا شبلی تے ہور تاریخدان ایس واقعہ نول غلط
 تے فرضی آکھدے ہن۔ وارث نے ایس نول حضرت عمرؓ دے انصاف نول اہ جاگہ
 کرن دی کوشش کیتی اے۔

باقی قطب

سید وارث نے جہناں باقی قطباں دا ذکر کیتا اے اوہ ایہہ ہن۔

- (۱) ابراہیم شیبانی (۲) ابن عطا (۳) ابواسحاق ابراہیم احمد (۴) ابواسحاق ابراہیم
- (۵) ابوبکر واسطی (۶) ابوتراب بنجی (۷) ابوالحسن خرقانی (۸) ابوصمصمد
- (۹) ابوسعید فراد (۱۰) ابوالعباس (۱۱) ابوعلی رقاق (۱۲) ابوالقاسم نصیر آبادی (۱۳)
- احمد حواری (۱۴) احمد طوسی (۱۵) معین الدین چشتی (۱۶) بایزید بسطامی (۱۷) جلید
- بغدادی (۱۸) باوا فرید گنج شکر (۱۹) عبداللہ خفیف (۲۰) عون قطب شاہ (۲۱)
- معروف کرنی (۲۲) ابویوسف بن الحسین (تذکرۃ الاولیاء)

شاہ شمس

کیا جاندا اے۔ اک مُنڈا مر گیا۔ ایہناں جا کے کیا تم باذن اللہ۔ اللہ دے
 محکم نال اُٹھ۔ پر اوس حرکت نہ کیتی ایہناں جد بے وجہ آکے کیا تم باذن (میرے
 محکم نال اُٹھ۔ اوس وچ جان پے گئی اوہ اُٹھ بیٹھا۔ ایس تے شرع دایاں آپ دی
 کھل اتارن دافتویٰ دتا۔ کھل اتارن نال صورت وگڑ گئی۔ کوئی نیڑے نہ چھوہے۔
 آپ نے کجھ چھپیاں بھڑکے تسی تے رکھیاں تے سورج نول آکھیا تیراناں وی خمس
 میرا ناں وی شمس ایہہ تے دے۔ کہندے نیں سورج بوہت نیڑے آ گیا چھپیاں
 بچ گیاں تے آپ نے کھالیاں۔ ایہہ واقعہ جس تھاں ہویا اوہ تھاں مُلکان وچ
 سورج کھڑ دے نام نال مشہور اے۔ اک ہور خمس ہن۔ تبریز دے رہن والے جنہاں
 دی ملاقات مولانا روم نال ہوئی پر اوہ ہور سن۔

شہزاد

قوم عاد دا بادشاہ ایس خدا ہون دا دعوائے کینا۔ شہر حضرت مومت علاقہ عرب عراق وچ ایس نے بارہ کوہ مزلع وچ بڑا شاندار بہشت اہم بنوایا۔ جد تیار ہو گیا ایہہ دیکھن آیا۔ پر اچھے اک پیر پوٹ دے اندر اک پیر باہر سی۔ عزرائیل آکے جان قبض کر لئی۔ تے ایہہ فرضی خدا آپنے بہشت وچ پیر دی نہ پاسکیا۔

شیخ بیہر

روایت بموجب قریش چوں سی۔ اصل ناں طاہر سی۔ ایتھے آکے بیہر پے گیا۔ بہادر عرباں نال ہندوستان آیا۔ تے سہارنپور قیام کیتا۔ موچیاں ایس نوں آیتا پیر متیا اے۔ کتاب نسب نامہ موچیاں وچ المیس دا شجرہ موجود اے۔

حاجی گنگو

خوشاب دا رہن والا گھمیار نام خدا بخش۔ گھمیار ایہنوں پیر من دے ہن۔ حج کرن سبتوں حاجی۔ مٹی کارا گون وچ بڑا مہر مند۔ ایس کارن گنگو (مٹی گون والا) مشہور ہویا۔

حاجی قوشوہ

ناں کرم الہی۔ محفلی تحفیل بلالہ ضلع گود داسپور دا اک فقیر لاڑے (دولہا) دے لباس وچ رہندا سی۔ قوشابی ٹوٹے دا پیر سی

حاتم

عرب دے مشہور قبیلے "طے" دا مشہور سنی آدمی۔ عبد اللہ بن سعد داعیت سخاوت وچ سارے جہان تے مشہور ہویا۔ ایہدا پتر عدی حضورؐ کول آیا تے مسلمان ہو گیا۔

واؤد

رب دے رسول سن۔ آپ تے رب ووتوں کتاب زبور اتری سی۔ آواز وچ ربتوں بڑی لوچ رس سی۔ اتھے وچ بڑی گرمی سی۔ لوہا نرم ہو جاندا سی۔ آپ نے

ند بکتر ایجاد کیتا سی -
زکریا پیر

نام بہاؤ الدین سہ وردی - آپ دے دادا مکہ معظمہ توں ملتان آکے آباد
 ہوئے - آپ دا جنم سنہ ۶۶۶ھ وچ قلعہ کمروڑ (ملتان) وچ ہویا - سنہ ۶۶۶ھ وچ
 ملتان چلانا کر گئے -

سلیمان

حضرت داؤدؑ دے پتر رب دینی - ایہناں نوں رب نے جہاں انساناں -
 پیریاں تے ہوا نے حکومت بخشی - بیت المقدس دی نیوہ حضرت داؤدؑ نے رکھی تے
 ایہناں ایس نوں پورا کیتا - اک واری کبّی عتاب وچ آئے تے بھٹھ جھونکدے
 رہے - ملک سبا دی ملکہ بلقیس نال ویاہ کیتا -

ڈھول ماروں

شہر نہروڑ دیس دے راجنہاں دا پتر اپنا نال ڈھول سی - ایہدی متانی نکتے
 ہندیاں راجہ کوسل دی دھی ماروں نال ہو گئی - جد ڈھول جوان ہویا - اوس راکا
 ہور شہزادی نال پریت لائی - تے اوسے کول رہ پیا - جد ماروں جوان ہوں -
 ڈھول نوں رانی دا قیدی ہو چکا سی - کوشل نے چار بندے اوس ول بھیجے ادھ محل
 دے نیڑے ٹھہرے تے دربان نال شہزادی ماروں دے حسن دیا گل بات کیتی -
 ڈھول دا عشق مڑ جاگ پیا - ادھ لام لشکر لے کے ماروں ول آیا -
 ایدھر اک ہور بادشاہ پھوگو عمر سی - اوس دا سفیر گل بات سُن کے اوس کول گیا
 تے آکھن لگا - شہزادی بری جوہی اے ادھ دیاہ لے - ادھ دی عشق دا پھلیا لشکر
 لے کے ماروں نوں ویاہن اٹھ ٹریا - وہاں عاشقاں دے لشکراں دا بھیڑ پیا - ڈھول
 جت گیا تے پھوگو عمر شرمندہ ہو کے غصہ گیا - ایہ واقعہ سندھ ول دا اے -

روڈا جلالی

ملتان دے کول تلمہ پنڈ وچ اک لوہار رہندا سی اوس دی دھی دا نال جلالی

سی۔ رُج کے سوہنی تے عقل شکل والی۔

بلخ دے اک نوزوان علی گوہر نے اُہدی صفت سنی یا مہفے وچ شکل دیکھی تے عاشق ہو کے فقیر ہو گیا۔ مہمان ول آیا۔ رستے وچ کسے گورو دا پیلا ہو کے روڈ بھڑ ہو گیا۔ ایس تے ناں روڈا پے گیا۔

جد ایہ جلالی دے پنڈ آیا۔ جلالی اگے کھوہ تے پانی بھر دی سی۔ ایس اپنا رونا رویا۔ دونوں آپس وچ مل دے رہے اودہ اک دن نہ آئی۔ اہ آپ ملن چلا گیا۔ جلالی دے پیو نوں پتہ لگا۔ اوس بچھ کے دریا وچ روہڑ دتا پر ایہ اوتھوں کسے طرح نکل آیا۔

جد جلالی دا دیاہ ہون لگا۔ اوس نوں کسے طرح کڈھ کے لے آیا۔ آجے پتن تے پار جان دیاں صلاحیاں کر داسی۔ لوہاراں آکے پھڑ لیا۔ تے ٹوٹے کر کے روہڑ دتا۔ جلالی نوں بڑا صدمہ ہویا۔ تے ایسے غم وچ مر گئی

زلیخا

خاہ طیموس دی دھی۔ ایس نے بن واری حضرت یوسف نوں مہفے وچ دیکھا تے مہفے وچ یوسف دتیا اودہ "عزیز مصر" اے۔ ایس عزیز مصر ناں دیاہ کر لیا۔ پر دیاہ دے بعد پتہ لگا۔ ایہ اودہ نہیں۔ جبر کیتا۔ آخر یوسف ملیا۔ خرید لیا۔ عشت کیتا قید کرایا۔ مڑ قیدوں چھٹیا۔ تے عزیز مصر دے مرن تے مصر دے تخت تے بیٹھا۔ فر اوس ناں دیاہ کیتا۔ تے اپنے عشق وچ کامیاب ہوئی۔

سسی پتول

بلوچستان دے شہر جھنور دے راجہ آدم جام دی دھی جد پیدا ہوئی۔ بچیاں کپیا ایہ بڑی شہنشاہ ہووے گی۔ بادشاہ نے اوہناں دے کہن تے صندوق وچ بند کر کے روہڑ دتی۔ ایدھر مٹہ بنیرے دریا تے آتا (عطا) دھوبی کپڑے دھو رہیا سی۔ صندوق اودے ہتھ لگا۔ مال خزانہ سمجھ کے گھر لے آیا۔ کھول کے دیکھیا تے اندروں کھلی ورگی کڑی نکلی۔ اودہ بے اولاد سی اوس پیادہ مال پالیا۔ جد جوان ہوئی اک دن باغیچہ

ہو یا تعویذ کھل گیا۔ دیکھیا تے پتہ لگا۔ میں بھینور دے راجہ دی دھی آں۔
 ایس راجہ نوں خط لکھیا۔ اوس کالا باغ (میانوالی دے کول) جاگیر وچ دے دتا۔ چیرے
 قافلے ایدھول لکھ دے۔ ایہوں محمول چٹنگی دیندے تان آگے لکھ دے۔
 اک دن کچھ کران دا قافلہ آیا۔ قافلے والیاں سستی نوں دیکھیا تے آکھیا۔ ایہ تے
 ساڈے شہزادے پتوں خانگ سوہنی تے مانی سنگ اے۔ سستی نے سستیا تے قافلے
 نوں روک کے آکھیا۔ پہلوں پتوں نوں لیاؤ فیر جان دیاں گی۔
 ایہ مال اسباب چھڑ کے واپس گئے۔ پتوں کول ایہ دے سستی دی تعریف کیتی۔
 اوہ آیا تے دیکھ کے عاشق ہو گیا۔ ایہ دھوبی دی دھی مشہور سی۔ پتوں دھوبی بنیا۔
 ایس نال ویاہ کیتا۔ تے دونوں موج بہار کر دے رہے۔
 بلوچ جد واپس گئے۔ پتوں دے پیو پچھیا پتوں کتے اے۔ اوہناں دُستیا
 پیو نے بندے بھیجے۔ اوہناں آن اک دن چھاپہ ماریا۔ پتوں نوں شراب پیا کے
 بیہوش کیتا تے اونٹ تے پاکے لے گئے۔ سستی جد اٹھی پتوں نوں نہ پاکے اوہناں
 دی کھوج وچ اٹھ نکلے۔ رستے وچ سندھ دل محل چوں جھکھ تے پیاس مٹھول چکا
 کے ڈگ جی تے پتوں پتوں کر لاندی مر گئی۔ اوہتے اک عیالی بکریاں جو انداسی
 اوس دفنار دتی۔

ایدھر جد پتوں نوں ستر آئی اوہ جس کے مڑ سستی دل آیا۔ رستے وچ
 نویں قبر دیکھ کے عیالی نوں پچھتا۔ اوس دُستیا تے ایس ہوکا بھر کے جان دے دتی۔
 دوہاں دی قبر کراچی توں کچھ فاصلے تے اے۔ ایہتے حُریت نام دا مقبرہ تے
 ڈاک خانہ اے۔

شیریں فرماؤ

استنبول دے اک ترکمان دامپتر ایران دے بادشاہ دے محل وچ کم کر داسی
 اوہ دی دھی شیریں نے عاشق ہو گیا۔ بادشاہ نے وزیراں نوں پچھتا۔ ایس نوں کسے
 طرح دُور کڈھ دیسے۔ وزیراں صلاح دتی ایس نوں نہر کھودن لئی کہہ دیو۔ بادشاہ

نے فرہاد نوں مہلا کے کہیا۔ شیریں دا باغ شک دا جا رہیا اے۔ جے ہفت کر کے
پہاڑ کٹ کے اک نہر بنا دیویں تے اوہ تیرے نال ویاہ دیاں گے۔

اوہ ہٹھ نے عشق دا پکا ہی نہر بنا لئی۔ ہٹی فیر بادشاہ نوں نگر ہوئی۔ اک پھیمے
گٹنی آکھن لگی۔ اے بادشاہ توں نگر نہ کر میں تیرا ایہہ غم دور کر دینی آں۔ اوہ
رد مال وچ کچھ کرناہ (حلول) تے نان لے کے فرہاد کول گئی۔ تے آکھن لگی لے ایہ
کھا لے اوں پچھیا ایہہ کیہا اے۔ پھیمے گٹنی نے رون ہا کا منہ بنا کے آکھیا۔
بادشاہ دی دھی شیریں مرگئی اے۔ تے اوس دی روٹی ونڈی گئی اے۔ فرہاد نے
ایہہ سن دیاں سر وچ تیسہ مار کے جان دے دتی۔

ایہہ سجدوں شیریں نوں آپنے عاشق دے ایس طرح مرن دی خبر ہوئی۔
اوس وی جان دے دتی

لیلیٰ مجنوں

عرب دے قبیہ عامر دے گھر پیدا ہويا۔ قیس نام سی۔ عاشق تے دیوانہ
ہون کر کے مجنوں ال پے گئی۔ ایہہ مکتب وچ لیلیٰ دے نال پڑھ دا سی۔ اوتھے
اوس تے عاشق ہو گیا۔ لیلیٰ دے ماپیاں نوں پتہ لگا ایہناں لیلیٰ نوں پڑھن
توں روک کے گھر بٹھا لیا۔ ایہہ اوہرے عشق وچ پاگل ہو گیا۔ پیو نے قید کر دتا ہد
چھڈیا نے ایہہ لیلیٰ کوکرا جنگل نوں نکل گیا۔ لیلیٰ دے ماپیاں اوہدا کے ہو
نال نکاح کر دتا۔ اوہ مجنوں دے ہاوس وچ بیمار پے کے مر گئی۔ اوہرے بعد مجنوں
دی سڑ کڑھ کے مر گیا۔

مرزا صاحبان

دانا آباد ضلع لائل پور تحصیل بڑا نوالہ دے کھرل جٹ ونگل دا میر نکے ہندیاں
نانکے گھر رہیا۔ مرزا دے مامے خان کھیما دے دوپتر امیر خمیر تے اک دھی
صاحبان سی۔ صاحبان تے مرزا نکے ہندیاں مسیتے پڑھدے رہے۔ ایہناں دی دوستی
ہو گئی جلد ونگل نوں پتہ لگا اوہ آن کے مرزے نوں کول لے گیا۔ پر ایہہ تیز رفتار

گھوڑی تے اسوار ہو کے پوری چھپے ماسی دے گھر آ جاندا تے صاحبان نوں مل لیندا
 کھیوے خاں نے صاحبان دا ویاہ کسے ہو رتھاں کر دتا۔ جد مرنسے نوں پتہ لگا اوہ
 ہیا تے صاحبان نوں گڈھ کے لے گیا۔ جد دانا آباد کول پہنچ گیا تے اک تھان رستے
 وچ تھک کے سوں گیا۔ پچھوں امیر شمشیر واہر لے کے آ گئے۔ ادھناں نتھ کے مار
 دتا تے اگ لاکے ساڑ دتا۔

سوہنی مہینوال

گجرات دے اک گھمیا "ٹلے" (عطاء اللہ) دی دھی سی۔ پنج کے سوہنی۔
 بلخ بخارا دے اک تاجر دا پتر عورت بیگ دتی بادشاہ کول تھنے لے کے تجارت
 لئی آیا۔ واپسی وچ گجرات پھریا۔ دعوت کینی۔ اوتھے پیالیاں دا ذکر آیا۔ نوکر
 جیہڑا پیالے خرید کے لیا یا سی اوس کبیا پیالیاں نالوں پیالے بنان والی ودھ لے
 ایہہ بھانڈے خریدن آیا تے سوہنی نوں دیکھ کے آپ بھڑ ہو گیا۔ فیر ایہہ
 روز جان لگ پیا۔ بھانڈے خرید دا پراٹھ لے جا کے وینچ دیندا۔ چوکھا چراوہ رائج
 کر دار پیا۔ پیسے مک گئے تے ادھار لے جاندا رہیا۔ قرض ڈھیر ہو گیا۔ اک دن
 سوہنی دے پیو نوں کہی لگا۔ میری پوری ہو گئی اے۔ چور ننگ کر گئے ہن۔ تیس
 بیوں قرضے دے عوض نوکر رکھ لئو۔ اوس مٹی ڈھون تے فیر جیس گھاٹیں پران تے
 نوکر رکھ لیا۔ اک دن ایس موقع پا کے سوہنی نوں ساری کل دتی اوس دے دل تے
 بڑا اثر ہویا۔ اپیاں نوں پتہ لگا ادھناں سوہنی دا ویاہ دوسارے کسے گھمیا رنڈے
 نال کر دتا۔ جد اوہ چلی گئی۔ ایہہ فقیر ہو گیا۔ منگدا پین دا سوہنی دے گھر پہنچیا۔ اوہ
 زیر پاں آئی تے پتھان لیا۔ ایہہ جھناں پار کئی پاکے بیٹھاسی۔ دریا پار کر کے آدنا
 تے ملدا رہیا۔ آدنا ہویا چھی نل کے لباؤندا۔ اک دن چھی نہ مل سکی۔ تے اپنا
 پٹلی پیر کے کیاب بنا لیا۔ سوہنی نوں جد پتہ لگا۔ اوس آکھیا ہن توں نہ آیا کہ
 میں آیا کراں گی۔ اوس اک گھڑا دریا کنڈے لگا کے رکھ چھڑیا۔ روز رات نوں ایس
 تے تر کے لنگھ جاندی تے سویر ہون توں پہلاں مڑ آؤندی۔ ناناں چوں کسے

نوں پتہ لگ گیا اوس پچھا گھڑا چمک کے کچا رکھ دتا۔ سوہنی اگلے دن جد جان لگی
اوس کچا گھڑا بیٹا ہویا دیکھ کے سمجھ لیا۔ بھیت کھل گیا اے۔ اوہ کچے گھڑے تے ٹھل
بیٹے تے راہ وچ ڈب کے مر گئے۔

بخت نصر

اک کافر بادشاہ جس خدائی دا دعویٰ کیتا۔ ایس اک اڈن کھٹولا بنوایا اوہرے
چار سریاں نال وائس بدے۔ اوہناں دے سریاں نال گوشت دے وڈے وڈے
مکڑے بدے۔ دو جیاں سریاں نال چار گدھ (عقاب) بدے۔ فیر کھولے وچ تیر۔ گوشت
تے ہو دا بھڑیا پیالہ رکھیا۔ گدھاں (عقاباں) جد گوشت دیکھا اوہ اوس نوں پھرنا لئی
اڈے۔ جس نال کھٹولا اُپر اڈ گیا۔ اُپر جا کے ایس ہو دے بھرے تیر تے گوشت دے
مکڑے نھتے سٹے۔ فیر گوشت والے سرے نیویں کر دتے۔ گدھ نھتے اتر آئے۔ نھتے
آکے ایس لوکاں نوں کہیا۔ دیکھ لٹو میں آسمانی خدا نوں مار آیا ہاں۔

نواب حسین خاں

بیان کیتا جانا اے کہ نواب حسین خاں چوٹیاں دا رئیس تے نواب سی۔
ایہہ دتی دے بادشاہ شہاب الدین غوری نوں خراج دینا سی۔ اک سال قحط پیا۔
ایس رعایا نوں مالیہ معاف کر دتا۔ تے بادشاہ نوں عرضی لکھ دتی۔ قحط پے جان سبتوں
میں مالیہ وصول نہیں کیتا۔ سو خراج نہیں بھیج رہیا۔ اوس سمجھا ایہہ باغی ہو گیا اے۔
اوس آپنے اک سپہ سالار ابوسمند نوں فوج دے کے بھیج دتا اوس اچانک آکے نواب
حسین خاں تے ملہ کر دتا۔ پر جد حقیقت دا علم ہویا تے لڑائی بند ہو گئی۔

منصور

اصل نام حسین بیو دا نام منصور۔ (ایہناں دا بیو منصور بیجے ردھنے) دا
کم کر داسی۔ ایہہ ایران دے اک پنڈ وچ پیدا ہوئے۔ بچپن وچ بیو دے نال عراق
جا وے۔ ایہنوں شہر شوستر آئے پڑھے۔ فیر عراق جاکے صوفیاں دی صحبت سگت
افتیاد کیتی۔ دن وچ چار چار سو رکعت نماز پڑھ دے رہے۔ اک سال تک پوکھی

ریاضت کیتی۔ سردیاں وچ ننگے پنڈے کعبہ سامنے کھوتے رہے۔ تے جیٹھ ہار
دیاں کرکدیاں دھتیاں سرتے سہاریاں۔ ایخ پورا سال گزاریا۔ تے حج کرکے تبلیغ
اسلام لئی پین بھڑاد بصرہ وغیرہ ہوکے مڑکے آگئے۔

ایہناں جد انا الحق دا نعرہ لایا۔ مولویاں فتویٰ دتا۔ بادشاہ دے حکم نال ولس
دی قید دے بعد محکم دتا گیا کہ منصور (حبیب) نوں ہزار کوڑے مارے جان۔ تے ایس
نال جے نہ مرے۔ فیر سولی چاٹ دتا جائے۔ ایہہ دو ہزار کوڑے کھا کے دی نہ مرے
تے ۲۴ رزی قید ۳۹۹ نوں آپ سولی چاٹ دتے گئے۔

لال بیگ

چوہڑیاں دا پیراے۔ لاہور وچ ہو یا اے۔ بھائی دروازے توں باہر ایہدی
مرٹھی اے۔ ایس بارے کیا جاندا اے کہ ایہدے مرشد نے آکھیا آچلے۔ ایس
کیا میرے ماں پیو بھین بھراؤں میرے نال بڑا پیار اے۔ میں ایہہ کہیں چھو سکناں
مرشد نے کیا توں ٹھوٹھی ٹھوٹھی مر جاتے نظارہ دیکھ۔ ایس ایخ ای کینا۔ ٹھریاں
سمجھا مر گیا اے۔ سب رون پٹن لگ پئے۔ مرشد نے کیا دودھ دا پیالہ منگواو
پیالہ آیا۔ اوس کولوں کوئی شے ملانی۔ تے آکھیا۔ لٹو جیٹرا پابندا اے لال بیگ
اٹھ بیٹے۔ پیالہ پی لے۔ پین والا مر جائے گا۔ نے لال بیگ اٹھ بیٹھے گا۔ ایس
تے سب رون ولے چچ کر گئے۔ اوہی تھاں مرن لئی کوئی تیار نہ ہو یا۔ مرشد
نے کیا۔ لال بیگ دیکھ لیا ای پیار۔ آہن چلے! لال بیگ اٹھ کے مرشد نال
چلا گیا۔ فیر گھر نہ آیا تے فقیر ہو گیا۔

خواجہ خضر

خدا دے اک بنی بیٹے حضرت موسیٰ دے زمانے وچ ہوئے۔ طاح ایہناں
نوں پائیاں دا بادشاہ کہندے ہن۔ تے دریا کنارے وسن والے ایہناں دے ماں
دا دیوا جلاذے تے بیڑے ڈنڈ دے ہن۔

ایہہ حضرت موسیٰ دے زمانے وچ ہوئے۔ موسیٰ نے کیا۔ بیٹوں نال لے چلو

ایہناں کہیا موسےؑ توں ساڈے نال نہیں رہ سکدا۔ موسیٰؑ ضد کیتی۔ اخیر ٹرے۔ ایہناں
ابیں سفر سنگت وچ بیٹری ۱۰ اچھٹ بھینا۔ ڈگدی دیوار بنائی نے منڈا ماریا۔ موسیٰؑ نوں
ایہہ باتاں عجیب لگیں۔ مطلب معلوم ہو یا تے خوش ہو گئے۔

شیخ سعدی

فارسی دے مشہور شاعر شیخ سعدی دے حال وچ اوہناں بارے کوئی ایسا قصہ
نہیں۔ من گھڑت قصے من۔ جنہاں توں عورتاں دے مکر بارے معلوم ہندا اے۔ ایہہ
واقعہ راج بیان کیتا جاندا اے۔ پئی کسے دی اک کڑی بڑی بد شکل گنجی کافی لوہلی جیہی
سی۔ اک ہور سوہنی چنچل تے شوخ کڑی نے کدھرے شیخ سعدیؑ نوں دیکھیا۔ تے
ایہہ کہیا میں تہاڈے نال ویاہ کرنا چاہندی ہاں۔ ایہہ راضی ہو پئے۔ کڑی نے کہیا
میرے ماپے خانے من۔ داؤس نے لنگی لوہلی کڑی دے ماپیاں ول اشارہ کیتا، اوہ
میرا ویاہ تہاڈے نال کرن تے شاید راضی نہ ہوں اوہ تہاں آکھن گئے ساڈی کڑی
گنجی اے۔ لوہلی اے۔ کافی اے۔ لنگڑی اے۔ نشیں کہیا جے میںوں سب کچھ منظور
اے۔ تے کہیا جے بس نکاح کر کے ڈولی ٹور دیو۔

شیخ ہورال راج اسی کیتا تے اگوں ماپیاں راج ای آکھیا۔ پر شیخ سعدیؑ نکاح کر لیا
بعد گھر لیا کے ودہی نوں دیکھیا تے اوس آفت دی بیکالہ دی فخال نری آفت تے
بیماری دا گھر نظر بیٹی۔ ایہہ اوہو لنگی لوہلی کڑی سی۔

کھاریاں بیٹھ

بدکار عورتاں دیاں چلاکیاں تے مگراں بارے کئی قصے من۔ کسے عورت نے ختم
دے ہندیاں کسے بندے نال یاری لالٹی۔ ختم چلا جائے تے اوہ آجائے۔ بدایہ
جاوے تو اوس دے ختم کول بیٹھ کے اوس نوں آپنے پیار دیاں باتاں سناوے۔
اوہنوں ایہہ پتہ نہیں سی بیٹی ایہہ اوسے دی بیوی نال خرابی کر دا اے۔ اک ہی ختم
حقیقت دیکھن لئی بے وقت آ گیا۔ آگے ایہہ لاڈ پیار کر رہیا سی۔ عورت نے یار
نوں کھارے (ٹوکرے) بیٹھ کھا دتا۔ تے آپر آپ بیٹھ گئی۔ دونوں بدام دیاں

گریاں تے خشک میوے کھاندے رہے۔ تے ایہہ نال نال کھارے دیے چھیاں راہیں
 اوس نوں وی دیندی گئی۔ اوس جا دتیا۔ اگلے دن ختم فر آیا۔ اوس غصے وچ گھر
 نوں آگ لادتی۔ عورت نے یار نوں صندوق وچ پاکے تالا مار دتا تے رو لا پارتا۔
 کہ میرا سارا داج بھڑ جائے گا۔ ایہہ صندوق کڈھ دے۔ اوس کڈھ دتا۔ یار نے
 خیر جا دتیا۔ آج اوہدے آدمی نے گھر نوں آگ لادتی۔ پر اوس بیویوں صندوق بچ
 بچا کے اوہدے بھتیوں بابر کڈھ لیا۔

آدینہ بیگ

مرزا آدینہ بیگ سلطنت تیموری دا آخری گورنر لاہور سی۔ یہوں پہں ایہہ
 ہر دا گورنر سی۔ جد نادر شاہ مر گیا۔ احمد خاں نے احمد شاہ ابدالی دا رُوپ دھار
 کے قندھار دی گدائی سنبھالی تے دلی پنجاب تے حملے شروع کیتے۔ آدینہ
 بیگ نے شاہنواز خاں حاکم لاہور نوں ایہہ پٹی پڑھائی۔ پٹی اوہ سلطنت مغلیہ لوں
 رشتہ توڑ کے احمد شاہ ابدالی نال ناٹھ جوڑے۔ اوس ایچ ای کیتا۔ خیر جد مرہٹے
 پنجاب تے آئے مرزا آدینہ بیگ نے اوہناں دا سانھ دتا۔

ایہہ حکومت دلی دتوں پنجاب دا گورنر مقرر ہويا۔ ایہہ دے بعد مرہٹیاں پنجاب
 وچ پیر پایا۔ تے ایس اوہناں دا ساتھ دتا۔ مرزا آدینہ بیگ نے گورداسپور وچ
 اپنے نام تے اک قصبہ آدینہ نگر دسیا۔ جیڑا بعد وچ دینا نگر دے نام تے مشہور ہو گیا۔
 ایہہ ۱۷۵۸ء وچ فوت ہويا تے ایہی قبر گوبراوالہ شہر وچ بنائی گئی۔

نادر شاہ درانی

مشہور پٹان بادشاہ جنھیں دلی دی اٹ نال اٹ وجائی۔ ایس ۱۷۰۱ء توں
 ۱۷۴۸ء تک پے در پے حملے کیتے۔

نواب عبدالعزیز خاں گورنر لاہور فوت ہويا۔ تے اوہدا پتر ذکر یا خاں دلی دربار
 دتوں خان بہادر دا خطاب پاکے پنجاب دا گورنر مقرر ہويا۔ ایس بیہم پورہ وچ اپنا
 محل بنا لیا۔ جد نادر شاہ دا ستارہ چمکیا۔ دلی تے مغل تاج تخت نوں زوال آیا۔ ایس

ذکر یا خاں

تاسخ کابل دے مطابق ذکر یا خاں ولد پانچندہ خاں امیر کابل دا اک بڑا بہادر سپہ سالار
جیٹرا لاہور آیا تے چوٹیاں دے رئیس نواب حسین نال لڑیا۔

احمد شاہ ابدالی

پٹھاناں دے سترہ زٹی قبیلے دا سردار نادر شاہ دا سپہ سالار جیٹرا نادر شاہ دے قتل
دے بعد کابل (افغانستان) دا بادشاہ بنیا۔ پنجاب تے حملے تے لٹ مار کر دا رہیا۔
حضرت علیؑ

حنو۔ علی اللہ علیہ وسلم دے چچا ابو طالب دے چھوٹے پتر حضرت علیؑ تھیں
وچوں سب توں پہلے مسلمان ہوئے۔ حنفور دی پیاری بیٹی فاطمہ الزہرا رضی اللہ عنہا نال لڑیے
گئے۔ بڑے بہادر تے عقل شکل والے سن۔

حضرت عثمان دی شہادت دے بعد خلافت دا بھگڑا بڑا طویل پھتر کیا۔ اب عرب ثابہ
ابن بلعم اب عورت تے عاشق سی۔ اوس عورت نے آپنا حق مہر تن ہزار روپے تے حضرت علیؑ
دا سر منلیا۔ ابن بلعم اوس عورت دے عشق تے رشتے وکار وچ اٹھا ہویا ہویا سی۔ اس بعد
۴۰ ماہ رمضان ۳۵ھ نوں صبح ویلے بعد حضرت علیؑ نماز پڑھ رہے سن آپ تے تنوار دا وار
کیتا جو دماغ تک پیر گیا۔ جس دی وجہ نال آپ غمیہ ہو گئے۔ لوہاں ابن بلعم نوں وی پھڑے
قز کر دتا تے اوہ دین دنیا دونوں کوں رانجیا گیا۔

حضرت امام حسنؑ

حضرت علیؑ دے وڈے پتر۔ حضرت فاطمہ دے لعل۔ حضرت علیؑ دی وفات دے بعد
کوٹھے والیاں ایہناں نوں خلیفہ من لیا۔ آپ پچھ مینے تے کچھ دن ٹیفہ رہے۔ میر معاویہ نے
ایہناں نال کچھ شرٹاں تے صبح کر لئی۔ تے آپ نے امیر معاویہ دے حق رنج خلافت پھتر
دتی۔ امیر معاویہ دے مران تے بعد یزید تخت تے بیٹھا۔ اوس آپ دی بجوی جعدہ بنت
اشعث نوں خنیہ سینا بھجیا۔ کہ امام حسنؑ نوں زہر دے کے مار دے۔ میں تیرے نال دیاہ
کر کے تینوں عکد رانی بنا لاں گا۔ اوس دھوکھ لٹا کے زہر دے دتا۔ پر جعدہ یزید نوں وعدہ

دئی۔ دربار دی پرواہ کرنی پھڑ دئی۔ خود مختار ہو بیٹھا۔ جد نادر شاہ نے لاہور تے حملہ کیتا۔ ایس اوہرے نال گل کر کے ۲۰ لکھ روپے تے کچھ ہاتھی پیش کر کے صلح کر لئی۔ نادر شاہ جون ۱۷۳۷ء وچ آپنے ملازمان ہتھوں قتل ہو گیا تے اوہدی گدی اوہرے سپہ سالار احمد خاں نے احمد شاہ ابدالی بن کے سنبھ لئی۔

عمر عیار

اک فرضی چالاک تے عیار۔ ڈاکٹر جان گلکرسٹ نے فورٹ ولیم کالج وچ جد اردو بارے کچھ کتاباں لکھو اٹیاں اوہناں وچ اک کتاب داستان امیر حمزہ چول جلد ۱ وچ لکھی گئی سی۔ ایس وچ حضور سرور کائنات صلی اللہ علیہ وسلم دے چاچا امیر حمزہ نوں قصے دا ہیرو بنایا گیا۔ اینہاں دے نال عمر عیار نوں لیاندا گیا۔ اوہرے بیان مطابق عمرو بن امیہ۔ امیر حمزہ تے قبیل بنناں اک دائی دا دودھ پیتا۔ عمر بڑا چالاک سی۔ نکا ہندا شطرنج کھڑا سی۔ اوہ دوہاں نوں دھکا دے کے پرائند کر دیندا۔ تے دائی دا سارا دودھ آپ کھاپی جاندا۔ جد پڑھنے پیا بڑیاں شرارتاں کر دار بیا۔ جد جوان ہویا تے چنگا دھاڑے مار تے چالاک۔ ایس دے کول اک زمیں گشتی سی۔ جس وچ ہر اک شے لکا لیندا سی۔

جہادیو تے پارہتی

جہادیو (وڈا دیوتا) ایس نوں شو جی دی کہندے ہن۔ ساتنی ہندو ایس دے رنگ (عضو تناسل) تے ایس دی دوہٹی پارہتی دی جوئی (شرنگا) دی پوجا کر دے ہن تے شورا تری نوں ایہدے سنگ مرمر دے بنے رنگ (عضو تناسل) تے پھل چاڑھ دے تے پوجا کر دے ہن۔

افلاطون

ارسطو دا استاد تے سقراط دا شاگرد۔ ایہ حضرت عیسیٰؑ توں ۲۴۸ سال پہلاں ۸۲ درجے دی عمر پیا کے فوت ہويا۔ ایس طب تے طے تے ۹۵ کتاباں لکھیاں موسیقی تے ہندسے دے علم دا ماہر سی۔ (ارغنون) (واجہ) ایس ایجاد کیتا۔

یاد کرایا۔ اوس صاف انظار کرتا تے کہیا جیڑی امام حسینؑ نوں زہر دین توں نہیں تھیں
اوہ مینوں کد پھڈے گی۔

فیر ایہناں دے چھوٹے بھرا حضرت امام حسینؑ نوں کوفے والیاں سدیا۔ جید اوہ
کوفے گئے۔ سارے کوئی ساتھ چھڈ گئے۔ تے ایہہ کر بلا دے میدان وچ شہید کردتے گئے۔
سکندر

مقدونیہ دے بادشاہ دا پتر نکتا جیہا سی۔ جد پتو کول سوداگر گھوڑا لیائے۔ گھوڑا بڑا
سوہنا سی پر اوہ اپنے سلے نوں بدک گیا۔ کسے نوں لا گے نہ لگن دے۔ اخیر سکندر اگے
و دھبیا۔ ایس گھوڑے نوں پچکایا اوس دا منہ صُورج دل کیتا۔ پلاک مارے اپڑ پڑھ گیا۔
تے جھٹ ہوا نال گلاں کردا نظروں پروکے ہو گیا۔ جد مڑ کے آیا بیونے کہیا۔ توں ایس نکلی
ریاست دے لائق نہیں۔ پتو دا کہیا پوڑا ہویا۔ سکندر نے بڑی دنیا فتح کیتی۔ ہندوستان دے
راسیہ پورس نال جہلم دے مقام تے لڑیا۔ اخیر چھڈ کے واپس چلا گیا۔ سکندر نوں سلندر ذوالقرنین
(دو زباناں والا) یا سکندر اعظم وی کہندے ہن۔

فرعون

حضرت موسیٰ دے نہانے مصر دا بادشاہ ایس خدائی دا دعویٰ کیتا۔ نجو میاں ایس نوں
کہیا۔ ایس سال اک مندا پیدا ہووے گا۔ جیڑا تیرا تختہ اٹ دے گا۔ ایس سارے جہدے
مندے مارن دا حکم دے دتا۔ ایس نے بے شمار معسوم موت دی گھاٹ اتار دتے گئے۔
حضرت موسیٰ دی ماں نے ڈردیاں ہویاں صندوق وچ پاکے اپنا پتر روہر دتا۔ ایہ صندوق
اٹھ دا ہویا فرعون دے محل دی کندھ نال آ لگا۔ فرعون دی مگد بہن ملی۔ میں ایس نوں آپ
بالاں گی۔ فرعون من گیا۔ موسیٰ دی ماں دھ پلان تے مقرر ہوئی۔ جد حضرت موسیٰ جوان ہوئے
خدا دے نبی بنے۔ فرعون نے جادوگراں دی راہیں زیر کرن دی کوشش کیتی۔ اخیر حضرت موسیٰ دا
پچھا کر دا ہویا دیائے نیل وچ غرق ہو گیا۔

کوبی چند

ہندوستان دا اک بادشاہ جیڑا رانی دی بیوفائی توں سب کچھ چھڈ کے فقیر ہو گیا۔

حضرت زکریا

بنی اسرائیل دے پیغمبراں وچوں سُن۔ حضرت عیسیٰ دی ماں حضرت مریم ایہناں دی کفالت وچ پرورش پارسے سُن۔ ایہ حضرت مریم کول رُب دُلوں آئے کھانے دیکھ کے تعجب کر دے۔ آخر ایہناں رُب کولوں آپنے لئی پتر دی دُعا کیتی۔ بشارت ملی کہ بھانویں تیری بیوی ہانجھ اسے پر ادھ پتر جمنے گی۔ تے اوہا نام یحییٰ ہووے گا۔

حضرت زکریا بارے روایت۔ اے۔ اوہناں اپنی قوم نوں رُب دے قرقوں ڈرایا۔ تے کیا خانے دن تھادے تے رُب دُلوں عذاب نازل ہووے گا۔ پھر ڈرے۔ جے رُب نوں اوس دن عذاب نازل نہ ہویا تے لوک مینوں جھوٹھا سمجھ کے مار دیں گے۔ ایس دہم تے آپ اوس بستی نوں چھڈ ڈرے۔ لوکاں نوں پتہ لگا۔ اوہناں پچھا کینا۔ ایہ بھج کے اک درخت دی کوکھ وچ چھپ گئے۔ لوکاں آکے اوس درخت نوں ادھ وچوں پھیر سٹیا۔ ایہ وچے

حضرت صالح

سام بن نوح دے پڑ پوتے ثمود دی پھیویں پشت وچ ہوئے۔ ایہناں دی قوم پہاڑاں وچ پتھر کٹ کے بڑے پیختہ تے سوہنے مکان بنا کے رہندی س۔ مڑی الدار قوم سی۔ ایہناں قوم نوں آپنے مذہب دی تبلیغ کیتی۔ جس تے کجھ غریب لوگ رُب دُل آکے۔ امیراں کیا سالوں کوئی معجزہ دکھاؤ۔ اوہناں دی خواہش تے ایہناں پتھر وچوں نافہ (اونٹنی) کڈھ دکھائی۔ جد ایہ نافہ پانی پیندی۔ باقی دے جانور اونٹنوں ڈر کے ٹھس باندھے تے پیاسے رہ جانے۔ اوہناں حضرت صالح کول شکوہ کینا۔ قبیلہ ہو یا۔ بیٹی جوہر پچھتر (تالاب) نوں اک دن اونٹنی پانی پیا کرے تے اک دن پنڈ دے ڈنکر دھور۔ پر ایہ گل دی ٹھیک نہ ہوئی۔ ایس تے اوہناں اونٹنی دیاں گھجیاں وڈھ دیتیاں جس تے اونٹنی مڑ پتھر ہو گئی۔ تے رُب دُلوں عذاب نازل ہویا۔ اگلے دن صبح اک ہولناک آواز پیدا ہوئی سب تزاہ گئے۔ پھر بھوچال آیا سب مر گئے۔

ابراہیم ادم

بلخ دے مشہور بادشاہ صوفی خیال دے سن۔ اک رات محل وچ آرام کر رہے سن۔
محل دی چھت تے کسے دے تڑن دی آواز آئی۔ پتہ کیتا معلوم ہویا۔ کسے بدو دا اُونٹ
گواچ گیا اے تے اوہ بھدا پھر دا اے۔ بڑے خفا ہوئے۔ بدو نوں بلایا پچھیا۔ ایہہ رلیہ
حافقت؟ اوس کیا۔

اے بادشاہ! بد توں بادشاہی کر دیاں ہویاں ایجے رب لوڑناں ایں۔ تے میں کیا
شاید میںوں میرا اُونٹ دی ایجے مل جائے؟
سلطان تے ایس دا بڑا اثر ہویا تے چپ کر رہیا۔

فیر اک رات جد بستر دل آرام کرن چلے۔ دیکھیا بستر دھچان والی لونڈی اوہناں دے بستر
تے مٹھی بند رستی پئی اے۔ بڑے جھٹے ہوئے تے کوڑے مار مار کے اودھی کھل اُدھیر دتی۔
اوہ کوڑے کھا کے ہنس بیٹی۔ ایہناں حیران ہو کے پچھیا ہستی کیوں ایں اوس کیا میں
ایس گل نے ہستی ایں کہ آج سجاوڑی میں ایس بستر تے سوں کئی آں تے میرا ایہہ حال ہویا
اے۔ تے جیہڑے روز ایس تے سوئے ہن اوہناں دا کیہ حال ہووے گا۔

سلطان ابراہیم ادم تے ایس دا ایناں اثر ہویا۔ جھٹ بادشاہی چھڈ فیری اختیار کر
لئی تے پورے فقیر درویش ہو گئے۔

کنس

ہندوستان دا اک راجہ جس نوں راجہ گنیش دی کہندے ہن۔ پیو دا نام اگر سین۔ ایس
خدائی دادی کیتا ایہدی کہانی حضرت موسے نے فرعون نال مل دی اے۔ ایس نوں وی
نومیوں دتیا تیری حکومت وچ ایس سال اک منڈا پیدا ہووے گا۔ جیہڑا تیرا ناس کیے گا۔
ایس حکم دتا کہ ایس سال پیدا ہون والا ہر اک منڈا مروا دتا جائے۔

بد ایس دی سکتی بھین دبا سدی دی دوٹی دیو کی دے گھر منڈا ہویا۔ اوس بھرا دے ظہر
نوں گدیاں منڈے نوں صندوق وچ پاکے روٹڑ دتا۔

ایہہ صندوق ٹہڑا ٹہڑا کنس دے محل نال آ لگا۔ کنس دی رانی دیکھیا اوس نوں

ترس آیا۔ منگوا کے پالن لٹی کول رکھ لیا۔ ایہ ”مُنڈا“ سری کرشن سی جو محل وچ پلایا۔ تے
جوان ہو کے ایس کنس نوں ماریا۔

بالی

کسکندھا بوری دا راجہ ایس اپنے سکے بھرا سگریو دی دھڑی کھو لٹی تے سگریو نوں مروان
لگتا۔ اوہ کسے طرح بچ کے نکل گیا۔ تے راجندر کولوں مدد منگی۔ راجندر تے پچھن نے آکے
سگریو دی مدد کیتی۔ بالی نوں مار کے رانی لے دیتی۔ تے راجہ بنا دتا۔

مارتھیج

اک دینت یا زلی جس نوں راون نے سنہری ہرن بنا کے راجندر ول بھیجا۔ راجندر
بد سے شکار لئی پچھن نال گیا۔ تے پچھتوں راون داء لاکے سینا نوں چپک کے لے گیا۔ راجندر
نے مارتھیج نوں مار گھٹیا۔ ایہ مارتھیج مہادیو دا سیوک سی۔ ایس تے مہادیو نوں صدمہ پھینچیا۔

دروپدی

جھوں یا پچھل ریش دے راجہ دی دھی راجہ بانڈو دے پتر ارجن دے نال ویاہی گئی۔
جد مہا بھارت دی لڑائی ہوئی۔ دریدھمن نے دروپدی نوں ذلیل کرنا چاہیا۔ پر سری کرشن نے
وچ بے کے معاملہ ٹھیک کرا دتا تے دروپدی نوں نکلیاں یا ذلیل ہون توں بچا لیا۔

سٹھرا

گورو ام داس اک دن جا رہے سن۔ اوہناں دیکھیا اک بڑا بد شکل تے بد وضع انسانی بال گئی
دے دو جیاں پچھیاں نال رُل کے گئی دے دودھ تے پل رہیا اے۔ اوہ ترس کھا کے لے آئے
تے لیلے کے انسانی دودھ تے پالیا۔ جد جوان ہویا ایس دا نام سٹھرا (پاک صاف) رکھیا۔

سٹھرا بڑا مویجی تے گورو جی دا لڈکا ہی سا را دن ڈنڈے دجا دتا تے مویج میلان کردا رہندا۔
گورو نے سٹھرا نوں پچھیا توں کہیہ چاہنا ایں۔ اوس کہیا میں تہاڈے جس سیوک کول جاواں۔
اوہ مینوں دھڑا (ٹکڑا) دان کرے۔ گورو جی نے سب سیکھاں نوں حکم دے دتا۔ جس ویلے سٹھرا جاوے
جھٹ اوہ دھڑا (دو پیسے) داسکے دے دیندے۔ ایس دے پیروکار سٹھرا کہناؤندے ہن تے سچی
بانہ وچ چوڑیاں پلکے ڈنڈے دجا دتے ہن۔

اندر رانی

ہندوستان دے مشہور حیا ش راجہ اندر دی رانی۔ ایس راجہ اندر نے سارے ملک وچ اپنے آدمیاں دا (خفیہ پولیس) داک سال وچھا رکھیا سی۔ جتھے کوئی بچے کے سوہنی مٹیوار اٹھڑ نظر آوندى اوہ خبر دیندے۔ ایہہ منگوا لیندا۔

توبہ النصوح

کیا جاندا اے اک سوہنے کوئیں منہ دے نصوح نے کڑی دا روپ دھار کے محل وچ لٹری کر لی۔ جوانی رانی نال رل کے بیٹھ خرابی کردا رہیا۔ کجھ پیر پچھوں رانی دا بار گواچ گیا۔ ماہر نے محکم دتا محل دیاں بساریاں نوکرانیاں نوں تنکا کر کے تلاشی لیج جائے۔ نصوح نے جد سُنیا اوہ ڈریا۔ جے مینوں تنکا کیتا گیا میرا بھیت کھل جائے گا۔ اوس خدا اگے روندیاں ہویاں گل بیٹی توبہ کیتی۔ خدا نے اوہی عرض مں لی۔ بار کجھ پیا تے اوہا بھرم رہ گیا۔ قرآن مجید وچ نصوح توں نصیحت لین والا مراد لیا گیا اے

جھناں

حشق دی گس وٹی تے پڑ کھئے۔ تے پنجاب دا سمجھ توں سرکڑھواں دریا۔ اردو والے ایس لوں پنجاب اکھدے ہن۔ تے پنجابی والے جھناں۔ ایہہ دے پانی وچ عشق محبت دا جوہر ملیا جا پیدا اے۔ ایہو وجہ اے کہ جھناں دے کندھے کوسن والے لوک عام طور تے محبتی ہنسار تے عاشق مزاج ہندے ہن۔ ایس جھناں نوں ایہہ وڈیائی تے شرف حاصل اے کہ ہیر رانجھا نے اہا پانی پی کے اپنے عشق نوں آب دتی۔ مرزا صاحبان ایہہ دے پیر چتے تے سوہنی مینوال نے ایس دی گد توں جنت سمجھ کے اپنایا۔

ایہہ جھناں وزیر آباد تے رسول نگر چوں انگھ دا ہویا جھنگ دے ریتے علاقے وچ داخل ہندا اے تے فیر سجے پاسے مڑ کے نرمیوں دے مقام تے دریائے جہلم نال گھٹ گھوڑی پالیندا اے۔ تے محبت دا ایہہ رسیا اوس وچ مکمل مل کے اک جان ہو جاندا اے۔

تخت ہزارہ

جھنگ توں ۵۵ یا ۶۰ کوہ پرے تخت ہزارہ ضلع شاہ پور دی اک چٹلی بستی سی ایہتے

اک چنگا پڑ پیٹھ والا سردار معزالدین یا موج دین عرف موجو سی۔ قوم دا جٹ سی
تے اوہدی اُل رانجھا سی

دودر لکھ دا اے۔ ایس دے چار پتر سن۔ پر مقبل تے وارث شاہ لکھ دے ہن۔
ایس دے اٹھ پتر تے دو دھیاں سن۔ اس دے سبھ توں چھوٹے پتر داناں دھبید (رانجھا) سی
جھنگ

جھنگ بچے ہیر تے رانجھے نے عشق دا کھیڈ کھیڈیا۔ ایہدی بیٹہ آج توں ہزار
ورے پہلوں ۱۸۳۹ء بکرم وچ رائے سر جاسیال نے کچھ جھنگیاں دی شکل وچ رکھی۔
تے ایہہ داناں جھنگ سیال پے گیا۔ کچھ سوں پا کے ایس جھنگی لے دودھ کے اک چنگے قصبے
نے فیر شہر دا روپ دھار لیا تے ایس داناں جھنگ سیال یا جھنگ ہو گیا۔

آج توں ٹھیک پنج سو ورے پہلاں بہلول لودھی دے سہیں جدوں پنجاب فتح اجے
نہراں تے سرکاں دا جال نہیں سی وچھیا۔ ہیر دا پو پوچاں ایہتوں دا اک چنگا پان پت
نے مان تان والا سردار سی۔ تے جھنگ توں سوانیرے تیرے دے ۸۴ پنڈاں تے اوس
دی سرداری دا جھنڈا جھول رہیا سی۔ اک پت (سلطان) تے اک دھی (ہیر) دونوں اوہریاں
اکٹاں دا چانن سن۔ پوچک راجپوت سی۔ اوہدی گوت سیال سی۔ جو پنوار راجپوتاں دی
اک شاخ اے۔

رٹلہ بالناٹھ

جہلم توں بارہ کوہ پڑے (جھنگ ول) مشہور رٹلہ اے۔ تے ہن تک موجود اے۔
ایہتے رانجھے نے جوگی بالناٹھ کو لوں جوگ لیا سی۔ ایس ٹھاں نوں کرانہ وی اکھدے ہن۔
ایہہ تخت ہزاروں اک منزل اے۔ جینوٹ توں سرگودھا نوں ہائیے تے سرگودھا
توں ۱۱ میل کچے تھہ راہ وچ اک اُبھی جیہی پہاڑی یا ٹلہ (ٹیلہ) اے۔ رانجھے نے ایہتے
جوگ لیا سی۔

رنگ پور

جھنگ توں ۱۰ کوہ پڑے۔ منلع مظفر گڑھ ول اک آباد پنڈ۔ ہیر ایہتوں دے

مردار اجویا اعظم علی دے پتر سیدے نال ویابی گئی سی۔ ایتو قوم دا کھیرا سی۔ کھیرے بھال
دی اک لڑی (شاخ) بن۔
کوٹ قبولہ

لودھی راج سے راہ مشہور تھاں سی۔ اک چنگا وندا وندا شہر کوٹ قبولہ قصبہ عارف الہ
ضلع منٹری توں ۹ میل پَر سے دکھن ول اے۔ اوس ویلے جد رانجا اپنی چھیتی بیرنوں اودھال
گے بھنگ لے جان لئی ایدھروں لشکیہ۔ ایختے ابو الفتح حاکم سی۔

ایس ابو الفتح دے عاتی ہوجان تے شہر شاہ سوری نے ۱۲۵۵ھ وچ مہابت خان نوں بھیجا
سی۔ دمودر اپنی بیر وچ ابو الفتح دا ذکر کر دین ہویا لکھ دا اے۔
ابو الفتح آکھے سن حضرت کنت نوں ایہناں میرے کپڑے سیال دیو علی نوں شرمندہ کت کر بندے

(دیر دمودر بند ۹۲۲)

ایختے جد عدلی راجہ (صاحب انصاف حاکم نے رانجھے کولوں کھوہ کے بیر کھیریاں نوں دتی۔
ایس تے رانجھے نے بددعا کیتی۔ رانجھے دے وٹوں بیٹرے ہوکیاں تے یاداں دے لبونکے۔
اوبہناں نال شہر نوں اک لگ گئی۔ راجے نوں اپنی بھل دا احساس ہویا تے مڑ بیر کھیریاں نوں
کھوہ کے رانجھے دے لڑلائی۔ اوس سے دے اوس پَرانے قصبے یا شہر دے کھولے کھنڈر بن
نک موجود بن۔ تے اوبہناں دچوں بن دی دھوال بیل دا نظر آدنا اے۔

سیال

سیالں بارے اک تحقیق ایہ اے کہ راجپوتوں راجپوتوں دی اک شاخ بن۔
ایہناں دے اک سردار سر جانے بھنگ سیال دی بیٹہ رکھی۔ سر لیل گرین دی کھیت ایہ
اے کہ بھنگ دے سیال راجپوت بن۔ ایہناں دا اک دوا دویرا رائے شکر دھارا (کروال آباد)
ہندوستان دے نیڑے تیرے رہندا سی اوتھوں پنجاب آ گیا۔ ادہ ۱۲۳۳ھ وچ اجدو (پگ)
پٹن (پٹن) کے حضرت باوا فرید دے پرنس لگ کے مسلمان ہو گیا تے بھنگ سیال وچ آباد
ہو گیا۔ ایس دے جن پتر سن۔ یو۔ سیو۔ تے گھیر۔ یو دی اولاد ٹوانے۔ سیو دی اولاد سیال
تے گھیر دی اولاد گھیرے بن۔ اک سیال ہور بن۔ میرے قصبہ شاہ دی اولاد بن۔ تے

جنہاں دی مشہور گدھی سیال شریف اے۔ پرایہناں دا اوہناں نال کوئی تعلق یا رشتہ ناطہ
نہیں۔ راجپوت سیال عام طور تے جٹ کہے جانے ہن۔ تے ایہناں دی رشتہ داری بعض تھاں
جٹاں نال دی اے۔

لوک نکاحے

لگا بے ضلع ڈیرہ غازی خواں دا اک مشہور پنڈ اے۔ ایہتے سخی سرور دا مزار اے۔
جتنے برس سال چیت مینے بڑا بھاری عرس (میلہ) ہندا اے۔ دُوروں دُوروں لوک آوندے
ہن۔ خاص کر شیخ بھرائی ڈھول و جانے آوندے ہن۔ جیڑے او تھے نہیں پہنچ سکدے اوہ دھونگل
دگو جرنوالا وچ جاکے او تھے میلہ منالیندے ہن۔

رتن مٹن

جٹھڈہ کول سماجی رتن دا دربار اے۔ ایہہ حاجی رتن شاہ بوعلی ظنڈر دے مُرشد سَن۔
لوک ایہتے دُوروں دُوروں آوندے ہن۔

گدھر

سرگودھا میانوالی ول جٹاں دی اک غریبی شاخ آباد اے۔ ایہہ گدھر جٹ کہلانے ہن۔
باشک ناگ

ہندو منھالوہی مطابق زمین دا گولا (کرۂ ارض) پچے سب دے پھن نے ٹکیا ہویا اے لیکن
کہندے ہن ڈٹکے دیں، دے رنگ اُتے ٹکیا ہویا اے۔

گانا مندیری

دیباہ دے بچہ دان بن۔ سترکیے دیاں عورتاں لاڑے لاڑی نوں بٹھا کے گانا کھول دیاں
ہن تے پرات وچ اتی پا کے رچ مندیری مٹ کے دوہاں نوں لہجے لئی کہندیاں ہن۔ تاں
جو دوہاں دے پیار نے بے تکلفی دا اندازہ کر سکتے۔ بیڑا لستی بھری پرآت وچوں پہلوں مندیری
کھ لئی اودہ جت گیا۔ اوس پیار جت لیا۔ لستی جھکڑے دا نشان اے۔ پئی کس جھڈا پہلوں مٹایا۔
گھڑا گھڑولی

وڈے پنڈاں وچ ال رسم اے۔ اڑی دی شادی تے اوہیاں سہیلیاں آپنے گھر دے

تین تین دودھ نال بھر کے لیاؤندیاں تے اوس نال ویابھی جان والی کرکھی دھنوں نوں ہونیاں
گیٹ گاؤندیاں ہُن۔

گانا

گانا مکولی دے دھاگے نال اک پوٹلی بٹھ دے ہُن۔ ایہہ مولی دا دھانکا لال تے پتر ہندا
اے۔ جس دا مطلب ایہہ ہندا اے کہ تہاڈے وچ کدی لڑائی ہووے گی۔ کدی صلح۔ پوٹلی دے وچ
اک لوبے دا پچھلا۔ پاؤلاں دے کچھ دانے۔ ٹاٹ دا اک ٹکڑا تے اک کوڈی ہندی اے۔
ایہہ مطلب ایہہ اے کہ تینوں ایہہ گانا بچھ گیا اے۔ بٹھ کرکھی لگ گئی اے۔ پہلے توں
رو پیٹے پیٹے سونے چاندی دی پرواہ نہیں کر داسیں۔ ریشمی کپڑے پانداسیں۔ ہُن توں کوڈی
کوڈی تے دانے دانے دا دھیان کریں گا۔ تے کھدر بھورا وی پاویں گا۔ آگے بلینوں دولت دی
پرواہ نہیں سی۔ ہُن تینوں کوڈی کوڈی مل دی معطوم ہووے گی۔ توں دانہ دانہ تے کوڈی کوڈی گھر
لیاویں گا۔ تے تہ توں گھر بنا سکیں گا۔

مایاں

بنجیاں دیاں ویاہ دیاں رسم مایاں اے۔ ایس دا مطلب ایہہ اے کہ
ویاہ توں آٹھ دس دن پہلا ویابھی جان والی گڑی نوں گھر دے کم کاج توں بالکل وپیل کر دیند
ہُن۔ تاں جو اوہ کھائے پیے بدن نوں نیل رہے گھر دا کوئی کم نہ کرے تے آگے لئی سوچے۔

بارہ ذات

سید۔ جٹ۔ راجپوت۔ من۔ پٹھان۔ اراٹیں۔ شیخ۔ لکھتے زٹی۔ کمبو۔ ڈوگر۔ گکھر۔ سولان۔
بجاول دیاں قصاں

باسمندی۔ سب توں لقاں تے باریک بجاؤل۔

سولان پت۔ چھوٹے بجاؤل۔

سھٹی۔ ہری چند تے باسمندی نوں سُکا کے جیتن والے بجاؤل۔

جھاؤل۔ کچے ہرے بجاؤل

ہنگراج - نسواری مائل موبھی - ایہدی مچھ جیہی ہندی اے - باڑے دا چاول -
 میلہ - باسنتی - باڑہ - پرمل نول بھیبوں کے نیم خُشت کر کے جتن لیندے ہن - پکان وچ
 لٹاں ہندا اے - انارٹی وی پکا لیندا اے - پانی دی وادھ لٹاٹ دا اثر نہیں ہندا -
 گھیبو بڑا گھٹ لیندا اے -

کرت کنول - ادھواڑ سالم چاول کڈھن دے بعد دٹکا ٹوٹا کڈھ لیندے ہن -
 درمیانی چاول نول ادھواڑ یا کرت کنول کہندے ہن -

کل ہنڈیا - سفید چاول سون پت توں ذرا وڈا تے موٹا ڈگدا اے تے دل کھا
 کے ڈگدا اے - ایہدے آٹے دے اندر سے کچھراں تے فرنی بناندے ہن -

رکتوا - جھونے تے سون ملی ہووے نوے فیصدی موٹے سفید بھجونا تے دس فیصدی سون
 سکھاس - حیدر آباد (سندھ دا چاول) اہلی قسم دا عام طور تے مشرقی بنگال نول ہندا اے -
 چاول دی چھان - پیہی چھان یا سب تھوں سُتھرا چاول وڈ - دوسری چھان باسنتی -
 تیسری چھان ادھواڑ - چوتھی چھان ٹوٹا - پنجویں چھان گول ٹوٹا - آخری چھان بکوا -

جنگم گودڑی

ہندواں سیکھاں دے فقیراں سا دھواں دیاں کئی قصاں ہن - اوہ فقیر
 جیڑے ٹاکیاں دی گودڑی بنا کے پہن دے ہن - گودڑی کھاندے ہن -
 جنگم - ہنڈاں دے مل وچ بڑے ٹل (جگ) پائے ہندے ہن -
 اداسی - سیکھاں دے فقیر گیر دے کپڑے پان والے -
 رنڈا - سیکھاں دے فقیر دل وچ کوئی میل نہ رکھن والے -
 منڈی - سرمٹے -

سُرگ پوری

سُرگ بہشت نول کہندے ہن - جویں مسلماناں وچ بہشت دے آٹھ درجے جہاں عدن
 نلہ نعیم وغیرہ ہن - ایسے طرح ہندواں وچ بہشت دے درجے ہن - سُرگ پوری - امر پوری
 دیو پوری - اندر پوری - وغیرہ

کتاباں

عربی فارسی دیاں مختلف کتاباں ۔

میزان العقیل ۔ میزان الصرف ۔ صرف بہائی ۔ صرف میر ۔ کنز الدقائق ۔ بارہ انواع عبدی
مسعودی ۔ حیرت الفقه ۔ فتاویٰ برہنہ ۔ شاہنامہ فردوسی ۔ معارج النبوة ۔ اخلاق ناصری ۔ اخلاق طہالی
زرادی ۔ زنجانی ۔ تحفہ فصاح ۔ ہرکرن ۔ نام حق ۔ خالوق باری ۔ مہمناٹ ابن حجر عسقلانی ۔ ابو الفضل ۔
نوبدة الفقه ۔ واحد باری ۔ قرآن السعیدین ۔ دیوان حافظ ۔ شیرازی خسرو ۔ گلستاں ۔ بوستاں سعدی ۔
بہار دانش ۔ طوطی نامہ ۔ رازق باری وغیرہ ۔

طب دیاں کتاباں

طب یوسفی ۔ میزان الطب ۔ دستور العلاج ۔ قرطاس سکندری ۔ طب اکبر ۔ ذخیرہ موجز القانون
تحفہ مومنین ۔ کفایہ منصورى ۔ پیران شکر ۔ قرابادین شفقائی ۔ قرابادین قادری وغیرہ

بیماریاں

سر سام ۔ دماغ وچ درم ہو جاندا اے بخار بہت تیز چڑھدا اے ۔ پیار دای تباہی بولداتے
سُول ۔ سخت پیٹ درد ۔ گھٹیر ۔ چرانا پھوڑا ۔ ناسور ۔
قولنج ۔ آندراں وچ سدے ہو جاندا اے ۔ پیٹ سخت ہو جاندا اے ۔
محرقة تپ ۔ شدید بخار ۔ قبلتی بخار ۔ نفخ ۔ پیٹ آپھر جاندا اے ۔ ہوا بھر جاندا اے
سِل ۔ پھیپھڑیاں وچ زخم ہو جاندا اے ۔ اوہلے نال کھنگ نئے بخار رہندے ہن ۔
استسقا ۔ پیٹ وچ پانی پے جانا ۔ بھڑکی پیاس دا بے حد دودھ جانا
لحم طبل ۔ استسقا دو طرح دا ہے ۔ استسقا لحمی ۔ بدن وچ خون دی جگہ پانی بھر جانا ۔
گوشٹ دا پھل جانا تے پیلا ہو جانا ۔ تے استسقا طبل ۔ پیٹ وچ پانی بھر جانا ۔

داد ۔ چنبل ۔ دھتر ۔ زخم والی خارش

آدھ رنگ جسم دا اک پاسا مارا جانا ۔ مردہ ہو جانا ۔
مٹنہ بھینگنا ۔ لکھو ہونا ۔ مٹنہ ٹیڈھا ڈنکا ہو جانا ۔
جھولا ۔ رعشہ ۔ جسم کمزوری سببوں کھنڈا رہندا اے ۔

اکی پتاں

مُراد ایہہ کہ اصل جٹ اوہ اے جو ۲۱ قسم دے کامیاں نوں آپنی فُیں آئی فصل چوں
حصّہ دے سکے۔ مطلب ایہہ کہ جُندوں جُٹ بوبل سانجھ دا اے۔ ایس وچوں لوہار۔ نرکھان
موچی تیلی مولوی نوں حساب نال دانے دیندا اے۔ ایہہ ۲۱ قسم دے کامے ہندے
ہن۔ جیڑے ویلے کویلے خدمت تے اُٹل کر دے ہن۔ تے اوہ فصل دے موٹھے تے معاوضہ
دے طور تے دانے دیندا اے۔ اوہ کامے ایہہ ہن۔

موچی۔ نیلی۔ نائی۔ بردالا۔ ماشکی۔ جھیور۔ مراسی۔ مولوی۔ نفیر۔ باہمن۔ دھوبی۔ لوہار
نرکھان۔ گھیار۔ بھاٹ۔ دائی۔ ناچھی وغیرہ۔

تے ایس دا دوجا مطلب ایہہ اے کہ اصل جٹ اوہ اے۔ جس دی ۲۰ داری بے عزتی ہو
جائے۔ فیروی پرداہ نہ کرے۔

نریور

بیر بٹیاں۔ کن دیاں مُرکیاں (دُور والیاں) ٹکّہ مٹھے دازیور۔ پتلی پترے کن دیاں
پترال والیاں والیاں۔ چنن مار۔ گّے داہار۔ جھمکے۔ سونے دے گول پیالے بیٹھاں موتی
یا بُور گّے ہندے ہن۔ سس۔ گّے دازیور۔ لوہلاں۔ کمرے دے کل دیاں لوہلاں وانگ۔
چھنگن۔ باٹھ دازیور۔ چوڑے مُدّے دے بور۔ چھنگن والے لگے ہندے ہن۔ جگنی۔ گّے دازیور
تعوذ دی قسم دا۔ چوڑیاں چوڑیاں۔ چوہے دندیاں۔ چُپّے والی بوئی انچ چوڑی جس تے پنج
یا ست دانے دار دھاریاں بنیاں ہندیاں ہن۔ بُلاق۔ نک دے بیٹھے درمیانی حصّے دازیور
بجھلیاں۔ نک دے درمیانی حصّے دازیور۔ زنجیریاں پنج کنیاں گّے دا ہار پنج زنجیر دا
جس دے پھٹے لگے ہوں۔ لونگیر۔ لونگ شیشے والا۔ ونکاں پنٹیاں چوڑیاں۔ پاؤنٹے۔
پازیب پیراں دازیور۔ سکلے۔ بوراں والا زیور۔ جمبل۔ گّے دی مالا۔ گجرے ہاتھ دازیور
چھتیاں۔ مچھی۔ چاندی دازیور پیراں دا۔ پلوہنجی۔ ہاتھ دازیور۔

کپڑے

سلا ریا سلامی۔ رنگدار دھاری والا کپڑا۔ گجر عام ورت دے ہن۔

بوند نکتے لکے والی پھیٹ - بھوچین دوپٹہ عمل دا - سالو - ویاہ ویلے دُہن دا سرتے
 لین والا سُرُخ دوپٹہ - لال چادر چھائل - پھوپ - پھکاری دی قسم دا پھلدار کپڑا - پھلدار
 ریشمی کپڑا چھیل - پنج تانیاں - پنج کڑے ۵ تھان - ۵ گز کی ایک تانی رینجا - چار سوے -
 چار خانے - باہنوں دیسی کھدر دی راک سینتی چادر - لال رنگ وچ دھاکے نال بندھے
 رنگی ہوئی - تانی ۲۰ توں ۵ گز دا راک تھان - دُور بیٹے - باریک کپڑا - سفید دھاریاں والا -
 چادر بافتے دی - کھڈی دے بُنے ہوئے (بافتے) کپڑے دی چادر - دُریائی - ریشمی کپڑا - چپ
 چھان مرکا - کیمز - ریشمی اٹلسی کپڑا - مشرو شال - دوبری گرم چادر - پینسی اول درجے دی
 تانی - پنج بیسی تار دی - وڈے عرض دا کپڑا - تریس - نیچے درجے دی تانی - جن بیسی تار دی تانی
 چھوٹے عرض دا کپڑا - متاع لاسچہ - تیر دیاں ٹنگیاں - قیمتی ٹنگیاں چادرال - کاہڑویں - لال
 ٹکڑے - کڑھائی کیتی ہوئی یا کڈھے سوے -

بھانڈے

لوہ - وڈا تو - بس تے چھ ست روٹیاں اٹھیاں پک سکتی - کڑ چھیاں - تانے دی
 ڈوٹی - وڈا تچ - ہیلے - روٹی وین والے - کول - لیجر پیندی دے کول کھتے -
 دوہنے - دُھوچون والا برتن - قاب وڈی تھالی - وڈی رکابی - طاس وڈی طشہ -
 جمع - طبل باز - بوہت وڈا چھتا - خواچے - لوہے دا وڈا کڑ چھا - جس نال سوائی دُھ کاٹوئے تن

مٹھائیاں

ٹکڑے - پوٹ نکین ہندے ہن - جلیب وڈی جلیبی - شکر پارے - میدہ ٹکڑے
 مٹھے - پوٹے - گل بہشت - مٹھائی دی ایک قسم - کچور - آٹا کھنڈتے تیل مٹھے مٹھے
 پوٹے - مٹھی - میدہ دی بنی ہوئی نکین ٹکی - پراکڑی - سموے دی قسم ایس وچ مٹھیاں
 داچور بھور یا سکا حلوا پاکے بناندے ہن - کچوریاں - میدہ دی مصالحہ دار نکین چھوٹی
 ٹکی - سموے - پراکڑی دی نکین قسم - ایس وچ عام طور تے آٹو مڑتے مسالہ ہندا اے -
 اندر سے - مٹھیاں ورگیاں وڈیاں ٹکیاں - عام طور تے تیل دے کڈھ دے ہن -
 فلائندر - کھنڈ کھویا بنا کے بناندے ہن - پوٹریاں - میدہ دی چھو وچ تلی ہوئی چھوٹی

جیسی پتی روٹی - کھنڈ دے وڑے - شکر پارے دی قسم - خطائیاں - کھنڈ نے سوچی
دی بنی ہوئی لکی لکی - ٹکیاں - میدہ دی باقر خانی توں چوٹی وڈی پھیلا دار -

عورتاں

بکھیواریاں پتیاں تلیاں دے پکتے کھڈونے بنائیاں
بنجاریاں - بنجارے - بنجارے دی بیوی -
دزانیال درزن (مذکر درزی)

راولیاں راول دی بیوی - مذکر راول -

پنڈا آٹاں - خانہ بدوش مذکر پنڈا

گھنڈھیلیاں - عطر تیل بنان والیاں - مذکر گھنڈھ

نٹیاں - رستے تے پنچن والیاں - مذکر نٹ

ویرادھیاں - راس دھاریاں دیاں زناں

پوربیاں پورب دیاں رہن والیاں - مذکر پورب

چھبیاں - ماچھیاں - دانے چھن والیاں - مذکر چھ

بھریاں - ڈھول دھان والے تھیاں دی زناں

لباںیاں - سیکھاں دی تاجر پیٹھ قوم - مذکر لبنا

کھٹیکناں - کھل صاف کر کے مشابہ بکا بنان والیاں

بھاڑاں - بھاڑے - وہنگی وچ چھو لے مر مراد غیر وہجن والے -

بروالیاں - پنڈ وچ پہرہ دین والے دی زناں - مذکر بروالا -

جوگیاں - جوگن - مذکر جوگی -

میرزادیاں - میراسناں وغیرہ

نہاریاں - سوئی سلائی وہجن والیاں

مچھیاں مچھیاں مچھیاں پھرن والین

جھپیاں - بھاڑ عورت

مکریاں - مکراں - سنٹاویاں - مکریاں - مذکر مکراں

وٹیاں - رستے - رتیاں وٹن والیاں

ڈومبیاں - ڈومنی - میراسن - مذکر ڈوم

کلاکناں - شراب وہجن والیاں - مذکر کلاک

گکڑیاں - بونکال لگان والیاں - مذکر گکڑا -

رام جھپیاں - راجندر دیاں دیو داسیاں

چھینیاں - کپڑے دھون والیاں - مذکر چھینہ

بھراٹاں - ڈھول دھان والیاں - مذکر بھرائ

جھپیاں - گکڑیاں دی شلخ مذکر جھپوٹے یا جھپوٹے

سرسناں - جھوک بھر کے ترن والیاں مشال بنان والیاں

بھاڑاں - بھاڑے - وہنگی وچ چھو لے مر مراد غیر وہجن والے -

بروالیاں - پنڈ وچ پہرہ دین والے دی زناں - مذکر بروالا -

جوگیاں - جوگن - مذکر جوگی -

میرزادیاں - میراسناں وغیرہ

دھائی کٹاں - چاول چھرن والیاں

میرزادیاں - ملاح دی زناں - مذکر میو -

پدمنی

نفسیات والیاں عورت دیاں چار قسم کینیاں ہن - ایہ تھیں عورت دی جسمانی بناوٹ

تے ہن - پدمنی - ایسی خوبصورت عورت جیہڑی پدم روپے توں وی تہنگی نہ جا پے -

چترنی۔ ایسی خوبصورت جہیں تصویر یا مورت چتری ہوئی ہووے۔
ہستی۔ ہفتی ورگی موٹی تازی۔
سنکھنی۔ جیہڑی سنکھ روپے تول دی سستی جا پے۔

پانی دے جانور

پہین۔ سارس ورگا لمبی بچھ دا جانور۔ ایہدی بچھ دے لعنب کلابی رنگ دے ہندے نیں۔
قاز۔ وڈی بطخ۔ راج تہنس + ڈینگ لم ڈھینگ۔ کٹنگ لیاں لتاں والا پتھی +
مُرخاب پانی دا مشہور جانور۔ لال پراں والا + لکھو + بیڑے توں ذرا وڈا + سنسار مارچہ
ٹیٹھری ٹیٹولی۔ عام طور تے سفید۔ ٹیوں ٹیوں کر دی اے۔ آسمان ول لتاں کر کے
سونڈی اے۔ کبوتر توں چھوٹی۔ لالی یا شہارک جیڈی + جل کاؤنی۔ جل گڈ۔ مرغابی
ورگا پانی دا جانور + گدھر۔ نیوے دی قسم دا پانی دا جانور + اووہنت اود بلاؤ۔ گدھر
بلیکھن دریاں جانور۔ ایہدی پیشاب گاہ عورت دی پیشاب گاہ نال بل دی اے۔
ایس لئی جے کوئی ماچھی اکلا شکار کرے تے دوجے ایس خیاں نال نہیں کھاندے کہ
اوس کنے ایس نال بمیڑا کم نہ کر لیا ہووے + ڈر۔ ڈر۔ مینڈک یا لکھی جی پونگ +
کرل۔ لیاں لتاں والا لم ڈھینگ ورگا جانور + ڈھمبر۔ چانے والی درمیانے قد دی پتھی +

گیت

ڈھول ماروں۔ ملکی رکیماں۔ قصہ جیسوری۔ سوہنی جینڈال۔ بولیاں اودھو
تے کاہن دے قصے سن۔ بشن پدے خدا دی حمد اے۔

راگ تے راگنیاں

ماجھ۔ پہاڑی۔ دھرت۔ کبت۔ سوہے گیت مدھیہ۔ سارنگ۔ نندگ۔ سوہنی
سورٹھ گوہری۔ پوربی۔ بھیروں۔ دیپک۔ ٹوڈی۔ میٹھ ملھار۔ دھاسری۔ بالری۔
برج۔ کمارہ۔ بھاگرہ۔ مال کونس۔ کانڑہ۔ کلایان۔ بڑھنس۔ نٹ منگلا۔ بروا۔ پلاسیا۔
بیم۔ جھنگلا پہاڑی۔ جھنجوٹی۔ گوری۔ اساوری۔ سری۔ بسنت۔ ہنڈول۔ جیوانتی۔ بلاسیا
کبت (دھند دی اک قسم) سوہے (تفریقی گیت) بشن پدے۔ (حمدیہ گیت)

ہمیر معرفت دے رنگ وچ

عورت	جوگ	رُوح	ہمیر
شہوت	بھابی	قلبوت جسم	سپاک (راہنما)
بھٹکھ	ریسل باندی	پنج حواس	پنج پیر
نیک اعمال	عدلی راجہ	حق	فاضل
مال دا ڈھنڈ	مسیت	عمل	جھبیل
پیر گورو	بالناتھ	منکر نیکر	عیالی
رن نئے گھر بار	ہمیر دیاں سہیلیاں	گور	کوٹھا
وینا	جھنگ (پیکے)	عزرائیل	سید اکھیرا
بد اعمال	ترجن	شیطان	کیدو لنگا
دنیا دی مزدوری	سیالال دی بھیس	لفس ناطقہ	وچھلی دا بول
		موت	سستی

سداقت الشعراء میں لائسنس کشتہ (مجموعہ) دو جواہر پائے

ہیر راجھا

سید وارث شاہ دی طرز تے کئی شاعر
ایس قصے نوں لکھیا اے۔ پر جس خوبی حمد کی
تے روانی نال اہناں ایہ قصہ لکھیا اے۔
اوہ دید تے داد دے قابل اے عشق محبت دی
داستان مے نال بڑیاں حکمت تے دانائی دیاں
باتاں بیان کیتیاں ہن۔ زبان روانی تے سلاست
تے لطافت مں کچھویں اے۔ جوگی تے راجھے
دامکالہ خاص کہ بڑا زور دار اے۔ علامہ
سر اقبال۔ جہاں جہ سر کرشن پرشاد دیکھنا
گراچی۔ سر شہاب الدین۔ لالہ دھنی رام
چا ترک تے جوڑ چوٹی دے ادیبیاں۔
شاعران تے اردو انگریزی۔ ہندی۔
گورکھی دے چوتھویں اخباراں رسالیاں
ایس لوں بڑا صلاحیا اے۔
میں صرف تین روپے

پنجابی شاعران دانڈ کر

قریباً ۵۰ ورھیاں دی اُتھ محنت دا
پھل۔ پنجابی ادب وچ اپنی طرز دی
پہلی کامیاب کتاب۔ جس وچ حضرت
باوا فرید توں لے کے مہن تک دے سرگند
پنجابی شاعران دے کلام دے نمونے
کوچ بھری واقعی توں بھر بھر حالات
درج ہن۔ شروع وچ پنجابی ادب پنجابی
بولی پنجابی شاعری بارے اعلیٰ واقعی
شامل اے۔ ایہ کتاب ہر علی ذوق رکھنے والے
پنجابی دی لائبریری دی زینت ہون دے
قابل اے۔ بڑے سوہنے رنگین گرد پوش
نال مجلد کتاب چار سو دے قریب شاعران
دے حالات۔ ناغذ لکھائی چھپائی سب
سوہنے۔

میں دس روپے

ملن داپتہ :- مکتبہ پنج دریا۔ ۴۴ ٹپل روڈ۔ لاہور پاکستان

پنجابی کی لکشت کتابیں

یہ نئے کتابیں صحیح لفظی اور دیباچہ لکھائی کے ساتھ ساتھ کمال کے اعتبار سے بہترین ہیں

۴۶	ایڈیٹر محمد افضل خاں	تمام ملاؤں اور گندے شعوں سے پاک اصل قصہ	ہمیر وارث شاہ
۳۶	جلد	تحسیر میں ملا بخش کشتہ امت سہری	ہمیر راجھا کشتہ
۳۰		الف سے ی تک دیبہ دار غزلیں، قطعات اور قطعیں چھپائی تصنیف	دیوان کشتہ
۷۰		فرہنگ اور شرح سمیت مکمل	شکوہ فرید
۳	ایڈیٹر محمد افضل خاں	فرہنگ اور شرح سمیت مکمل	کافیاں شاہ حسین
۶		پنجابی شعروں میں ترجمہ شہاب الدین سعدی	مدرس حالی
۶۰		پند نامہ فرید الدین گیلانی کا پنجابی شعروں میں ترجمہ	فضل استار
۱۰		حافظ شہ ازلی کی ۵۰ غزلوں کا پنجابی شعروں میں ترجمہ	دوران حافظ
۱۰		غزلی روم و فہرست آں کا ترجمہ پنجابی میں	مفتوی مولانا روم
۱۰		پنجابی کے چیدہ چیدہ شعراء کے حالات اور نمونہ کلام	پنجابی شاہ پارے
۳۰	ایڈیٹر محمد افضل خاں	تحریر مولانا غلام رسول	یوسف زلیخا
۱۰۵		استاد ہند کی دہشت نقیوں کا محبسہ	ہمیریاں وی کان
۱۰۵		ڈاکٹر فقیر محمد فقیر کی اصلاحی اور اسلامی تقریبات	صدائے فقیر
۲۰۵		جوش افضل الدین کے لاجواب اصلاحی افسانوں کا مجموعہ	ادبی افسانے
۱۰۵		جامیعت ڈاکٹر فقیر محمد فقیر کا چیدہ شعراء کے کلام پر تبصرہ	مہکے پھل
۱۵۰		دو ڈرامے ترجمہ صوفی غلام مصطفیٰ تبسم علی	دونامک
۲۰		آغا اشراف کے لاجواب ڈراموں کا مجموعہ	نماں نماں دیوانے
۳۰۵		پنجابی کا پانچ سو بیانی ناول تحریر عبد المجید جٹی	ٹھیکسٹا
۲۰۵		پنجابی کے چیدہ افسانے مرتبہ عبد المجید جٹی	دل دیاں بادیاں
۲۰		مولانا شہید چودھری پنجابی کے چیدہ شعراء کے حالات و نمونہ کلام شرح میں پنجابی ادیب پنجابی شاعری پر مبنی	پنجابی ادب و تاریخ

مکتبہ پنج دریا ۴۴ مشیل روڈ لاہور

